

Økonomiplan 2024 — 2027

Moss kommune

Kommunedirektørens forslag
27.10.2023

Moss
kommune

Innholdsfortegnelse

Kommunedirektørens forord	3
Organisering og styring	4
Menneskelige ressurser	8
Økonomiske rammebetingelser.....	11
Befolkning	19
Klimabudsjett	25
Tilskudd	46
Satsingsområder	50
Visjon.....	50
Levekår og folkehelse	50
Verdiskaping og kompetanse.....	52
Klima og miljø.....	53
Kommunedirektør med stab.....	55
Kommunalområde kultur, oppvekst og aktivitet.....	63
Enhet kultur, aktivitet og mestring	72
Enhet barnehage.....	77
Enhet skole.....	80
Enhet barnevern, bolig og inkludering	84
Enhet NAV	90
Kommunalområde helse og mestring.....	95
Enhet helsehus.....	104
Enhet samhandling	108
Enhet sykehjem og omsorgsboliger	112
Enhet hjemmetjenester	116
Kommunalområde plan, miljø og teknikk.....	120
Enhet plan, byggesak og geodata	130
Enhet kommunalteknikk	133
Enhet miljø og landskap.....	137
Enhet samfunnsutvikling.....	145
Fellesposter drift	148
Moss Kommunale Eiendomsselskap KF.....	155
Lønn og pensjon.....	159
Moss havn KF	159
Vedlegg - gebyrliste.....	162
Vedlegg - forskriftsrapporter	199
Vedlegg - selvkost	203

Kommunedirektørens forord

For ett år siden var situasjonen rundt oss preget av stor usikkerhet. Etter år med pandemi og nedstenging kom krigen i Ukraina. Renta hadde nesten doblet seg siden forrige økonomiplan. Strømprisene hadde eksplodert og den generelle prisveksten var på et høyere nivå enn på lenge. I dag vet vi mer om den videre utviklingen, og det gir tydelige tegn på at en rekke av de endringene vi kjente i fjor nå forsterker seg i negativ retning. For norsk økonomi generelt, og for norsk kommuneøkonomi spesielt, har vi noen krevende år foran oss.

Som de fleste kjenner til fikk kommunene vesentlig høyere skatteinntekter på slutten av fjoråret enn det som ble lagt til grunn i statsbudsjett 2023. Sammen med koronakompensasjon medførte dette at Moss kommune fikk et godt økonomisk resultat for 2022 – som mange andre kommuner. Erfaringen vi kan dra med fra 2022 var at den økonomiske situasjonen kan snu i løpet av få måneder. I fjor endret den seg i positiv retning, men muligheten for at den endrer seg like raskt i negativ retning er like stor. Kommuneøkonomien er preget av at den økonomiske utviklingen svinger mer enn den nasjonale økonomien generelt. Både i positiv og negativ retning. Det skyldes at i gode økonomiske tider øker skatteinntektene samtidig som behovet for kommunens tjenester og ytelser reduseres. Og tilsvarende når norsk økonomi går inn i vanskelige tider.

Selv om det også i år kan skje endringer i skatteinntektene mot slutten av året, er både utgangspunktet etter regnskapet for årets første åtte måneder, og potensiale for tilsvarende økning i skatteinntektene, vesentlig redusert for inneværende år. Sammen med blant annet økte behov og kostnadsøkninger innen pleie og omsorg, ligger vi an til å bruke av reservene som vi opparbeidet i 2022. Kommunenes Sentralforbund har i sin budsjettføring til Stortingets finanskomite pekt på at pleie- og omsorgsutgiftene i år øker mer enn det kostnadsøkninger og demografikostnader kan forklare. På nyåret vet vi mer om hvor mye av vår økning innen pleie og omsorg som kan sies å være enten knyttet til nasjonale, regionale eller lokale forhold. Tross kostnadsøkningene i år, vil vi ved slutten av 2023 ha reservemidler som er en god del høyere enn det vi la til grunn for ett år siden.

Administrasjonen har i år lagt ned et betydelig arbeid for å få fram et kunnskapsgrunnlag til noe vi har kalt «Moss 2023 – et omstillingsarbeid for framtidssikring». Gjennom arbeidet med kunnskapsgrunnlaget har det blitt tydeligere at vi må bli bedre på to områder sett i et mer langsiktig perspektiv: vi må øke gjennomførings- og innovasjonskraften vår og vi må få til en felles innsats for å bedre livskvaliteten for utsatte innbygger- og brukergrupper. I økonomiplan 2024-2027 er det foreslått å bruke midler til dette arbeidet. Omfanget av omstillingsprogrammet er imidlertid tonet ned i forhold til det vi så for oss tidligere i år med bakgrunn i den økonomiske situasjonen. Vi går derfor inn i et krevende år der vi både skal handtere økonomiske utfordringer de neste fire årene, og at vi også skal ha kapasitet til å heve blikket og arbeide med problemstillinger som vil være viktige i et mer langsiktig perspektiv.

Budsjettet gir en god oversikt over alle de gode tjenestene som kommunen bidrar med til Mossesamfunnet. Så selv om det er økonomiske utfordringer foran oss, må vi ikke glemme at det leveres et mangfold av gode tjenester til Mossesamfunnet. Ved å lese hele budsjettet i sammenheng gir dette en god oversikt over det samlede tjenestetilbudet i kommunen. Vi skal fortsette å levere gode tjenester også i årene som kommer, og det skal vi klare samtidig som vi – på lik linje med andre kommuner i Norge – skal gjennomføre et omstillingsarbeid fram mot en kommune tilpasset fremtidens utfordringer.

God lesning!

Hans Reidar Ness, kommunedirektør

27.10.2023

Organisering og styring

Administrativ organisering

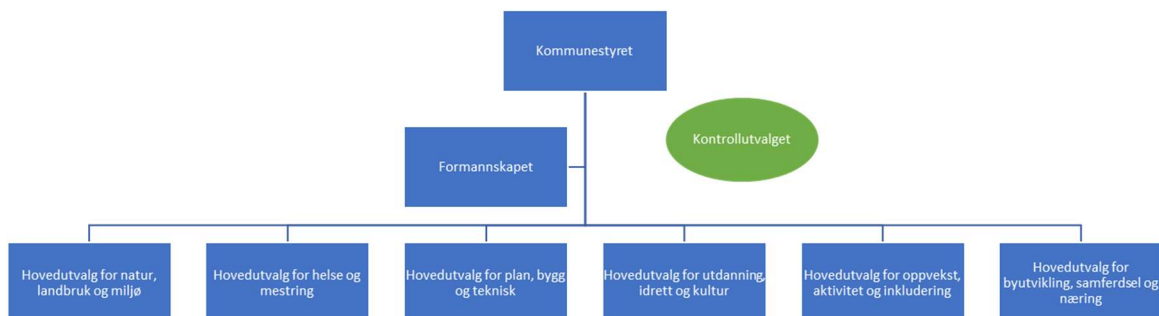
Moss kommunes administrasjon består av tre kommunalområder og stabsområde.

Kommunedirektøren er kommunens øverste administrative leder og er ansvarlig for saksutredninger for folkevalgte organer og iverksettelse av politiske vedtak. Kommunedirektørens ansvar og myndighet er nærmere beskrevet i delegeringsreglementet som er vedtatt av kommunestyret.

Politisk organisering

Moss kommune er politisk organisert etter formannskapsmodellen. Dette er hovedmodellen i kommuneloven, og innebærer at formannskapet velges av kommunestyret etter partienes forholdsvis representasjon i kommunestyret.

Kommunestyret er det øverste kommunale organet, og treffer vedtak på vegne av kommunen så langt ikke annet følger av lov eller delegasjonsvedtak. Kommunestyret har det øverste tilsyn med den kommunale forvaltningen, og kan forlange enhver sak lagt frem for seg til orientering eller avgjørelse. Kommunestyret i Moss har 49 medlemmer.

Formannskapet innstiller til kommunestyret i saker om handlingsplan, årsbudsjett og kommune-/delplaner, og i alle saker hvor ikke innstillingsmyndigheten er lagt til annet utvalg. Formannskapet i Moss har 13 medlemmer.

Kommunestyret har opprettet seks hovedutvalg:

- plan, bygg og teknisk
- natur, landbruk og miljø
- helse og mestring
- utdanning, idrett og kultur
- oppvekst, aktivitet og inkludering
- byutvikling, samferdsel og næring

Hovedutvalgene har vedtaksmyndighet innenfor sine ansvarsområder. I saker utvalgene selv ikke kan avgjøre, innstiller utvalgene til kommunestyret. Hovedutvalgene i Moss har 11 medlemmer. Det vises til Moss kommunes delegeringsreglement og saksbehandlingsreglement for utfyllende beskrivelse.

Kommunestyret har oppnevnt fire medvirkningsråd; elderråd, flerkulturelt råd, medvirkningsråd for ungdom og råd for mennesker med funksjonsnedsettelse.

Internkontroll

Den administrative internkontrollen skal sikre at lover og forskrifter følges. I henhold til kommuneloven skal vi;

- utarbeide en beskrivelse av virksomhetens hovedoppgaver, mål og organisering
- ha nødvendige retningslinjer og prosedyrer
- avdekke og følge opp avvik og risiko for avvik
- dokumentere internkontrollen i den formen og det omfanget som er nødvendig
- evaluere og ved behov forbedre skriftlige prosedyrer og andre tiltak for internkontroll
- kontinuerlig arbeider med muligheter for forbedringer

Noen områder har i tillegg egne bestemmelser om internkontroll gjennom særlov. Disse kan anses som bestemmelser som utdyper eller utfyller kommunelovens bestemmelser om internkontroll.

Moss kommune benytter et digitalt kvalitetssystem som verktøy for å dokumentere internkontrollen, metoder, felles standard, avvikshåndtering og risikovurderinger.

Kommunen arbeider systematisk med internkontroll og kvalitet.

Gjennom det systematiske arbeidet fremmer vi helse, miljø og sikkerhet i all utførelse, slik at arbeidsmiljøet innen alle områdene har forutsetninger for å utøves fullt forsvarlig.

Videre bidrar arbeidet til å sikre kvalitet i leveranse, likebehandling og en enhetlig og forutsigbar tilnærming til tjenestene og prosessene vi utfører.

I tillegg legger internkontrollarbeidet til rette for at vi etterlever lover og regler, inklusive særlover, samt krav til egenkontroll.

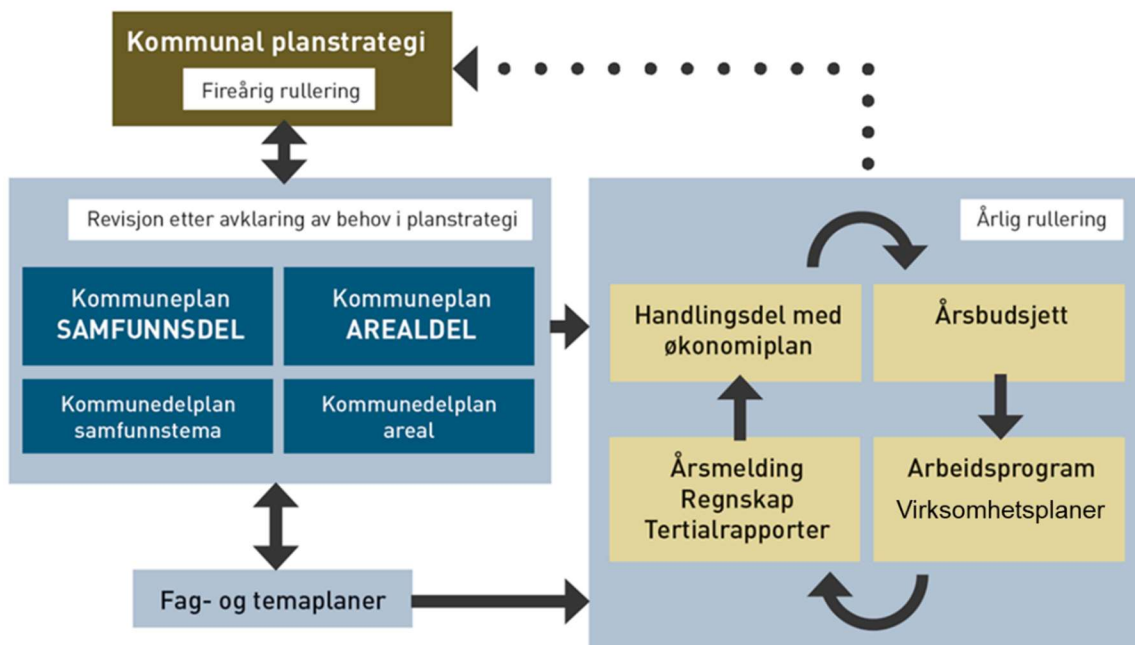
Gjennom registreringer og evaluering sikrer vi kontinuerlige forbedringer og bidrar til en lærende organisasjon hvor vi stadig finner smartere og mer innovative måter å gjøre ting på som kommer alle til gode.

Kommunedirektørens ledergruppe utgjør kommunens overordnede internkontrollutvalg.

Internkontrollgjennomgangen i kommunedirektørens internkontrollutvalg inkluderer status og trender innenfor personvern, informasjonssikkerhet og kvalitet.

Plansystemet

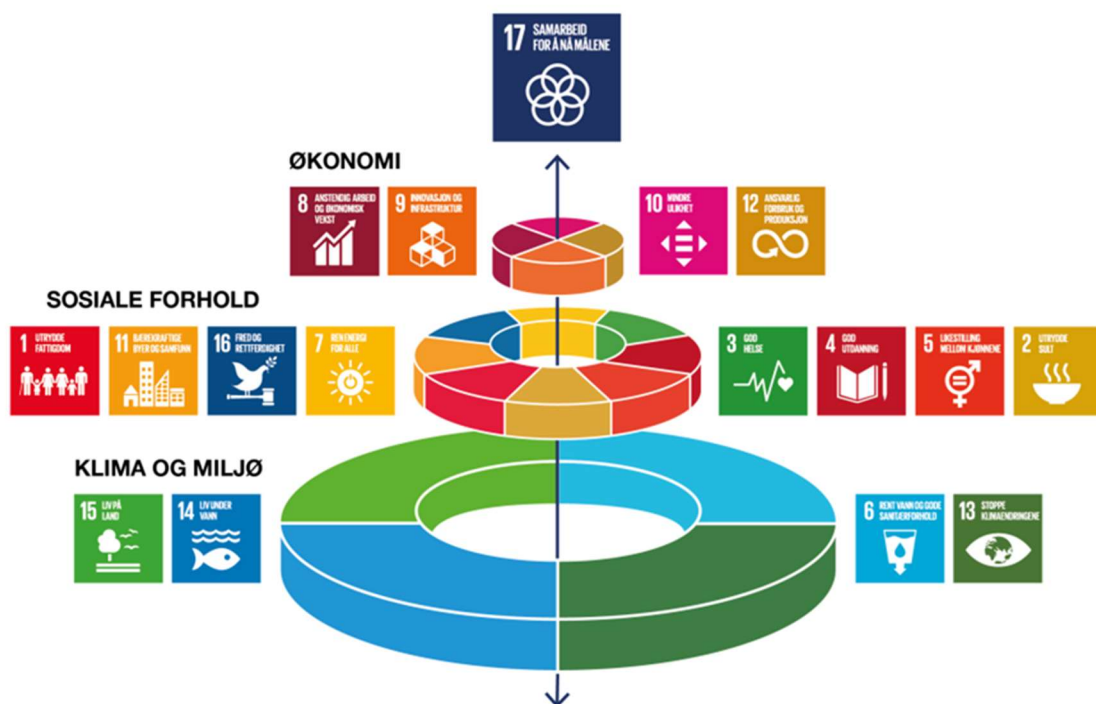
Kommunenes plansystemer styres av plan- og bygningsloven. Økonomi- og handlingsplanen, samt årsbudsjettet, er en integrert del av plansystemet. I tillegg til de ordinære plantypene etter plan- og bygningsloven har kommunen en utstrakt bruk av temaplaner innenfor de ulike kommunalområdenes fag. Planporteføljen består av planer som er lovpålagte, som er nødvendig for tilskudd, politisk bestilte, faglig begrunnet eller utledet fra samfunnsdelen.

Planstrategi

Planstrategi for Moss 2020-2024 omfatter en drøfting av kommunens strategiske valg knyttet til samfunnsutvikling og er kommunestyrets verktøy for å prioritere planoppgaver og ressursbruk i valgperioden. Den kommunale planstrategien er et sentralt element i plan- og styringssystemet, der den er et viktig bindeledd mellom det fireårige kommuneplanarbeidet og årshjulprosessene knyttet til kommunens virksomhetsstyring.

Moss kommune legger FNs bærekraftsmål og Parisavtalen til grunn for alle vedtak og beslutninger i planperioden.

FNs bærekraftsmål er en arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringer. Våre prioriteringer skal ta klimavennlige, sosiale og økonomiske hensyn, og en bærekraftig utvikling skal imøtekomme dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov.

Kommuneplan for Moss

Kommuneplanen er kommunens overordnede strategiske styringsdokument og inneholder mål og retningsvalg for kommunens utvikling. Kommuneplanen er forankret i plan og bygningsloven og utarbeides for en periode på 12 år og revideres normalt hvert fjerde år.

Kommuneplanen består av en samfunnsdel og en arealdel. Samfunnsdelen beskriver langsiktige utfordringer, mål og strategier for kommunesamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon. Arealdelen er juridisk bindende og fastsetter hovedtrekkene i arealdisponeringen. Arealdelen definerer rammer og betingelser for hvilke nye tiltak og ny arealbruk som kan iverksettes

Mangfoldige Moss - Skapende - Varmere – Grønnere

Visjonen for Moss er laget av innbyggere, ansatte og folkevalgte og ble vedtatt 5. desember 2018. Visjonen er et fremtidsbilde som skal skape felles mening og retning. Den skal engasjere og vise vei for innbyggere, folkevalgte og medarbeidere i kommunen.

Samfunnsdelen Moss 2030

Kommuneplanens samfunnsdel, Moss 2030, ble vedtatt i kommunestyret 13. februar 2020. Samfunnsdelen har tre innsatsområder som utgjør elementene i bærekraftstrekanten; levekår og folkehelse, klima og miljø, og verdiskapning og kompetanse. Det er utarbeidet mål og strategier for hvert av innsatsområdene, samt strategier for areal- og transportplanleggingen.

Arealdelen

Kommuneplanens arealdel ble vedtatt mars 2021. Arealdelen bygger på areal- og transportstrategiene i samfunnsdelen og har fokus på fortetting, knutepunktutvikling og en langsiktig utbyggingsgrense som skal hindre byspredning og sikre bevaring av natur- og kulturlandskap.

Kommunedelplaner

En kommunedelplan er en overordnet plan, men på et noe mer detaljert nivå enn kommuneplanen. Kommunedelplaner kan være arealplaner som dekker en geografisk del av kommunen eller som gjelder et bestemt tema. Kommunedelplan for naturmangfold, klima og for levekår og livskvalitet i et livsløpsperspektiv er overordnede sektorovergripende planer som legger føringer for annet planarbeid i perioden. I 2024 skal kommunen behandle kommunedelplaner for naturmangfold og boligpolitisk kommunedelplan. Dette i tillegg til arbeidet med kommunedelplaner for areal- og transport, for sentrum og Halmstad, som skal fremmes for 1. gangsbehandling i 2024. Statens vegvesen har ansvar for arbeidet med kommunedelplan for ny rv. 19.

Temaplaner

En temaplan er en strategisk plan som omhandler et spesifikt tema eller fagområde. Temaplaner har, i all hovedsak, et tilsvarende tidsperspektiv som kommuneplanen (minst 12 år). Revidering av den enkelte temaplan vurderes i forbindelse med planstrategien hvert fjerde år.

Noen temaplaner vil være sektorovergripende og gi føringer for hele organisasjonen, slik som for eksempel kommunens arbeidsgiverpolitikk. Andre temaplaner gjelder for et avgrenset tjenesteområde som hovedplan for vann og avløp eller fagområde som temaplan for klimatilpasning. Også enkelte overordnede strategiske planer kan utarbeides som temaplan der det er hensiktsmessig. Strategisk næringsplan er en interkommunal plan for kommunene i Mosseregionen.

Arealplaner

En arealplan omfatter et geografisk område og gir regler for hvordan arealene innenfor et område kan brukes eller hva slags bebyggelse som kan tillates. Den består av et plankart, planbestemmelser og en planbeskrivelse.

Menneskelige ressurser

Arbeidsgiverstrategi

Arbeidsgiverstrategien for Moss kommune skal bidra til å virkeliggjøre kommunens samfunnsoppdrag gjennom engasjerte medarbeidere som tar ansvar og skaper gode resultater til beste for våre innbyggere. Dette oppnår vi gjennom utviklende, trygge, meningsfulle og helsefremmende arbeidsplasser. Gjennom samarbeid, medvirkning og involvering gjør vi organisasjonen i stand til å møte fremtidens utfordringer.

Overordnede mål for kommunen

Moss kommune skal være en serviceinnstilt, moderne og innovativ kommune som evner å møte innbyggernes behov og ta i bruk digitale løsninger der det er hensiktsmessig.

Moss kommune skal ha kompetente og profesjonelle fagmiljøer preget av tverrfaglig samarbeid, kontinuerlig utvikling og innovasjon. Kommunen skal yte helhetlige tjenester og tilbud til alle innbyggere, brukere og næringsliv, og tilby fellesskap for alle og muligheter for den enkelte.

Slik gjør vi det

Vi er modige:

- Vi møter utfordringer ved å være fremtidsrettede og innovative.

Vi gir muligheter:

- Som en stor arbeidsplass gir vi muligheter for våre medarbeidere.
- Som en stor samfunnsaktør er mangfold og inkludering viktige verdier i hverdagen.

Vi er lærende:

- Vi møter fremtidens behov for kompetanse med læring og utvikling.

Vi er tydelige:

- Omdømmet vårt preges av å være en attraktiv arbeidsgiver som rekrutterer og utvikler gode medarbeidere.

Vi jobber etter følgende ledelsesprinsipper:

- behovsdekning -ikke tjenesteyting
- helhetlig
- delegasjon til der beslutningskompetansen er størst
- nær-ledelse
- åpenhet
- medvirkning
- klart språk
- gjensidig tillit og respekt

I 2024 skal kommunens arbeidsgiverstrategi revideres.

Arbeidsmiljø

Medarbeiderne i Moss kommune skal ha utviklende, trygge, meningsfulle og helsefremmende arbeidsplasser.

Helsefremmende arbeidsplasser

I 2023 er det vedtatt en revidert HMS- og IA handlingsplan som tar opp de fokusområder og tiltak som skal prioriteres i kommende periode. Planen har fire delmål, hvor hovedfokuset er økt nærvær.

Dette er de fire delmålene:

1. HMS/IA arbeidet har en tydelig forankring i hele organisasjonen
2. Øke og styrke jobbnærværet
3. Utvikle partssamarbeidet

4. Utvikle arbeidet med inkludering i arbeidslivet

Moss kommune skal gi muligheter for våre medarbeidere. Dette skal vi gjøre gjennom å legge til rette for faglig og personlig utvikling. Ledere og medarbeidere skal sammen bidra til å søke løsninger som gir rom for medarbeidernes behov i ulike livsfaser, og så langt som mulig tilrettelegge og kompensere for ulike funksjonsnivå.

Medarbeiderundersøkelser gjennomføres annen hvert år, sist i 2022 der det i etterkant er jobbet med prioriterte områder/ tiltak basert på denne kartleggingen. Vi benytter medarbeiderundersøkelsen 10-faktor, som kartlegger de viktigste faktorene for kvaliteten på våre tjenester og et godt arbeidsmiljø. I 2024 skal det gjennomføres ny medarbeiderundersøkelse.

Helse, miljø og sikkerhet (HMS)-plan

HMS og arbeidet med nærvær (IA) er gjensidig avhengig av hverandre og må ses i sammenheng, med sikte på å oppfylle de overordnede målene i kommunens arbeidsgiverstrategi. I revidert HMS- og IA-plan er dette synliggjort.

Det rapporteres jevnlig til arbeidsmiljøutvalget og administrasjonsutvalget på skader, og det gis orienteringer knyttet til analyser rundt HMS-avvik, skader og årsakssammenhenger.

I 2023 er det vedtatt opprettelse av lokale arbeidsmiljøutvalg på områdenivå for å bidra til økt fokus på arbeidsmiljøarbeidet lokalt.

Kompetanse

Moss kommune skal ha kompetente og profesjonelle fagmiljøer preget av tverrfaglig samarbeid, kontinuerlig utvikling og innovasjon. Vi skal gi muligheter for våre medarbeidere og møte fremtidens behov for kompetanse med læring og utvikling.

Lærlinger og andre løp med mål om fagbrev

Kommunen jobber systematisk med utvikling og oppfølging av rollen som lærebedrift, og er godkjent som lærebedrift i seks fag:

- helsearbeider
- barne- og ungdomsarbeider
- IT-drift
- ernæringskokk
- anleggsgartner
- service- og administrasjon

Det er et overordnet mål om å ha 2 lærlinger per 1000 innbyggere. Antallet lærlingeplasser tilbys, men det har til nå ikke vært mulig å få nok kandidater til de aktuelle plassene. Det vil i kommende økonomiplanperiode være fortsatt fokus på utvikling av gode faglige ledere og veiledere, og god oppfølging av den enkelte lærling. Det vil i tillegg gjennomføres tiltak for å bidra til at vi får flest mulig aktuelle kandidater til våre lærlingeplasser.

Kommunen har tilbud til ansatte om ordningen "Fagbrev på jobb" og vi jobber også kontinuerlig med å stimulere til å ta fagbrev for ansatte som kan omfattes av praksiskandidatordningen. Det er blant

annet for skoleåret 2023/2024 startet en klasse med tilbud om teoriundervisning til praksiskandidater i helsefag. Et tilsvarende tilbud gis også innen renholds-faget.

Kompetanseutvikling

Gjennom aktiv stimulering til søknad om og tildeling av kompetansemidler er det årlig mange ansatte som gjennomfører kompetansehevede tiltak i tråd med overordnede føringer. Dette gjelder ansatte både på fagarbeider- og høyskolenivå.

Det er i tillegg en ordning i kommunen med kompetansetillegg for fullført relevant etter- og videreutdanning, som skal stimulere til kompetanseheving i tråd med kommunens kompetanseplaner.

Det er igangsatt ledergruppeutvikling som vil videreføres inn i ny økonomiplanperiode. I tillegg er modulbasert lederopplæring for alle ledere etablert og startet opp.

Økonomiske rammebetingelser

Forutsetninger i økonomiplan 2024-2027

Økonomiplan 2024-2027 bygger blant annet på følgende:

- økonomiplanen for 2023-2026
- vedtak fra kommunestyret og andre politiske organer per oktober 2023
- forslag til statsbudsjett 2024

Økonomiplanen tar også hensyn til kjente driftsjusteringer for investeringer, aktivitetsendringer og tilsvarende.

Forutsetningene for pris- og lønnsvekst tilsvarer forutsetningene i forslag til statsbudsjett 2024

- lønnsvekst 4,9 prosent
- prisvekst 3,4 prosent
- deflator 4,3 prosent (kombinasjon av lønns- og prisvekst)

Avsetning for lønnsoppgjør 2024 er budsjettetert samlet under fellesposter drift. Det vil bli fordelt ut på de ulike kommunal- og stabsområder når lønnsoppgjøret for 2024 foreligger.

Pensjonssatser er basert på prognoser fra Statens pensjonskasse (SPK) og Kommunal landspensjonskasse (KLP). SPK reduserer satsen fra 8,5 til 8,0 prosent fra 2023 til 2024, og fortsetter gjennom hele planperioden. KLPs pensjonssats var for 2023 opprinnelig 23,25 prosent. Den ble økt til 29,5 prosent fra 1. juli 2023 grunnet høyere reguleringspremie. I 2024 reduseres satsen til 19,75 prosent for 2024, og dette gjelder for resten av planperioden.

Det er planlagt å bruke 75 millioner kroner fra premiefondet i KLP hvert år i økonomiplanperioden 2024-2027. Mot slutten planperioden antas det at premiefondet vil være uttømt med disse uttakene.

Økonomiplan for 2024-2027

Lånerenten er basert på prognose fra Kommunalbanken med følgende nivåer:

- 5,3 prosent i 2024
- 5,0 prosent i 2025
- 4,5 prosent for perioden 2026-2027

Lengre nedbetalingstid på lån (avdrag) som ble vedtatt i økonomiplan 2021-2024 er videreført.

Større endringer i betalingssetter for 2024

- normalgebyr for vann øker med 35,9 prosent og avløp med 28,0 prosent
- normalgebyr for renovasjon øker med 20,3 prosent for en standard enebolig
- plansaksgebyret øker med 10 prosent og byggesaksgebyret øker med 15 prosent
- forslag i statsbudsjett om at maksimalpris for foreldrebetaling i barnehage reduseres fra 3 000 til 2 000 kroner per måned fra 1. august 2024

Netto ramme per stabs- og kommunalområde

Netto driftsramme per område	Forslag til rev. budsjett 2023 per 2. tertial	2024	2025	2026	2027
Kommunedirektør med stab	301	335	336	331	331
Kommunalområde kultur, oppvekst og aktivitet	1 741	1 778	1 752	1 749	1 742
Kommunalområde helse og mestring	1 455	1 488	1 487	1 497	1 531
Kommunalområde plan, miljø og teknisk	176	185	180	181	181
Fellesposter drift	184	328	113	140	169
- herav MKE	408	401	405	427	485
Totalt	4 265	4 515	4 273	4 325	4 439

Tall i hele millioner kroner

Tabellen over viser nettorammer for stab- og kommunalområdene, det vil si utgifter minus inntekter per område. I tillegg vises sum overføring fra Moss kommune til MKEiendom KF (MKE).

Sentrale inntekter

Sentrale inntekter	Forslag til rev. budsjett 2023 per 2. tertial	2024	2025	2026	2027
Skatt på inntekt og formue	1 785	1 909	1 909	1 909	1 909
Ordinært rammetilskudd	1 525	1 619	1 666	1 665	1 665
Skatt på eiendom	188	192	192	192	192
Andre generelle statstilskudd	140	153	112	103	92
Sum sentrale inntekter	3 523	3 873	3 879	3 869	3 858

Tall i hele millioner kroner

Gjennom inntektssystemet fordeles Moss kommunes frie inntekter, som inkluderer rammetilskudd og skatteinntekter. For å sikre en rettferdig fordeling av disse inntektene blant kommuner, brukes det to utjevningstrinnsinstrumenter i inntektssystemet.

- utgiftsutjevning for å utjevne ufrivillige kostnadsforskjeller ved hjelp av ulike delkostnadsnøkler og kriterier.
- inntektsutjevning for å utjevne forskjeller i skatteinntekter

Skatt på inntekt og formue

Skatteanslaget for Moss kommune er basert på statsbudsjett 2023 og prognosemodell fra Kommunenes Sentralforbund (KS). Det er lagt til grunn at skatteinntekter per innbygger er 91,2 prosent av landsgjennomsnittet i kommende planperiode. Det tilsvarer et gjennomsnitt for perioden 2020-2022. Det er gjort én tilpasning av prognosemodellen:

- De siste års skatteanslag har oversteget anslagene i statsbudsjett og revidert nasjonalbudsjett. Det er lagt inn et lokalt skatteanslag som er 30 millioner kroner høyere hvert av årene i planperioden, det vil si 1,6 prosent høyere enn det KS prognosemodell tilsier.

Eiendomsskatt

For 2023 er inntekt fra eiendomsskatt estimert til 188,1 millioner kroner. For 2024 er det en tilvekst av ferdigstilte boligprosjekter på Verket og Høyda. Basert på dette er eiendomsskatten satt til 192 millioner kroner for hvert av årene i planperioden.

Rammetilskudd

Anslaget for rammetilskudd baserer seg på forslag til statsbudsjett 2023 og KS' prognosemodell, men med følgende endring:

- Kommunene er ikke blitt kompensert fullt ut for prisveksten i 2022. Høyere prisvekst enn lagt til grunn i budsjettene har en permanent effekt, men så langt har dette blitt kompensert av midlertidig merskattevekst. I statsbudsjettet 2024 er prisvekst fra 2022 fortsatt ikke kompensert fullt ut. Det legges til grunn at vi får 30 millioner kroner mer i rammetilskudd fra og med 2025.

Andre generelle statstilskudd

Under andre generelle statstilskudd ligger følgende:

- Integreringstilskudd
- Vertskommunetilskudd HVPU
- Rente- og avdragskompensasjon

Budsjettet for integreringstilskudd er i perioden 2024-2027 satt opp utfra normal bosetting av 45 flyktninger hvert år, og et antall på 10 familiegjenforeninger. Bosettingen av flyktninger i 2022 og 2023 har vært ekstraordinært høy, og inntekter for denne bosettingen vil vedvare utover i perioden så lenge beskyttelsesvedtakene forlenges. Flyktningene fra Ukraina har fått kollektiv beskyttelse med en varighet på ett år av gangen. Inntekter og kostnader knyttet til disse bosettingene er beregnet for 2024, og nettobudsjettet for de neste årene.

Myndighetene anslår per i dag at bosettingsbehovet nasjonalt vil være høyt også i 2024. Anmodningene om bosettingsplasser i kommunene for dette året er enda ikke klart, men vil trolig forventes medio november. Moss kommune må regne med en anmodning langt over den budsjetterte kvoten på 45. En høyere bosetting utover dette vil utløse høyere integreringstilskudd i hele perioden, men også økte kostnader til skole, flyktningetjeneste, helsetjenester og andre områder som ikke enda er budsjettet. Disse kostnadene må beregnes i forbindelse med en konkret anmodning om bosetting for 2024. Det forventes at integreringstilskuddet rebudsjetteres for bosetting i 2024 i forbindelse med 1. tertialrapport i 2024, etter at behandlingen av sak om kommunens bosettingskvote for flyktninger for 2024 er avgjort i desember 2023.

Vertskommunetilskuddet justeres på grunn av nedgang i antall brukere. Antall brukere har gått ned fra 12 til 11 personer. Det er den totale nedgangen på landsbasis som gir grunnlaget for hvor mye vertskommunetilskuddet justeres. Denne er ikke kjent ennå, men anslås å gi en nedgang rundt 3 millioner kroner. Totalt vertskommunetilskudd etter denne reduksjonen er da på 27 millioner kroner for 2024.

Rente- og avdragskompensasjonen for skolebygg, sykehjem og omsorgsboliger økes med 0,6 millioner kroner i 2023 på grunn av økt rente. Kompensasjonen reduseres noe utover i planperioden på grunn av et lavere beregningsgrunnlaget.

Oppgaveendringer

I budsjettoplegget for 2024 er det foretatt følgende direkte justeringer i budsjetttrammene (oppgaveendringer og korreksjoner), som kommer i tillegg til realveksten:

Reduksjon i maksimal foreldrebetaling i barnehage

Maksimalsatsen for foreldrebetaling ble fra 1. august 2022 redusert til 3 050 kroner per måned og til 3 000 kroner fra 1. januar 2023. Fra 1. august 2024 reduseres dette ytterligere til 2 000 kroner per

måned. For å kompensere for kommunens inntektsbortfall økes rammetilskuddet tilsvarende.

Endring av kontantstøtten

Fra 1. august 2024 foreslås det en endring i kontantstøtten. Etter denne datoen gis kontantstøtte kun til barn som er mellom 13 og 19 måneder, mens den nåværende aldersgrensen er mellom 13 og 23 måneder. Dette forventes å øke etterspørselen etter barnehageplasser. Rammetilskuddet øker tilsvarende kommunens forventede merutgifter.

Oppgaveendringer som ble innført i 2023 og får helårsvirkning i 2024:

- Maksimalpris foreldrebetaling barnehage i 2023
- Gratis barnehageplass fra tredje barn
- Gratis 12 timer skolefritidsordning (SFO) for 2. trinn
- Pasienttilpasset basistilskudd som gis fastleger for å drive sin legepraksis
- Veiledende sosialhjelpssatser, økning med 10 prosent fra 1. juli 2023

Handlingsregler

For å sikre en langsiktig styring av kommunens økonomi, har kommunestyret vedtatt finansielle handlingsregler. Disse reglene gjelder for netto driftsresultat, disposisjonsfond, gjeldsgrad og egenfinansiering av investeringer. Reglene er ikke absolutte for et enkelt år eller et lovkrav, men de skal gi en veiledning for hvordan kommunen kan drifte økonomien sin på en bærekraftig måte.

- netto driftsresultat mellom 0,75 og 1,75 prosent av brutto driftsinntekter for å sikre at kommunen har nok penger til å dekke sine løpende utgifter og investere i fremtiden
- disposisjonsfond i prosent av brutto driftsinntekter på 7 til 9 prosent for å sikre en buffer for uforutsette utgifter
- renteesponert gjeldsgrad på 70 til 75 prosent av brutto driftsinntekter (all gjeld minus startlån og selvkost)
- minimum 30 til 40 prosent egenfinansiering investeringer (eksklusive startlån og selvkost).

Tabellene nedenfor er basert på kommundirektørens forslag.

Netto driftsresultat

Netto driftsresultat	2023	2024	2025	2026	2027
Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter	-4,0	-4,9	-0,2	-1,1	-2,4

Tallene inkluderer ikke MKEiendom KF og Moss Havn KF

Økonomiplan for 2024-2027

Netto driftsresultat er en hovedindikator for økonomisk balanse og viser hvilke midler som ikke er benyttet i driftsregnskapet og gir et måltall på hvor mye som kan disponeres til avsetninger og investeringer etter at driftsutgifter, renter og avdrag er betalt. Teknisk beregningsutvalg anbefaler at årlig netto driftsresultat bør ligge på 1,75 prosent over tid. Moss kommune har i sine handlingsregler lagt seg på nivået 0,75 til 1,75 prosent av brutto driftsinntekter.

En sentral forutsetning i økonomiplanene er omstilling og besparelser med 213 millioner kroner i hvert av årene i 2025 til 2027, totalt omstilling på 639 millioner kroner for økonomiplanperioden. Tabellen ovenfor viser likevel at netto driftsresultat er negativt hele planperioden.

Disposisjonsfond

Disposisjonsfond viser kommunens tilgjengelige, frie reserver. Det er et mål at disposisjonsfondene skal utgjøre 7 til 9 prosent av driftsinntektene. Avsetningen er med på å sikre godt økonomisk handlingsrom og derav mulig for en høyere grad av egenfinansiering av investeringer.

Det er i årene 2024-2027 budsjettert med følgende disponering av disposisjonsfond:

Disposisjonsfond	2023	2024	2025	2026	2027
Disposisjonsfond per 31.12	516	255	239	179	48
Prosent av brutto driftsinntekter	11,0	5,4	4,7	3,5	0,9

Tall i hele millioner kroner. Tallene inkluderer MKEiendom og Moss Havn

I denne økonomiplanen er prognosen for disposisjonsfondet basert på disposisjonsfondets størrelse ved årsslutt 2023 for Moss kommune. Det er forutsatt at disposisjonsfondet til MKEiendom er på 14 millioner kroner hele planperioden. For Moss Havn er det lagt til grunn 48 millioner kroner i 2024 og 34 millioner kroner fra 2025. Totalt disposisjonsfond fra foretakene ved utgangen av 2027 blir da 48 millioner kroner.

Handlingsregelen sier at disposisjonsfondet bør være på 7 til 9 prosent. Dette sikrer nødvendige reserver for å møte uforutsette situasjoner, støtte opp under spesielle tiltak og initiativer, samt bygge reserver som på sikt kan understøtte målsetningene knyttet til gjeldsgrad og selvfinansiering av fremtidige investeringsprosjekter.

Det er budsjettert med å bruke av disposisjonsfondet for hvert år i planperioden. I løpet av 2027 vil disposisjonsfondet være brukt opp for Moss kommune eksklusive foretakene.

Gjeldsgrad

Renteekspontert gjeldsgrad, uttrykt som prosentandel av brutto driftsinntekter, indikerer den delen av kommunens gjeld som ikke er dekket av spesifikke inntekter, slik som renteinntekter fra startlån eller inntekter fra kommunale gebyrer innenfor selvkostområdene. For planperioden er det forventet en utvikling i gjeldsgraden som følger:

Økonomiplan for 2024-2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Gjeldsgrad i prosent av brutto driftsinntekter	66	65	72	81	87

Moss kommunes mål er at lånegjelden ikke skal være høyere enn brutto driftsinntekter. Når man justerer for faktorer som startlån, rentekompensasjon og selvkostområdene, er kommunens mål at lånegjelden skal holdes innenfor 70 til 75 prosent av samlede driftsinntekter. Fra 2026 overstiger gjeldsgraden dette nivået og øker ytterligere i 2027.

I løpet av økonomiplanperioden har Moss kommune budsjettet med investeringer av varige driftsmidler som følger:

	2023	2024	2025	2026	2027
Investering i varige driftsmidler	738	690	705	776	507

Tall i hele millioner kroner og inkluderer investeringer i regi av MKEiendom KF.

For mer detaljert informasjon om investeringene, se investeringsoversiktene innenfor de respektive kommunalområdene.

Egenfinansierte investeringer

Handlingsregelens mål er at 30 til 40 prosent av investeringene skal være egenfinansierte. Av totale investeringer er andelen som er egenfinansiert gjennom tilskudd, momskompensasjon og fond følgende for økonomiplan 2024-2027:

- 2024: 40 prosent
- 2025: 20 prosent
- 2026: 18 prosent
- 2027: 17 prosent

Over hele planperioden tilsvarer det at 21 prosent av investeringene i planperioden er egenfinansierte. I 2024 finansieres investeringene med tilskudd, momskompensasjon og bruk av ubundne investeringsfond. Fra 2025 vil momskompensasjon stå for hoveddelen av egenfinansieringen.

Finansinntekter og utgifter

Finansinntekter- og utgifter	Forslag til rev. budsjett 2023 per 2. tertial	2024	2025	2026	2027
Renteinntekter og utbytte	-117,0	-87,4	-74,6	-73,0	-73,0
Renteutgifter, prov. og andre fin.utgifter	85,1	98,5	101,5	99,7	103,6
Avdrag på lån	54,2	61,6	67,1	69,6	69,2
Totale finansutgifter	22,3	72,7	94,0	95,3	99,8

Tall i millioner kroner for Moss kommune

Budsjettet er basert på Norges Banks siste rentemøte fra 21. september 2023 og Kommunalbankens syn på budsjettrenter. Styringsrenten har økt siden forrige økonomiplan. Det er lagt til grunn en økning i styringsrenten i 2024 for så å gå noe ned i resten av økonomiplanperioden.

Renteinntekter og utbytte

I 2024 øker renteinntektene med 25,7 millioner kroner sammenlignet med økonomiplanen for 2023-2026. Dette skyldes et vesentlig høyere rentenivå og påvirker renteinntekter på bankinnskudd, startlån og renteswaper. Det er lagt til grunn et lavere likviditetsvolum utover i planperioden (plassering av kortsiktig overskuddslikviditet).

Utbytte fra Østfold energi er budsjettert til 12,0 millioner kroner for 2024. For årene 2025-2027 holdes tallene uendret fra gjeldende økonomiplan, det vil si et beløp i underkant av 6,8 millioner kroner.

Renteutgifter

I 2024 har renteutgiftene, inkluderer renteswaper, økt med 30,9 millioner kroner sammenlignet med tidligere økonomiplan. Budsjetterte renter på lån er som tidligere nevnt basert på renteanslag fra Kommunalbanken.

For MKEiendom vil renteutgiftene øke med 15,6 millioner kroner i 2024, 12 millioner kroner i 2025 og 11 millioner kroner i 2026 og 2027.

Avdrag på lån

Moss kommune har i økonomiplanperioden fulgt kommunelovens minimumskrav når det gjelder budsjettering av årlige avdrag. Avdragene er justert i forhold til nye låneopptak og løpende betalingsplaner.

Befolkning

Befolkning

Moss er et vekstområde i Østfold, med høy bostedsattraktivitet. Demografien påvirkes av urbanisering, synkende fødselstall, økende migrasjon og at flere lever lenger. Dette gir utfordringer blant annet knyttet til sysselsetting, helse og tjenestebehov. Veksten gir samtidig utviklingsmuligheter som kan bidra til å gjøre byen til et skapende, varmere og grønnere samfunn.

Det er en nær kobling mellom befolkningsutvikling og kommunens økonomi. Dette kommer til uttrykk på inntektsiden hvor befolknings sammensetning og befolkningsøkning i kommunen spiller en stor rolle, og gjennom utgiftssiden, først og fremst gjennom behov for behovsdekning innenfor sektorene oppvekst og levekår.

I 2022 passerte innbyggertallet i Moss 51 000. I perioden 2012 til 2021 hadde den årlige vekstraten vært 0,9 prosent. I 2021 og 2022 var veksten enda høyere enn forventet med henholdsvis 1,25 prosent og 1,9 prosent. 1. januar 2023 hadde Moss 50290 innbyggere og ved inngangen til tredje kvartal 2023 hadde innbyggertallet steget til 51 541 innbyggere, (oppunder 0,5 prosent på to kvartal)

De siste fem årene er det innflyttingen fra Oslo og andre kommuner i Viken som har bidratt mest til vekst. Innvandringen har i mindre grad enn tidligere bidratt til befolkningsvekst, med unntak av 2022 og 2023 på grunn av krigen i Ukraina.

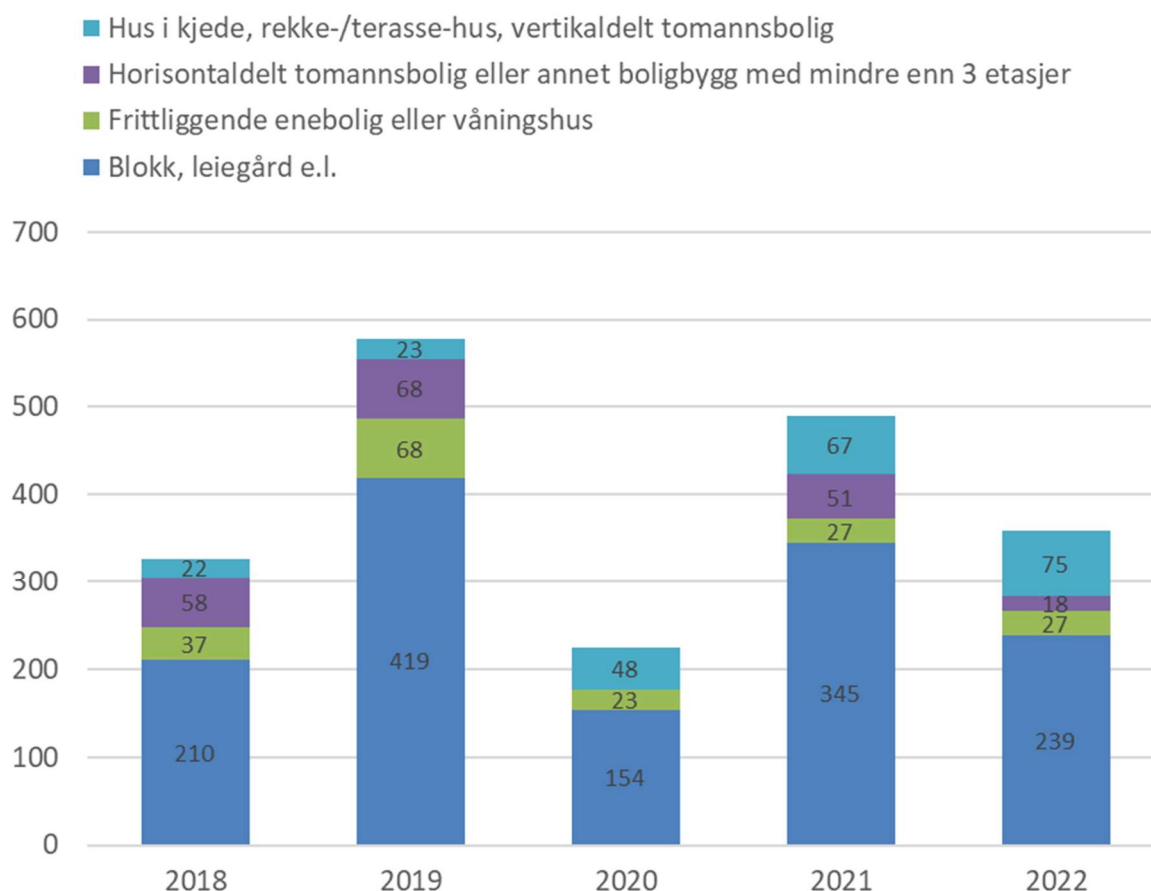
Moss har ikke hatt fødselsoverskudd på flere år, på tross av økning i fødselstallene i 2021 og 2022 (434 fødte begge år). Over tid har fødselstallene gått ned og det har vært tendens til at kvinner føder senere i livet i dag enn på 2000-tallet og på 90-tallet.

Nyere framskrivninger antar at Moss har opp mot 60 000 innbyggere i 2035. Framskrivningene viser noe vekst i de yngste aldersgruppene, noe som påvirkes av boligbyggingen og boligbyggetakten framover. Stor vekst er det som kjent i de eldste aldersgruppene. De forventede endringene, basert på revidert boligbyggeprogram høsten 2022, oppsummeres slik:

- 0 år: Framskrivningene for fødte speiler forutsetninger om fruktbarhet lik SSBs middellalternativ som forventer en liten nedgang i fruktbarhetstallene de første årene for deretter å øke på utover i perioden. Det betyr femti flere 0-åringer i 2035 enn i 2022
- 1-5 år: Vi kan få over 300 flere barnehagebarn i 2035 enn i dag (ca. 12 prosent)
- 6-12 år: Barneskolebarna vil bli færre de første 3-4 årene, men øke på igjen til over 4000 fram til 2035 (ca. 7 prosent vekst for hele perioden)
- 13-15 år: Det blir færre ungdommer en periode framover, men mot slutten av perioden vil gruppa komme opp igjen omtrent på samme nivå som i dag.
- 16-18 år: - er i vekst, men stabiliserer seg om tre-fire år (2,3 prosent vekst fram til 2027)
- 19-29 år: - ser ut til å øke med omtrent 600 mot 2035 (opp mot 10 prosent)
- 30-49 år: - vil øke på, noe boligbyggingen bidrar til å forsterke (omtrent 14 prosent)
- 50-59 år: - har hatt en sterk vekst, men framover ser denne aldersgruppa ut til å stabilisere seg (ned 1,7 prosent) 60- 69 år: - er en gruppe i vekst, fra 6000 til opp mot 7800. (29 prosent vekst)
- 70-79 år: vil vokse med over 1000 og passere 6000 før 2035 (78 prosent vekst) 80-89 år: vil øke med rundt 1700 personer (81 prosent økning i perioden)
- 90 år og eldre: vil sannsynligvis øke fra 440 til opp mot 960 personer. (117 prosent økning)

Det er stor flytteaktivitet både eksternt og internt i Moss, noe boligbyggingen bidrar til. Boligbygging bidrar også til å opprettholde barnebefolkningen. Veksten og utbyggernes ønsker om høy boligbyggetakt gir både muligheter og utfordringer. Det skaper muligheter for næring og boligtilbud egnet for befolkningsstruktur- og utvikling. Samtidig utfordres kapasiteten på teknisk og sosial infrastruktur. Nær 400 nye boliger er bygget årlig i gjennomsnitt de siste fem årene, de fleste er blokkleiligheter.

Boligbygging i Moss de siste årene

I 2022 var 41 prosent av husholdningene aleneboende, de fleste i de eldre aldersgruppene, og vi kan vente flere aleneboende i årene framover. Med en eldre befolkning er det naturlig at vi får flere enslige i denne gruppa. Høyest andel aleneboende i alle aldre finner vi i sentrumsområdene. Færrest finner vi på Vang/Fuglevik.

Folkehelse og levekår

Folkehelse og levekår er et prioritert område i kommuneplanens samfunnsdel. Et sentralt prinsipp i folkehelsearbeidet er «helse i alt», og de fleste faktorer som påvirker helsa vår finner vi *utenfor* helsesektoren. Å være fysisk aktiv, oppmerksom, ha sosiale relasjoner, en opplevelse av å være betydningsfull, samt fortsatt læring er sentrale faktorer for psykisk helse og en god livskvalitet.

Gode oppvekstvilkår, boliger, gode barnehager og skoler, arbeid, fritids- og kulturmiljø, tilhørighet og et trygt nærmiljø er sentrale arenaer. Befolkningsrettede og mer spissede tiltak bør utfylle

hverandre. Et godt samarbeid på tvers av fagområder er en forutsetning for å lykkes med å utvikle et bærekraftig og helsefremmende lokalsamfunn. Alle kommunens tjenesteområder har et ansvar for å fremme god folkehelse, bedre levekår og utjevne sosial ulikhet i helse.

Folkehelse har en tverrsektoriell tilnærming hvor alle FNs bærekraftsmål er relevante. *Mangfoldige Moss – slik har vi det* viser at det særlig er innen bærekraftsmålene fattigdom, utdanning, helse, arbeid og ulikhet vi finner utfordringer i Moss. Levekårsutfordringer er ujevnt fordelt i kommunen og noen områder har flere levekårsutfordringer enn andre. Særlig i sentrumskjernen og området Fiske/Værven er andelen innbyggere med levekårsutfordringer høy. Levekårskartleggingen vil brukes som kunnskapsgrunnlag i bl.a. areal- og boligplanlegging, planarbeid og område- og tjenesteutvikling. I 2024 vil vi hente inn ny levekårsstatistikk for å se på utvikling.

Moss ligger dårligere an enn landsgjennomsnittet på flere folkehelse-relaterte faktorer. Blant annet er andelen barn som bor i husholdninger med vedvarende lavinntekt, psykisk uhelse i befolkningen og andel mossinger som mottar stønad til livsopphold og uføreytelse høy og høyere enn landssnittet. Forventet levealder i Moss er signifikant lavere enn landsgjennomsnittet hos begge kjønn. Andelen som gjennomfører videregående opplæring er på landsgjennomsnitt (78 prosent) og grunnskolepoeng er økende og høyere enn snittet for landet. Det er en positiv utvikling.

	Indikator (klikkbare indikatornavn)	Kommune	Fylke	Norge	Enhet (*)	Folkehelsebarometer for Moss
7	Vedvarende lav inntekt, 0-17 år	16	12	12	prosent	
15	Gjennomføring i vdg. opplæring	78	81	79	prosent (k)	
27	Forventet levealder, menn	79,1	80,3	80,1	år	
28	Forventet levealder, kvinner	83,4	84,0	83,9	år	
30	Psykiske sympt./lidelser, 0-74 år	186	160	160	per 1000 (a,k)	

Det store flertallet av elevene på ungdoms- og videregående skole har det bra (Ungdata, 2022). De fleste oppgir å trives på skolen, men likevel er det en del som gruer seg til å gå på ungdomsskolen. Mobbetallene har økt på ungdomstrinnet. Det har også prosentandelen som oppgir å ha skulket skolen, dette er samme som landsgjennomsnittet.

Det er en svak nedgang i andelen som har hatt mange psykiske plager den siste uka på ungdomstrinnet (fra 19 til 17 prosent). Moss ligger om lag på nasjonalt snitt. På videregående trinnet ligger andelen noe under landssnitt (19 prosent).

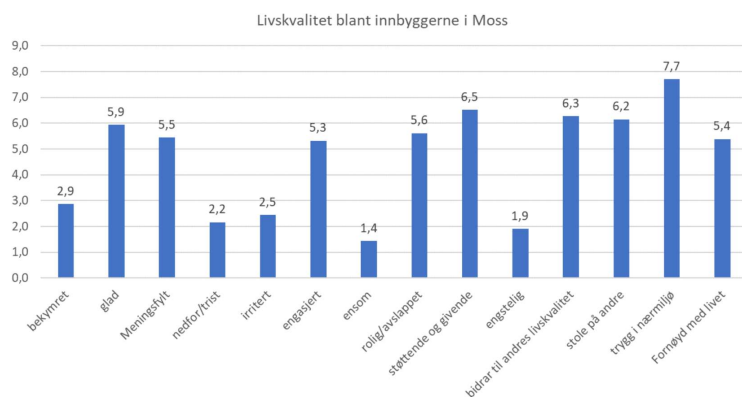
Når det gjelder rus, så er alkohol det rusmiddelet som har størst utbredelse blant ungdom. Alkoholbruken (ungdomsskoleelever som har vært beruset siste år) har gått opp fra 13 til 15 prosent.

Prosentandelen av de som bruker og får tilbudt hasj har gått opp nasjonalt mens vi ser en svak nedgang i Moss siden sist måling i 2019. Moss ligger omtrent likt som landet på både ungdoms- og videregående skole. Prosentandelene øker for hvert trinn. Fire prosent av ungdomsskoleelevene oppgir at de har prøvd hasj minst en gang. Nær halvparten av elevene på 3. trinn (48 prosent) rapporterer at de har blitt tilbudt hasj/marihuana sist år, mens 23 prosent oppgir å ha brukt det.

Litt over halvparten av ungdomsskoleelevene (55 prosent) er med i en eller annen form for organisert fritidsaktivitet. Andelen har gått noe ned siden forrige måling. Nasjonalt er tallet 58 prosent. Skjermbruken har økt blant ungdom i Moss, slik den også har på landsbasis. Ungdom i Moss er spesielt fornøyd med kulturtilbudet (64 prosent i Moss og 53 prosent landsbasis). De fleste

(66 prosent) er også fornøyde med lokalmiljøet sitt, men 29 prosent av 13-15-åringene og 45 prosent av ungdommene i videregående skole opplever at de mangler lokaler å treffe andre unge på fritida.

Resultater fra fylkesundersøkelsen “Oss i Viken” viser at mossingene opplever ganske stor grad av trygghet og litt over middels på variabler som for eksempel glad, meningsfylt, engasjert og fornøyd med livet. Undersøkelsen viser lav grad av engstelse, ensomhet og bekymring i den voksne befolkningen.

Det lovpålagte oversiktsdokumentet over folkehelse og levekår (§ 5 Lov om folkehelsearbeid) utarbeides av en tverrfaglig redaktørgruppe høsten 2023 og vil ligge til grunn for arbeidet med Planstrategi 2024 – 2028.

Arbeidsmarkedssituasjonen

På landsbasis har arbeidsledigheten økt gradvis gjennom 2023, men er fortsatt på et historisk lavt nivå. Arbeidsmarkedet er stramt og det anslås at arbeidsledigheten vil øke fremover, og være noe høyere enn den var siste årene før pandemien. Det forventes synkende etterspørsel i enkelte næringer fremover som vil bidra til økt ledighet i 2024. Sammenlignet med september i fjor har antall arbeidssøkere økt mest innen bygg- og anleggsarbeid og for personer uten registrert yrkesbakgrunn. Nesten halvparten av arbeidssøkerne har innvandrerbakgrunn (47%). Arbeidsledigheten er høyest for personer med kun grunnskole eller uten registrert utdanning (Kilde: Arbeidsmarkedet nå, NAV per september 2023).

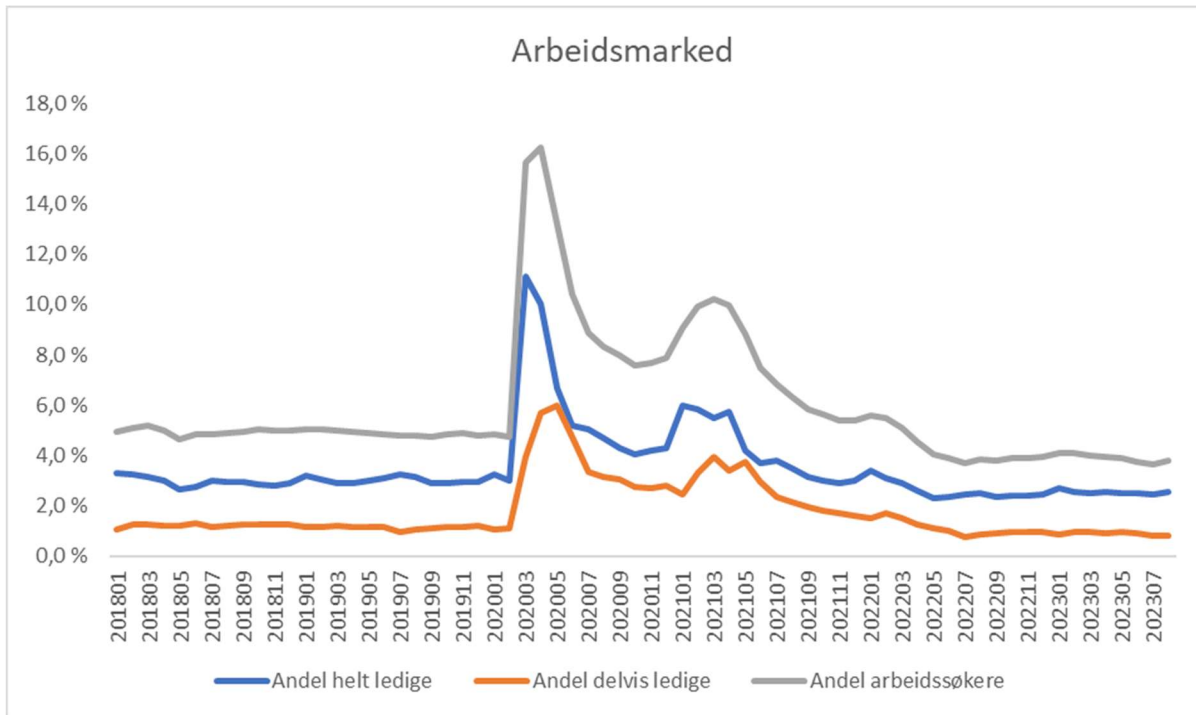
Etterdønningene av pandemi, krig i Ukraina, høyere priser og høyere renter har truffet husholdningene og næringslivet. Økte priser demper etterspørselen inn i 2024 og det forventes en økning i antall konkurser. Husholdningene tærer på sparepengene og de oppsparte midlene reduseres gradvis. Økte renter reduserer betalingsevnen og evnen for boligetablering. Renteøkningenes ringvirkninger er spesielt merkbare i bygg- og anleggsbransjen og overnatting og servering. På tross av dette oppleves det stor inkluderingsvilje hos flere bedrifter, men mange er usikre på framtiden.

I Moss har helt ledige som andel av arbeidsstyrken ligget stabilt på 2,5 prosent fra mars og til september 2023, kun med en liten økning i april. Det har vært en positiv utvikling etter pandemien og helt ledige har i 2022 til 2023 ligget mellom 3,3 til 2,4 prosent. Til sammenligning har andelen helt ledige i Øst-Viken ligget mellom 2,2 og 2,4 prosent i 2023.

Moss har over lengre tid slitt med høy ledighet for unge under 30 år. Andelen helt ledige under 30 år av alle ledige var 32,7 prosent i september, mot 29,4 prosent i august 2022.

Tiltak som “Senter for skolemestring- SKRÆTJSJ” og økt samhandling med skolesektoren er i denne sammenheng viktig forebyggende aktiviteter som fører til økt gjennomføring av skolegang og

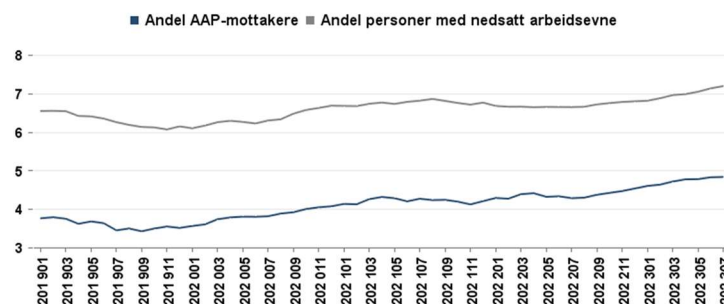
overgang til arbeid. Tiltak Ung og NAV veiledere ute i videregående skole er andre aktiviteter som skal bidra positivt til denne målgruppen. Jobbspesialistene bistår de som står lengst fra arbeidslivet med ekstra støtte for å komme eller stå i arbeid.

Utviklingen av mottakere av arbeidsavklaringspenger

Antall personer som mottar arbeidsavklaringspenger (AAP) har økt gradvis fra 2019 til 2023 og ligger per juli på 4,8 prosent av befolkningen i alderen 18-66 år. Det er 227 flere personer som mottar arbeidsavklaringspenger i år, sammenlignet med i fjor. Andelen AAP mottakere under 30 år var 18,3 prosent. Regelverksendringer har medført at AAP mottakere kan søke om forlengelse av AAP perioden uten karenperiode, dette har ført til flere AAP mottakere over tid.

AAP-mottakere og personer med nedsatt arbeidsevne som andel av befolkningen. Tidsserie

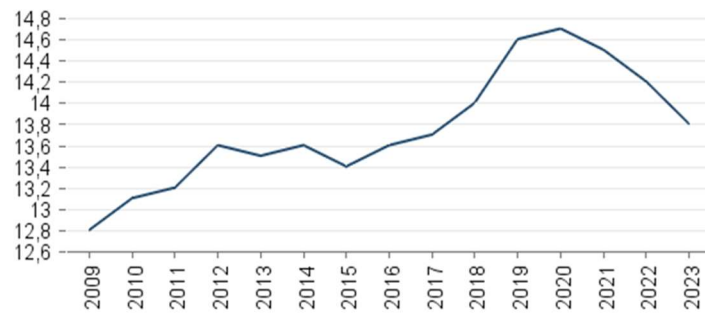
Utvikling uføretrygd

Andelen personer som mottar uføretrygd i alderen 18-67 år økte fra 2009 til 2020. Fra 2020 er det en positiv utvikling og andelen mottakere av uføretrygd er redusert. I juni 2023 er andelen som mottar uføretrygd i Moss 13,8 prosent, det vil si 4 434 personer. Det er en nedgang på 1,6 prosent fra samme periode i fjor.

Enkelte klarer seg ikke alene på uføretrygden og kan være i behov av supplerende økonomisk sosialhjelp. Disse blir ivaretatt av inntektssikringsteamet ved NAV Moss.

Økonomiplan for 2024-2027

Prosent mottakere av uføretrygd, 18-67 år. Tidsserie

Klimabudsjett

Moss kommunes klimamål:

I Moss tar vi nødvendige grep for å redusere direkte klimagassutslipp med 60 prosent innen 2030 (referanseår 2016).

Hva er klimabudsjett?

Klimagassutslippene i Moss i 2030 skal være 60 prosent lavere enn i 2016. For å følge opp ønsket utvikling, har Moss kommune laget et klimabudsjett. I klimabudsjettet er det lagt inn klimatiltak som vil redusere utslippene i Moss.

Kommunens klimabudsjett viser hvor store årlige utslipp det er i Moss. Mål og tiltak som gjennomføres innenfor Moss' grenser beskrives. Noen av tiltakene beregnes i tonn CO₂. Andre tiltak beskrives med ord, da det er vanskelig å regne på hvor store reduksjoner tiltakene gir.

Tiltakene som beskrives i budsjettet er av en viss størrelse. De gjennomføres av og i mossesamfunnet av offentlige eller private virksomheter. Statlige tiltak, som for eksempel resultatene av elbil-politikken, vises i framskrivningene fram mot 2030. Det kan være at store klimagasskutt skjer i Moss uten at det er kjent for Moss kommune. Disse kuttene vil da ikke vises i framskrivningene, men vil komme fram av utslippstatistikken i ettertid.

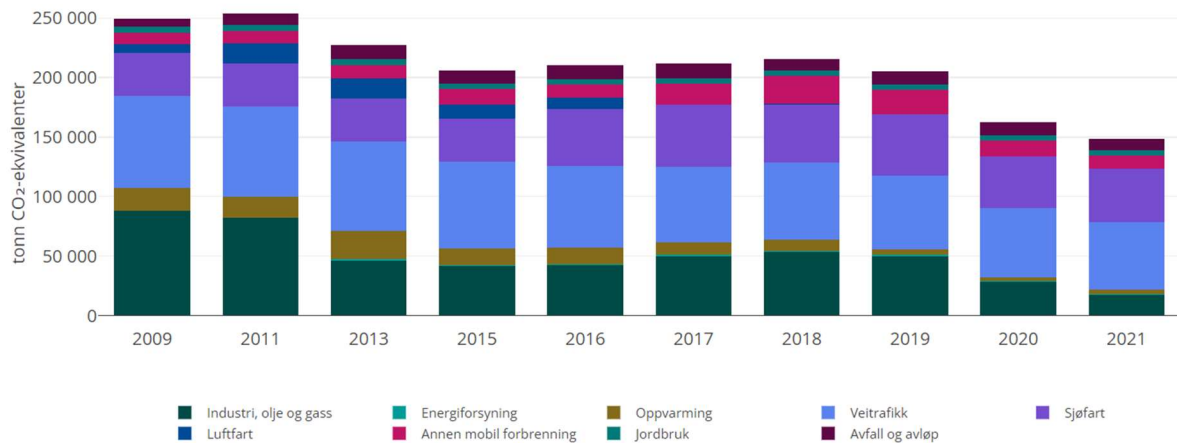
Klimabudsjettet revideres årlig, og legges fram for hele økonomiplanperioden på fire år. Klimabudsjettet består av følgende:

- **Status** for klimagassutslippene innenfor Moss kommunes geografiske grenser.
- **Framskrivninger** som synliggjør effekten dagens nasjonale og lokale politikk vil ha på utslippene som finner sted i Moss.
- **En klimahandlingsplan** som beskriver Moss kommunes innsats i kommende periode.
- Anslag over mossebefolkningens samlede **klimafotavtrykk**.

Klimastatistikk

Miljødirektoratet viser utslippstatistikk for ni ulike sektorer. I Moss er de tre største utslippssektorene veitrafikk, sjøfart og industri. De største utslippene kommer fra veitrafikk (38 prosent), deretter kommer utslipp fra sjøfart (30 prosent, småbåter ikke medregnet) og industri (12 prosent). Fra 2016 til 2021 har utslippene sunket med omtrent 30 prosent.

Økonomiplan for 2024-2027

Hvilke utslipp er ikke med i Moss kommunes mål om klimakutt?

Miljødirektoratet beregner utslippstall for utslipp som skjer innenfor Moss kommunes geografiske grenser. Statistikken fra Miljødirektoratet viser kun disse utslippene, som kalles direkte utslipp.

De indirekte utslippene er ikke med i denne statistikken. Det er vanskelig å måle indirekte utslipp. De indirekte utslippene er heller ikke med i målsetningen om 60 prosent klimagasskutt, men vi vet at indirekte utslipp står for den største delen av utslippene våre.

Indirekte utslipp er utslipp som skjer utenfor Moss' geografiske grenser, for eksempel utslipp knyttet til produksjon av varer, transport eller andre tjenester. Tiltak som reduserer forbruket, er derfor vesentlig for det globale klimagassutslippet. Moss kommune bør velge varer og tjenester med lavt klimafotavtrykk. Tiltak som gjøres i Moss kan føre til utslippsøkning andre steder, noe man må ta hensyn til.

Å bevare natur og skog vil holde på CO₂(CO₂-lagring), og er viktig i klimagassregnskapet. Dette er ikke en del av utslippsregnskapet fram mot 2030.

Framskrivninger

Miljødirektoratet utarbeider statistikk på utslipp i alle kommuner i Norge. Referansebanen under viser utslipp i Moss fra 2009-2021. CICERO; Senter for klimaforskning og Transportøkonomisk institutt, har utarbeidet en referansebane for klimagassutslipp fra 2021 til 2030. Referansebanen er basert på gjennomføring av nasjonal og regional klimapolitikk som var vedtatt før 1. juni 2023, og inkluderer også lokale tiltak som var vedtatt innen samme dato.

Framskrivningskurven viser en utslippsreduksjon på omtrent 50 prosent fra 2016 til 2030. Målet i klimaplanen er 60 prosent. Det må sies at det er store usikkerheter i slike framskrivninger.

Effekten av følgende tiltak er inkludert i referansebanen:

Nasjonale tiltak:

- Forbud mot mineralolje til permanent byggvarme fra 2020
- Forbud mot bruk av mineralolje til midlertidig byggvarme og byggtørk fra 2022
- Omsetningskrav for biodrivstoff til:
  - Veitrafikk, med stigende nivå fram til 2023

Økonomiplan for 2024-2027

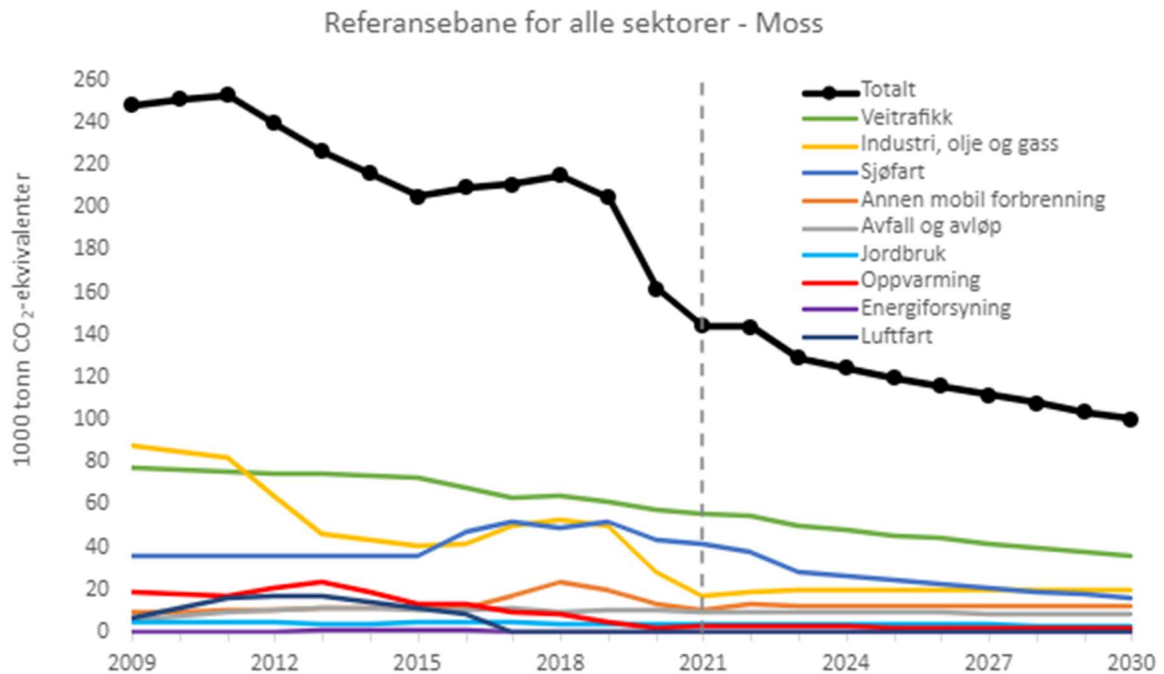
- Andre formål enn veitrafikk, luftfart og fartøy, på 10 volumprosent avansert biodrivstoff fra 1.1.2023
- Sjøfart, på 6 volumprosent avansert biodrivstoff fra 1.10.2023

Regionale tiltak

- Nullutslipp/biogass i fylkeskommunale busser

Lokale tiltak

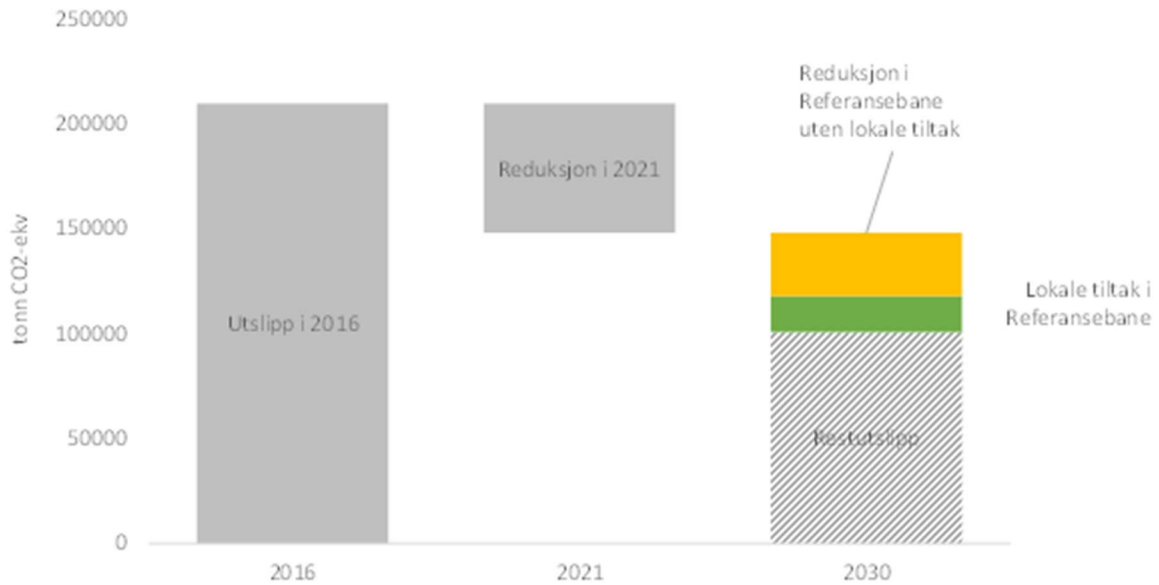
- Elektrifisering av tre Bastøferjer
- Utfasing av fossildrevne kommunale person- og varebiler
- Elektrifisering av smelteovn på Rockwool

Veitrafikk, sjøfart og industri står for omtrent 80 prosent av utslippene som skjer i Moss, og det er derfor særlig viktig å fokusere på utslippene fra disse sektorene. Utslippene til og med 2021 er beregnet av Miljødirektoratet. Utslippene etter 2021 er framskrevet basert på nasjonale, regionale og lokale tiltak.

Kilde: Miljødirektoratet «Utslipp av klimagasser i kommuner»

Økonomiplan for 2024-2027

Lokale tiltak som er tatt med i framtidig referansebane (utslipp 2021-2030) er elektrifisering av ferjene til Bastø Fosen og utfasing av fossile kjøretøy i kommunens bilpark. Andre kjente og identifiserbare tiltak har vært for små til å gi bidrag inn i referansebanen (Grønn del av utslippsstolpe 2030).

Klimafotavtrykk mot lavutslippssamfunnet 2050

Forbruk av varer og tjenester fra ulike aktører i mossesamfunnet fører til utslipp av klimagasser andre steder enn innenfor kommunens geografiske grenser. For å nå det globale målet om lavutslippssamfunnet i 2050, må man redusere klimafotavtrykket i hele mossesamfunnet. I lavutslippssamfunnet er det sannsynlig at kretsløpsprinsipper og delingsløsninger er framtreddende. I årene framover blir det derfor viktig at vi som samfunn i større grad etablerer fellesløsninger som gir bedre utnyttelse av ressurser for eksempel innenfor transport, bygg og innsatsfaktorer i industrien.

Moss kommune kan ikke, og skal ikke ta ansvar for etablering av alle framtidige deleløsninger. Men som kommune skal vi redusere klimafotavtrykket fra aktiviteter i egen drift, og legge til rette slik at det blir enklere for befolkningen å redusere sitt klimafotavtrykk. Ett eksempel på dette er ved å øke mulighetene for deleløsninger, gjenbruk og reparasjon.

Asplan Viak har på oppdrag fra organisasjonen Framtiden i våre hender utarbeidet rapporten *Forbruksbasert Klimaregnskap for Norge*. Her er det beregnet at det gjennomsnittlige klimafotavtrykket per person i Norge er 7,1 tonn CO₂e. Dersom vi antar at innbyggerne i Moss har et gjennomsnittlig klimafotavtrykk, vil den estimerte størrelsen på private husholdningers samlede fotavtrykk i Moss være rundt 370 000 tonn CO₂e. Til sammenlikning er de direkte utslippene som skjer innenfor Moss

kommunes grenser, og som oppgis i Miljødirektoratets kommunefordelte utslippsregnskap 150 000 tonn CO₂e.

Utslipp fra det offentlige og organisasjoner er ikke med i dette utslippsregnskapet.

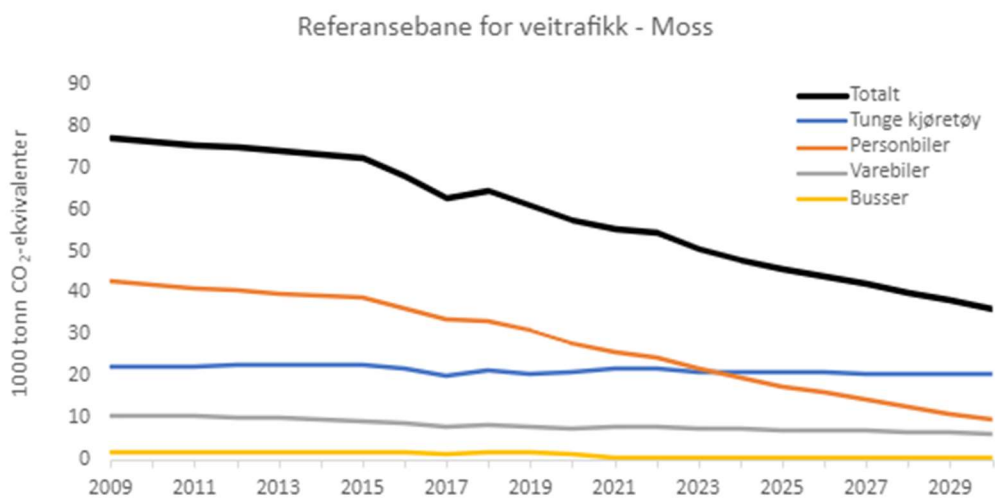
Begrep	Forklaring
Direkte utslipp	Direkte utslipp er de som fysisk finner sted innenfor et geografisk område.
Indirekte utslipp	Indirekte utslipp omfatter utslipp forbundet med varer og tjenester som importeres til det geografiske området.
Klimafotavtrykk	Klimafotavtrykk er en beregning av den totale klimapåvirkningen, både direkte og indirekte utslipp, for eksempel for en person eller en kommune.

Moss kommunes klimamål:

I Moss tar vi nødvendige grep for å redusere direkte klimagassutslipp med 60 prosent innen 2030 (referanseår 2016)

Veitrafikk i Moss

Figuren er basert på Miljødirektoratets klimastatistikk fra 2009-2021, og framskrivninger fra 2022-2030.

Det er veitrafikk som er den største utslippkilden i Moss, som i 2021 stod for 39 prosent av utslippene. Sammenligner vi i med tall fra 2009 og 2016 har utslippene sunket. Utslipp fra personbiler har sunket med åtte prosent fra 2020 til 2021, mens utslipp fra tunge kjøretøy har økt med fire prosent i samme periode. Totalt har utslippet fra veitrafikk sunket 824 tonn CO₂-ekvivalenter fra 2020 til 2021, noe som utgjør en prosent av utslippene fra veitrafikken. Hovedårsaken til kutt i personbiltrafikken er trolig mer energieffektive personbiler, og mindre fossilt drivstoff fordi det er flere som kjører elbil. Kollektivtransporten i Moss har lave klimagassutslipp. Bussene går i stor grad på biogass, og togene på strøm.

Utslipsreduksjon fra veitrafikken fram mot 2030 som er lagt til grunn i framskrivningskurven er omtrent 40 prosent.

I klimaplanen til Moss kommune er det lagt inn at utslippene fra lette kjøretøy reduseres med omtrent 80 prosent for mossesamfunnet. I klimaplanen la vi til grunn en reduksjon på 50 prosent for tunge kjøretøy, mens vurderingene gjort i framskrivningskurven mot 2030 viser liten eller ingen endring i klimagassutslipp fra tunge kjøretøy fra 2016 til 2030. Det er usikkerhet knyttet til hvorvidt tunge kjøretøy vil kjøre fornybart allerede i 2030. Det som er lagt til grunn i framskrivningen er et forsiktig anslag.

I Moss har bil vært det foretrukne reisemiddelet over lang tid (omtrent 60 prosent velger bilen). Kollektivtilbudet oppleves av mange som et dårligere alternativ enn bilen. Hvilket reisemiddel som velges styres i stor grad av tilgjengelighet, hyppighet og pris for de ulike transportformene. Moss har et nullvekst-mål for intern personbiltrafikk, men målet er per nå ikke oppfylt. For å kunne oppnå nullvekstmålet må det tilrettelegges godt for at andre reisemåter enn bil foretrekkes. Den nasjonale reisevaneundersøkelsen for 2022 viser at andelen som bruker gange som hovedtransportmiddel øker, og andelen som reiser kollektivt er på vei opp etter pandemien. Det er også en økning fra 4 til 5 prosent som angir at reisen ble foretatt på sykkel.

Elbilandel på registrerte kjøretøy i Moss er på 22 prosent ved inngangen til 2023. Nyregistrerte biler i 2022 viser at 70 prosent av nye biler som leveres i Moss er elbiler. Det er sannsynlig at andelen elbiler øker fram mot 2030, noe som vises i framskrivningskurven i figuren under. Når det gjelder tunge kjøretøy, er det per september 2022 kun 1,75 prosent av de registrerte kjøretøyene i Moss som ikke går på fossilt drivstoff. Bybussene og renovasjonskjøretøy i Moss kjører på biogass, og regnes som utslippsfrie.

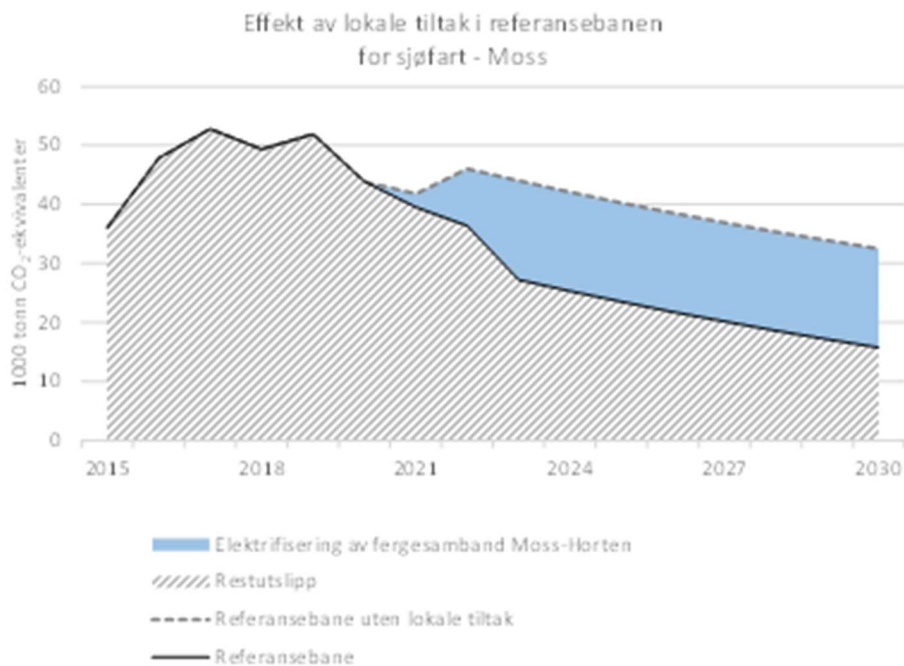
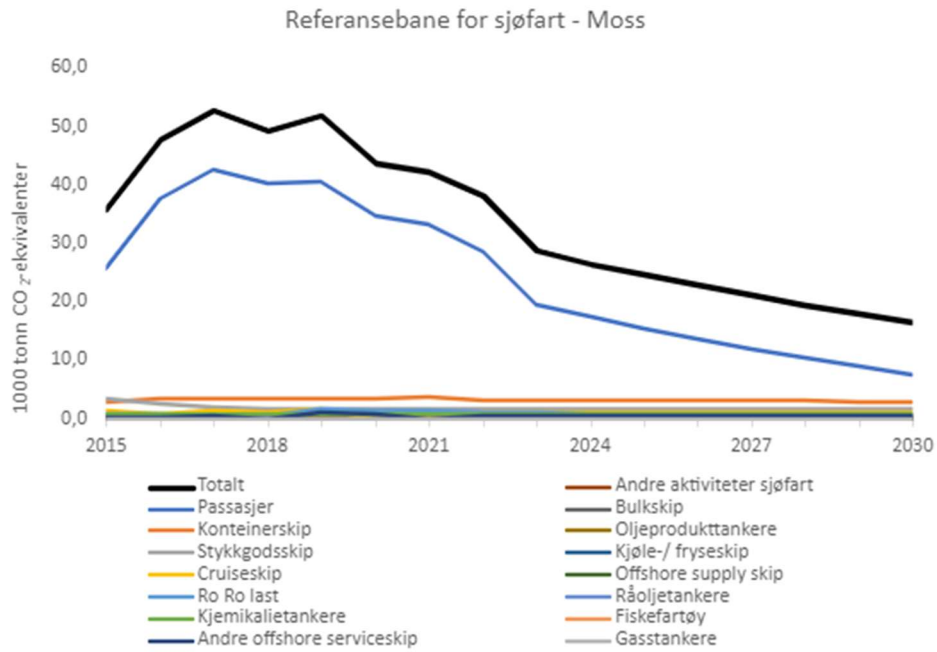
Sjøfart i Moss

I klimaplanen ble det lagt til grunn en reduksjon i utslipp fra sjøfart på 40 prosent. I denne framskrivningskurven er det lagt til grunn en utslipsreduksjon på omtrent 65 prosent. Kuttene tas i hovedsak av passasjerskipene.

Basert på tall fra Bastø-Fosen kan man anta at omtrent 50 prosent av passasjerskip-utslippene i Moss i 2019 kom fra Horten-Moss-forbindelsen. Oslo-Frederikshavn-København og Oslo-Kiel, står for det meste av resten fra passasjerskip-utslippene.

Utslippene går ned i 2020/2021 på grunn av pandemien, men fortsetter nedover i 2022-2023 på grunn av elektrifisering av Horten-Moss-forbindelsen. Uten dette tiltaket ville utslippene gått opp igjen i 2022. Nedgangen i årene etter 2023 skyldes troen på energieffektivisering for nye skip, at omtrent en sjettedel av innenlandske passasjerskip benytter batterielektrisk drift i 2030, samt en betydelig bruk av LNG (naturgass) til nye godsskip og bulkskip/tankere.

Økonomiplan for 2024-2027

Industri i Moss

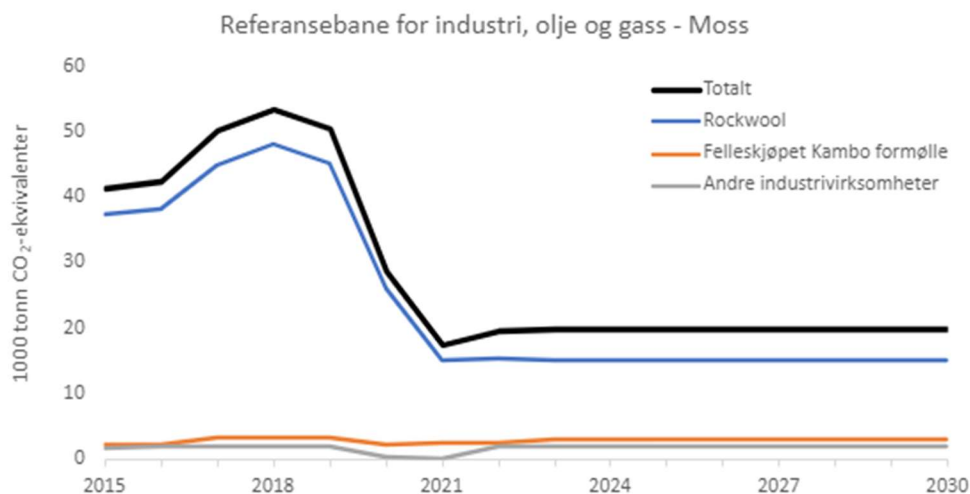
I klimaplanen ble det lagt til grunn en reduksjon i utslipp fra industri på 67 prosent. I denne framskrivningskurven er det lagt til grunn en utslippsreduksjon på omtrent 55 prosent.

Nedgang i utslipp fra industri etter 2020 skyldes hovedsakelig installasjon av elektrisk smelteovn på Rockwool i 2020. Utslippene i 2021 er statistikk fra norskeutslipp.no, og viser en reduksjon på 70 prosent i forhold til 2019-nivå. Det antas at utslippene fortsetter på samme nivå som i 2021.

Det er ikke kjent nøyaktig hvilke virksomheter som ligger i «Andre industrivirksomheter». Miljødirektoratet oppgir at de har inkludert tall fra Aker Solutions og Norsk Spesialolje Kambo, men

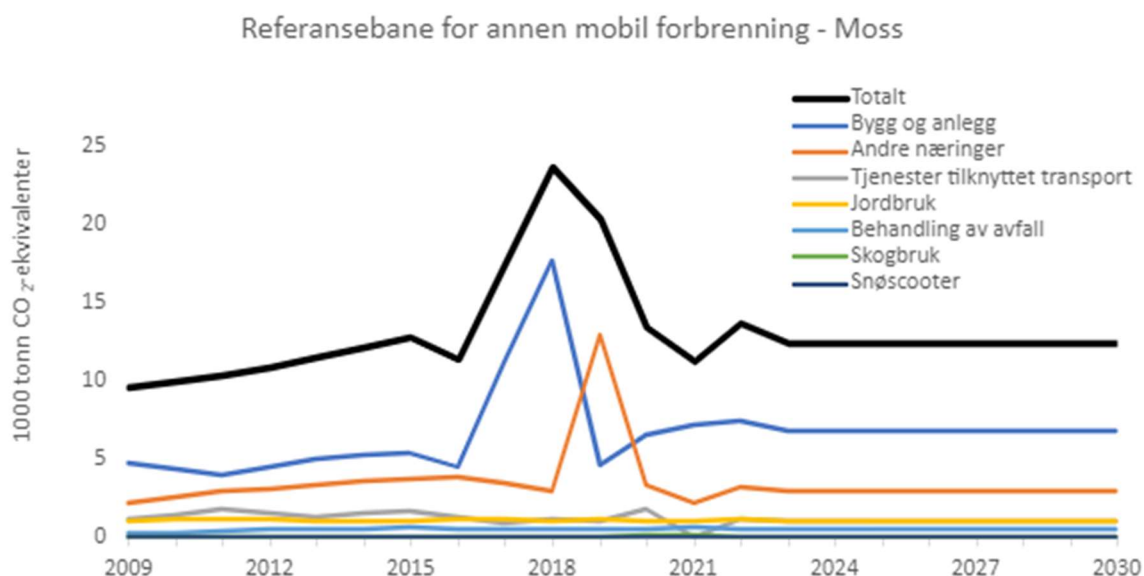

Miljødirektoratet kan også ha inkludert utslipp fra andre virksomheter som ligger i anonymiserte tall fra SSB.

Annen mobil forbrenning

I 2018 og 2019 er det høyere utslipp enn normalt i kategorien «annen mobil forbrenning» i Miljødirektoratets utslippsstatistikk. Dette skyldes utslipp fra maskiner knytta til bygg og anlegg, samt diesel brukt i andre næringer. Det var høy aktivitet innenfor boligbygging i 2018. Det antas at utslippene fra denne kategorien går litt opp fram mot 2030. I Moss er det høyt trykk i utvikling av nye boligområder, og noen av utslippene knytta til utviklingen vil komme inn i kategorien «Annen mobil forbrenning». Utslipp fra materialene som brukes, vil synliggjøres der materialene produseres, og ikke komme på Moss kommunes direkte utslipp (utslipp innenfor våre geografiske grenser). Utslippene vil være en del av Moss kommunes klimafotavtrykk, som det ikke finnes statistikk for. Det samme gjelder for transport av materialene. Utbyggere vil kanskje/bør ha dette i sine klimagassberegninger for utviklingen. Der det bygges ned natur, vil det naturlig nok ble redusert opptak av klimagassutslipp, som kommer i tillegg til utslippene. Disse utslippene vil heller ikke synes i utslippsregnskapet til Miljødirektoratet.

Klimatiltak

Klimabudsjettet skal vise tiltak som fører til reduserte klimagassutslipp. Tiltakene kan ha utslippskutt innenfor kategorien direkte utslipp eller til klimafotavtrykket. Tiltakene viser ikke tiltak som øker utslippene av klimagassene.

Klimatiltak veitrafikk

Tiltak veitrafikk	Beskrivelse av tiltaket
Handlingsplan for parkering	<p>Gjennomføring av tiltak beskrevet i handlingsplanen for parkering vedtatt i 2022. Tiltakene handler bl.a. om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • å øke andel personbiler som parkerer utenfor sentrumskjernen gjennom reduserte priser på Myra og gratis parkering på Fiske • redusere gateparkering på sykkelruter definert i sykkelplanen, for bedre trafiksikkerhet for de som går og sykler • ruste opp parkeringsplasser • øke andel sykkelparkeringer • øke andel HC-parkeringsplasser
Tilrettelegging for syklende og gående	<p>Sykkelprosjekter som er planlagt; Bråtengata og Storebro. Følge opp sykkelplanen, fokus på å etablere sammenhengende strekninger tilrettelagt for sykkel. Øke antall sykkelparkeringsplasser i sentrale områder. Gjennomføre vår/høstsjekk av sykkel - gratis for kommunens innbyggere.</p> <p>Sykkelprosjekter 2024; Bråtengata, Osloveien fra Tigerplassen til Storebro, Carlbergveien.</p> <p>Følge opp gåstrategien med handlinger for å få folk til å gå mer. Prioritere tiltak som følger opp gåstrategien, og lage plan for gjennomføring.</p> <p><i>Mål i klimaplanen: Mål om 25 prosenet gangeandel, 20 prosent sykkelandel og 15 prosent kollektivandel i 2030.</i></p>
Hjemmekontor	<p>Mulighet for ansatte å søke om hjemmekontor inntil to dager per uke. (Gjelder kun for de som har en jobb hvor det er mulig å jobbe hjemmefra.)</p>
Bildelingsordning	<p>Utnytte tjenestebiler best mulig, på tvers av enheter og kommunalområder.</p>

Leasing av elsykler for kommunalt ansatte	Ordningen ble innført i 2022. Fortsetter i 2024.
Elektriske tjenestebiler og anleggsmaskiner	Moss kommune har mål om at alle tjenestebiler (lette kjøretøy) går på fornybart drivstoff, hovedsakelig elektrisitet, i løpet av 2024. Utfordring med å få større kjøretøy og anleggsmaskiner over på strøm, da markedet er umodent. Moss kommune vil etterspørre dette i markedet.
Tjenestereiser	Moss kommune har et mål om å redusere CO2-utslipp fra offentlige tjenestereiser med 50 prosent. Oppgitte tall tar utgangspunkt i km-godtgjørelse og favner ikke alle tjenestereiser. Målet er å redusere utslipp med 50 prosent innen 2024. Utgangspunktet er 2019-tall for km-godtgjørelse.
Smarte trafikkteellere	Moss kommune er i gang med et prosjekt knytta til smarte trafikkteellere. Høsten 2023 er det lagt ned fem sensorer. Målet er å legge ned flere sensorer i bakken. Tellerne gir oss sanntidsinformasjon om trafikkbildet, samt statistikk over hvilke typer kjøretøy som benytter veien. Ut fra dataene får man et bedre planleggingsverktøy, og dette kan trolig også erstatte reisevaneundersøkelser på sikt.

Klimatiltak sjøfart

Tiltak sjøfart	Beskrivelse av tiltaket
Dronebåter	Moss Havn har lagt til rette for lading, og nå er det to elektriske dronebåter som frakter containere med varer fra Moss til Vestfold. Dette tiltaket reduserer 1800 tonn CO2-ekvivalenter per år grunnet sparte kilometer kjørt med lastebiler. Det er et mål om å øke virksomheten i 2024, noe som dermed vil redusere klimagassutslipp ytterligere.
Landstrøm	Landstrømanlegget til Moss Havn åpnet i 2019 fikk støtte fra Enova, og har en kapasitet på 1 million kWh. Ut fra dagens anløp kan det redusere utslippene fra havna med rundt 200 tonn CO2-ekvivalenter i året – når det blir tatt i bruk. Anlegget er dessverre ikke i bruk, da skipene foreløpig ikke har tatt investeringene med å kunne gå over til å bruke landstrøm. Moss Havn deltar i prosjekt «Utslippsfri Oslofjord» som har vært støttet av Klimasats og ledet av Oslo havn. Prosjektet arbeider målrettet for å få skip over på landstrøm.
Container-terminal	Det skal inngås ny kontrakt med operatør for containerterminalen. Operatøren får som krav

	å være fossilfri senest i 2030, jamfør målet Moss havn har om å være en fossilfri havn i 2030.
Elektriske ferjer	<p>I 2023 har Bastø Fosen tre av fem ferger på elektrisitet. Etablering av ladestasjon i Moss kom på plass i 2023, og de tre elektriske ferjene kjører nå 100 prosent elektrisk. To ferjer drives med diesel, samt den sjette reserve-ferja.</p> <p>Det er ikke planer om ytterligere elektrifisering fram mot 2027. Det er mulig at alle ferjene blir elektriske fra 2028 (ny konsesjonsperiode). (Kilde: Bastø Fosen)</p>

Klimatiltak forbruk og avfall

Tiltak forbruk og avfall	Beskrivelse av tiltaket
MOVAR og ettersorteringsanlegg	<p>ØAS – Østfold avfallssorteringsanlegg;</p> <p>Selskapet for felles ettersorteringsanlegg for husholdningsavfall fra alle kommunene i regionen er etablert, anslås satt i drift i løpet av 2026. Movar IKS representerer sine eierkommuner og eier 29,4 prosent av ØAS. Anlegget bygges i Viken Park.</p> <p>Selskapet skal tilrettelegge for at innbyggerne forbedrer miljøprestasjonen i sin avfallshåndtering, og slik at kommunene minst når EUs krav til materialgjenvinning. På den måten blir selskapet et viktig bidrag i den sirkulære økonomien. Samtidig skal innbyggerne tilbys en avfallsordning som de forstår nytten av og aksepterer. Deltagere i selskapet er Fredrikstad kommune, Halden kommune, Sarpsborg kommune, Rakkestad kommune, Hvaler kommune og MOVAR IKS.</p> <p>Restavfallet fra omtrent 267 000 innbyggere i Østfold vil komme til ØAS' anlegg for ettersortering. Ved hjelp av ny teknologi vil plast og magnetisk- og ikke-magnetisk metall sorteres ut. Anlegget skal klare å sortere ut mer enn 85 prosent av all plast fra restavfallet. Dette vil etter planen skje i 2026.</p>
MOVAR og biokull	<p>I følge Klimakur 2030 har biokull høyt potensial for karbonlagring i jord. MOVAR har gjennomført et forprosjekt knytta til å pyrolysere slam til biokull.</p>

	<p>MOVAR har et samarbeid med et avløpsrenseanlegg i Danmark som har pyrolysert avløpsslam til biokull.</p> <p>Dette slammet er sendt videre til en entreprenør på Vestlandet som skal gjøre forsøk på å bruke dette biokullet som innsatsmiddel i sprøytebetong som blant annet brukes i tunellvegger.</p>
MOVAR og gjenbruk	<p>MOVAR har et mål om å oppnå en større gjenbruksandel av det som leveres på Solgård Avfallsplass. Det foreligger planer om å etablere en gjenbruksstasjon på Solgård. Forprosjektet er igangsatt. Mottak av ombruksvarer inngår i prosjektet. Prosjektet videreføres når det er økonomisk forsvarlig.</p>
MOVAR og matavfall	<p>MOVAR planlegger, tråd med krav til kommunene, innsamlingsordning og nedstrøms løsning for matavfall. Det blir en gradvis utrulling av ny ordning til innbyggerne i MOVAR-kommunene. Oppstart for innsamling av matavfall i Moss er planlagt første halvår i 2024.</p>
MOVAR og renseanlegg	<p>Miljøtilstanden i Oslofjorden er dessverre dårlig og bedre rensing av avløpsvann anses som et av flere viktige tiltak for å bedre tilstanden.</p> <p>Statsforvalteren har derfor vedtatt ny utslippstillatelse for nye Fuglevik renseanlegg med langt strengere rensekraav enn tidligere.</p> <p>I dag er det to renseanlegg i Moss, et på Kambo og et på Fuglevik. Begge anlegg er preget av «tidens tann» og nødvendig vedlikehold og ombygginger har allerede i lang tid vært utsatt i påvente av fullstendig ombygging.</p> <p>Anlegget på Kambo legges ned som renseanlegg, men består videre som septikmottak og pumpestasjon for overføring av avløpsvann til Fuglevik i en ny overføringsledning i sjø.</p> <p>Nye Fuglevik renseanlegg rehabiliteres, ombygges og utvides for å tilfredsstille nye rensekraav og fremtidig regional vekst. Bygges etter BREEAM-krav.</p>
Avfallssug for husholdningsavfall i Moss	<p>Moss kommune har utredet muligheten for å etablere stasjonært avfallssug på</p>

	<p>Høyda. Innkast av avfall er i boligområdene, og blir sugd derfra gjennom rør under bakken. Avfallet transporteres til en stasjonær stasjon utenfor et tettbebygde område. Fra denne stasjon blir avfallet transportert til avfallsanlegget.</p> <p>Avfallssuget fører til mindre kjøring i bomiljøet der det er i bruk. En vurdering av klimagevinsten ved avfallssug sees opp mot ordinære avfallsløsninger. Saken krever politisk behandling, og vil behandles høsten 2023.</p>
<p>Utvide kildesortering husholdningsrenovasjon</p>	<p>Utvide kildesortering på hytteområder i kommunen der det i dag ikke tilbys full utsortering.</p>
<p>IT-utstyr</p>	<p>Moss kommune søker å få IT-utstyr til å vare lenger. Målet er at mobiltelefoner i gjennomsnitt varer i tre år, laptopper i fire år og nettbrett i fem år.</p> <p>Mer enn fireårs levetid for PC-er vurderes som lite hensiktsmessig grunnet teknologiutvikling og slitasje på grunn av mobilitet. I 2023 har en del PC-er måtte byttes ut på grunn av teknologiskifte.</p> <p>Stadig flere drar nytte av mobilitet, og nye behov og løsninger medfører behov for nye bærbare enheter. Det jobbes aktivt med gjenbruk og ombruk av brukt IT-utstyr.</p>
<p>Matsvinn</p>	<p>Peer Gynt helsehus og Sørtun avlastning skal ha fokus på matsvinn gjennom matkontaktene. Det skal være bevissthet rundt bestillinger og tilberedning slik at vi hindrer unødig matsvinn. Enhet sykehjem og omsorgsboliger skal lage en plan for arbeid med matsvinn som vil iverksettes vår 2024. Egne beholdere for matavfall skal benyttes fra januar 2024.</p> <p>Moss kommune estimerte et matsvinn på 20 prosent i sine sykehjem og omsorgsboliger (matsvinnet ble kartlagt i 2017).</p>
<p>Anskaffelser</p>	<p>Anskaffelsesstrategi 2020-24 ble vedtatt i 2020 og sier at det skal stilles miljøkrav/-kriterier i anskaffelser der dette er relevant, jamfør også anskaffelsesregelverket. Moss kommunes anskaffelser skal være formåls- og kostnadseffektive og fremme hensynet til</p>

	<p>miljø, arbeidsforhold, sosiale forhold og innovasjon.</p> <p>Dette innebærer å fremme klimavennlige løsninger og redusere skadelig miljøpåvirkning gjennom kommunens anskaffelser. Moss kommune skal gjennom sine anskaffelser stimulere til innovasjon og utvikling av nye fremtidsrettede løsninger, eksempelvis miljøteknologi.</p>
--	---

Klimatiltak bygg og energi

Tiltak bygg	Beskrivelse av tiltaket
Vedlikehold i kommunens bygg	Vedlikeholdet i kommunens bygningsmasse skal være verdibevarende og oppvarmingskilder skal være fornybare. Ved valg av byggematerialer skal klima og miljø stå i fokus. Vedlikeholdet skal sikre langsiktig bruk gjennom fleksible løsninger for å hindre stadige ombygginger. Byggene skal ha et godt tilrettelagt avfallssystem.
Klimaplanlegging	I forkant av større bygge- og rehabiliteringsprosjekter skal MK Eiendom KF utarbeide en klima- og miljøplan for prosjektet. Det skal være førende at Moss kommune skal ha gode miljø- og klimaløsninger i sine byggeprosjekter, samt være en pådriver for fossilfrie bygg- og anleggsplasser.
Omsorgsbolig Grindvold	Brønnpark (varmepumper) blir etablert. Fossilfri byggeplass med krav om 20 prosent utslippsfri. Grønne tak og fordrøyningsbasseng for overvann. Gjenbruk av overvann til vanning grøntområder. Miljøanalyse utført i forprosjektet. Prosjektet ligger an til å bli sertifisert som BREEAM GOOD.
Nybygg og klimagassregnskap	Kommuneplanen setter krav om at Klimagassregnskap kreves ved vesentlige naturinngrep, nybygg større enn 1000 m ² BRA og ved valg mellom riving eller bevaring av eksisterende bygg.

Energisparende tiltak

Tiltak energi	Beskrivelse av tiltaket
Solli skole	Skolen skal omdannes til et samlokalisert aktivitetssenter. Det etableres brønnpark med varmepumpe og energieffektivt

	luftbehandlingssystem. Det er foreslått energieffektive tiltak på bygningskropp (bytte vinduer og etterisolering).
Vannbehandlingsanlegg	Alle skoler, sykehjem, samlokaliserte boliger/institusjoner, og idrettsbygg har fått/eller skal få vannbehandlingsanlegg mot legionella, med overvåking og varsling av overforbruk av vann. Mulighet for å senke vannets temperatur som energisparetiltak.
Glassverket barnehage	Energieffektive tiltak ved utskifting av el-kjel til varmepumpe luft-luft for oppvarming av bygningen.
Airthings	Montert på sju skoler og et helsebygg. Overvåking av inneklimateparametere som CO ₂ , temperatur, LUX, fuktighet, støy dB, Radon og N/A Virus risiko. Energieffektive justeringer av tekniske anlegg for å møte AML-krav

Investeringsforslag MKE/mulige tiltak

Tiltak	Beskrivelse av tiltaket
Automasjon og styring av tekniske anlegg	Forslag om oppgradering ved: Ekholt skole, Vang skole, Kongensgate 34, Ekholt sykehjem, Nøkkeland skole, Eddaveien 9.
Energieffektive luftbehandlingsanlegg	Forslag om utskifting ved: Vang skole, Kongensgate 34, Øreåsen skole, Ekholt sykehjem, Skarmyra servicesenter svømmehall.
Solcelleanlegg	Forslag om etablering ved: Øreåshallen, Eddaveien 9, Ekholt sykehjem.
Solfangere	Forslag om etablering ved: Ryggehallen.
Moss Rådhus	Forslag om utskifting av energikrevende og utdaterte anlegg for varme, kjøling, og ventilasjons distribusjon.

Klimatiltak industri

(Tiltak Moss kommune er kjent med, det kan være flere tiltak hos andre industribedrifter i Moss)

Tiltak industri	Beskrivelse av tiltaket
Felleskjøpet Agri på Kambo Redusere mengde fyringsolje	Felleskjøpet Agri på Kambo melder til Moss kommune at de i perioden 2019 til 2022 nesten har halvert forbruket av fyringsolje. Redusert forbruk olje er erstattet av økt forbruk biovarme. Oljeforbruket har gått fra 1119 kubikkmeter i 2019, til 637 kubikkmeter i 2022, en reduksjon på 482 tonn fyringsolje. Forbrenning av 1 tonn olje tilsvarer omtrent 3000 kilogram CO ₂ . Felleskjøpet har med andre ord redusert klimagassutslippet sitt med 1450 tonn CO ₂ , som igjen betyr 1 prosent av

	<p>våre direkte utslipp i mossesamfunnet. Framover har Felleskjøpet på Kambo planer om å ytterligere redusere forbruket av fyringsolje.</p> <p><i>(Kilde: Felleskjøpet Agri Kambo)</i></p>
<p>Heidelberg Materials prefab Norge</p> <p>Mål om å redusere klima- og miljøavtrykk</p>	<p>Heidelberg Materials prefab Norge i Moss (tidligere Contiga) har mål om å redusere sitt klima- og miljøavtrykk, samt å være en del av sirkulærøkonomien. De skriver at deres produktfremstilling innebærer utslipp, transport, produksjon av avfall og forbruk av naturressurser. Det er derfor viktig å drive virksomheten med minst mulig belastning på miljøet gjennom hele verdikjeden. Det jobbes med ulike tiltak, blant annet lavkarbon betongelementer, miljøeffektive bæresystemer av stål og betong, prosjektspesifikke klimagassregnskap, økt resirkulering og gjenbruk av ressurser.</p> <p><i>(Kilde: Heidelberg Materials)</i></p>
<p>Rockwool Moss</p> <p>Pilotprosjekter i gang knytta til reduksjon av LNG.</p> <p>Resirkulering av steinull.</p>	<p>Rockwool Moss melder at produksjonen på fabrikken totalt har klimagassutslipp på omtrent 12 000 tonn CO2e per år. Det er forventet i underkant av det samme de neste årene. Det jobbes videre med tiltak, blant annet ser de på bruk av naturgass (LNG) og jobber med pilotprosjekter for å finne ut om de kan bytte ut LNG med en fornybar energikilde, for eksempel biogass. Rockwool har per nå ingen prognose for når de vil se klimaeffekten av tiltakene.</p> <p>Resirkulering av steinull er et annet prosjekt de jobber med. Her er målet at i stedet for at steinull havner på deponi, i stedet tas til fabrikken slik at det kan smeltes om til ny steinull. Metoden er på plass, og de ønsker mer steinull til resirkulering. <i>(Kilde: Rockwool Moss)</i></p>
<p>One Subsea</p> <p>Energieffektivisering og sirkulærøkonomi på avfall</p>	<p>One Subsea (tidligere Aker Solutions Subsea) ble i januar 2023 sertifisert etter ISO 50001 (et energistyringssystem) med forpliktelser om økt fokus på energistyring, energieffektivitet og reduksjon av energiforbruk.</p> <p>Det jobbes med en digitalisert kartlegging av energistrømmer for å redusere energiforbruk.</p> <p>Grønt sertifikat på strøm sikrer at all strøm kommer fra grønne kilder som har bidratt til reduksjon av CO2-utslipp med omtrent 90</p>

	<p>prosent CO2 fra januar-september 2022 til januar – september 2023. Det utgjør omtrent 800 tonn CO2.</p> <p>Delvis utskiftning av maskinparken fra fossilt til elektrisk. Videre elektrifisering er et arbeid som fortsetter.</p> <p>Avfallshåndtering: Økning i resirkulert avfall fra 63 prosent til 77 prosent (2022 til 2023). Reduksjon i totale mengde avfall med 18 prosent i 2022 sammenlignet med 2019-2021. Innen sirkulær økonomi undersøkes muligheten til å gjenbruke pakkemateriale i tre og plast.</p>
--	---

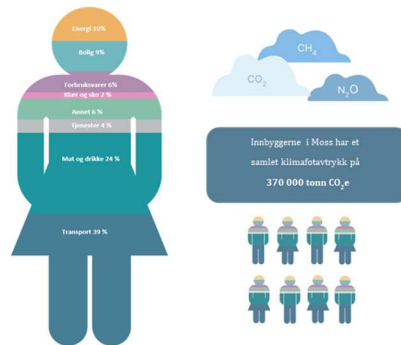
Klimatiltak arealplan

Tiltak areal	Beskrivelse av tiltaket
<p>Arealplanlegging</p>	<p>Innenfor arealplanlegging har flere kommuner og fylkeskommuner i flere år forsøkt å finne et handlingsrom der kommuner kan påvirke utbygging i en grønnere retning – med varierende hell.</p> <p>Aktuelle verktøy som kan tas i bruk i planleggingen er arealregnskap, økologisk kompensasjon, verdisetting av natur, blågrønn faktor og arealnøytralitet. Frem mot neste oppdatering av kommuneplanens arealdel vil kommunen utforske hvilke av disse verktøyene som kan fungere godt i Moss.</p>
<p>Sentrumsplanen</p>	<p>Moss kommune fikk tildelt Klimasatsmidler i 2022 for å se sentrumsplanen i lys av alle de grønne verdiene samtidig som vi legger til rette for bedre byrom, traséer for gående og syklende og bygg/utvikling av høy kvalitet. Gatebruksplanen og sentrumsplanen vil bruke klimasatsprosjektet og det kunnskapsgrunnlaget vi får opparbeidet til utforming av tiltak og bestemmelser.</p>
<p>Planlegging</p>	<p>Økt tverrfaglig arbeid i vurdering av private planforslag. Målet er at alle planer tar nok hensyn til klima. Dette går ut på tilrettelegging for syklende og gående, parkeringsdekning, kollektivdekning, ivaretagelse av karbonrike arealer, fossilfrie byggeplasser og mye mer. Dette er viktig for å påvirke utbyggere i grønnere retning.</p>
<p>Energistasjoner</p>	<p>Moss kommune skal delta i en workshop om arealer til energistasjoner for</p>

	<p>næringstransport. Arrangør er Osloregionen og Østlandssamarbeidet (klimasatsprosjekt). Målet er å finne arealer hvor det kan passe med energistasjoner i regionen.</p> <p>Et annet mål i klimasatsprosjektet er å utvikle en energistasjons-veileder for saksbehandling av planinitiativ og byggesaker.</p>
--	--

Klimakommunikasjon

Tiltak kommunikasjon	Beskrivelse av tiltaket
<p>Kommunikasjonsplan</p>	<p>I hovedutvalget for landbruk, samferdsel, natur og miljø ble «Grønnere Moss – handlingsplan for kommunikasjon» vedtatt 1. juni 2022.</p> <p>Oppfølging av denne planen innebærer blant annet dette i 2024; informasjon på nettsider, Rent Mossesund, Oslofjorden, naturmangfold, klimagassutslipp, renovasjon og matavfall og klimatilpasning.</p>
<p>Innbyggerinitiativ/ medvirkning</p>	<p>Medvirkningsprosesser knytta til nye planer og tiltak. Moss kommune støtter opp om Moss Miljøfestival og går aktivt ut i samfunnet og jobber med medvirkning til klima- og miljøspørsmål.</p>
<p>Race to zero</p>	<p>Moss kommune deltar i prosjektet «Race to zero» hvor vi har som mål å videreutvikle klimabudsjett.</p>
<p>Grønnvaskingsplakaten</p>	<p>Grønnvaskingsplakaten forplikter Moss kommune om ha ærlig kommunikasjon om bærekraftsarbeidet.</p>

Moss kommune kan tilrettelegge for at innbyggere kan kutte klimagassutslipp, for eksempel ved hjelp at tiltak beskrevet i listen under:

Transport

- Tilrettelegge for bruk av sykkel (oppfølging av sykkelplan)
- Gratis vår- og høstsjekk av sykler
- Tilrettelegge for økt gange (oppfølging av gåstrategi)
- Gjøre det enkelt og gunstig å gå over til el-bil ved å tilrettelegge for lading og gi nullutslippsbiler billigere parkeringsavgift
- Busskampanjer for økt kollektivbruk

Mat og drikke

- Informere om tiltak som bidrar til å redusere matsvinn
- Tilrettelegge for vegetariske alternativer i kantiner, på arrangementer og likende

Forbruksvarer, klær og sko

- Bidra til at det etableres flere ombruk- og reparasjonstilbud i kommunen
- Stille lokaler til fiksekvelder, sykurs, byttekvelder og likende
- Informere om ombruk- og reparasjonsmuligheter
- Tilrettelegge for resirkulering av tekstiler som ikke kan gjenbrukes
- Gode løsninger for kildesortering

Energi og bolig

- Informere om hvor man kan få rådgiving for å spare energi og produsert energi selv
- Legge til rette for ombruk av byggematerialer og -rester

FNs bærekraftsmål

Bærekraftsmålene skal sikre en bærekraftig utvikling som ser miljø, økonomi og sosial utvikling i sammenheng. For å skape bærekraftig utvikling må vi jobbe på tre områder: miljø, økonomi og sosiale forhold. Klimabudsjetten har et særlig ansvar for bærekraftig miljø og tar opp i seg målene som omhandler klima og spesielt målene 7, 9, 11, 12, 13 og 17.

Bærekraftig utvikling handler om å ta vare på behovene til mennesker som lever i dag, uten å ødelegge framtidige generasjoners muligheter til å dekke sine behov.

Kilder:

Miljødirektoratet: [Utslipp av klimagasser i kommuner](#)

Økonomiplan for 2024-2027

Referansebaner for utslipp som er vist i dette dokumentet er utarbeidet av Cicero, TØI og Menon i samarbeid med Moss kommune «Referansebane for utslipp i kommuner i Klima Østfold».

Bastø Fosen har beregnet utslippskutt som følge av elektrifisering av tre ferjer som er brukt i framskrivningene.

Moss kommunes klimaplan: [Moss Kommune Klimaplan 2020-2030](#)

Framtiden: [Forbruksbasert klimaregnskap for Norge](#)

Tilskudd

Søknader om tilskudd økonomiplan 2024-2027

Kommunen har mottatt 20 eksterne tilskuddssøknader til budsjett. Kommunedirektøren har ikke funnet rom for å innvilge noen av søknadene.

Kommunedirektøren har også sett behovet for å redusere noen av de tidligere innvilgede søknadene. Dette fremkommer under innsparingstiltak under kommunalområdet kultur, oppvekst og aktivitet. Det er krevende å vurdere nye søknader og det er bundet opp store midler mot tidligere innvilgede søknader. Det er behov for en helhetlig gjennomgang av tilskuddene kommunen betaler ut og det vil bli vurdert inn mot økonomiplan 2025 – 2028.

På Høyda midt i Moss har søkt om 150 000 kroner til delvis dekning av investeringer/driftsutgifter. Foreningens medlemmer er handels- og næringsvirksomheter på Høyda og har som oppgave å bidra til at Høyda er en god bydel å bo i, en bydel det er bra å drive handel i og en god bydel for grunneierne. Kommunedirektøren har ikke funnet rom for å innvilge søknaden.

Dansekunst i Østfold har søkt om 100 000 kroner for å kunne arbeide systematisk med publikumsutvikling rettet mot egne og andres danseproduksjoner som spilles i Østfold og med å gjennomføre tiltak rettet mot spesifikke publikumsgrupper. Dansekunst i Østfold arbeider for å samle, styrke og utvikle det profesjonelle danse miljøet i den østre delen av Viken, samt for regional og nasjonal synliggjøring av dansekunsten. Kommunedirektøren har ikke funnet rom for å innvilge søknaden.

Rygge museum har søkt om 1 million kroner til oppstart med arbeid oppføring av låve fra Grefsrød i Larkollen. Låven er laftet ned og planlegges oppsatt på gårdstunet ved Bygdetunet i Rygge. Foreningen Rygge museum og historielag er en frivillig organisasjon som skal fremme interesse, forståelse og kunnskap om kommunens kulturlandskap, kulturminner og historie. Kommunedirektøren har ikke funnet rom for å innvilge søknaden.

Stiftelsen Moss barne- og ungdomsishall søker om tilskudd på 2 millioner kroner og et kommunalt lån på 6 millioner kroner. Det er fullt belegg i dagens ishall og Moss Kunstløpklubb og Kråkene Moss har inngått et samarbeid i form av en stiftelse for å bygge og drive en ny barne- og ungdomsishall. Det er anskaffet en enkel hall som ble satt opp for midlertidig bruk under bygging av Nye Jordal Amfi som vil benyttes som en permanent hall. På grunn av høy prisstigning har prosjektet kommet i en vanskelig økonomisk situasjon og det søkes derfor om 2 millioner kroner i økonomisk tilskudd fra Moss kommune. For raskt å kunne ferdigstille idrettsanlegget søkes det også om 6 millioner kroner til forskuttering av spillemidler og merverdiavgift. Kommunedirektøren har ikke funnet rom for å innvilge søknaden.

Moss Idrettsråd søker om økt støtte på 250 000 kroner slik at den kommunale driftsstøtten økes til 500 000 kroner. Moss Idrettsråd viser til at det i Moss kommune er svært mange utøvere per ansatt i idrettsrådet, sammenlignet med andre kommuner. Det er behov for en administrativ ressurs til å avdekke anleggsbehov og bistå lagene i forhold til bedre utnyttelse av eksisterende anleggskapasitet i samarbeid med kommunen. Kommunedirektøren har ikke funnet rom for å innvilge søknaden.

Høegh AS/Konventionsgården søker om 250 000 kroner til forprosjekt Konvensjonsgården og arbeiderboligene på Verket. Forprosjektet skal følge opp den tidligere utarbeidede rapporten «Konvensjonsgården og Verks gata i Moss. En mulighetsstudie». Kommunedirektøren har ikke funnet rom for å innvilge søknaden.

Mental helse Moss og omegn søker om driftsmidler på 400 000 kroner til prosjektet Psykt bra sykkelturn. Målgruppen er unge mennesker mellom 16 og 30 år som har en lettere/moderat psykisk helseutfordring. Lagssykling benyttes som treningsmetode og møteplass. Kommunedirektøren har ikke funnet rom for å innvilge søknaden.

Ekholt og Dilling velforening søker om 145 000 kroner til en egen budsjettpost med driftsstøtte til velforeninger. Det foreslås at støtteordningen bør deles i to poster: Driftsstøtte til velforeninger med mer enn 100 husstander og felles medlemskontingent i Velenes Fellesorganisasjonen (VFO). Kommunedirektøren har ikke funnet rom for å innvilge søknaden.

Fellesskap for Mat søker om 1 455 000 kroner i driftsmidler for videre drift av matutdeling i Moss i 2024. Fellesskap for Mat består av Stiftelsen Kirkens Bymisjon avd. Moss, Frelsesarmeen Moss Korps og Evangeliesenteret Moss. Hovedmålet for Fellesskap for Mat er å tilby ett felles sted hvor det deles ut mat til økonomisk pressede personer i Moss. Kommunedirektøren har ikke funnet rom for å innvilge søknaden.

Evangeliesenteret søker om 300 000 kroner for å synliggjøre, opprettholde og videreutvikle sitt tilbud til rusavhengige. Evangeliesenterets kontaktsenter i Klostergata har som mål om å bedre levekår for rusavhengige og stimulere og tilrettelegge for varig positiv endring for målgruppen. Kommunedirektøren har ikke funnet rom for å innvilge søknaden.

Bydelsfedre søker om 600 000 kroner til oppstart av bydelsfedre Moss. Organisasjonen bydelsfedre arbeider for å styrke fedres deltakelse i barnas liv og legger til rette for at ressurssterke fedre, primært med etnisk minoritetsbakgrunn, kan bedre samarbeid mellom lokalsamfunn, lokaler myndigheter, barnehager og skoler. Kommunedirektøren har ikke funnet rom for å innvilge søknaden.

Moss Triatlonklubb søker om 1,25 millioner kroner for gjennomføring av Europacup Triatlon i Moss juni 2024. Arrangementet vil innebære konkurranser for både barn, ungdom, paraidrett og elite. Kommunedirektøren har ikke funnet rom for å innvilge søknaden.

Pensjonistforbundet Moss søker om 60 000 kroner til transport til månedlige treff. Forbundet har flyttet arrangementer til større lokaler for å imøtekomme pågangen og til de nye lokalene på Solgaard skog er det ikke bussforbindelse. Kommunedirektøren har ikke funnet rom for å innvilge søknaden.

Sportsklubben Sprint-Jeløy søker om tilskudd til dekning av tapt medlemsinnbetaling 253 000 kroner. For 2022 etterga Sprint kontingent/treningsavgift for 288 000 kroner og mottok 35 000 kroner i inkluderingsstøtte fra Moss kommune. Sprint-Jeløy søker om tilskudd til dekning av tapt medlemsinnbetaling. Sprint-Jeløy får en fast årlig støtte fra kommunen for drift av kunstgressbanen på Refsnes på 96 000. Kommunedirektøren har ikke funnet rom for å innvilge søknaden.

Festivalen Sin søker om 150 000 kroner til fire ungdomsprosjekter i 2024. Prosjektene det søkes midler til er to kreative workshoper for unge musikere og kunstnere, innspilling av plate med bandet Vrengt og eget ungdomsprogram på «Folkefest på Rabben» 24. august. Kommunedirektøren har ikke funnet rom for å innvilge søknaden.

Arena - Moss kirke- og kultursenter søker om en økning av driftsstøtten med 50 000 kroner per år til å arrangere ulike konserttrekker. Arena mottar 100 000 kroner årlig i treårig kulturstøtte i perioden 2023-2025 og søker om å øke denne til 150 000 kroner. Kommunedirektøren har ikke funnet rom for å innvilge søknaden.

Økonomiplan for 2024-2027

House of Foundation søker om økt driftsstøtte med 300 000 kroner per år grunnet økt prisstigning. House of Foundation mottar 150 000 kroner årlig i treårig kulturstøtte i perioden 2023-2025 og søker om å øke denne til 450 000 kroner. Kommunedirektøren har ikke funnet rom for å innvilge søknaden.

Mosseregionens musikkråd søker om 10 000 kroner til økt driftsstøtte blant annet for å fortsette å tilby støtteordninger til sine medlemmer. Musikkrådet mottar 250 000 kroner i årlig støtte og søker om å øke denne til 260 000 kroner. Kommunedirektøren har ikke funnet rom for å innvilge søknaden.

Moss Fotballklubb søker om å få ettergitt gjeld på 282 067 kroner som klubben skylder Moss kommune for leie av Melløs stadion til kamp samt reklamerettigheter ihht. tidligere politisk vedtatt og inngått avtale. Moss fotballklubb og Melløs stadion blir allerede prioritert høyt og kommunedirektøren vil ut fra en samlet vurdering ikke kunne anbefale at søknaden fra Moss Fotballklubb om ettergivelse av gjeld for leie av bane- og reklamerettigheter innvilges.

Moss Taekwondo Klubb søker om 250 000 kroner til ENØK-tiltak. Klubben opplevde i fjor at det var svært kaldt i treningslokalene, samtidig fikk de svært høye strømreregninger. De søker midler for å gjøre diverse utbedringer i sitt treningslokale og til å bytte ut lysstoffrør, som blir forbudt å benytte. Kommunedirektøren har ikke funnet rom for å innvilge søknaden.

Økonomiplan for 2024-2027

Søker (tall i hele 1000 kroner)	Tildelt 2023*	Søknad 2024	Søknad 2025	Søknad 2026	Søknad 2027	Forslag vedtak
På Høyda midt i Moss	0	150				0
Dansekunst i Østfold	0	100				0
Rygge museum	0	1 000				0
Stiftelsen Moss barne- og ungdomsishall	0	8 000				0
Moss Idrettsråd	250	500	500	500	500	250
Höegh AS/Konventionsgaarden	0	250				0
Mental helse Moss og omegn	0	400				0
Ekholt og Dilling velforening	0	145				0
Fellesskap for mat	1 186	1 455				0
Evangelisenteret	200	300	300	300	300	0
Bydelsfedre	0	600				0
Moss Triatlonklubb	0	1 250				0
Pensjonistforbundet Moss	0	60	60	60	60	0
Sportsklubben Sprint-Jeløy	96	349				96
Festivalen Sin	50	150				0
Arena Moss kirke- og kultursenter	100	150	150			100
House of Foundation	150	450	450	450		150
Mosseregionens musikkråd	250	260				250
Moss Fotballklubb	0	282				0
Moss Taekwondo klubb	0	250				0

*Gjelder tildelinger fra KAI-utvalgets disposisjonspost og andre tilskudd fra virksomhet kultur og idrett. Tildelinger i forbindelse med drifts- og aktivitetstilskudd samt andre særtilskudd er holdt utenfor.

Satsingsområder

Visjon

Mangfoldige Moss - Skapende, Varmere, Grønnere

Visjonsbeskrivelse

Visjonen er et framtidsbilde som skal skape felles mening og retning. Den skal engasjere og vise vei for innbyggere, folkevalgte og medarbeidere i kommunen. Visjonen er laget av innbyggere, ansatte og folkevalgte og ble vedtatt i fellesnemnda 5. desember 2019.

Verdier

MANGFOLD

- Mangfold er viktig for nye Moss. Mangfold i befolkningen, kulturen, idretten, naturen og næringslivet. Moss skal ha plass til alle mennesker, og ulikhetene våre skal være en ressurs for arbeidslivet, kulturlivet og for det sosiale livet. Mangfoldigheten gir oss flere bein å stå på, og mulighet til å utvikle et bærekraftig samfunn.

SKAPENDE

- fordi det favner både det kreative innenfor kunst og kultur, samtidig som det tar med seg det historiske og nåtiden gjennom alt som er skapt og skapes i landbruk og næring.

VARMERE

- fordi vi i Moss ønsker at alle skal være inkludert og oppleve tilhørighet, trygghet og mestring. Samfunnsutvikling skal fremme folkehelse og redusere sosiale forskjeller.

GRØNNERE

- fordi Moss skal bli grønnere gjennom å bevare naturen og kulturlandskapet, ha en god blå-grønn struktur i kommunen, redusere klimagassutslipp og begrense skadeomfang som følge klimaendringer.

Levekår og folkehelse

Innledning

Levekår og livskvalitet handler om hvordan vi har det. Det handler om relasjoner til andre mennesker, både familie, venner og mennesker generelt. Det handler om ressurser man har, fysisk og psykisk helse, hvordan vi har det der vi bor, boligen, nærmiljøet og om vi føler oss trygge – fysisk, sosialt og materielt. Videre vil hvordan vi har det på jobb påvirke livskvaliteten på samme måte som det å stå utenfor arbeidslivet påvirker oss.

Et bærekraftig samfunn er et samfunn det er godt å leve i. For å legge til rette for skapende, varmere og grønnere lokalsamfunn er tverrfaglig og tverrsektorielt samarbeid avgjørende.

Hovedmål for kommunen

- I Moss er alle inkludert og opplever tilhørighet, trygghet og mestring

Mål for kommunen

Hovedmål	Strategi	Indikator	Indikatorbeskrivelse	2019	2020	2021
I Moss er alle inkludert og opplever tilhørighet, trygghet og mestring	Moss er et raust og helsefremmende lokalsamfunn	Levekår - Uføretrygdede, 18-44 år	Andel som mottar varig uførepensjon i alderen 18 - 44 år. Beregnet av gjennomsnittet de siste tre årene. Landsgjennomsnitt fra 2018-2020 (siste tall).	5,0 %	5,4 %	0,0 %
		Psykiske symptomer/lidelser	Psykiske symptomer og lidelser, kontakt med primærhelsetjenesten 0-74 år. Antall unike personer i kontakt med fastlege eller legevakt per 1 000 innbyggere. Siste oppdaterte tall i 2023 er fra 2018-2020 (treårig glidende gjennomsnitt). Denne indikatoren som brukes som sammenligningsgrunnlag i de årlige folkehelseprofilene fra FHI.	185	186	0
I Moss har alle et godt oppvekstmiljø		Andel barn som bor i husholdninger med vedvarende lavinntekt	Andel barn som bor i husholdninger med inntekt under 60 % av nasjonal medianinntekt over en treårsperiode, beregnet etter EU-skala. Siste oppdaterte tall i 2023 er 2019-2021 (trårs glidende gjennomsnitt).	15,5 %	16,2 %	15,6 %
		Elevunders. 10. trinn - Mobbing på skolen (prosent)	Andel ungdom på 10. trinn som oppgir at de blir mobbet jevnlig, elevundersøkelsen. Treårig gjennomsnitt.	4,0 %	4,1 %	3,3 %
		Elevunders. 7. trinn - Mobbing på skolen (prosent)	Andel barn på 7. trinn som oppgir at de blir mobbet jevnlig av andre elever på skolen. Treårig gjennomsnitt (Elevundersøkelsen)	5,1 %	5,3 %	5,3 %
		Ensomhet ungdomstrinnet	Andel ungdomsskoleelever som svarer at de var "Ganske mye plaget" og "Veldig mye" plaget sist uke av "Følt deg ensom". Ungdata (2019 tall er 27% for Moss og 24% for Rygge). Kilde oppvekstprofil 2023	26,0 %	0,0 %	0,0 %
		Psykiske symptomer og lidelser, 15-24 år	Andel personer i alder 15-24 år i kontakt med fastlege eller legevakt per år. Statistikken viser 3 års gjennomsnitt. Siste tall i 2023 er 2018-2020.	19,2 %	19,5 %	0,0 %
I Moss har alle mulighet til å leve og bo selvstendig		Leier bolig, andel husholdninger	Andelen av husholdninger leid bolig, SSB.	0,0 %	19,1 %	19,5 %
I Moss har alle mulighet til å delta i kultur-, idretts- og fritidsaktiviteter		Deltakelse i organisert idrett og fritidsaktivitet	Statistikk er hentet fra Ungdata-undersøkelsen i 2019 og 2022 på ungdomsskolenivå (kommunehelsas statistikkbank).	59,0 %	0,0 %	0,0 %

Verdiskaping og kompetanse

Innledning

Verdiskapingen i Moss i årene framover må være bærekraftig i både miljømessig, sosial og økonomisk sammenheng. Det betyr at vi har et næringsliv som bidrar til det grønne skiftet, at det gir arbeidsplasser til alle og at det har en inntjening som gjør at det kan bidra til verdiskapingen lokalt og nasjonalt. Moss kan utnytte sin sentrale beliggenhet og relativt sett lave boligpriser i hovedstadsregionen til å tiltrekke seg folk og næringsetableringer. Det vil være viktig å styrke bostedsattraktiviteten ytterligere samtidig som vi tar aktive og bevisste grep for å styrke og videreutvikle nærings- og besøksattraktiviteten.

Moss har et arbeidsmarkedsunderskudd for gruppen sysselsatte med universitets- og høyskoleutdanning på 4 år eller mer. Mange av disse pendler i dag ut av regionen. Det vil derfor være et godt grunnlag for å utvikle kunnskapsintensive bedrifter lokalt, og legge til rette for nye statlige arbeidsplasser. Samtidig må vi sørge for at det lokale næringslivet har et arbeidstilbud til alle grupper av befolkningen, også de uten høyere utdanning som ellers har lett for å falle utenfor arbeidslivet. I Moss trenger vi både mastere og mestere. Samfunnet og arbeidslivet skifter raskt. Framtidas jobber er ennå ikke skapt. Det er derfor viktig å legge til rette for kontinuerlig innovasjon og nyskaping i offentlig sektor og privat næringsliv. Vi utdannes ikke lenger en gang for alle. Livslang læring er nødvendig for at vi skal kunne kvalifisere oss for nye jobber og sikre offentlig sektor og privat næringsliv relevant kompetanse. Det å tilegne seg kunnskap endrer seg raskt som følge av teknologi, digitalisering og læringsmetoder.

Hovedmål for kommunen

- I Moss har vi et bærekraftig næringsliv med nyskaping og høy arbeidsdeltakelse for alle grupper av befolkningen

Mål for kommunen

Hovedmål	Strategi	Indikator	Indikatorbeskrivelse	2019	2020	2021
I Moss har vi et bærekraftig næringsliv med nyskaping og høy arbeidsdeltakelse for alle grupper av befolkningen	Moss er en attraktiv bo- og besøkskommune	Antall nye boliger i Moss	Antall nye boenheter ferdigstilt per år. Avgåtte boliger er ikke trukket fra. Det er behov for ca. 250 nye boliger i året for å møte forventet befolkningsvekst i årene som kommer.	583	229	492
	Moss er en næringsvennlig og attraktiv kommune for eksisterende og nye bedrifter og virksomheter	Vekst i antall arbeidsplasser	Prosentvis vekst i antall arbeidsplasser i Moss.	-0,1 %	0,1 %	3,5 %
	Moss har et innovativt og nyskappende næringsliv	Vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet	Prosentvis vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet (Regional analyse, Telemarksforskning)	-1,0 %	-0,4 %	3,8 %
	Moss har virksomheter og enkeltmennesker med kompetanse som gir konkurransedyktig næringsliv, effektiv og god offentlig sektor og høy framtidig arbeidsdeltakelse	Gjennomføring av videregående opplæring	Siste oppdaterte tall i 2023 er 3 års glidende gjennomsnitt for 2019 - 2021. Gjennomføring inkluderer personer som startet på grunnkurs i videregående opplæring for første gang et gitt år og andelen som har fullført med studie- eller yrkeskompetanse i løpet av fem/seks år.	76,0 %	78,0 %	78,0 %
		Sysselsettingsandel	Sysselsettingsandelen blir målt som andelen sysselsatte i befolkningen mellom 15 og 74 år.	61,5 %	61,0 %	63,3 %

Klima og miljø

Innledning

Klima- og miljøutfordringene er globale, men mye må håndteres lokalt. I Moss stod transportsektoren samlet sett for over halvparten av de direkte klimagassutslippene i 2016 (*referanseår for beregning av klimagassutslipp*). Det er derfor viktig å fokusere på strategier for å tilrettelegge for flere grønne reiser; med sykkel, kollektivtransport eller til fots. Arealstrategier, spesielt med tanke på lokalisering og fortetting, er en suksessfaktor for å redusere klimagassutslippene fra reiser og transport.

Moss må ta ansvar for å bevare artsmangfoldet i naturen. Moss har mye bebyggelse og jordbruksareal i forhold til skogarealer til sammenligning med andre kommuner i Norge, og utbyggingstrykket og interessekonflikter gjør seg i stor grad gjeldende. I et så oppstykket landskap er det viktig å ta vare på den skogen og de grønne lungene vi har og sørge for sammenhengende og gode grøntkorridorer slik at ferdselsruter og spredningsruter ikke forstyrres. Vi tar ansvar for biologisk mangfold gjennom beplantning i offentlig regi. Vi må forvalte havområdene og ferskvannsføremåstene slik at hensynet til naturmangfold veier tungt i forhold til andre hensyn.

Økonomiplan for 2024-2027

Ivaretagelse av skog vil både gavne naturmangfoldet og sørge for opptak av CO₂ fra atmosfæren (karbonfangst). Skogen forhindrer utvasking av jord når vi går inn i en framtid med flere voldsomme regnskyl. Skogen er viktig for rekreasjon og friluftsopplevelser.

Klimatilpasning dreier seg både om beredskap og planlegging. I Moss vil økt nedbør gi utfordringer i håndtering av overvann og fare for skred og erosjon. Når det gjelder overvann må en del av nettet byttes ut og oppjusteres i tråd med anbefalinger fra Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE). Samtidig må vi sette i verk tiltak for å lede vannet bort fra rørene. Vi må også ha gode beredskapsplaner for å håndtere skred og tørke, og vi må beskytte matjorda fra flommer, erosjon og tørke.

Hovedmål for kommunen

- I Moss tar vi ansvar for våre ressurser, vår natur og det globale klimaet slik at framtidens generasjoner kan ha minst like god livskvalitet som oss

Mål for kommunen

Hovedmål	Strategi	Indikator	Indikatorbeskrivelse	2019	2020	2021
I Moss tar vi ansvar for våre ressurser, vår natur og det globale klimaet slik at framtidens generasjoner kan ha minst like god livskvalitet som oss	I Moss tar vi nødvendige grep for å redusere utslipp av klimagasser med 60 %, sammenlignet med 2016, innen 2030	Klimagassutslipp fra vei	Utslippsregnskapet viser utslipp av de tre klimagassene CO ₂ , metan (CH ₄) og lystgass (N ₂ O) beregnet i tonn CO ₂ -ekvivalenter.	61 500	58 060	57 107
		Klimagassutslipp samlet	Utslippsregnskapet viser utslipp av de tre klimagassene CO ₂ , metan (CH ₄) og lystgass (N ₂ O) beregnet i tonn CO ₂ -ekvivalenter	205 410	162 477	148 385
	I Moss legger vi gode planer for å møte morgendagens klimaendringer, slik at skadeomfang som følge av mer ekstremvær og endret vær over tid blir minst mulig	Andel reguleringsplaner som har klimatilpasning som førende prinsipp	Andel kommunale reguleringsplaner, vedtatt per år, som har klimatilpasning som førende prinsipp. Kilde kommunalt planregister.	0,0 %	0,0 %	100,0 %
	I Moss har vi en effektiv forvaltning av arealene, med et spesielt fokus på skog, hav og innsjøer, slik at tap av artsmangfold stanses	Fysisk nedbygd areal	Fysisk nedbygd areal dekket av veiareal eller bebyggelse målt i km ² .	7,78	7,79	7,83
		Omdisponering av dyrket og dyrkbar jord	Omdisponering av dyrka og dyrkbar jord etter jordloven og plan- og bygningsloven målt i dekar.	49,4	5,7	9,6

Kommunedirektør med stab

Beskrivelse av tjenesteområdet

Stab er sentraliserte funksjoner som støtter opp under den daglige driften i hele organisasjonen og gir veiledning/rådgivning for kommunalområdenes linjeorganisasjon.

Stabene består av enhetene HR, IT, kommunikasjon, økonomi, kommuneadvokaten og innovasjon, samt virksomhet renhold. I tillegg organiserer stab frikjøp av tillitsvalgte og hovedverneombud.

Følgende funksjoner ligger til stab:

- drift og utvikling av fellesfunksjoner for hele kommunen: IKT, informasjonssikkerhet, personvern, beredskap, kommunetorg, dokumentforvaltning (post og arkiv), lønn, regnskap, eiendomsskatt og anskaffelser
- stabs-/støttefunksjoner innen innovasjon, HR, kommunikasjon, økonomi, IT og kommuneadvokat knyttet til veiledning/rådgivning, bistand i prosesser organisasjonsutvikling og digitalisering, koordinering av oppgaver på tvers og bidra til styring i kommuneorganisasjonen
- fellesutgifter for hele kommunen: IT-systemer, lisenser, kontingenter, porto, annonsering, telefoni, personalforsikringer, HMS, bedriftshelsetjeneste, opplæring, lærlinger, frikjøpte tillitsvalgte, hovedverneombud og revisjon
- politisk styring (rammer og støtte): folkevalgte, valg og sekretariatsfunksjoner
- renhold i bygg

100 årsverk innen stabsfunksjoner, 78 årsverk virksomhet renhold og 10,7 årsverk kommunale frikjøpte hovedtillitsvalgte og hovedverneombud. Vakante stillinger er ikke inkludert og kommer i tillegg.

Utfordringer og utvikling

For å møte fremtidens behov i mossesamfunnet er det nødvendig med en kommuneorganisasjon som evner å utvikle rett kompetanse og hensiktsmessig bruk av ressurser for å kunne løse oppgaver på tvers av fagfelt. Stab skal være både pådrivere og bidragsyttere i dette arbeidet med nødvendige organisasjonsutvikling, omstillings- og effektiviseringsprosesser i kommunen. Herav blant annet lederstøtte, innovasjon, digitalisering, prosjektarbeid, tjenestedesign og liknende.

Satsningsområder fra strategisk plan

Bidra til en robust organisasjon i Moss kommune

Ved å sørge for gode systemer og prosesser som understøtter kommunalområdenes arbeid med;

- offentlighet og demokrati
- styring og kontroll
- effektivitet
- brukernes fokus
- kvalitetsutvikling

Økonomiplan for 2024-2027

- arbeidsliv
- lederskap og medarbeiderskap

Sette Moss kommune i stand til å gjennomføre digital transformasjon

- ved å prioritere ressurser til å koordinere, utvikle og gjennomføre digitaliserings- og innovasjonsaktiviteter

Sikre at Moss kommune har rett kompetanse på de riktige områdene

- sørge for relevant kompetanse som understøtter kommunalområdenes behov for støtte og bistand
- sørge for gode verktøy og prosesser som sikrer at kommunalområdene dekker sine behov for riktig kompetanse på kort og lang sikt

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Tiltak	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Vedtatt budsjett	307 727	307 727	307 727	307 727
Sum Lønns- og prisvekst	5 069	5 069	5 069	5 069
Sum Tekniske justeringer	7 660	7 660	7 660	7 660
Sum Vedtak forrige periode	2 464	4 789	2 817	4 767
Sum Budsjettendring i år	-2 741	-2 741	-2 741	-2 741
Konsekvensjustert budsjett	12 452	14 777	12 805	14 755
Konsekvensjustert ramme	320 179	322 504	320 532	322 482
Driftskonsekvens investeringer				
HM - Ekstra etasje legevakta og Peer Gynt helsehus, renhold	0	0	347	693
HM - Grindvold omsorgsbolig, renhold	1 260	1 260	1 260	1 260
Ny sentral IT-plattform	0	1 150	1 150	1 150
Renholdsmaskiner	-375	-450	-450	-450
Sum Driftskonsekvens investeringer	885	1 960	2 307	2 653
Politisk vedtak				
Kontroll og revisjon	168	168	168	168
Sum Politisk vedtak	168	168	168	168
Nye tiltak				
Kompetansestyringssystem og læringsplattform (LMS)	500	1 000	1 000	1 000
Moss 2035 omstillingsprogram	8 000	5 000	2 000	0
Overordnet risiko- og sårbarhetsanalyse for Moss kommune	200	0	0	0
Sum Nye tiltak	8 700	6 000	3 000	1 000
Aktivitetseendringer				
Implementeringskostnader nye moduler ACOS	250	0	0	0
Koordinator tillegg renholdere	410	410	410	410
KS kontingent og OU kontingent	250	250	250	250
Leasing av biler virksomhet renhold	80	80	80	80
Leve hele livet og Enklere hverdag	2 100	2 100	2 100	2 100
Moss kommunes andel av Sivilforsvarets kontroll av beredskapsarbeid	150	150	150	150
Renholdsmaskiner	400	400	400	400
Styrehonorarer Sjøside A/S	40	40	40	40
VPN-løsning for elever	300	300	300	300
Økte driftskostnader ACOS	560	560	560	560
Sum Aktivitetseendringer	4 540	4 290	4 290	4 290
Konsekvensjusteringer				
Overgang til skyløsning i Visma	0	500	500	500
Personalforsikringer avtale	350	350	350	350

Økonomiplan for 2024-2027

	Tiltak	Økonomiplan			
		2024	2025	2026	2027
Sum Konsekvensjusteringer		350	850	850	850
Nye tiltak og realendringer budsjett		14 643	13 268	10 615	8 961
Ramme 2024-2027		334 822	335 772	331 147	331 443

Driftskonsekvens investeringer

HM - Ekstra etasje legevakta og Peer Gynt helsehus, renhold

Renhold nye arealer ekstra etasje legevakta og Peer Gynt helsehus. Halvårsvirkning i 2026 og helårsvirkning i 2027.

HM - Grindvold omsorgsbolig, renhold

Renhold arealer Grindvold omsorgsboliger økt fra 1,2 årsverk til 2 årsverk.

Ny sentral IT-plattform

Reell driftskonsekvens vil avhenge av valg av løsning for ny IT-plattform. En IT-plattform fordelt på to lokasjoner vil medføre behov for flere lisenser knyttet til infrastruktur og maskinvare. Det er lagt inn driftskonsekvens knyttet til supportavtale ut over ren maskinwaresupport for å sikre en mest mulig sikker og stabil drift.

Renholdsmaskiner

Innsparing som følge av effektivisering av driften ved oppgradering av maskinparken.

Politisk vedtak

Kontroll og revisjon

Kontrollutvalget Moss PS 23/40 Forslag til budsjett for kontrollarbeidet 2024

Kontotekst	Forslag 2024	Budsjett 2023	Endring %	Regnskap 2022	Merknader for budsjett 2023
Frikjøp - leder av kontrollutvalg	110 800,00	26 250,00			10 % av stortingsrepr.
Godtgjørelse leder	14 000,00	22 000,00			2 promille av stortingsrep. lønn per møte
Møtegodtgjørelse medlemmer	42 000,00	42 000,00		48 868,00	1 promille av stortingsrep. lønn per møte
Telefongodtgjørelse	6 000,00	6 000,00			
Arbeidsgiveravgift	25 000,00	25 000,00		6 890,00	14,1% av godtgjørelsen
Sum lønn	197 800,00	121 250,00		55 758,00	
Representasjon/servering	3 000,00	3 000,00		624,00	
Kurs og opplæring	70 000,00	60 000,00		26 500,00	
Kontingent (Forum for kontroll og tilsyn)	18 000,00	16 000,00		13 000,00	
Annen godtgjørelse (reisegodt. m.m)	10 000,00	5 000,00			
Sum driftsutgifter	101 000,00	84 000,00		40 124,00	
Samlet sum Kontrollutvalget	298 800,00	205 250,00	45,6%	95 882,00	
Sum sekretariattjenester (ØKUS)	601 000,00	530 200,00	13,4%	509 000,00	
Revisjonstjenesten for Moss kommune	3 091 500,00	3 019 300,00	2,4%	2 899 714,00	
Revisjonstjenesten Moss Havn KF	69 000,00	65 300,00	5,7%	-	
Revisjonstjenesten for MKEiendom selskap	306 000,00	293 700,00	4,2%	247 886,00	
Sum samlet kontroll- og tilsynsarbeidet	4 366 300,00	4 113 750,00	6,1%	3 752 482,00	Inkluderer KU, ØVKR og ØKUS

Nye tiltak

Kompetansestyringssystem og læringsplattform (LMS)

System for oversikt og kontroll på kompetanse i organisasjonen. Varslinger, dokumentasjon og sporing på kompetanseutvikling. Læringsplattform for digital læring og læringsløp, samt kursadministrasjon.

Moss 2035 omstillingsprogram

Moss 2035 - nye satsingsområder

Økt gjennomførings- og innovasjonskraft

Prosjekt	Beskrivelse
Lederrollens innhold	Frigjøre tid for ledere til samhandling, strategisk arbeid og nærledelse
Digital transformasjon - E-helse	Frigjøre hender og hoder til målrettet arbeid med samfunnsoppdraget for primært å møte utfordringen: vi blir færre som skal hjelpe flere.
Prosjekt evaluering av organisasjonen - helhet og sammenheng	Utvikle en smidigere (fleksibel) organisasjon for å løse samfunnsoppdraget under uforutsigbare forhold og for å møte utfordringen: mangel på personell og kompetanse og trangere økonomisk handlingsrom.
Rekruttering	Moss kommune har behov for å videreutvikle og markedsføre seg som attraktiv arbeidsgiver for å være konkurransedyktig på å tiltrekke oss arbeidskraft nå og i fremtiden.
Samhandling og samskaping på tvers – kommune 3.0	Fra servicekommunen til samskapingskommunen. Redusere effekter av økt kompleksitet gjennom samhandling på tvers. Brukere i fokus for bedre tilbud og tjenester. Tverrfaglig arbeid for økt egenmestring og livskvalitet hos levekårsutsatte.
Flere i arbeid	Minske utenforskap, uhelse og antall uføre, bryte sosial arv, mangel på personell og kompetanse.

Overordnet risiko- og sårbarhetsanalyse for Moss kommune

I henhold til lov skal det gjennomføres en forenklet revidering av kommunens overordnede risiko- og sårbarhetsanalyse.

Aktivitetsendringer

Implementeringskostnader nye moduler ACOS

Etter overgang til ACOS skyløsning for sak og arkivsystem gjenstår implementering av flere webbaserte moduler. Dette gjelder blant annet eiendomsmodul hvor alt byggesaksbehandling foregår, innsynsmodul for innsynsløsning på nettsiden og dokumentforvaltning for journalføring og kvalitetssikring av dokumenter.

Koordinator tillegg renholdere

Teamledere/koordinatorer som utfører 20 prosent av full stilling med administrative oppgaver og trer inn som vikarer ved korttids fravær samt utfører periodisk renhold (årlig nedvask) gjennom året. Ellers utføre kontroller og administrere sykefravær. Omfatter seks koordinatorer/teamledere.

KS kontingent og OU kontingent

Utgifter til KS kontingent og OU kontingent har økt som følge av økning i antall ansatte.

Leasing av biler virksomhet renhold

Avdelingsledere har behov for små leasingbiler som erstatter bruk av private biler.

Leve hele livet og Enklere hverdag

Leve hele livet:

Arbeidet med samfunnsreformen Leve hele livet i Moss har resultert i planen «Slik vil vi leve hele livet i Moss 2022-2032». Tiltakene i denne planen skal bidra til at kommunen og lokalsamfunnet blir bedre rustet til å møte behovene til den økende andelen eldre i årene som kommer. Forslag til tiltak og løsninger er utarbeidet i samarbeid med innbyggere, næringsliv, frivilligheten, interesseorganisasjoner og medarbeidere i Moss kommune. Tiltakene møter i stor grad også innsatsområder i regjeringens nye satsning «Bo trygt hjemme».

Enklere hverdag:

Prosjekt Enklere hverdag har avdekket at deler av organisasjonen må styrkes med økte ressurser innenfor plan og byggesak. Dette gjelder særlig knyttet til opprydning i gamle reguleringsplaner, mer koordinering innenfor vei, vann og avløp og systematisk oppfølging av saker og temaer knyttet til byggesaksbehandling. En stor del av ressursbehovet er av midlertidig karakter.

Budsjett:

Det ble i økonomiplan 2023-2026 satt av et samlet beløp med helårsvirkning på 5 millioner kroner fra 2024 for begge prosjektene. Beløpets størrelse tilsa at ikke alle tiltak innenfor de to prosjektene ville bli gjennomført. Samlet beløp er i økonomiplan 2024-2027 derfor økt med 2,1 millioner kroner til samlet 7,1 millioner kroner for de to prosjektene.

Moss kommunes andel av Sivilforsvarets kontroll av beredskapsarbeid

Utgiften har ikke vært budsjettet.

Renholdsmaskiner

Budsjett for kjøp av renholdsmaskiner er flyttet fra investering til drift da anskaffelsene som skal gjøres fremover gjelder mindre maskiner som støvsugere, gulvrenholdsmaskiner og industrivaskemaskiner.

Styrehonorarer Sjøsiden A/S

Moss kommune betaler styrehonorarer for kommunens representanter i Sjøsiden A/S. Utgiften har ikke vært budsjettet.

VPN-løsning for elever

Tiltaket sikrer at nettbruk fra elevers iPader/PC-er er sikret også utenfor kommunens nettverk.

Økte driftskostnader ACOS

Overgang til skyløsning ble dyrere enn forutsatt. I tillegg er det tatt i bruk flere moduler som følge av blant annet prosjektet Enklere hverdag. Fra 2024 vil utgiftene øke ytterligere grunnet ny eiendomsmodul (byggesak).

Konsekvensjusteringer

Overgang til skyløsning i Visma

Visma Enterprise økonomi og lønnsystem går over til skyløsning i løpet av 2024 og dagens løsning fases ut.

Personalforsikringer avtale

Økning utover deflator som følge av høy G (grunnbeløp) regulering og økning antall ansatte.

Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

	Økonomiplan				Sum
	2024	2025	2026	2027	2024-27
Investeringsprosjekter					
Maskinvare for kapasitetsjusteringer og livssyklus	2 000	2 000	2 000	2 000	8 000
Nettverksutstyr	500	500	500	500	2 000
Ny sentral IT-plattform	7 900	0	0	0	7 900
Sum investeringsprosjekter	10 400	2 500	2 500	2 500	17 900

Maskinvare for kapasitetsjusteringer og livssyklus

Ivareta sikker og stabil drift. Del av livssyklusforvaltningen og for å kunne møte kapasitetsbehov som følge av organisk vekst, for eksempel backup/lagring.

Nettverksutstyr

Standardisere nettverkskomponenter slik at Moss kommune har en enhetlig infrastruktur med tilstrekkelig kapasitet og enklest mulig drift.

Ny sentral IT-plattform

Dagens IT-driftsplattform ble anskaffet og installert i mars 2019 i forbindelse med kommunesammenslåingen. Plattformen er nå fire år gammel, og forventet levetid er omkring fem år. Det er derfor på tide å planlegge neste generasjon plattform som sikrer kommunens IT-tjenester de kommende årene i tillegg til å legge til rette for å levere for nye behov.

Dagens plattform ble anskaffet med tre års support. Dette er senere utvidet til å gjelde til juni 2024, dog med redusert supportomfang som følge av alder på maskinvaren.

Klimabudsjett

Oppdrag

Beskrivelse

Andre klimatiltak - anskaffelser

Videreføre krav om klimavennlig transport og emballasje i kommunens anskaffelser.

Andre klimatiltak - hjemmekontor (reduksjon av reiser)

Avtaler om hjemmekontor gjennomføres i henhold til retningslinjer.

Forbruk og avfall - Levetid for mobiltelefoner 3 år - laptop 5 år - nettbrett 5 år

Retningslinjer er vedtatt for kommuneorganisasjonen, og hver enkelt leder med innkjøpsfullmakt har ansvar for praktiseringen. Hyppigere utskiftninger av PC og nettbrett i skoler kan forekomme på grunn av nasjonale anbefalinger og tekniske krav til læremidler.

Forbruk og avfall - redusere forbruk

Intern kommunikasjon praktiseres om formidling av brukt inventar som kan nyttiggjøres i andre deler av kommuneorganisasjonen.

Klimakommunikasjon - Fortelle våre klimahistorier

Bidra i klimakommunikasjonsarbeidet.

Transport - Fokus på digitale løsninger og færre reiser

Det etableres infrastruktur (AV-utstyr: stor skjerm, kamera/mikrofon/høytaler) på flere møterom for å kunne gjennomføre hybrid Teams-møter, hvor tilstedeværende på

Økonomiplan for 2024-2027

Oppdrag

Beskrivelse

---

	arbeidsplassen kan delta sammen på felles møterom for å slippe å reise mellom arbeidsplasser.
Transport - Fossilfri tjenestepersonbiler i 2024 – utskiftning av tjenestebiler	Videreføre arbeidet med utfasing av fossile biler.
Transport - Kollektivandel buss på 15 prosent i 2030 i mossesamfunnet	Klimamålene informeres om i personalgrupper. Bidra i holdningskampanjer internt og eksternt.
Transport - Sykkelandel på 20 prosent i 2030 i mossesamfunnet	Videreføring av leasing elsykkelordning for medarbeiderne. Vurdere reisegodtgjørelse for bruk av privat sykkel på tjenestereiser.

Kommunalområde kultur, oppvekst og aktivitet

Beskrivelse av tjenesteområdet

Kommunalområdet er organisert i fem enheter:

- enhet kultur, aktivitet og mestring
- enhet barnehage
- enhet skole
- enhet bolig, integrering og krisesenter
- enhet NAV

Kommunalområdet har til sammen omtrent 1 450 årsverk. Vakante stillinger er ikke inkludert og kommer i tillegg.

Enhet kultur, aktivitet og mestring består av omtrent 190 årsverk. Enhetens hovedfokus er tidlig innsats og inkluderende, koordinerte og tilgjengelige tjenester og aktiviteter for alle barn og unge. Enheten består av virksomhet kultur og idrett, virksomhet forebyggende helse, avdeling aktivitetssentre og avdeling samskaping.

Enhet barnehage har omtrent 270 årsverk. Enhet barnehage ivaretar de lovpålagte oppgavene knyttet til barnehageeierrollen og barnehagemyndighetsrollen. Barnehagetilbudet i Moss kommune består av 24 private og 12 kommunale barnehager.

Enhet skole er den største enheten og har omtrent 780 årsverk. Enheten består av 17 skoler, pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT) og skoleeieravdelingen. Enheten forvalter skoleeieransvaret i Moss, og en viktig satsing er at alle elever møter et inkluderende og helsefremmende læringsmiljø med kompetente pedagoger som fører til at elevene får tatt ut sitt læringspotensial.

Enhet barnevern, bolig og inkludering består av omtrent 140 årsverk. Enheten er organisert med fem avdelinger og en virksomhet. Avdelingene er boligsosial avdeling, voksenopplæring, krisesenter, flyktningtjeneste og avdeling for enslige mindreårige flyktninger. I tillegg kommer virksomhet barnevern. Målet med å samle fagområdene er å styrke helhetsperspektivet på familiene og bidra til varig utvikling på tjenesteområdet.

Enhet NAV består av kommunale og statlige tjenester, med en kombinasjon av statlige og kommunalt ansatte. Antall årsverk fordeler seg med omtrent 60 statlige og 70 kommunale årsverk. NAV Moss er et partnerskap mellom Moss kommune og Arbeids- og velferdsetaten region Øst-Viken. NAV Moss har organisert oppfølgingsarbeidet i tverrfaglige avdelinger, med egen tverrfaglig avdeling for unge opp til 30 år.

Utfordringer og utvikling

De aller fleste som bor i Moss kommune har det bra. I ungdatatallene fra forrige rapportering svarer barn og unge at de er fornøyd. Skoletrivsel har økt, de fleste er godt fornøyd med lokalmiljøet sitt og prosentandelen unge med psykiske helseplager viser en svak nedgang fra 2019. Likevel har Moss kommune utfordringer med levekår og folkehelse. Folkehelseprofilen viser at andelen barn som bor i husholdninger med vedvarende lav inntekt, er høyere enn i landet som helhet. Den høye prisveksten, økte renter og en lang periode med høye strømpriser gjør at flere opplever økonomien som krevende. Andelen barn i familier som har mottatt sosialhjelp minst én gang i løpet av året er høyere enn landsnivået. Barn av sosialhjelpsmottakere antas å være en potensielt utsatt gruppe,

både økonomisk og sosialt. Denne utviklingen kan føre til mer utenforskap og sosiale utfordringer blant barn og unge.

Gode skoler og barnehager, en robust forebyggende tjeneste og et bredt tilbud av fritidsaktiviteter, er avgjørende for en god oppvekst. Det viktigste fokuset for kommunalområdet er derfor å sikre kvalitet og kompetanse i det universelle tilbudet. Dette er med på å bidra til å redusere behovet for spesialtjenestene. Likevel er det viktig at de som trenger hjelp utover det ordinære tilbudet, skal motta riktig hjelp til riktig tid.

Oppvekstprofilen for 2023 har sett spesielt på barn og unge gjennom pandemien. Her vises det til at samfunnsmessige endringer rammer barn og unge ulikt, avhengig av deres egenskaper, ressurser og livsbetingelser. De mest utsatte gruppene var barn i lavinntektsfamilier, barn som før pandemien levde med vold/høyt konfliktnivå, barn med stort hjelpebehov på grunn psykiske lidelse eller funksjonsnedsettelse og enslige flyktninger og andre grupper uten etablert nettverk. Elevenes grunnleggende skoleferdigheter har stort sett ikke endret seg vesentlig under og etter pandemien, men det har vært et ytterligere fall i organiserte fritidsaktiviteter. Henvisninger til barne- og ungdomspsykiatrien har økt og kan tyde på at pandemien har vært en utløsende eller forsterkende faktor for psykiske vansker og lidelser, for sårbare grupper.

Moss kommune skal bosette mange flyktninger, i tillegg til at kommunen er vertskap for transittmottak, asylmottak og omsorgssentra. Dette krever mye av alle tjenestene i kommunalområdet, særlig innenfor skole, helsekartlegging og flyktningtjenesten. Moss kommune har god erfaring med å bosette flyktninger, men opplever at det er få ledige boliger i markedet og dette gjør det krevende å bosette. Ekstraordinært høy bosetting av flyktninger påvirker budsjettet på flere måter. Økt integreringstilskudd og økte kostnader for den store gruppa flyktninger som er bosatt i 2022 og 2023 er lagt inn i budsjettet. Ellers er det i økonomiplanen lagt til grunn normalbosetting av flyktninger for 2024-2027. For bosettingsvedtak utover dette, vil det budsjettjusteres på innteks- og utgiftssiden i tertialrapporteringen neste år. Grunntilskudd kommunen mottar som vertskommune for asylmottak og omsorgssentre er lagt inn i budsjettet, men tjenestebehovet knyttet til asylmottakene avhenger blant annet av alderssammensetningen i gruppa, og typen mottak. Justeringer i behov og tilskudd vil også her synliggjøres i tertialrapporteringen.

En egnet bolig i et godt bomiljø er et viktig fundament for helse og livskvalitet. Det er mange som venter på kommunal bolig og det er også økt bruk av nødbolig. Det er en liten målgruppe med sammensatte behov innen rus/psykiatri som det stadig blir vanskeligere å hjelpe med bolig. Det er behov for en sterkere samlet innsats for å sikre bolig til flere. Det utarbeides nå en boligplan som vil være et viktig virkemiddel for å få til dette.

Satsningsområder fra strategisk plan

Kommunalrådets strategiplan ble vedtatt i juni 2022. Planen bygger på kongstanken som ble utarbeidet i forbindelse med opprettelsen av kommunalområdet:

Kultur, oppvekst og aktivitet skal i fellesskap bidra til deltakelse for alle, like muligheter og varig endring av rotårsakene til utenforskap.

Strategien inneholder fire satsningsområder:

1. Koordinerte og sammenhengende tjenester
2. Tidlig innsats med inkluderende og trygge omsorgs- og læringsmiljø for alle barn og unge
3. Varig endring

4. Mangfoldige kultur, aktivitets- og idrettstilbud hvor alle kan delta

Tiltak under satsningsområdene presenteres under hver enhet.

Oppvekstreformen

Kommunens ansvar på barnevernsområdet er blitt utvidet, og det stiller større krav til tjenestenes helsefremmende og forebyggende arbeid med barn, unge og familier. Kommunalområdet jobber med oppfølgingene av dette gjennom prosjektet Oppvekstreform, som er et porteføljestyrt, tverrfaglig prosjekt. Prosjekt oppvekstreform skal gi nye og bedre samhandlingsformer, og bidra til at innsatsen blir mer koordinert og settes inn tidligere. Bedre samhandling og medvirkning fra de med "skoene på" kan føre til at hjelpen oppleves som riktig og nyttig, men prosjekt har også identifisert behov for nye hjelpetiltak. Målet er å hjelpe familier til å fungere bedre slik at barn og unge kan fullføre utdanningsløp og/eller komme i jobb. Det vil i planperioden starte opp flere tiltak utledet fra prosjektet, i tråd med KOAs strategi.

Koordinerte og sammenhengende tjenester

- Innføre Visma Flyt Samspill som sikker plattform for dialog og dokumentdeling ved samhandling på tvers og med innbygger i enkeltsaker, med mål om koordinerte og sammenhengende tjenester.
- Koordinert oppfølging av familier etter henlagt undersøkelse fra barnevernet, med mål om at familiene får oppfølging og bistand fra relevante tjenester.

Varig endring

- Nytt hjelpetiltak «Tett på - tiltak i hjemmet», med mål om å forhindre plassering av barn og unge utenfor hjemmet.
- Videreutvikle «prosjekt ungdomsjobber» for å styrke tilknytning til arbeidslivet og forebygge kriminalitet for utsatte ungdomsgrupper.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Tiltak	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Vedtatt budsjett	1 626 555	1 626 555	1 626 555	1 626 555
Sum Lønns- og prisvekst	23 804	23 804	23 804	23 804
Sum Tekniske justeringer	48 243	48 174	48 174	48 174
Sum Vedtak forrige periode	33 421	-2 602	-5 102	-5 102
Sum Budsjetttendring i år	-22	-22	-22	-22
Konsekvensjustert budsjett	105 446	69 354	66 854	66 854
Konsekvensjustert ramme	1 732 001	1 695 909	1 693 409	1 693 409
Driftskonsekvens investeringer				
Sum Driftskonsekvens investeringer	0	0	0	0
Politisk vedtak				
Gratis vaksine mot hjernehinnebetennelse for russ 2024 (KST-sak 077/23)	140	0	0	0
Økt grunnbemanning enhet barnehage (KST-sak 078/23)	2 500	2 500	2 500	2 500
Økt grunnbemanning enhet skole (KST-sak 078/23)	4 000	4 000	4 000	4 000
Økt tilskudd til private barnehager som følge av økt grunnbemanning	0	0	4 300	4 300
Sum Politisk vedtak	6 640	6 500	10 800	10 800
Innsparingstiltak				
Kutt i administrative utgifter	-500	-500	-500	-500
Reduksjon av moderasjonsordninger i SFO som følge av gratis kjernetid på 1. og 2.trinn	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000

Økonomiplan for 2024-2027

Tiltak	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Reduksjon disposisjonsposten til Kultur-, aktivitet- og inkluderingsutvalget	-200	-200	-200	-200
Reduksjon i tilskudd og overføringer	-500	0	0	0
Sum Innsparingstiltak	-2 200	-1 700	-1 700	-1 700
Nye tiltak				
Drift av Melløs Stadion OBOS-liga	250	250	250	250
Etterfyll av innfyll kunstgress	250	250	250	250
Oppvekstreform - Koordinert oppfølging etter henlagt undersøkelse fra barneverntjenesten	1 000	2 000	2 000	2 000
Oppvekstreform - lisenskostnader Visma samspill	900	900	900	900
Oppvekstreform - midler til avlønning jobber for ungdom under 18 år	700	0	0	0
Oppvekstreform - tett på - tiltak i hjemmet	3 000	6 000	2 000	-2 000
Telefongodtgjørelse for ansatte i skole og barnehage	500	2 000	2 000	2 000
Økning ressurs legestilling helsestasjon, helsekartlegging	1 400	1 400	1 400	0
Økning ressurs to helsesykepleierstillinger helsekartlegging	1 700	1 700	1 700	0
Sum Nye tiltak	9 700	14 500	10 500	3 400
Aktivitetsendringer				
Kultur som en del av SFO tilbudet	500	500	500	500
Musikkterapeuter videreføring	400	0	0	0
Reduksjon tilskudd til private barnehager	-3 300	-3 300	-3 300	-3 300
Økt bemanning sett opp mot ekstraordinær flyktningsituasjon	3 000	0	0	0
Økt bemanning som følge av økt barnetall	7 500	7 500	7 500	7 500
Økt tilskudd til enslige mindreårige flyktninger	-1 500	0	0	0
Økte ressurser i flyktningtjenesten til oppfølging av ukrainske flyktninger	5 500	0	0	0
Sum Aktivitetsendringer	12 100	4 700	4 700	4 700
Konsekvensjusteringer				
Midlertidig bolig (nødbolig), manglende tilgang til boliger fører til økt bruk av hotell	2 000	1 000	500	0
Økning av veiledende husleiesatser utover KPI, økt økonomisk sosialhjelp	3 000	4 000	4 500	4 500
Økte sosialhjelpssatser (10 prosent økning 1. juli 2023)	3 500	3 500	3 500	3 500
Sum Konsekvensjusteringer	8 500	8 500	8 500	8 000
Endringer ihht statlige føringer				
Ny boligsosial lov	700	0	0	0
Reduksjon i maksimal foreldrebetaling i barnehager fra august 2024	10 500	23 100	23 100	23 100
Sum Endringer ihht statlige føringer	11 200	23 100	23 100	23 100
Nye tiltak og realendringer budsjett	45 940	55 600	55 900	48 300
Ramme 2024-2027	1 777 941	1 751 509	1 749 309	1 741 709

Politisk vedtak

Gratis vaksine mot hjernehinnebetennelse for russ 2024 (KST-sak 077/23)

Det skal tilbys gratis vaksine mot hjernehinnebetennelse for russekullet 2024. Dette ble vedtatt i kommunestyret 20. juni 2023 (KST-sak 077/23).

Økt grunnbemanning enhet barnehage (KST-sak 078/23)

Det ble i kommunestyret 20. juni 2023 vedtatt å øke grunnbemanningen i barnehagene tilsvarende 2,5 millioner kroner (KST-sak 078/23). Økt grunnbemanning skal bidra til en stabil stab med faste ansatte som kjenner hvert barn i den enkelte barnehage, og skal gå på toppen av ordinær bemanningsnorm. Barnehager med vedvarende høyt sykefravær kan prioriteres. Det skal fortrinnsvis ansettes fagarbeidere.

Økt grunnbemanning enhet skole (KST-sak 078/23)

Det ble i kommunestyret 20. juni 2023 bevilget økt grunnbemanning i skolene tilsvarende 4 millioner kroner (KST-sak 078/23).

Økt tilskudd til private barnehager som følge av økt grunnbemanning

Økt grunnbemanning i de kommunale barnehagene fører til økt tilskudd til de private barnehagene. Tilskuddet til de private barnehagene beregnes med bakgrunn i det kommunale regnskapet to år tilbake i tid.

Innsparingstiltak

Kutt i administrative utgifter

Det foreslås å kutte administrative utgifter på 500 000 kroner innenfor kommunalområdet.

Reduksjon av moderasjonsordninger i SFO som følge av gratis kjernetid på 1. og 2.trinn

Reduksjon av moderasjonsordninger i SFO som følge av gratis kjernetid på 1. og 2.trinn. De nye ordningene med 12 timer gratis SFO for 1. og 2.trinn fører til at færre foresatte benytter seg av de ordinære moderasjonsordningene i SFO.

Reduksjon disposisjonsposten til Kultur-, aktivitet- og inkluderingsutvalget

Det foreslås å kutte 200 000 kroner i disposisjonsposten til kultur-, aktivitet- og inkluderingsutvalget, fra 980 000 kroner til 780 000 kroner.

Reduksjon i tilskudd og overføringer

For å møte krav om reduksjon i driftsnivå i 2024 foreslås det å harmonisere og innvilge følgende tilskudd til disse aktørene:

- Festivalen Lyse Netter 500 000 kroner, ned fra 750 000 kroner
- Verdifestivalen 75 000 kroner, ned fra 150 000 kroner
- Moss Pride 150 000 kroner, ned fra 250 000 kroner
- Festivalen Annerledes og stolt 50 000 kroner, ned fra 70 000 kroner

- Drifts- og aktivitetsstøtten justeres fra 2 560 000 kroner til 2 500 000 kroner

Nye tiltak

Drift av Melløs Stadion OBOS-liga

Moss Fotballklubb rykket i 2022 opp til OBOS-ligaen. I 2023 har det påløpt ekstra utgifter forbundet med nye arenakrav, som ønskes videreført så lenge disse gjelder. Dette utgjør 500 000 kroner. Det forutsettes at 250 000 av dette dekkes av økte leieinntekter fra Moss fotballklubb.

Etterfyll av innfyll kunstgress

Ved reovering av kunstgressbanene Melløs, Bellevue og Nøkkeland er det behov for etterfyll av TPE 1-2 år etter overtagelse når baner har satt seg. Priser har økt kraftig etter overtakelse, og driftsbudsjettet er ikke justert etter dette. Behov for innfyll følger kravet til garanti på banen.

Oppvekstreform - Koordinert oppfølging etter henlagt undersøkelse fra barneverntjenesten

Det sendes bekymringsmelding på ca. 500 barn i Moss. Barneverntjenesten undersøker de fleste meldingene, og gjør vedtak om tiltak i barnevernet i cirka halvparten av tilfellene. Gjennom et nytt tiltak i prosjekt oppvekstreform styrker vi den systematiske tverrfaglige forebyggende innsatsen mot

de resterende barna, i sakene som barnevernet henlegger. Målet er å fange opp disse og sette inn hjelp som nytter tidlig nok, og unngå behovet for fremtidige bekymringsmeldinger.

Prosjekt oppvekstreform vil gjennomføre en pilot på tiltaket "koordinert oppfølging etter henlagt undersøkelse fra barneverntjenesten". Det innebærer at ulike tjenester til barn, unge og familier gjør en tverrfaglig vurdering sammen med familiene, om hvilke andre hjelpetiltak som kan være til nytte. Familier med lav sosioøkonomisk status, innvandrerbakgrunn, og utfordringer rundt rus og psykisk helse har ofte større behov for bistand. God koordinering mellom familien/ungdom og flere aktører i og utenfor kommunen er avgjørende for å sikre helhetlig oppfølging, og styrke opplevelsen av sammenhengende tjenester.

For å helhetlig kartlegge barn, unge og familier og systematisk sikre koordinert tverrfaglig oppfølging av saker trengs en ressursøkning. To årsverk er nødvendig for å gjennomføre en pilot i 2024-2025.

Målet er å vurdere om tiltaket kan øke omløpet i undersøkelser eller redusere omfanget av nye undersøkelser i gamle saker i barnevernet. Dette kan gi tilsvarende redusert behov for barnevernets saksbehandler kapasitet i 2026-27, og totalt gi mer effektiv hjelp til familiene ved å komme tidligere inn med forebyggende tiltak.

Oppvekstreform - lisenskostnader Visma samspill

Det er ønskelig å anskaffe Visma samspill som en del av arbeidet med oppvekstreformen. Visma samspill er et samhandlingsverktøy som skal bidra til enklere tverrfaglig samhandling. Anskaffelsen innebærer en årlig økning i lisensutgifter på 900 000 kroner.

Oppvekstreform - midler til avlønning jobber for ungdom under 18 år

Som en del av kommunens forebyggende SLT- arbeid (Samordningsmodell for lokale, forebyggende tiltak mot rus og kriminalitet) ønsker vi å sysselsette ungdom 15 -18 år som er i risikozonen for å begå kriminalitet.

Dette gjelder spesielt for sommerferien, da det blir langt opphold i daglige rutiner. Det har tidligere vært tilfeller av ungdom i Moss som gjør hærverk på offentlige bygg, truer andre ungdom, utøver vold, ran, selger og bruker illegale rusmidler, samt slutter på videregående skole.

Det har vært gjennomført et prøveprosjekt sommeren 2023 med seks ungdommer ansatt hos avdeling drift, park og friluft. Politiet melder om nedgang i alle kriminalitetsgrupper for ungdom under 18 år. Det er behov for å videreutvikle prosjektet slik at det kan testes ut en modell for samarbeid mellom kommune og politi rundt sommerjobber for ungdom som et kriminalitetsforebyggende tiltak.

Moss kommune ønsker å tilby 10 kommunale arbeidsplasser på en varighet på 3-4 uker, tilpasset den enkelte ungdoms kapasitet. Ungdommene avlønnes etter variabel lønn (timelønn). Omtrent 160 kroner per time for ungdom under 18 år, 180 kroner per time for de som har fylt 18 år. Arbeidstøy og diverse avgifter kommer i tillegg. Det er behov for å sette av en 20 prosent stilling til administrasjon av prosjektet.

Ved å sysselsette 10 ungdommer i løpet av skoleferien vil vi spare utgifter på vedlikehold og opprydding etter hærverk. Vi vil på sikt spare inn på utgifter til rustjenester (ved å forebygge salg og kjøp av illegale rusmidler), nav-tjenester (ved at ungdommene får et positivt møte med arbeidslivet som gir mestringsfølelse), tapt arbeidsfortjeneste, samt minske risikoen for utgifter til tiltak i barneverntjenesten. Gjennom samarbeid med Oppfølgingstjenesten i fylkeskommunen vil tiltaket forebygge frafall fra videregående opplæring. Frafall i skolen øker risikoen for helseproblemer og arbeidsledighet. Tiltaket vil i tillegg minske risikoen for utgifter til psykiske helsetjenester for ofre i

ran- og voldssaker. I tillegg vet vi at ofre i voldssaker ofte begår voldshandlinger selv, og at tiltaket vil dermed ha en positiv effekt i å stoppe en voldsspiral.

Oppvekstreform - tett på - tiltak i hjemmet

Tjenestene møter i økende grad barn i familier hvor problematikken er krevende og sammensatt, slik at tilgjengelige virkemidler i skole, barnehage, PPT, familieteam og barneverntjenesten ikke har god nok effekt. Plassering utenfor hjemmet kan i noen tilfeller være neste alternativ, men det er også mangel på fosterhjem og institusjonsplasser. Foreldrene har gjerne egne utfordringer, krevende omsorgsoppgaver og/eller begrensninger i foreldreferdigheter. Barna har ofte sammensatt problematikk, viser et høyt symptomtrykk og har noen ganger alvorlige diagnoser. Disse barna står i alvorlig risiko for et livsvarig utenforskap.

Prosjekt oppvekstreform vil gjennomføre en pilot på "tett på - tiltak i hjemmet". Dette innebærer å teste ut effekten av at miljøterapeuter kan være tett på og jobbe systematisk på hjemmearenaen. Hensikten er å bidra til å skape struktur i hjemmet og bidra til forutsigbarhet i samarbeid og oppmøte i barnehage, skole og på fritidsaktivitet. Videre å styrke foreldrefunksjonen i hjemmet gjennom modellering i samspill og tett veiledning i oppgaver. Målet er å etablere et tiltak for familier som trenger tett oppfølging over tid for å stå i krevende omsorgsoppgaver, og som kan forhindre plassering av barn utenfor hjemmet.

Tiltaket er inngripende og vil være vedtaksbasert, med barnverntjenesten som vedtaksmyndighet i pilotperioden 2024-2025. I pilotperioden trengs seks årsverk for å teste ut effekten av et tilbud som kan dekke dag- og kveldstid. Tiltaket vil bidra til at flere barn får tilfredsstillende oppvekstvilkår i sin biologiske familie. Tiltaket vil ikke kunne forhindre behovet for plasseringstiltak helt, men ettersom plasseringstiltak er svært kostbart vil det være økonomisk lønnsomt om man lykkes i å unngå plassering selv for bare hver tiende familie man jobber med. Det er lagt inn besparelser i form av reduserte plasseringskostnader på 4 millioner kroner i 2026 og 8 millioner kroner i 2027.

Telefongodtgjørelse for ansatte i skole og barnehage

Det er foretatt en betydelig innstramming for innstallering og bruk av applikasjoner som antas å utgjøre en sikkerhetsrisiko på smarttelefoner ved pålogging til kommunens systemer. Ansatte som benytter privat smarttelefon i arbeidet og er avhengig av å være pålogget disse systemene vil da tilsvarende ikke kunne ha slike applikasjoner på egen private telefon. Det utgjør en inngripen i den ansattes private bruk av egen telefon. Vi skal sammen med ansattes representanter se på ulike muligheter for å kompensere ansatte i skole og barnehage for telefonbruk

Økning ressurs legestilling helsestasjon, helsekartlegging

Økt ressursbehov for legestilling tilknyttet migrasjonshelse og smittevern i forbindelse med opprettelse av to nye asylmottak i Moss kommune.

Økning ressurs to helsesykepleierstillinger helsekartlegging

Med opprettelse av to nye asylmottak i kommunen medfører dette økt aktivitetsnivå for helsestasjonen. Det behøves to 100 prosent-stillinger som helsesykepleier. Stillingene vil benyttes til gjennomføring av lovpålagt helsekartlegging og oppfølging

Aktivitetsendringer

Kultur som en del av SFO tilbudet

I skoleåret 2022/23 har kultur og skole/SFO gjennomført et prøveprosjekt med ulike kulturaktiviteter på alle skoler i SFO tiden. Kulturprosjektet er evaluert og elever, foresatte og ansatte gir tilbudet

meget gode tilbakemeldinger. Dette tilbudet styrker Moss kommunes etterlevelse av den nye rammeplanen for SFO.

Musikoterapeuter videreføring

Musikoterapi er et nytt og uprøvd fagfelt for Moss kommune og er en ønsket utvikling innen kulturskolens arbeid og dens nedslagsfelt i Moss. Dagens og fremtidens kulturskole representerer et stort mulighetsrom og kan være en døråpner for samskaping i det kommunale tjenestetilbudet.

Hovedmålet med arbeidet er å redusere helseforskjeller ved å prioritere universelle strategier, tverrfaglig arbeid og tidlig innsats. Delmål er å fremme fysisk, mental og psykisk helse og livskvalitet. Ut fra høye tall knyttet til familier med lavinntekt og barn/unge med psykisk uhelse i Moss, vet vi at behovet for musikoterapi er stort og det er et mål å kunne etablere egne kulturskoletilbud innen musikoterapi. Prosjektet ble avsluttet august 2023, men videreført i ordinær drift ut 2023. Arbeidet videreføres i en 40 prosent stilling i 2024 og vil bli evaluert i løpet av perioden.

Reduksjon tilskudd til private barnehager

Korrigert for antatt prisvekst i 2024 samt endret makspris i barnehagene fra august 2024 vil tilskuddet til de private barnehagene reduseres i 2024. Dette skyldes færre barn i de private barnehagene samt lavere driftsutgifter ved de kommunale barnehagene i 2022. Driftstilskuddet beregnes med bakgrunn i kommunens utgifter til egne barnehager to år tilbake i tid (2022). Endelig beregning av tilskuddet til de private barnehagene er ikke klart før statsforvalter har godkjent de private barnehagers årsmelding for 2023 (i løpet av januar 2024). Det vil derfor kunne komme endringer i tilskuddet ved fremleggelse av 1. tertialrapport 2024.

Økt bemanning sett opp mot ekstraordinær flyktningsituasjon

Økt arbeidsbelastning på bakgrunn av dagens flyktningsituasjon vil kreve flere ressurser for å kunne jobbe arbeidsrettet og sikre økt overgang til arbeid. NAV har behov for minimum fire ressurser for å jobbe med målgruppen utover ordinær grunnbemanning.

Økt bemanning som følge av økt barnetall

Som følge av økte barnetall og reduksjon i antall private barnehageplasser har de kommunale barnehagene tatt i bruk ledig leke og oppholdsareal for å innfri retten til barnehageplass. Barnetallet i kommunale barnehager er økt fra 744 i august 2022 til 828 i desember 2023. Det økte barnetallet medfører økt grunnbemanning tilsvarende 14 årsverk totalt i de kommunale barnehagene, som gir 7,5 millioner kroner i økte lønnsutgifter.

Økt tilskudd til enslige mindreårige flyktninger

Tilskuddet til enslige mindreårige flyktninger antas å økes som følge av høy bosetting i 2023.

Økte ressurser i flyktningtjenesten til oppfølging av ukrainske flyktninger

Høy bosetting av flyktninger fra Ukraina krever økte ressurser til oppfølging i flyktningtjenesten. Det behøves flere programrådgivere til oppfølging av introduksjonsprogram og miljøarbeidere til bosetting og boligarbeid. Totalt åtte nye årsverk.

Konsekvensjusteringer

Midlertidig bolig (nødbolig), manglende tilgang til boliger fører til økt bruk av hotell

Kommunen har begrenset tilgang til midlertidig bolig spesielt for barnefamilier og innbyggere med sammensatte helseutfordringer. Eneste mulighet blir ofte å innlosjere på hotell eller lignende dyre alternativer. Flere av brukerne står på venteliste til kommunal bolig over lengre tid. Utbetalinger til ukrainske flyktninger er holdt utenfor. Økningen fra 2021 til 2022 var på kr 2,4 millioner kroner, en økning på 50 prosent. Utbetalingene til midlertidig bolig fortsetter å stige i 2023.

Bruk av hoteller vil fortsatt være eneste mulighet, dersom tilgangen til egnede nødboliger ikke bedres for denne målgruppen.

Økning av veiledende husleiesatser utover KPI, økt økonomisk sosialhjelp

For bedre å matche markedspris på boenheter med to soverom eller flere er det bestemt å øke veiledende sats på hva NAV godkjenner som forsvarlig leie på boenheter utover ordinær konsumprisindeks. Dette for at kommunen skal kunne realisere innkjøp av nye boliger med støtte av revidert budsjett for Husbanken og kunne inngå tilvisningsavtaler. I tillegg for å klare å finne egnet bolig til flykninger.

Økte sosialhjelpssatser (10 prosent økning 1. juli 2023)

De veiledende satsene for utmåling av økonomisk sosialhjelp økte med 10 prosent 1. juli 2023 og budsjettet for 2024 må harmonisere med denne økningen. De veiledende satsene omfatter utgifter til helt grunnleggende behov som mat, klær, kommunikasjon, husholdningsartikler og hygiene, fritid og sosiale behov.

Endringer ihht statlige føringer

Ny boligsosial lov

Ny boligsosial lov gir fra 01.07.2023 alle vanskeligstilte på boligmarkedet rett til tilpasset bistand i henhold til §6. Kommunen vurderer hvilken bistand som skal gis. Bistandens art og omfang skal tilpasses den enkeltes behov, og fattes som enkeltvedtak.

Bistanden kan blant annet gå ut på å gi råd og veiledning om økonomi, bomestring, statlige og kommunale tjenestetilbud eller andre forhold av betydning for bosituasjonen. Kommunen kan også gi bistand til å søke støtte-, låne- og tilskuddsordninger eller kommunalt disponert bolig, bistand i en konkret kjøps- eller leieprosess eller bistand til å forebygge utkastelse. Det er behov for en ny midlertidig saksbehandlerstilling for å kunne behandle søknader om slik bistand. I første omgang i boligsosial avdeling som må samordne kommunens arbeid på dette området, for så å vurdere om ressursen må spres på flere kommunale tjenester slik at flere instanser fatter vedtak knyttet til tjenester som allerede gis etter boligsosial lov.

Reduksjon i maksimal foreldrebetaling i barnehager fra august 2024

Maksimal foreldrebetaling for en 100 prosent barnehageplass reduseres fra 3 000 kroner per måned til 2 000 kroner per måned fra august 2024. Inntektsbortfallet finansieres av økt rammetilskudd.

Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Økonomiplan				Sum
	2024	2025	2026	2027	2024-27
Diverse investeringer kultur, oppvekst og aktivitet	5 000	5 000	5 000	5 000	20 000
Drenering og vanningsanlegg ved Ørebanene	875	438	0	0	1 313
IKT-handlingsplan skole	14 000	14 000	14 000	14 000	56 000
Innlastningsrampe Moss kulturhus	200	0	0	0	200
Oppgradering av Melløs stadion	0	10 000	3 000	4 000	17 000
Tverga - en morsom omvei	1 300	0	0	0	1 300
Sum investeringsprosjekter	21 375	29 438	22 000	23 000	95 813

Diverse investeringer kultur, oppvekst og aktivitet

Det er behov for flere mindre investeringer/oppgraderinger innenfor kommunalområdet, spesielt innenfor skole- og idrettsområdet som tas løpende. Det er derfor satt av et beløp uten å spesifisere disse enkeltvis.

Drenering og vanningsanlegg ved Ørebanene

Naturgressbanene på Øre idrettsanlegg trenger drenering, banene ligger ofte under vann ved store nedbørsmengder. Behov for graving av drengroft, etablering av overvannskummer med mer. Banene mangler vanningsanlegg og i perioder med lite nedbør kan ikke banene brukes. Det er også behov for å etablere et ballfangernett mot BMX-banen av sikkerhetsmessige årsaker. Anlegget brukes i hovedsak av Eika Fotballklubb og bedriftsfotball.

IKT-handlingsplan skole

Investeringen gjelder innkjøp av nettbrett, PC-er, digitale tavler samt kompetansetiltak. Utdanningsdirektoratet har lagt nye føringer som fører til behov for bruk av tastatur helt ned til 1.trinn. For 2024 må det kjøpes inn enheter på ett trinn per skole. Totalt behov er 600 nettbrett med en kostnad på totalt 3 millioner kroner. PC-er til 8.trinn og ansatte utgjør omtrent 800 enheter med en kostnad på 6 millioner kroner. Det er et stort behov for investering i skjermer som erstatning for utrangerte tavler. Dette krever også midler til omgjøring av klasserom. Totalt vil dette utgjøre omtrent 2 million kroner. For å få optimalt utbytte av ovennevnte investeringer i utstyr i skolene er det nødvendig med midler til kompetanseheving på 2 million kroner i 2024. Det er et økt behov for opplæring og kompetansetiltak til ca 1 millioner kroner i forbindelse med innkjøp av systemer for samhandling og sikker lagring av data for å sikre god implementering av de nye systemene og programmene i 2024.

Innlastningsrampe Moss kulturhus

Prosjektet ferdigstilles i all hovedsak i løpet av høsten 2023. Det antas at 200 000 kroner må overføres til 2024 da enkelte deler av prosjektet ikke vil være ferdigstilt før i 2024.

Oppgradering av Melløs stadion

Det er behov for flere ulike oppgraderinger ved Melløs stadion. Blant annet er det behov for nytt flomlys-anlegg. Det gamle anlegget er utdatert, noe som fører til mye feilmeldinger og behov for utskiftning av komponenter. Et nytt anlegg vil gi et stabilt lysanlegg med lave driftskostnader og vil også kunne benyttes av andre brukergrupper i mørketiden. Dagens anlegg brukes kun ved hjemmekamper ved behov.

I tillegg er det behov for ny vekstduk samt oppgraderinger av parkeringsplassen og levegger. Det er også behov for oppføring av en driftsgarasje ved Melløs. Idrettsanleggene har mye og kostbart utstyr til vedlikehold av uteanleggene som i dag står utendørs hele året. Dette er utstyr som brukes på flere anlegg og med base på Melløs.

Tverga - en morsom omvei

MKE vil i løpet av høsten 2023 utarbeide forprosjekt og tegninger for opparbeidelse av nærmiljøanlegget på Åvangen grusbane i henhold til tidligere planer. De tidligere medvirkningsprosessene vil legges til grunn for utvikling av anlegget og arbeidene vil trolig startes opp i løpet av vinteren 2024. Det antas at 1,3 millioner kroner overføres til 2024. Det vil søkes om statlige spillemidler til prosjektet.

Enhet kultur, aktivitet og mestring

Beskrivelse av tjenesteområdet

Enheten skal legge vekt på tidlig innsats samt inkluderende og tilgjengelige tjenester og aktiviteter for alle barn og unge. Målet er koordinerte og sammenhengende tjenester. Enheten skal gjennom et mangfold av kultur-, aktivitets- og idrettstilbud, hvor alle har mulighet for å delta, bidra til et

inkluderende fellesskap som gir bedre levekår i befolkningen. Enheten skal bidra til samarbeid og samhandling internt og utad, samt utvikle samfunnet rundt både barn, unge, familier og voksne i Moss kommune.

Virksomhet kultur og idrett tilrettelegger og utvikler kultur- og idrettsaktiviteter slik at Moss er en spennende, inkluderende og mangfoldig kulturkommune for alle. Virksomheten består av en stab og fire avdelinger:

- Moss kulturhus består av Parkteatret og samfunnshuset
- Mossebibliotekene består av to avdelinger, Moss og Rygge, og er en møteplass for kultur, informasjon, kunnskap og litteratur
- Moss kulturskole gir et bredt tilbud som er forankret i opplæringslovens § 13-6
- Avdeling idrett sikrer drift av idrettsanlegg, baner og haller

Kulturadministrasjonen planlegger, utvikler og koordinerer tjenesteyting og forvaltningsoppgaver innen kultur og idrett og oppgaver knyttet til byantikvaren.

Virksomhet forebyggende helse favner bredt og universelt; fra svangerskapsomsorgen, via helsestasjonen, skolehelsetjeneste for barne-, ungdom- og videregående skoler, helsestasjon for ungdom, smittevern og ergo- og fysioterapeuttenester. Avdeling familieteam skal være kommunens kjente kontaktpunkt for familier som av ulike årsaker er i behov for hjelp og støtte.

Avdeling aktivitetssentrene består av tre dagsentre; Løvstad, Melløs og Lyngrabben. Avdelingen gir et arbeids- og aktivitetstilbud til mennesker med nedsatt funksjonsevne, og oppfølging av VTA – plasser (varig tilrettelagt arbeid) hos Fortuna og Personalpartner. Avdelingen skal samlokaliseres på Solli skole i løpet av 2024.

Avdeling samskaping inneholder arbeid knyttet til frivillighet, aktivitet, feriekubb, aktivitetstilknytninger, ungdomsklubber, Instagram-kontoen UngiMoss og “Ung Kultur Møtes” (UKM). Avdelingen har ansvar for drift av frivilligsentral på Bredsand, oppfølging av avtaler for drift av ulike tilbud som blant annet Seniorsenter, Home-Start, Eldreliv, og frivilligsentral i sentrum.

I tillegg har enheten en stab som ivaretar oppgaver knyttet til samordning av lokale rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak (SLT) og enhet for rus-saker.

Utfordringer og utvikling

Den økonomiske situasjonen i samfunnet er krevende for mange familier og begrenser muligheten for flere til å delta i kultur-, idretts- og fritidstilbud. Om utviklingen fortsetter vil dette etter hvert gjelde mange, også grupper som tidligere ikke har hatt behov for bistand. Det har, etter pandemien, vært en lavere oppslutning på kulturarrangementer og en presset økonomisk situasjon kan forsterke dette fremover. Moss kommune har ordninger som drifts-, aktivitets- og inkluderingsstøtte til lag og foreninger i tillegg til «Opplevelseskortet» og «Den kulturelle velkomstpakke» som skal bidra til å minske terskelen for deltakelse. I tillegg tilbys det mange gratis arrangementer og opplevelser, både gjennom biblioteket, feriekubb og arrangementer som Christian Fredrik-dagene og kulturminnedagene.

Oppvekstreformens arbeid har gitt innsikt som bekrefter at fokus på tidlig innsats for å hjelpe flest mulig barn og familier tidligst mulig, gir god effekt. Moss kommune har tilbud om åpen barnehage hver dag og tilbudet er godt besøkt. Det tilbys flere typer foreldrekurs og -veiledning, som er gratis og tilgjengelige for alle.

Det arbeides med å videreutvikle helhetlige og sammenhengende tjenester på universelle arenaer som helsestasjonen og i skolehelsetjenesten i tett samarbeid med særskilte tjenester som PPT, Familieteam, barneverntjenesten og NAV. Dette arbeidet bidrar til at flere barn, unge og deres familier erfarer å få riktig hjelp til riktig tid. Det etableres særskilte ressurser for å sikre god ivaretagelse av behandlingsforløpet for barn og unge som har utfordringer knyttet til sin psykiske helse.

Det oppleves likevel at det finnes barne- og ungdomsmiljøer i kommunen som har utfordringer og hvor rus og kriminalitet er en risiko. Det samarbeides med politiet rundt disse bekymringene og det jobbes med å gi denne gruppen tilgang på meningsfulle aktiviteter og arbeidserfaring.

Nye asylmottak til kommunen gir økt trykk på migrasjonshelsetjenesten og resten av tjenestene i i virksomhet forebyggende helse, som helsestasjon og skolehelsetjenesten. Migrasjonshelsetjenesten er styrket for å kunne ivareta kommunens lovpålagte tjenester som helsekartlegging.

Mange lag og foreninger melder om økt behov for trenings-/øvingstid som ikke lar seg løse i de eksisterende kommunale anleggene. Det er en økning i den egenorganiserte aktiviteten som også har behov for tilrettelagte arealer. Mangel på tilrettelagte lokaler og anlegg for idretts- og kulturaktivitet kan på lang sikt kunne føre til at frivilligheten mister medlemmer og inaktivitet blant barn og unge.

Det er avsatt 300 000 kroner til gjennomføring av Christian Fredrik-dagene. Prisøkningen i samfunnet gjør at det ikke vil være mulig å gjennomføre programmet på samme nivå som tidligere innenfor denne rammen. Kommunedirektøren har ikke funnet midler til styrking av budsjettposten og programmet vil nedskaleres og tilpasses budsjettet. Med dagens budsjett vil det ikke være mulig å arrangere soloppgangskonsert og et gratis barne- og familiearrangement, som i år.

Fritidsklubbene har etter pandemien hatt høye besøkstall. Ny fritidsklubb på Halmstad starter opp i 2024 og vil være et viktig tilbud til barn og unge i søndre del av kommunen. Det er ikke funnet permanente lokaler til planlagt fritidsklubb på Høyda og det er ikke avsatt midler til drift av klubben. Kommunedirektøren går derfor ikke videre med disse planene nå.

Tiltak under satsningsområdene utledet fra strategiske planer

Tidlig innsats med inkluderende og trygge omsorgs- og læringsmiljø for alle barn og unge

- Videreutvikle kurstilbud til barn, unge og foresatte for å utvikle trygge barn og voksne.
- Det opprettes en forløpskoordinator tilknyttet pasientforløpet for barn og unges psykiske helse, som vil bidra til bedre oppfølging av barn og familier.

Mangfoldige kultur-, aktivitets- og idrettstilbud hvor alle kan delta

- Ferdigstille arbeidet med digitalt bookingssystem og følge opp resultatene fra "hallmonitor", for å videreutvikle og sikre utnyttelse av de kommunale idretts- og aktivitetsflatene.
- Gjennomføre en felles satsning på kultur i SFO sammen med enhet skole, som vil bidra at mange barn får delta på kulturopplevelser og oppleve utvikling og mestring.
- Videreutvikle lavterskeltilbud som Den kulturelle velkomstpakke og Opplevelseskortet slik at flere får muligheten til å delta på ordinære kulturarrangementer og i kultur- og fritidsaktiviteter.
- Gjennomføre prosjektet Ungprod, med mål om at ungdommen får gode kulturopplevelser i trygge og rusfrie omgivelser.

Økonomiplan for 2024-2027

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Tiltak	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Vedtatt budsjett	207 870	207 870	207 870	207 870
Sum Lønns- og prisvekst	1 745	1 745	1 745	1 745
Sum Tekniske justeringer	6 185	6 185	6 185	6 185
Sum Vedtak forrige periode	-5 610	-7 260	-7 260	-7 260
Sum Budsjettendring i år	-452	-452	-452	-452
Konsekvensjustert budsjett	1 868	218	218	218
Konsekvensjustert ramme	209 738	208 088	208 088	208 088
Politisk vedtak				
Gratis vaksine mot hjernehinnebetennelse for russ 2024 (KST-sak 077/23)	140	0	0	0
Sum Politisk vedtak	140	0	0	0
Innsparingstiltak				
Reduksjon i tilskudd og overføringer	-500	0	0	0
Sum Innsparingstiltak	-500	0	0	0
Nye tiltak				
Drift av Melløs Stadion OBOS-liga	250	250	250	250
Etterfyll av innfyll kunstgress	250	250	250	250
Økning ressurs legestilling helsestasjon, helsekartlegging	1 400	1 400	1 400	0
Økning ressurs to helsesykepleierstillinger helsekartlegging	1 700	1 700	1 700	0
Sum Nye tiltak	3 600	3 600	3 600	500
Aktivitetsendringer				
Musikkterapeuter videreføring	400	0	0	0
Sum Aktivitetsendringer	400	0	0	0
Nye tiltak og realendringer budsjett	3 640	3 600	3 600	500
Ramme 2024-2027	213 378	211 688	211 688	208 588

Politisk vedtak

Gratis vaksine mot hjernehinnebetennelse for russ 2024 (KST-sak 077/23)

Det skal tilbys gratis vaksine mot hjernehinnebetennelse for russekullet 2024. Dette ble vedtatt i kommunestyret 20. juni 2023 (KST-sak 077/23).

Innsparingstiltak

Reduksjon i tilskudd og overføringer

For å møte krav om reduksjon i driftsnivå i 2024 foreslås det å harmonisere og innvilge følgende tilskudd til disse aktørene:

- Festivalen Lyse Netter 500 000 kroner, ned fra 750 000 kroner
- Verdifestivalen 75 000 kroner, ned fra 150 000 kroner
- Moss Pride 150 000 kroner, ned fra 250 000 kroner
- Festivalen Annerledes og stolt 50 000 kroner, ned fra 70 000 kroner
- Drifts- og aktivitetsstøtten justeres fra 2 560 000 kroner til 2 500 000 kroner

Nye tiltak

Drift av Melløs Stadion OBOS-liga

Moss Fotballklubb rykket i 2022 opp til OBOS-ligaen. I 2023 har det påløpt ekstra utgifter forbundet med nye arenakrav, som ønskes videreført så lenge disse gjelder. Dette utgjør 500 000 kroner. Det forutsettes at 250 000 av dette dekkes av økte leieinntekter fra Moss fotballklubb.

Etterfyll av innfyll kunstgress

Ved renovering av kunstgressbanene Melløs, Bellevue og Nøkkeland er det behov for etterfyll av TPE 1-2 år etter overtagelse når baner har satt seg. Priser har økt kraftig etter overtagelse, og driftsbudsjettet er ikke justert etter dette. Behov for innfyll følger kravet til garanti på banen.

Økning ressurs legestilling helsestasjon, helsekartlegging

Økt ressursbehov for legestilling tilknyttet migrasjonshelse og smittevern i forbindelse med opprettelse av to nye asylmottak i Moss kommune.

Økning ressurs to helsesykepleierstillinger helsekartlegging

Med opprettelse av to nye asylmottak i kommunen medfører dette økt aktivitetsnivå for helsestasjonen. Det behøves to 100 prosent-stillinger som helsesykepleier. Stillingene vil benyttes til gjennomføring av lovpålagt helsekartlegging og oppfølging

Aktivitetsendringer

Musikkterapeuter videreføring

Musikkterapi er et nytt og uprøvd fagfelt for Moss kommune og er en ønsket utvikling innen kulturskolens arbeid og dens nedslagsfelt i Moss. Dagens og fremtidens kulturskole representerer et stort mulighetsrom og kan være en døråpner for samskaping i det kommunale tjenestetilbudet.

Hovedmålet med arbeidet er å redusere helseforskjeller ved å prioritere universelle strategier, tverrfaglig arbeid og tidlig innsats. Delmål er å fremme fysisk, mental og psykisk helse og livskvalitet. Ut fra høye tall knyttet til familier med lavinntekt og barn/unge med psykisk uhelse i Moss, vet vi at behovet for musikkterapi er stort og det er et mål å kunne etablere egne kulturskoletilbud innen musikkterapi. Prosjektet ble avsluttet august 2023, men videreført i ordinær drift ut 2023. Arbeidet videreføres i en 40 prosent stilling i 2024 og vil bli evaluert i løpet av perioden.

Klimabudsjett

Oppdrag

Bygg og energi - Klimaplanlegging i byggeprosjekter

Beskrivelse

Ha fokus på klima og miljø i aktuelle byggeprosjekter, f.eks i svømmehaller og rehabilitering av kunstgressbaner.

Klimakommunikasjon - Fortelle våre klimahistorier

Moss kommunes "Håndbok for grønnere arrangementer" gjøres kjent for arrangører og publikum.

Naturmangfold - Vi tar vare på kulturlandskapet

Fortsette arbeidet med historiske vandreruter for opplysning og bevisstgjøring av kulturlandskapets betydning.

Transport - Fokus på digitale løsninger og færre reiser

Tilstrebe digitale løsninger for møter der det er aktuelt.

Økonomiplan for 2024-2027

Oppdrag	Beskrivelse
Transport - Fossilfri tjenestepersonbiler i 2024 – utskiftning av tjenestebiler	Ved utskiftning av tjenestebiler skal fortrinnsvis fossilfrie alternativer benyttes.
Transport - Gangeandel på 25 % 2030 i mossesamfunnet	Oppfordre til gange ved kultur- og idrettsarrangementer.
Transport - Kollektivandel buss på 15 % 2030 i mossesamfunnet	Oppfordre kulturarrangører til å fremforhandle avtale med Østfold kollektivtrafikk om rabatt på bussbilletter ved å fremvise billetter til kulturarrangementer.
Transport - Sykkelandel på 20 % i 2030 i mossesamfunnet	Oppfordre til bruk av sykkel til kultur- og idrettsarrangementer.

Enhet barnehage

Beskrivelse av tjenesteområdet

Barnehagetilbudet i Moss kommune består av 23 private og 12 kommunale barnehager.

Enhet barnehage har tre funksjonsområder - barnehagemyndighet, barnehageeier og avdeling for pedagogisk veiledning og kvalitet (PVK).

Enheten har følgende oppgaver:

- ivareta de lovpålagte oppgavene knyttet til barnehageeierrollen og barnehagemyndighetsrollen
- sikre et godt samarbeid med de private aktørene
- sikre likeverdige tjenester uavhengig av bosted, personlig økonomi, etnisk bakgrunn, og den enkeltes livssituasjon
- sikre god kvalitet i barnehagene uavhengig av eierform

Barnehagen er en sentral arena for tidlig innsats, og fyller en viktig samfunnsoppgave i arbeidet for å gi barn like muligheter, og jevne ut forskjeller i barns oppvekstvilkår. Avdeling Pedagogisk veiledning og kvalitet (PVK) skal veilede og støtte barnehagene med utviklings- og kvalitetsarbeid, og bidra til gode leke- og læringsmiljøer for enkeltbarn og barnegrupper.

Utfordringer og utvikling

Barnehage er første trinn i utdanningsløpet, og et viktig virkemiddel for å gi barn like muligheter og utjevne sosiale forskjeller. Barnehagene skal bidra til at alle barn opplever et trygt og inkluderende barnehagemiljø, som fremmer helse, trivsel og læring. Høy barnehagedeltakelse er en faktor som kan øke andelen barn som fullfører og består videregående skole, og videre lede til varig endring. Barnehage er en viktig integreringsarena, og bidrar til at barn tilegner seg grunnleggende språk- og kulturkompetanse før skolestart. I Moss kommune går en høy andel av minoritetsspråklige barn i alderen tre til fem år i barnehage, mens det er lav deltakelse for barn i alderen ett til to år.

De kommunale barnehagene har høyt sykefravær og det er iverksatt ulike tiltak i 2023 som videreføres i 2024. Alle deltar i KS-bransjeprogram. Det er et tett samarbeid mellom HR og barnehagenes ledere, om tiltak for enkeltmedarbeidere, og hele personalgrupper der det er behov. For å styrke kvaliteten i tjenesten og arbeidsmiljøet for de ansatte, arbeides det for å sikre en mer

stabil vikarordning. Det er tilsatt fagarbeidere med ansvar for kosthold i tre barnehager på toppen av grunnbemanning, og det arbeides med andre tiltak for øvrige barnehager.

Kapasitet

Barnetallet i kommunale barnehager er økt fra 744 i august 2022 til 828 i desember 2023. Det er avstand mellom behov og tilbud i området rundt Halmstad og sentrum. Dette medfører press i barnehagene i sentrumsnær og nordre opptakssone, og gir lengre reisevei til barnehage for enkeltfamilier. Barnehagesektoren trenger mangfold på eiersiden, og mangfold av barn og familier i alle barnehager. Det er igangsatt et forprosjekt for ny barnehage på Halmstad, for å møte det økte behovet for barnehageplasser der. Enhet barnehage følger utviklingen og prognoser for vekst i barnetall, for å møte endringer i alle deler av kommunen. I løpet av 2024 legges det frem en plan for å møte behovet i nordre bydel.

Tiltak under satsningsområdene utledet fra strategiske planer

Tidlig innsats med inkluderende og trygge omsorgs- og læringsmiljøer for alle

- Felles utviklingsprosjekt for kommunale og private barnehager «inkluderende fellesskap», startet opp høsten 2022. Innholdet utformes i samarbeid med Læringsmiljøsenderet ved Universitetet i Stavanger, og finansieres gjennom regional kompetanseordning. Det er 24 barnehager som deltar, 12 kommunale og 12 private barnehager. I barnehageåret 2023-2024 følger barnehagene lokalt tilpassede opplæringsløp innenfor temaene «Laget rundt barnet» og «Lek og lekemiljø».
- Enhet barnehage deltar sammen med PPT og skoleeieravdelingen i satsingen kompetanseløftet. I barnehageåret 2023-2024 er temaet «Kommunikasjon for mestring og inkludering». Målet er å øke ansattes kompetanse om hvordan og hvorfor man støtter barn med alternativ og supplerende kommunikasjon.
- Avdeling PVK gir barnehagene kompetanseheving innenfor temaene språk, selvregulering, tilknytning og atferd.

Varig endring

- Enhet barnehage samarbeider med helsestasjon, flyktningetjenesten og Åpen barnehage om tiltak for å rekruttere barn i fra språklige minoriteter, til å starte i barnehage i 1-2 årsalder.
- Barnehagene bidrar i foreldrestøttende arbeid ved å arrangere temamøter for foreldre, og å være en arena som legger til rette for etablering av nettverk som styrker barns vennskap og familienes tilknytning til nærmiljøet.

Mangfoldige, kultur, aktivitet og idrettstilbud, hvor alle kan delta

- Alle barnehager skal tilbys teaterforestillinger gjennom et samarbeid med Nonstop festivalen og Unge Viken Teater.
- Det skal gjennomføres svømming og vanntilvenningsaktiviteter med de eldste barna i barnehager som mottar tilskudd til dette fra statsforvalteren.
- I 2024 starter enhet barnehage et samarbeid med Østfold bedriftsidrettskrets om aktivitetsglede i barnehagen.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Tiltak	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Vedtatt budsjett	427 110	427 110	427 110	427 110
Sum Lønns- og prisvekst	11 377	11 377	11 377	11 377
Sum Tekniske justeringer	7 728	7 726	7 726	7 726
Konsekvensjustert budsjett	19 105	19 103	19 103	19 103
Konsekvensjustert ramme	446 215	446 213	446 213	446 213
Politisk vedtak				
Økt grunnbemanning enhet barnehage (KST-sak 078/23)	2 500	2 500	2 500	2 500
Økt tilskudd til private barnehager som følge av økt grunnbemanning	0	0	4 300	4 300
Sum Politisk vedtak	2 500	2 500	6 800	6 800
Aktivitetsendringer				
Reduksjon tilskudd til private barnehager	-3 300	-3 300	-3 300	-3 300
Økt bemanning som følge av økt barnetall	7 500	7 500	7 500	7 500
Sum Aktivitetsendringer	4 200	4 200	4 200	4 200
Endringer ihht statlige føringer				
Reduksjon i maksimal foreldrebetaling i barnehager fra august 2024	10 500	23 100	23 100	23 100
Sum Endringer ihht statlige føringer	10 500	23 100	23 100	23 100
Nye tiltak og realendringer budsjett	17 200	29 800	34 100	34 100
Ramme 2024-2027	463 415	476 013	480 313	480 313

Politisk vedtak

Økt grunnbemanning enhet barnehage (KST-sak 078/23)

Det ble i kommunestyret 20. juni 2023 vedtatt å øke grunnbemanningen i barnehagene tilsvarende 2,5 millioner kroner (KST-sak 078/23). Økt grunnbemanning skal bidra til en stabil stab med faste ansatte som kjenner hvert barn i den enkelte barnehage, og skal gå på toppen av ordinær bemanningsnorm. Barnehager med vedvarende høyt sykefravær kan prioriteres. Det skal fortrinnsvis ansettes fagarbeidere.

Økt tilskudd til private barnehager som følge av økt grunnbemanning

Økt grunnbemanning i de kommunale barnehagene fører til økt tilskudd til de private barnehagene. Tilskuddet til de private barnehagene beregnes med bakgrunn i det kommunale regnskapet to år tilbake i tid.

Aktivitetsendringer

Reduksjon tilskudd til private barnehager

Korrigert for antatt prisvekst i 2024 samt endret makspris i barnehagene fra august 2024 vil tilskuddet til de private barnehagene reduseres i 2024. Dette skyldes færre barn i de private barnehagene samt lavere driftsutgifter ved de kommunale barnehagene i 2022. Driftstilskuddet beregnes med bakgrunn i kommunens utgifter til egne barnehager to år tilbake i tid (2022). Endelig beregning av tilskuddet til de private barnehagene er ikke klart før statsforvalter har godkjent de private barnehagers årsmelding for 2023 (i løpet av januar 2024). Det vil derfor kunne komme endringer i tilskuddet ved fremleggelse av 1. tertialrapport 2024.

Økt bemanning som følge av økt barnetall

Som følge av økte barnetall og reduksjon i antall private barnehageplasser har de kommunale barnehagene tatt i bruk ledig leke og oppholdsareal for å innfri retten til barnehageplass. Barnetallet i kommunale barnehager er økt fra 744 i august 2022 til 828 i desember 2023. Det økte barnetallet

Økonomiplan for 2024-2027

medfører økt grunnbemanning tilsvarende 14 årsverk totalt i de kommunale barnehagene, som gir 7,5 millioner kroner i økte lønnsutgifter.

Endringer ihht statlige føringer

Reduksjon i maksimal foreldrebetaling i barnehager fra august 2024

Maksimal foreldrebetaling for en 100 prosent barnehageplass reduseres fra 3 000 kroner per måned til 2 000 kroner per måned fra august 2024. Inntektsbortfallet finansieres av økt rammetilskudd.

Klimabudsjett

Oppdrag

Beskrivelse

Forbruk og avfall - Kjøpe brukt - gjenbruk

Barnehagene legger til rette for arenaer der foresatte kan bytte og kjøpe brukte klær, leker og utstyr til barn.

Naturmangfold - Vi holder naturen fri for forurensning og forsøpling

Barnehagene deltar i strandryddeaksjoner, og er gjennomgående opptatt av å ikke etterlate seg avfall når de er på tur, og samler søppel som man finner på veien.

Naturmangfold - Vi tar vare på naturen vår med fokus på et mangfold av arter

Arbeidet med mangfold er en sentral del av barns aktiviteter i barnehagen. 8 barnehager har kjøkkenhager og enkelte barnehager har humlebed. Alle barnehager er bevisste på hvordan barn og ansatte opptre i naturen. Det gjelder både for hvordan man gjennomfører aktiviteter og at man sikrer barn varierte naturopplevelser. Barnehagene gjennomfører turer til ulike biotoper (ferskvann, saltvann, skog) til ulike årstider. Dagens aktiviteter og opplevelser gir barna kunnskap om artsmangfold og danner grunnlag for at barna senere i livet kan ta bærekraftige valg, og verne om naturmangfoldet.

Enhet skole

Beskrivelse av tjenesteområdet

Enhet skole har ansvaret for:

- en effektiv drift av skolene innenfor gitte lovfestede og kommunale føringer som sørger for et godt og likeverdig tilbud til kommunens elever
- at alle elever møter et inkluderende og helsefremmende læringsmiljø med kompetente pedagoger slik at elevene får tatt ut sitt læringspotensial
- å ivareta tidlig innsats og sikre sømløse overganger mellom barnehage, skole og videregående skole
- å se hele lærings- og oppvekstløpet under ett
- å sikre god kvalitet i samhandling og samarbeid med andre instanser
- å ha en pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT) som ivaretar individ- og systemhenvisninger i henhold til regelverket - både i barnehage og skole.

Utfordringer og utvikling

Utvikling

Elevtallet i den kommunale grunnskolen er omtrent like stort for skoleåret 2023/24 som tidligere år, men det er en del variasjon mellom skolene fra år til år. Skolene i Moss har det siste året langt flere flyktninger enn tidligere. Dette skyldes økte bosettinger, samt at det er opprettet omsorgssentre for enslige mindreårige flyktninger og asylmottak. Mange av de nyankomne flyktningene er i skolepliktig alder og krever stor tilrettelegging i sitt skoletilbud.

Økningen av antall barn som får vedtak om spesialundervisning har fortsatt å stige gjennom 2023 og er nå på nærmere 6%. Antallet henvisninger til PPT fra barnehage og skole tyder på at dette tallet kan øke ytterligere. Tilstrekkelig grunnbemanning med riktig kompetanse er avgjørende for å sikre at flest mulig elever inkluderes i ordinær undervisning.

PPT har fått tilført flere stillinger. Dette er gjort for å kunne håndtere utfordringene rundt økningen av minoritetsspråklige elever og barn med spesialpedagogiske behov. Slik sikres PPTs evne til å gjennomføre de lovpålagte oppgavene innenfor utredning, sakkyndig vurdering og veiledning på individ- og systemnivå i henhold til PPTs mandat i skoler og barnehager. PPT er en viktig drøftingspartner for barnehagene og skolene. I dette arbeidet inngår å tilrettelegge for tilbudet til særlig sårbare barn og tilrettelegge for flyktninger og andre minoritetsspråklige barn. Enhet skole med PPT og enhet barnehage deltar i satsingen kompetanseløftet. Kompetanseløftet skal bidra til å forebygge utenforskap, fange opp utfordringer og gi et inkluderende og tilpasset pedagogisk tilbud til alle.

Skolene i Moss har praktisert leksefri i over ett skoleår. Det har vært en ekstern kartlegging som viser at et flertall av elever og foresatte ser positive effekter av ordningen. Lærere er noe mer blandet i sine tilbakemeldinger.

Gjennom 2023 har det vært en leselærer i 30 prosent stilling på alle skoler og dette prosjektet har vært vellykket. Kommunestyret bevilget i juni 2023, 4 millioner til økt grunnbemanning i skolene, og disse midlene benyttes til å videreføre leselærerprosjektet.

Det er de ansatte som er skolenes viktigste ressurs. Det legges derfor stor vekt på kompetanseheving av hver enkelt medarbeider. Det er også stort fokus på utvikling av et felles profesjonelt fellesskap både på hver enkelt skole og i mosseskolen totalt. Dette gjøres gjennom prosjektet SIMM (Sammen om Inkluderende lærings Miljø i Moss).

Det er startet opp et arbeid med oppgradering av skolebygg for å kunne innfri nye statlige føringer med fagfornyelsen i skole og ny rammeplan i SFO. I tillegg er det innført gratis SFO i 12 timer pr uke for 1. og 2. trinns elever, noe som har medført økt elevtall i SFO. Et eksempel på oppgraderingsbehov er kjøkkenfasiliteter på SFO. Dette arbeidet er ikke ferdig og må fortsette inn i 2024.

Det alternative skoletilbudet for ungdommer som midlertidig har behov for et tilrettelagt tilbud, er flyttet fra Stasjonsveien til avdeling Vansjø underlagt Nøkkeland skole. Avdeling Vansjø disponerer Speiderhuset i Nesparken og gamle Klypen barnehage på Øreåsen. Dette er et tiltak for å bidra til økt mestring, læringsglede og livslust.

Utfordringer

Hovedutfordringene og utviklingspunkter for enhet skole er å:

Økonomiplan for 2024-2027

- sikre bedre gjennomføring i videregående skole. Et viktig element er å bedre skolemestring og redusere skolefravær i grunnskolen for å øke andelen elever som består og gjennomfører et videregående skoleløp
- sikre lik kvalitet på undervisningen mellom skolene og innad i skolene ved å sikre riktig og oppdatert kompetanse for å kunne innfri prioriterte satsinger
- sikre at skolene tidlig fanger opp elever som ikke mestrer eller som faller utenfor fellesskapet
- sikre kompetanse og ressurser til den store økningen av elever med flyktningbakgrunn
- sikre at skolene er i stand til å implementere ny læreplan, ny rammeplan i skolefritidsordningen (SFO) og andre statlige føringer
- sikre riktig og kvalitetsmessig bruk av digitale verktøy
- sikre kvalitet og forsvarlig saksbehandlingstid i PPT
- oppgradere skolebygg til en tidsmessig standard

Tiltak under satsningsområdene utledet fra strategiske planer

Tidlig innsats med inkluderende og trygge omsorgs- og læringsmiljø for alle barn og unge

- Ny samarbeidsmodell for internt støttesystem i skole, barnehage og PPT implementeres.
- I satsingen på "vurdering som læring" jobbes det med metodikk og klasseledelse for at alle elever skal føle mestring, medvirkning og veiledes videre i sin læring.
- I satsingen på "økt elevmedvirkning" jobbes det med metodikk og klasseledelse for at alle elever skal føle aktivt eierskap til egen utvikling og læring.
- Gjennom SIMM (Sammen om Inkluderende læringsMiljø i Moss) og i systematisk skolelederutvikling jobbes det med å styrke kvaliteten på relasjonsbasert og trygg læringsledelse. For å lykkes med at alle elever skal føle støtte, mestring og medvirkning skal alle ansatte trene på pedagogisk læringsledelse.
- Etablere en kompetanseplan som sikrer at alle skolene i Moss har ansatte med riktig kompetanse.

Mangfoldig kultur-, aktivitets- og idrettstilbud hvor alle kan delta

- Etablere og implementere skolebiblioteksplanen for å sikre jevnlig bruk av skolebibliotekene og folkebibliotekene for elevene i grunnskolen.
- Skole og kultur gjennomfører en felles satsing på kulturaktiviteter for alle barna i SFO, for å øke andelen elever på 3. og 4. trinn i SFO.

Økonomiplan for 2024-2027

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Tiltak	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Vedtatt budsjett	609 732	609 732	609 732	609 732
Sum Lønns- og prisvekst	-120	-120	-120	-120
Sum Tekniske justeringer	27 609	27 583	27 583	27 583
Sum Vedtak forrige periode	24 094	10 694	8 694	8 694
Sum Budsjettendring i år	-3	-3	-3	-3
Konsekvensjustert budsjett	51 580	38 154	36 154	36 154
Konsekvensjustert ramme	661 312	647 886	645 886	645 886
Politisk vedtak				
Økt grunnbemanning enhet skole (KST-sak 078/23)	4 000	4 000	4 000	4 000
Sum Politisk vedtak	4 000	4 000	4 000	4 000
Innsparingstiltak				
Reduksjon av moderasjonsordninger i SFO som følge av gratis kjernetid på 1. og 2.trinn	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Sum Innsparingstiltak	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Aktivitetsendringer				
Kultur som en del av SFO tilbudet	500	500	500	500
Sum Aktivitetsendringer	500	500	500	500
Nye tiltak og realendringer budsjett	3 500	3 500	3 500	3 500
Ramme 2024-2027	664 812	651 386	649 386	649 386

Politisk vedtak

Økt grunnbemanning enhet skole (KST-sak 078/23)

Det ble i kommunestyret 20. juni 2023 bevilget økt grunnbemanning i skolene tilsvarende 4 millioner kroner (KST-sak 078/23).

Innsparingstiltak

Reduksjon av moderasjonsordninger i SFO som følge av gratis kjernetid på 1. og 2.trinn

Reduksjon av moderasjonsordninger i SFO som følge av gratis kjernetid på 1. og 2.trinn. De nye ordningene med 12 timer gratis SFO for 1. og 2.trinn fører til at færre foresatte benytter seg av de ordinære moderasjonsordningene i SFO.

Aktivitetsendringer

Kultur som en del av SFO tilbudet

I skoleåret 2022/23 har kultur og skole/SFO gjennomført et prøveprosjekt med ulike kulturaktiviteter på alle skoler i SFO tiden. Kulturprosjektet er evaluert og elever, foresatte og ansatte gir tilbudet meget gode tilbakemeldinger. Dette tilbudet styrker Moss kommunes etterlevelse av den nye rammeplanen for SFO.

Klimabudsjett

Oppdrag	Beskrivelse
Forbruk og avfall - Innkjøp av utstyr som varer lenge og er miljøvennlig og klimasmart	Skoler skal gjennomføre en modenhetsanalyse for å se på bruken av digitale enheter.
Forbruk og avfall - Levetid for mobiltelefoner 3 år - laptop 5 år - nettbrett 5 år	Enhet skole etterlever målet.
Forbruk og avfall - Redusere forbruk	Skolen gjenbraker læringsmateriell og benytter digitale læremidler.
Forbruk og avfall - Redusere matsvinn med 50%	Skoler med kantiner og SFO reduserer matsvinn med 50 prosent.
Klimakommunikasjon - Fortelle våre klimahistorier	Elever bevisstgjøres og lærer om klima og bærekraft jf. KL.20.
Naturmangfold - Vi holder naturen fri for forurensning og forurensning	Det gjennomføres strandryddedag i skolene.
Naturmangfold - Vi tar vare på naturen vår med fokus på et mangfold av arter	Elevene er aktivt ute i skog og mark, og lærer om naturmangfold.
Transport - Fokus på digitale løsninger og færre reiser	Annethvert rektormøte gjennomføres digitalt.
Transport - Fossilfri tjenestepersonbiler i 2024 – utskiftning av tjenestebiler	10 prosent av de ansatte bruker sykkel i tjenesten.
Transport - Gangeandel på 25 % 2030 i mossesamfunnet	Skolene arrangerer "Gå til skolen" - aksjon vår og høst.
Transport - Sykkelandel på 20 % i 2030 i mossesamfunnet	Moss kommune vektlegger at alle elever skal kunne gå eller sykle til skolen, jfr. nærskoleprinsippet. Det blir lagt til rette for å lære elever og ferdes trygt i trafikken.

Enhet barnevern, bolig og inkludering

Beskrivelse av tjenesteområdet

Enhet barnevern, bolig og inkludering er delt inn i fem avdelinger og en virksomhet som har ansvar for hvert sitt fagområde:

- boligsosial avdeling
- voksenopplæring
- flyktningtjeneste
- avdeling for enslige mindreårige flyktninger
- krisesenter
- barneverntjeneste

Målet med å samle disse fagfeltene er å styrke helhetsperspektivet på familiene, og å gi mer oppmerksomhet til arbeid med sosioøkonomiske forhold. Enheten skal bidra til å nå mange av kommunens målsettinger for utvikling på levekårsområdet. Verdiane skapende, varmere og grønnere skal gjenspeiles i enhetens arbeid.

Enheten omfatter blant annet følgende oppgaver:

Barnverntjenesten:

- Behandler og vurderer bekymringsmeldinger
- Gjennomføre undersøkelser av barns omsorgssituasjon
- Iverksetter hjelpetiltak for barn i og utenfor familie
- Følger opp frivillige plasseringer for barn eller ungdom
- Gjennomfører rettsbehandlinger i forhold til tvangsvedtak / omsorgsovertakelse
- Administrerer tilsynsordning for barn som er plassert i Moss kommune
- Iverksetter ettervern under samtykke av barn mellom 18 og 25 år
- Leder akuttberedskapsordning og vakttelefonordning i samarbeid med Råde og Våler

Boligsosial avdeling:

- Følger opp planer og utvikling på det boligsosiale området
- Tildeler kommunalt disponerte boliger og saksbehandler depositumsgaranti
- Tildeler Husbankens økonomiske virkemidler (startlån, etablering, tilpasning, utredning, prosjektering og bostøtte)
- Driver "housing first", miljøvaktmestere og bo-oppfølgning for brukere med rus- og eller psykiske utfordringer

Voksenopplæringen, flyktningtjenesten og botiltak for enslige mindreårige flyktninger:

- Gir opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter introduksjonsloven/ integreringsloven
- Gjennomfører prøver i norsk og samfunnskunnskap, samt statsborgerprøver
- Gir grunnskoleopplæring for voksne og realkompetansevurdering på grunnskolen område
- Tilbyr kombinasjonsklasser på Malakoff videregående skole i samarbeid med Viken fylkeskommune
- Tilbyr logopedi for voksne
- Driver integreringsarbeid, herunder planer og utvikling på området
- Bosetter, og gir råd og veiledning til flyktninger, administrerer introduksjonsprogram og tolketjeneste
- Bosetter, og gir botilbud og oppfølging av enslige mindreårige flyktninger

Krisesenteret:

- Gir et heldøgns beskyttelses- og botilbud til alle voldsutsatte som har behov for det
- Vurderer risiko og bidrar med beskyttelsestiltak for den enkelte
- Har samtaletilbud til alle som har opplevd vold og overgrep i fortid eller nåtid
- Bidrar til reetablering av voldsutsatte til et liv uten vold
- Koordinerer forebyggende arbeid mot vold i nære relasjoner i Moss, Råde og Våler
- Er kompetansesenter på fagområdet vold i nære relasjoner og bistår tjenester og innbyggere med råd og veiledning samt kompetansehevede tiltak
- Underviser barn, unge og ansatte på barne-, ungdoms- og videregående skoler om vold i nære relasjoner og hvor de kan få hjelp.

- Implementerer og følger opp det voldsforebyggende arbeidet i henhold til lokal handlingsplan mot vold i nære relasjoner
- Leder TryggEst - et vern for risikoutsatte eldre og risikoutsatte voksne : Bistår tjenester og befolkning med kompetansebygging for å avdekke vold mot risikoutsatte voksne, samt iverksetter og koordinerer tiltak i samarbeid med øvrig hjelpeapparat for beskyttelse og eventuell reetablering til tryggere bosituasjon

Utfordringer og utvikling

Barnevern

Etter flere år med nedgang i antall meldinger til barneverntjenesten opplever barnevernstjenesten nasjonalt, en økning i antallet meldinger med alvorlig innhold, samtidig som det stadig stilles sterkere krav og forventninger til arbeidet som skal gjøres i hver enkelt barnevernssak. Det er usikkert hvorvidt trenden vil vedvare. Antallet rettsprosesser barneverntjenesten er involvert i øker, blant annet som følge av dommer i norske saker fra europeisk menneskerettighetsdomstol. Sterkere krav til dokumentasjon og medvirkning fra barn og familiene, og økte krav til kompetanse i barneverntjenesten stilles i ny barnevernslov som trådte i kraft 1. januar 2023. Oppvekstreformen stiller økte krav til kommunenes forebyggende arbeid for barn, unge og deres familier, og et sentralt mål er å redusere antallet barn med behov for tiltak fra barnevernet, samtidig som barn og familier sikres den hjelpen de trenger. Reformen innebærer at arbeidet med meldinger og undersøkelser, hjelpetiltak og ettervern skal forbedres, og medvirkningen fra barn og foreldre skal styrkes.

Barneverntjenesten driver derfor omfattende utviklingsarbeid for å heve kvaliteten på det barnevernfaglige arbeidet, og for å møte øvrige krav og forventninger i reformen.

Barneverntjenesten har i 2023 styrket kompetansen i å gjennomføre barnesamtaler og skal i 2024 og utover i planperioden implementere kunnskapsverktøyet "barnets behov i sentrum" og arbeid med nettverksmøter i barnevernssakene for å nå mål om kvalitetsheving og styrket medvirkning.

Boligsosialt arbeid

Moss kommune har boligsosiale utfordringer. Andelen barn i husholdninger med lav inntekt, som leier og bor trangt er høyere i Moss, enn landssnittet. Boligen og nærområdet har stor betydning for oppveksten til barn. Derfor er et trygt og godt boforhold viktig for barna her og nå, og for å forhindre at dårlige levekår går i arv. Moss kommune har vedvarende høy søkning til startlansordningen, og har gode resultater med hensyn til at mange med lav inntekt eier egen bolig i kommunen. Likevel er utfordringen for barnefamilier vedvarende. Levekårsutfordringer er geografisk ujevnt fordelt i kommunen, og på tross av mange kommunale boliger til vanskeligstilte, og kommunale tilvisningsavtaler til samme formål, er det stadig lange venteliste på kommunale boliger. Det er særlig utfordrende med egnede boliger til personer med rusavhengighet og psykiske lidelser. Det registreres også et økende behov for oppfølging og bo-veiledning i kommunale boliger. Nye boligsosiale tiltak og strategier som skal følges opp og utvikles i kommunens nye boligplan. Ny boligsosial lov fra 01.07.2023 gir vanskeligstilte på boligmarkedet rett til råd og veiledning fra kommunen.

Krisesenter

Krisesenteret opplever en økende pågang av voldsutsatte med komplekse og sammensatte utfordringer. Utfordringene er blant annet uavklarte forhold knyttet til opphold i landet, bostedsløshet, og flere beboere og dagbrukere enn tidligere med psykiske lidelser. Som følge av dette har flere behov for helhetlig hjelpetiltak etter utflytting fra krisesenter. Utfordringer i boligmarkedet bidrar til at det tar lengre tid med reetablering, og ved kapasitetsproblemer henvises enkelte videre til andre krisesentre. Planlagt etablering av nytt krisesenter i Moss er svært positivt for voldsutsatte. Dette vil ivareta behovet for voldsutsatte menn og sårbare grupper, og gi bedre boforhold for alle voldsutsatte som har behov for beskyttelse. Det er stor interesse og

engasjementet fra ulike kommunale tjenester for å bidra inn i koordinering av det forebyggende arbeidet mot vold i nære relasjoner. Arbeidet, som koordineres av krisesenteret, ivaretar gjennomføring av tiltakene i den lokale handlingsplanen mot vold. Ansatte ved krisesenteret styrker sin kompetanse i faget "vold i nære relasjoner", og innen rus og psykiatri slik at kompetansebeholdningen økes i takt med endrede behov som synes hos voldsutsatte. Det mangler fremdeles tiltak og behandlingstilbud til utøvere av vold og overgrep.

Integrering

Integreringsarbeidet er vesentlig endret ved inngangen til ny planperiode. Ekstraordinært høy bosetting av flyktninger som følge av Russlands krigføring i Ukraina preget arbeidet i 2022 og 2023 og vil ventelig føre til økt bosetting også i 2024. Tjenestene er som følge av dette styrket, og særlig arbeidet med å fremskaffe nok boliger er kritisk. Flyktningene har behov for mer kvalifisering enn først antatt, og både norskopplæring og introduksjonsprogrammet utvides for en høy andel. Flyktninger fra Ukraina følges opp etter eget regelverk vedtatt i midlertidig lov med vekt på norskopplæring, foreldreveiledning og individuell kvalifisering mot arbeid. Kommunen har i løpet av 2023 også fått etablert ett asylmottak, ett transittmottak og to omsorgssentre for enslige mindreårige flyktninger som skal følges opp. Voksenopplæringen må stadig utvide sitt undervisningstilbud, og driver nå opplæring ved flere lokasjoner. En mindre andel av flyktninggruppa er overføringsflyktninger, og denne gruppa får mer miljørettet arbeid i tillegg for å støtte en ny tilværelse i Norge. Resultatene i introduksjonsprogrammet er vedvarende gode på tross av økt press, og samarbeidet med NAV om arbeidsinkludering, er styrket. Det er en økning av enslige mindreårige flyktninger som kommer til Norge. En høy andel har med seg følgepersoner som de bosettes sammen med, men det er også en økning av dem som kommer alene. Botiltak for enslige mindreårige følger opp begge grupper av enslige mindreårige, og har per i dag fulle botiltak.

Tiltak under satsningsområdene utledet fra strategiske planer

Koordinerte og sammenhengende tjenester

- Økt bruk av familieråd og nettverksmøter. Barneverntjenesten jobber aktivt for å bygge en kultur der samarbeid med barn, unge og deres familie og nettverk er det naturlige førstevalget. Gjennom å kartlegge hvem som er betydningsfulle i barn og unges liv, aktiv deltakelse fra barn, unge og familier i alle ledd i en barnevernssak og gjennom å styrke barns medvirkning.

Tidlig innsats med inkluderende og trygge omsorgs- og læringsmiljø for alle barn og unge

- Barneverntjenesten styrker og implementerer kunnskapsmodellen "Barnets behov i sentrum". Kartlegging av barn og unges helhetlige levekår, omsorgs-, og læringsmiljø skal inngå i arbeidet med barnevernssaken.
- Styrke nyankomne flyktningers foreldreveiledning og kurs i livsmestring som en del av introduksjonsprogrammet.
- Etablere årlig Tryggest uke med fokus på vold i nære relasjoner

Varig endring

- Grunnskoleopplæring til voksne innvandrere prioriteres for dem som har behov for det for å oppnå varig arbeid.
- Startlånssrammer prioriteres til barnefamilier og fra leie til eie i kommunale boliger.

Mangfoldige kultur-, aktivitets- og idrettstilbud hvor alle kan delta

Økonomiplan for 2024-2027

- Enhet barnevern, bolig og inkludering skal gjennom barneverntjenesten, flykningtjenesten, botiltak for enslige mindreårige og krisesenteret aktivt bidra til at barn og unge får mulighet til å delta i kultur-, aktivitets- og idrettstilbud.
- Voksenopplæringen tilrettelegger for at frivillighet, lag og foreninger kan rekruttere nyankomne flyktninger og innvandrere til sine tilbud.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Tiltak	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Vedtatt budsjett	207 359	207 359	207 359	207 359
Sum Lønns- og prisvekst	5 267	5 267	5 267	5 267
Sum Tekniske justeringer	4 345	4 345	4 345	4 345
Sum Vedtak forrige periode	4 927	-3 046	-2 546	-2 546
Sum Budsjettendring i år	506	506	506	506
Konsekvensjustert budsjett	15 045	7 072	7 572	7 572
Konsekvensjustert ramme	222 404	214 431	214 931	214 931
Aktivitetsendringer				
Økt tilskudd til enslige mindreårige flyktninger	-1 500	0	0	0
Økte ressurser i flykningtjenesten til oppfølging av ukrainske flyktninger	5 500	0	0	0
Sum Aktivitetsendringer	4 000	0	0	0
Endringer ihht statlige føringer				
Ny boligsosial lov	700	0	0	0
Sum Endringer ihht statlige føringer	700	0	0	0
Nye tiltak og realendringer budsjett	4 700	0	0	0
Ramme 2024-2027	227 104	214 431	214 931	214 931

Aktivitetsendringer

Økt tilskudd til enslige mindreårige flyktninger

Tilskuddet til enslige mindreårige flyktninger antas å økes som følge av høy bosetting i 2023.

Økte ressurser i flykningtjenesten til oppfølging av ukrainske flyktninger

Høy bosetting av flyktninger fra Ukraina krever økte ressurser til oppfølging i flykningtjenesten. Det behøves flere programrådgivere til oppfølging av introduksjonsprogram og miljøarbeidere til bosetting og boligarbeid. Totalt åtte nye årsverk.

Endringer ihht statlige føringer

Ny boligsosial lov

Ny boligsosial lov gir fra 01.07.2023 alle vanskeligstilte på boligmarkedet rett til tilpasset bistand i henhold til §6. Kommunen vurderer hvilken bistand som skal gis. Bistandens art og omfang skal tilpasses den enkeltes behov, og fattes som enkeltvedtak.

Bistanden kan blant annet gå ut på å gi råd og veiledning om økonomi, bomestring, statlige og kommunale tjenestetilbud eller andre forhold av betydning for bosituasjonen. Kommunen kan også gi bistand til å søke støtte-, låne- og tilskuddsordninger eller kommunalt disponert bolig, bistand i en konkret kjøps- eller leieprosess eller bistand til å forebygge utkastelse. Det er behov for en ny midlertidig saksbehandlertstilling for å kunne behandle søknader om slik bistand. I første omgang i boligsosial avdeling som må samordne kommunens arbeid på dette området, for så å vurdere om

Økonomiplan for 2024-2027

ressursen må spres på flere kommunale tjenester slik at flere instanser fatter vedtak knyttet til tjenester som allerede gis etter boligsosial lov.

Klimabudsjett

Oppdrag

Bygg og energi - Klimaplanlegging i byggeprosjekter

Beskrivelse

Ved etablering av nytt krisesenter benyttes et eksisterende bygg. Både oppvarmingskilder, materialvalg skal hensynta klima og miljø. Bygget er også tenkt som flerbruksbygg for best mulig utnytting av lokalene.

Avdeling botiltak vil ha fokus på bruk av energi, gjennom bevisstgjøring av brukerne.

Forbruk og avfall - Innkjøp av utstyr som varer lenge og er miljøvennlig og klimasmart

Skjermer i klasserom i voksenopplæringen skal ha mer enn 5 års levetid.

Forbruk og avfall - Kjøpe brukt - gjenbruk

Krisesenteret gjenbraker kontormøbler så langt det lar seg gjøre og bistår beboere med å kjøpe brukte møbler når de trenger det etter opphold. Flyktningtjenesten bosatte i 2022 225 flyktninger. Så langt i 2023 er det bosatt 133 personer. Alle disse er fordelt på ca. 150 enheter. Foruten senger og hvitevarer er resterende av møbleringen gjenbruk. Det vil si at for eksempel alle sofaer og spisestue møbler har vært brukt. Flyktningtjenesten skal jobbe med å øke andelen gjenbruk. Avdeling botiltak ha fokus på å kjøpe brukte møbler ved etablering av ungdommer som flytter ut.

Forbruk og avfall - Levetid for mobiltelefoner 3 år - laptop 5 år - nettbrett 5 år

Enheten søker å maksimere brukstiden på telefoner og pc er.

Forbruk og avfall - Redusere forbruk

Lærebøker i voksenopplæringen skal ha minimum 3 års brukstid.
Økt digitalisering av undervisningen i voksenopplæring skal bidra til mindre kopiering.

Forbruk og avfall - Redusere matsvinn med 50%

Krisesenteret har fokus på å redusere matsvinn. Avdeling botiltak skal ha fokus på å redusere matsvinn.

Naturmangfold - Vi holder naturen fri for forurensning og forsøpling

Grunnskole for voksne har datofestet strandryddedager i årsplan for opplæringen.

Naturmangfold - Vi tar vare på naturen vår med fokus på et mangfold av arter

Elever i grunnskoleopplæring for voksne skal kunne gi eksempler på hvordan menneskelig aktivitet påvirker et naturområde, og tiltak som sørger for en bærekraftig utvikling. Elever i forberedende voksenopplæring deltar i samarbeidsprosjekt med Nibio om mikrodyrking (Smart grønn) skoleåret 2023-2024.

Transport - Fokus på digitale løsninger og færre reiser

Elever i grunnskoleopplæring for voksne skal kunne gi eksempler på hvordan menneskelig aktivitet påvirker et naturområde, og tiltak som sørger for en bærekraftig utvikling. Elever i forberedende voksenopplæring deltar i

Oppdrag

Beskrivelse

samarbeidsprosjekt med Nibio om mikrodyrking (Smart grønn) skoleåret 2023-2024.

Transport - Fossilfri tjenestepersonbiler i 2024 – utskifting av tjenestebiler

Enhetens biler er stort sett elektriske. Videre elektrifisering prioriteres ved skifte.

Enhet NAV

Beskrivelse av tjenesteområdet

NAV Moss er et partnerskap mellom Moss kommune og Arbeids- og velferdsetaten region Øst-Viken. Enhet NAV er organisert i åtte ulike avdelinger hvorav seks av disse er tverrfaglige oppfølgingsavdelinger. En av oppfølgingsavdelingene er dedikert unge, i aldersgruppen 18-29 år. De øvrige avdelingene har oppfølging av innbyggere fra 30 år.

I tillegg til oppfølgingsavdelingene har NAV to kontorovergripende avdelinger, Inkluderingsavdelingen og Utviklingsavdelingen. Inkluderingsavdeling med jobbspesialister og metodeveiledere som arbeider etter en metode kalt «Supported Employment», og egne markedskontakter som jobber ut mot arbeidsmarkedet. Utviklingsavdeling har sin hovedfunksjon å støtte opp under drift og utviklingsarbeid på tvers av avdelinger.

NAV-kontorets tverrfaglige organisering bygger opp under inkluderingstankegangen som en avgjørende suksessnøkkel for «Å redusere utenforskap med særlig fokus på prioriterte grupper» - ungdom, barnefamilier og personer med innvandrerbakgrunn. NAV skal sammen med øvrige enheter i kommunen blant annet bidra til sikre gode overganger for barn og unge, og samordnet oppfølging av helhetlige behov for familien.

Å møte mennesker er NAV sin kjernevirksomhet med kommunikasjon og samhandling som sentral nøkkelkompetanse.

NAV Moss skal i fellesskap bidra til deltagelse for alle, like muligheter og varig endring av rotårsakene til utenforskap, med følgende tre hovedstrategier:

- NAV Moss skal være en inkluderende og kompetent pådriver for helhetlig og tverrfaglig brukeroppfølging
- Hovedfokus skal være å forebygge sosial arv og utenforskap gjennom arbeidsrettet brukeroppfølging
- Vi skal jobbe systematisk med kompetansearbeid

Utfordringer og utvikling

NAV står foran en arbeidshverdag med en betydelig omstillingstakt med stadig flere brukere med sammensatte behov, høyere andel flyktninger, trangere økonomi og brukere med større forventninger til NAV. Knapphet på nødboliger, høyt prisnivå og flyktningsituasjonen er noen av forholdene som påvirker utbetaling av økonomisk sosialhjelp. Fokuset fremover for NAV blir å sikre tett og tidlig arbeidsrettet oppfølging med økt tverrsektoriell og koordinert samhandling.

Sosialhjelpsmottakere og økt bosetting av flyktninger

Arbeidsledigheten er for tiden lav, men de som står uten arbeid har ofte sammensatte behov og krever tett oppfølging. Prisveksten i samfunnet gjør at flere lønnsinntakere/stønadsmottakere er i behov av økonomisk sosialhjelp som supplerer til annen inntekt og de som allerede mottar økonomisk sosialhjelp er i behov av økt økonomisk støtte. Økonomisk sosialhjelp gis til personer som står uten arbeid og ikke har annen inntektssikring.

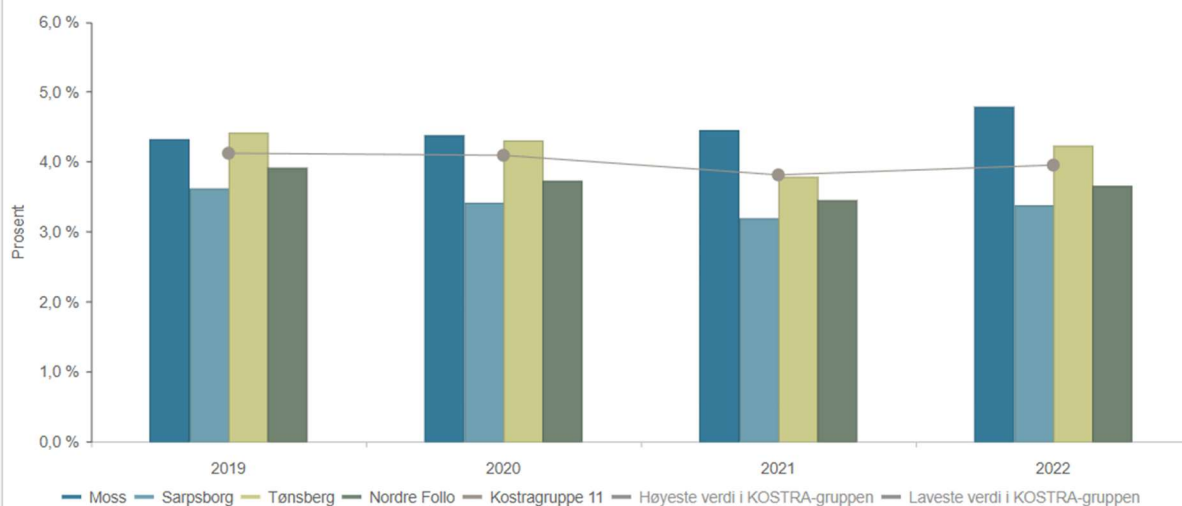
Det forventes fortsatt høy bosetting av flyktninger utover i 2024 med økt behov for arbeidsrettet oppfølging. Tett samarbeid med mål om rask kartlegging av kompetanse og språk, for deretter opprette en knytning til arbeidsmarkedet blir avgjørende i tiden fremover. Erfaringen er at manglende norskkunnskaper er en hindring for arbeid. Norskopplæring som gir muligheter til kombinasjon av språkopplæring og arbeid blir derfor viktig for å få til rask tilknytning til arbeidslivet.

Moss har en forholdvis høy andel sosialhjelpsmottakere i alderen 18-66 år sammenlignet med andre kommuner i kostragruppe 11. Snittet i kostragruppe 11 ligger på 4,0 prosent i 2022, mens Moss ligger på 4,8 prosent. Andelen var forholdvis stabil i Moss i perioden 2019 til 2021 med kun en svak økning på 0,1 prosent per år. I 2022 økte andelen med 0,3 prosent, noe som sannsynligvis henger sammen bosetting av økt antall flyktninger.

Andelen sosialhjelpsmottakere i forhold til innbyggere i alderen 18-66 år

(B)

**) Graf er justert med utgiftsbehov

	2019	2020	2021	2022
Moss	4,3 %	4,4 %	4,5 %	4,8 %
Sarpsborg	3,6 %	3,4 %	3,2 %	3,4 %
Tønsberg	4,4 %	4,3 %	3,8 %	4,2 %
Nordre Follo	3,9 %	3,7 %	3,5 %	3,7 %
Kostragruppe 11	4,1 %	4,1 %	3,8 %	4,0 %

Tiltak under satsningsområdene utledet fra strategiske planer

Et ønsket mål for Moss kommune er at innbyggerne er i stand til å klare seg selv og være selvstendige i eget liv. De som trenger bistand, skal motta rett hjelp til rett tid. Befolkningen har god fysisk og psykisk helse, lever i egen bolig, og har en jobb med inntekt de kan leve av. Fokusområdene for NAV i kommende planperiode er å redusere utenforskap med særlig fokus på prioriterte grupper. NAV har i planperioden følgende tiltak som støtter opp under kommunal og statlig strategier:

Koordinerte og sammenhengende tjenester

- NAV tar initiativ til å jobbe med den relasjonelle kapasiteten ved å etablere strukturer og praksis for samarbeid på tvers
- Videreutvikle markedsteamet og dets samarbeidsarenaer opp mot arbeidsgivere

Tidlig innstas med inkluderende og trygge omsorgs- og læringsmiljø for alle barn og unge

- I rollen som samfunnsaktør og nettverksbygger jobber NAV for å styrke inkluderingsarbeidet og etablere nødvendige samhandlingsarenaer, som f.eks. "Senter for skolemestring-SKRÆTSJ".
- Familiearbeidet videreutvikles med fokus på intern og ekstern tverrfaglig samhandling for å bedre livssituasjon for lavinntektsfamilier.

Mangfoldige kultur-, aktivitets- og idrettstilbud hvor alle kan delta

- NAV samhandler med aktører på ulike arenaer med hensikt å styrke ungdommens mulighet for å komme i eller stå i arbeid eller utdanning.
- Utvikle eget tiltak "Tiltak ung" i samhandling med frivilligheten, næringsliv og andre enheter i kommunen

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Tiltak	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Vedtatt budsjett	165 838	165 838	165 838	165 838
Sum Lønns- og prisvekst	5 349	5 349	5 349	5 349
Sum Tekniske justeringer	2 244	2 244	2 244	2 244
Sum Vedtak forrige periode	10 010	-2 990	-3 990	-3 990
Sum Budsjettendring i år	277	277	277	277
Konsekvensjustert budsjett	17 880	4 880	3 880	3 880
Konsekvensjustert ramme	183 718	170 718	169 718	169 718
Aktivitetsendringer				
Økt bemanning sett opp mot ekstraordinær flyktningsituasjon	3 000	0	0	0
Sum Aktivitetsendringer	3 000	0	0	0
Konsekvensjusteringer				
Midlertidig bolig (nødbolig), manglende tilgang til boliger fører til økt bruk av hotell	2 000	1 000	500	0
Økning av veiledende husleiesatser utover KPI, økt økonomisk sosialhjelp	3 000	4 000	4 500	4 500
Økte sosialhjelpssatser (10 prosent økning 1. juli 2023)	3 500	3 500	3 500	3 500
Sum Konsekvensjusteringer	8 500	8 500	8 500	8 000
Nye tiltak og realendringer budsjett	11 500	8 500	8 500	8 000
Ramme 2024-2027	195 218	179 218	178 218	177 718

Aktivitetsendringer

Økt bemanning sett opp mot ekstraordinær flyktningsituasjon

Økt arbeidsbelastning på bakgrunn av dagens flyktningsituasjon vil kreve flere ressurser for å kunne jobbe arbeidsrettet og sikre økt overgang til arbeid. NAV har behov for minimum fire ressurser for å jobbe med målgruppen utover ordinær grunnbemanning.

Konsekvensjusteringer

Midlertidig bolig (nødbolig), manglende tilgang til boliger fører til økt bruk av hotell

Kommunen har begrenset tilgang til midlertidig bolig spesielt for barnefamilier og innbyggere med sammensatte helseutfordringer. Eneste mulighet blir ofte å innlosjere på hotell eller lignende dyre alternativer. Flere av brukerne står på venteliste til kommunal bolig over lengre tid. Utbetalinger til ukrainske flyktninger er holdt utenfor. Økningen fra 2021 til 2022 var på kr 2,4 millioner kroner, en økning på 50 prosent. Utbetalingene til midlertidig bolig fortsetter å stige i 2023. Bruk av hoteller vil fortsatt være eneste mulighet, dersom tilgangen til egnede nødboliger ikke bedres for denne målgruppen.

Økning av veiledende husleiesatser utover KPI, økt økonomisk sosialhjelp

For bedre å matche markedspris på boenheter med to soverom eller flere er det bestemt å øke veiledende sats på hva NAV godkjenner som forsvarlig leie på boenheter utover ordinær konsumprisindeks. Dette for at kommunen skal kunne realisere innkjøp av nye boliger med støtte av revidert budsjett for Husbanken og kunne inngå tilvisningsavtaler. I tillegg for å klare å finne egnet bolig til flyktninger.

Økte sosialhjelpssatser (10 prosent økning 1. juli 2023)

De veiledende satsene for utmåling av økonomisk sosialhjelp økte med 10 prosent 1. juli 2023 og budsjettet for 2024 må harmonisere med denne økningen. De veiledende satsene omfatter utgifter til helt grunnleggende behov som mat, klær, kommunikasjon, husholdningsartikler og hygiene, fritid og sosiale behov.

Klimabudsjett

Oppdrag

Andre klimatiltak

Beskrivelse

Flere av FN's bærekrafts mål gjør seg til kjenne i NAV sitt samfunnsoppdrag og kommunens målsetting om «Et bærekraftig samfunn, et samfunn det er godt å leve i» der «alle er inkludert og opplever tilhørighet, trygghet og mestring». Gjennom sitt arbeid bidrar NAV til å:

- Utrydde fattigdom
- God utdanning
- Utrydde sult
- Anstendig arbeid
- Samarbeid for å nå målene

Bygg og energi

Avfallssortering på papp, glass og metall.

Forbruk og avfall - Redusere forbruk

Redusere forbruksmateriell i form av økt bruk av digitale løsninger i kommunikasjon med tjenestemottaker. Mål om størst mulig andel av digitale søknader fremfor papirsøknader.

Økonomiplan for 2024-2027

Oppdrag

Beskrivelse

Transport - Fokus på digitale løsninger og færre reiser - Redusere antall tjenestereiser Moss kommune (50 % reduksjon av km-godtgjørelse med referanseår 2019)	Økt bruk av Teams og konferanseutstyr fremfor personlig oppmøte, når det er hensiktsmessig. Innbyggerne har mulighet for å kontakte NAV digitalt via nav.no. Flere av NAV sine tjenester er mulig å søke om digitalt, blant annet søke om økonomisk sosialhjelp.
Transport - Fossilfri tjenestepersonbiler i 2024 – utskiftning av tjenestebiler	NAV har tilgjengelig tre el- biler for bruk i møtevirksomhet. Samt fire el-sykler til bruk for ansatte.
Transport - Gangeandel på 25 % 2030 i mossesamfunnet	NAV er lokalisert midt i sentrum av Moss, det gir gode muligheter for innbyggerne og ansatte som bor i nærområde til å gå til kontoret.
Transport - Kollektivandel buss på 15 % 2030 i mossesamfunnet	Nytt NAV kontor ligger rett ved bussterminal, og med gangavstand til tog. Det gir gode muligheter for bruk av kollektivtransport for å reise til/fra NAV kontoret.
Transport - Sykkelandel på 20 % i 2030 i mossesamfunnet	Nytt NAV er lokalisert midt i sentrum av Moss, det gir gode muligheter for innbyggerne og ansatte som bor i nærområde til å benytte sykkel som transportmiddel. Det er satt opp sykkelstativ for ansatte i nytt bygg, samt mulighet for lading av el-sykkel for ansatte.

Kommunalområde helse og mestring

Beskrivelse av tjenesteområdet

Kommunalområdet er organisert i fire enheter:

- enhet hjemmetjenester
- enhet sykehjem og omsorgsboliger
- enhet helsehus
- enhet samhandling

Kommunalområdet har til sammen ca. 1270 årsverk. Vakante stillinger er ikke inkludert og kommer i tillegg.

Enhet hjemmetjenester er den største enheten med ca. 580 årsverk. Enheten yter hjemmesykepleie og praktisk bistand i og utenfor samlokaliserte boliger. Tjenester til personer med utviklingshemming og andre funksjonshemminger, samt innen området rus- og psykisk helse, er også organisert fra denne enheten.

Enhet sykehjem og omsorgsboliger har i underkant av 450 årsverk som yter tjenester i sykehjem og samlokaliserte omsorgsboliger som fortrinnsvis er tiltenkt eldre. I tillegg er begge storkjøkken- og aktivitetssentrene i sykehjemmene organisert her.

Enhet helsehus har i ca. 190 årsverk og yter tjenester som omfatter ulike typer korttidsopphold i institusjon, legetjenester i sykehjem, ergo- og fysioterapi, avlastning og spesialiserte team. I tillegg er den interkommunale legevakten organisert i denne enheten.

Enhet samhandling har ca. 50 årsverk som har i oppgave å være bindeleddet for både fagutvikling, kommunikasjon og tjenesteutvikling i kommunalområdet. Alle individuelle vedtak som angår tjenester innen kommunalområdet gjøres i denne enheten. I tillegg ligger flere sentrale funksjoner som miljørettet helsevern, ledelse av LIS- leger (leger i spesialisering) og fastlegeordningen, systemansvar for kommunalområdets programvarer og arbeid med velferdsteknologi ligger også til denne enheten.

Tjenestene som ytes innen kommunalområde helse og mestring er i hovedsak hjemlet i lov om kommunale helse- og omsorgstjenester av 24. juni 2011. Loven er en pliktlov som pålegger kommunen å sørge for nødvendige og forsvarlige helse- og omsorgstjenester til alle som trenger det. Pasient- og brukerrettighetsloven og helsepersonelloven, begge av 2. juli 1999, er også sentrale for kommunalområdets virksomhet.

Utfordringer og utvikling

Etterspørselen etter helse- og omsorgstjenester er økende. Flere eldre i befolkning, flere yngre brukere med omfattende behov, overføring av oppgaver fra spesialisthelsetjenesten, folkehelseutfordringer og forventninger i befolkningen øker behovene for tjenester.

Gjennom 2023 har behovet for heldøgns omsorgsplasser vært jevnt økende. Flere brukere har blitt liggende i korttidsplasser i påvente av langtidsplass. Dette har i sin tur medført at kommunen har måttet ta i bruk dobbeltrom i sykehjem for å greie å ta imot utskrivningsklare pasienter fra sykehus. Likevel har mange utskrivningsklare pasienter blitt liggende i sykehus og kommunen har måttet betalt mer enn tidligere for såkalte overliggerdøgn. Oppstarten av Grindvold omsorgsboliger

parallelt med nedleggelse av 8 sykehjemsplasser ved Melløs sykehjem, vil i 2024 gi 40 nye heldøgns plasser. Det legges nå planer for hvordan denne kapasitetsøkningen skal brukes best mulig. Blant annet sees det på hvordan beboergrupper med likeartede utfordringer (demens, psykiske lidelser og rusutfordringer mv) skal kunne samlokaliseres slik at riktig kompetanse kan samles til beste for den enkelte beboer. Forhåpentligvis vil kapasitetsøkningen gjøre at dobbeltrommene kan avvikles. Det planlegges for ytterligere kapasitetsøkning ved at det bygges en ny etasje på Peer Gynt helsehus og den nye legevakten.

Parallelt med kapasiteten på plasser erfares det at beboerne i omsorgsboliger har større behov enn tidligere. For å kunne møte dette er området tilført midler til økning av grunnbemanningen. Omsorgsboligene fikk tilført stillinger ved inngangen til 2023 og ytterligere stillinger ble bevilget i juni 2023.

Presset på hjemmetjenesten er omfattende og denne tjenesten er ofte avgjørende for at brukere skal kunne bo i sine hjem til tross for en sviktende helse. Gjennom 2023 har tjenesten måttet øke opp bemanningen utover budsjettet. Økningen har vært nødvendige for å kunne innfri vedtakene om bistand. I fremtiden vil det være viktig å ruste opp hjemmetjenesten for fortsatt å kunne gi gode helsetjenester i hjemmene og gjennom dette også forebygge eller utsette behovet for heldøgns plass i omsorgsbolig eller sykehjem. Parallelt må det tas i bruk mer velferdsteknologiske løsninger for både å trygge brukerne og for å effektivisere ressursbruken. Gjennom 2023 har det blitt installert nye trygghetsalarmer, flere medisindispensere og elektroniske dørlåser er under utrulling.

En stor andel av brukerne er under pensjonsalder og også her merkes det en stor økning i behov. Kommunen har ikke innenfor egne tjenester, kapasitet til å dekke behovene for avlastningstilbud for barn. Tilsvarende mangler kommunen tilstrekkelig botilbud til enkelte grupper ressurskrevende brukere. I dag kjøpes disse tilbudene andre steder, men kommunen vil vurdere om det kan etableres nye samlokaliserte tilbud i Moss.

Skal kommunen klare å opprettholde og utvikle gode, bærekraftige tjenester må det jobbes med omstillinger i driften. Effektivisering av arbeidsprosesser, mestringsfokus og friskliv, habilitering og rehabilitering, samarbeid med frivillige, pårørendestøtte og økt bruk av velferdsteknologi er alle områder som det må jobbes aktivt med. Dette fordrer satsning i form av ressurser og vilje og mot til å prøve og feile. Erfaringer fra arbeidet som har vært gjort med innføring av sykesignalanlegg og trygghetsalarmer viser at både teknologien og organisatoriske forhold må jobbes aktivt med før gevinster kan realiseres.

Mange brukere har behov som er komplekse og sammensatte, noe som fordrer høy fagkompetanse blant de ansatte. Gode fagmiljøer og tilrettelegging for videre- og etterutdanning er satsningsområder for å sikre at kommunen rekrutterer og beholder fagpersonell. Tilbud om hele stillinger vil også være viktig, og arbeidet med heltidskultur vil bli prioritert.

Rekruttering av personell har vært mer utfordrende i 2023 enn tidligere år. Stillinger lyses ut gjentatte ganger uten at det kommer søkere. Spesielt er det utfordrende å rekruttere sykepleiere, vernepleiere og leger. I tillegg har det vært vanskelig å skaffe nok vikarer til å dekke inn for sykefravær og ferier. Fastlegeordningen er krevende også i Moss. Ledige hjemler er vanskelig å få besatt og arbeidsbelastningen på legene er høy. Det må jobbes videre med legetjenesten i kommunen slik at den kan sikre innbyggerne kvalitetsmessig gode og kontinuerlig medisinsk faglig oppfølging.

Satsningsområder fra strategisk plan

Fokus- og satsningsområder

Strategisk plan for kommunalområde helse og mestring 2021 – 2024 peker ut fire satsningsområder som avdelingene skal rette sin innsats mot. Gjennomgående i planen er at kommunen skal dekke innbyggernes behov, og samtidig omstille driften til mer bærekraftige tjenester.

I kommende periode skal følgende aktiviteter prioriteres under de enkelte satsningsområdene:

1. Hva er viktig for deg?

- Gjennomføre prosjekter under programmet "Moss 2035- et omstillingsarbeid for fremtidssikring". Dette er en viktig satsning for at innbyggerne i fremtiden skal kunne mestre egen livssituasjon og få bistand når de trenger det.
- Jobbe videre med tilbakemeldingskulturen.
- Videre arbeid med pårørendestrategien.
- Videre implementering av strategisk plan for psykisk helse. Utarbeidelse av handlingsplan.
- Oppfølging av demensplan.
- Iverksette tiltak ihht Leve-hele livet planen, herunder eldrekonsulent og ernæringsfysiolog.
- Prosjekt "livsskissa". Prosjektet er en videreføring av prosjekt Hele mennesker, hele tjenester. Prosjektet skal prøve ut en ny måte å sammen med søkere, vurdere hva som er behovene og hvordan disse kan møtes.

2. Samskaping og innovasjon

- Gjennomføre prosjekt samhandling. Prosjektet skal jobbe for å bedre pasientforløpet og samhandlingen mellom avdelingene.
- Videreutvikle E-helseteamet.
- Velferdsteknologi (signalanlegg, multidosedispensere og e-lås). Det gjøres en videre implementering av sykesignalanlegg i sykehjem og omsorgsboliger. I tillegg gjøres en ny satsning på e-låser og multidosedispensere.
- Legetjenesten (fastleger og legevakt). Utarbeide plan for legetjenesten i kommunen.
- Effektivisering og organisering (avdeling for personlig assistanse og virksomhet barn og unge). Det gjøres endringer i organiseringen av enkelte avdelinger for å bedre samhandlingen rundt enkelte brukergrupper.

3. Økonomistyring

- Opplæring av ledere for å ha en kostnadseffektiv drift som ivaretar kvalitet på tjenestene. Sikre nok kompetanse på turnusplanlegging og kontinuerlig vurdere andre metoder å drifte på som er mer bærekraftige.
- Videre arbeid med plan for omsorgsbygg.
- Samlokaliserte boliger (barnebolig, avlastning, brukere med sammensatte behov). Det vil gjøres utredninger rundt etablering av samlokaliserte boliger i kommunen for å kunne drifte tilbudet lokalt og mer økonomisk rasjonelt.

4. Heltidskultur

- Strategi for heltidskultur er iverksatt i fire avdelinger. Det gis særskilt godtgjøring for mer helgearbeid i disse avdelingene. Resultatene følges opp og evalueres før ordningen rulles ut i andre avdelinger.
- Stimulere til at flere avdelinger innfører turnuser med langvakter.
- Jobbe med oppgavedeling slik at helseressursene benyttes best mulig.
- Jobbe med etablering av flere ambulante ressursteam for å sikre bemanning ved fravær av fast tilsatt personell.
- Videreføre mentorordningen for å rekruttere og beholde helsepersonell

Økonomiplan for 2024-2027

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Tiltak	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Vedtatt budsjett	1 311 176	1 311 176	1 311 176	1 311 176
Sum Lønns- og prisvekst	19 071	19 071	19 071	19 071
Sum Tekniske justeringer	33 730	33 747	33 756	33 746
Sum Vedtak forrige periode	-14 829	-17 020	-18 776	-18 776
Sum Budsjettendring i år	3 758	3 758	3 758	3 758
Konsekvensjustert budsjett	41 730	39 556	37 809	37 799
Konsekvensjustert ramme	1 352 906	1 350 732	1 348 985	1 348 975
Driftskonsekvens investeringer				
Driftskonsekvenser sykesignalanlegg omsorgsboliger	-250	-250	0	0
Driftsutgifter nøkkelbokser	-700	-700	-700	-700
HM - Ekstra etasje legevakta og Peer Gynt helsehus	0	0	10 950	43 800
HM - Grindvold omsorgsbolig	47 600	47 600	47 600	47 600
Sum Driftskonsekvens investeringer	46 650	46 650	57 850	90 700
Politisk vedtak				
Økt grunnbemanning	10 000	10 000	10 000	10 000
Sum Politisk vedtak	10 000	10 000	10 000	10 000
Nye tiltak				
Endret sats for døgnopphold i omsorgsboliger – inntektstap	400	400	400	400
Omgjøring av plasser i forbindelse med oppstart av Grindvold omsorgsboliger	400	400	400	400
Strømutgifter til lading av biler- Virksomhet Jeløy	350	350	350	350
Styrking E-helse avdelingen	1 500	2 700	3 600	4 600
Tjenester til barn og unge, avlastning	6 000	6 000	6 000	6 000
Sum Nye tiltak	8 650	9 850	10 750	11 750
Aktivitetsendringer				
Brukerstyrt personlig assistanse (BPA)	9 800	9 800	9 800	9 800
Ikke avvikle plasser ved Melløs omsorgsbolig	3 750	3 750	3 750	3 750
Internett/ bredbånd overfang fra Faal til Telenor	800	800	800	800
Kjøp av avlastning	4 300	4 300	4 300	4 300
Legevikarer for legevakt og sykehjemsleger	800	800	800	800
Nye tjenestekjøp	10 000	10 000	10 000	10 000
Omsorgsstønad	3 500	3 500	3 500	3 500
Refusjon særlig ressurskrevende brukere	-9 200	-9 200	-9 200	-9 200
Økte inntekter egenbetaling	-3 000	-3 000	-3 000	-3 000
Sum Aktivitetsendringer	20 750	20 750	20 750	20 750
Konsekvensjusteringer				
Etableringstilskudd fastleger	900	900	900	900
Feilbudsjettering legevakt	1 600	1 600	1 600	1 600
Styrking av vikarbudsjettet og stillinger til ressurskrevende brukere	43 100	43 100	43 100	43 100
Sum Konsekvensjusteringer	45 600	45 600	45 600	45 600
Endringer ihht statlige føringer				
Bo trygt hjemme-reformen	734	734	734	734
Pasienttilpasset basistilskudd – helårseffekt av endring i 2023	2 221	2 221	2 221	2 221
Sum Endringer ihht statlige føringer	2 955	2 955	2 955	2 955
Nye tiltak og realendringer budsjett	134 605	135 805	147 905	181 755
Ramme 2024-2027	1 487 511	1 486 537	1 496 890	1 530 730

Driftskonsekvens investeringer

Driftskonsekvenser sykesignalanlegg omsorgsboliger

Det vil i 2023 installeres sykesignalanlegg i alle kommunens omsorgsboliger. Dette vil medføre økte lisenskostnader knyttet til programvaren. Noe av dette vil være engangkostnader og legges kun inn for 2023.

Signalanleggene skal gi bedre kvalitet for brukerne og en kostnadseffektiv drift for virksomheten.

Driftsutgifter nøkkelbokser

Tiltaket vil medføre ekstra utgifter knyttet til førstegangsinstallering. Fra 2024 vil økte lisensutgifter og løpende oppfølging forventes å tas inn ved besparelser i driften knyttet til tiltaket.

HM - Ekstra etasje legevakta og Peer Gynt helsehus

Det vil de neste årene bli flere eldre i Moss kommune og med det en økning i antall innbyggere med behov for helse- og omsorgstjenester. Arbeidet som pågår med planlegging av fremtidige behov for omsorgsbygg viser at kommunen vil ha behov for å øke antall heldøgns plasser i kommunen. Det er hensiktsmessig å øke kapasiteten på korttidsplasser ved å bygge på en etasje på Peer Gynt helsehus fremfor å etablere flere korttidsplasser på en annen lokasjon. Her er kompetanse og infrastruktur for drift av korttidsplasser allerede etablert, og kvaliteten på tilbudet er godt. En ny etasje med nye korttidsplasser vil forholdsvis enkelt kunne inkluderes i allerede etablert drift på helsehuset.

HM - Grindvold omsorgsbolig

Kommunalområde helse og mestrings

Driftsutgiftene som er lagt inn omfatter alt av lønns- og driftsutgifter.

Politisk vedtak

Økt grunnbemanning

Bevilget i kommunestyret 20.06.23. (KST-sak 078/23)

Nye tiltak

Endret sats for døgnopphold i omsorgsboliger – inntektstap

Egenandelen for korttidsplass i sykehjem er regulert av statlige satser. Det samme gjelder ikke for korttidsplasser i omsorgsboliger. Forslaget innebærer at satsene harmoniseres slik at egenandelen for korttidsopphold i omsorgsboliger reduseres til samme nivå som sykehjem.

Omgjøring av plasser i forbindelse med oppstart av Grindvold omsorgsboliger

En arbeidsgruppe har vurdert om det kan være formålstjenlig å i større grad drifte omsorgsboligene ut fra ulike målgrupper og formål. Oppstarten av Grindvold omsorgsboliger åpner for en rokkering av plassene og et av forslagene er å benytte flere plasser til avlastning/korttidsplasser. En slik omgjøring vil legge til rette for mer forebygging med tilbud på riktig omsorgsnivå. Det vil bli fremlagt en egen politisk sak om dette. I omsorgsboligene betaler beboerne husleie. Dersom det skal benyttes flere korttidsplasser må kommunen dekke husleiene. Selv om det betales egenandel for korttids plassene, vil løsningen isolert sett medføre en netto merutgift for kommunen. Omgjøringen skjer gradvis etter hvert som leiligheter blir tilgjengelig.

Strømutgifter til lading av biler- Virksomhet Jeløy

Kostnader ladestasjoner til enhet hjemmetjenester for Værftsgata 13. Ladestasjonene blir definert på egne fakturaer, og går ikke som overføring strøm til MKE slik som enhetens øvrige ladestasjoner.

Styrkning E-helse avdelingen

3 årsverk til å drifte nye løsninger og tiltak med halvårseffekt i 2024, med en ytterligere økning med ett årsverk i 2026 og 2027.

Bakgrunnen for å etablere e-helse teamet og gradvis styrke det, er for å bidra til å øke omsorgskapasiteten i tjenestene våre og redusere kostnader ved tjenesteyting. E-helse bidrar blant annet til å sette innbyggerne i stand til å ta ansvar for egen helse.

Organiseringen av e-helseteamet må gjøres slik at vi har god oversikt og kontroll over e-helseløsningene som vi tar i bruk, samtidig som vi samler nødvendig og tilstrekkelig med ressurser for innføring av helhetlige og skreddersydde løsninger gjennom alle faser av tjenesteinvasjon. E-helse teamet skal etableres som et profesjonelt og fleksibelt team med kompetanse i skjæringspunktet mellom helse og teknologi, og det er derfor viktig med en styrkning slik at teamet får rett sammensetning. Et e-helseteam må ha kompetanse innenfor både utvikling og drift av e-helse. Det er behov for en organisering som gjør at de som er gode på tjenesteutvikling og prosjektering bruker tiden sin på denne delen ved å overføre ny-innførte løsninger til de som er gode på drift av løsningene, teknisk støtte og support.

E-helseteamet må være i stadig utvikling for å sikre fleksibilitet til å møte fremtidens behov.

Tjenester til barn og unge, avlastning

Tjenester til barn og unge er per i dag fordelt i ulike virksomheter i enhet helsehus og enhet hjemmetjenesten. De fleste av disse brukerne bor hjemme med sine foreldre/foresatte som har det daglige ansvaret for barnet, og mange av disse barna er på skole eller i barnehage i kommunen. Særsilt for denne gruppen er at i tillegg til tjenester til den aktuelle bruker, skal pårørende få pårørendestøtte i form av bistand, avlastning og veiledning. Kommunen drifter i tillegg to barneboliger med døgnbemanning. Moss kommune har over tid hatt utfordringer med nok kapasitet på avlastning for barn og unge på institusjon og i hjemmet. Utfordringene med kapasitet er økende og er et nasjonalt bilde som både kommuner og spesialisthelsetjenesten opplever

Kommunen ønsker å samle alle tjenestene knyttet til barn og unge for å sikre likeverdige tjenester, koordinert helhetlig tilbud til brukergruppen, sikre et sterkt fagmiljø og forebygge fremtidige behov samtidig som vi gir tjenester til de som i dag ikke får tjenestene de har krav på grunnet plass- eller kapasitetsmangel. Tiltaket vil medføre en ny avdeling med avdelingsleder, fagkoordinatorer og to nye årsverk i tillegg til overflytting av eksisterende kompetanse.

Parallelt med dette pågår det en mulighetsstudie for nytt bygg som vi ivareta det økte behovet for avlastning og drift av barneboliger.

Aktivitetsendringer

Brukerstyrt personlig assistanse (BPA)

Nye og endrede kjøp på BPA i løpet av 2023 som gir økte utgifter i 2024.

Ikke avvikle plasser ved Melløs omsorgsbolig

Etter ny vurdering, lar det seg ikke gjøre å midlertidig stenge ni plasser ved Melløs omsorgsbolig i forbindelse med åpning av Grindvold omsorgsbolig slik det opprinnelig var tiltenkt. Vurderingen er tatt på bakgrunn av behovet for plasser og kapasitetsutfordringene i tjenesten.

Internett/ bredbånd overfang fra Faal til Telenor

Kostnaden for TV/bredbånd til institusjonene har økt betydelig etter leverandørskifte. Tidligere leverandør la ned sin virksomhet i 2022 og kommunen måtte derfor inngå avtale med en ny leverandør.

Kjøp av avlastning

Innenfor området avlastning er det en økning i behov, både ved at nye brukere trenger avlastning men også ved at eksisterende avlastning må utvides i omfang. Tjenesten må kjøpes siden kommunens avlastningsbolig ikke har kapasitet til å ta imot flere.

Legevikarer for legevakt og sykehjemsleger

Det er ikke budsjettmidler for vikarer for leger på legevakt og sykehjemslegene ved lengre fravær eller ferie. Det er periodevis høyt fravær blant legene og det må i perioder leies inn vikar.

Nye tjenestekjøp

Det har vært behov for å kjøpe heldøgns tjenester til nye brukere gjennom 2023. Dette er brukere som kommunen ikke har kapasitet til å ivareta. Brukerne trenger ofte både bolig og særskilt kompetanse relatert til deres utfordringer. Kjøpene vil fortsette inn i ny økonomiplan periode. Det har også tilkommet utvidet omfang på noen av de allerede etablerte tjenestekjøpene. Brukernes sykdomsbilder endrer seg. Disse endringene har ført til behov for økt bemanning med det resultat at tjenestekjøpene blir dyrere.

Omsorgsstønad

Omsorgsstønad kan gis til pårørende som har et særskilt tyngende omsorgsarbeid i hjemmet. Dette gis i stedet for- eller som supplement til kommunale tjenester. Gjennom året har det tilkommet flere søkere i tillegg til utvidet omfang til brukere som allerede mottar stønad.

Refusjon særlig ressurskrevende brukere

Det er økte behov for heldøgntjenester innenfor området, både for tiltak som driftes i egne tjenester og brukere det kjøpes tjenester til. Dette vil også medføre økte refusjoner for særlig ressurskrevende brukere.

I budsjettforslag fra Kommunal- og distriktsdepartementet for 2024 foreslås det å øke innslagspunktet utover ordinær lønnsøkning. Det vil medføre en reduksjon i refusjoner på ca. 2 millioner kroner. Dette er ikke hensyntatt i økonomiplanen.

Økte inntekter egenbetaling

I tråd med økte behov økes også brukerbetaling som følge av flere plasser og økte inntekter.

Konsekvensjusteringer

Etableringstilskudd fastleger

I sak 119/22 økonomiplan 2023-2026 ble det bevilget 4 millioner kroner i strakstiltak til oppfølging av fastlegekrisen i Moss. 1,8 millioner kroner (300 000 per lege) ble avsatt til etableringstilskudd ved overtakelse av fastlegepraksis forutsatt tre års bindingstid. I 2023 har tre leger mottatt etableringstilskudd. Tiltaket foreslås videreført med fast beløp på 0,9 millioner årlig i økonomiplanperioden.

Feilbudsjettering legevakt

Manglende helårsbudsjett for 2023 etter nye tiltak i 2022. Nye tiltak for legevaktsbil og økt grunnbemanning var kun budsjettert med halvårs effekt for 2022. Dette ble videreført til 2023.

Styrking av vikarbudsjetten og stillinger til ressurskrevende brukere

Helse og mestring har hatt store merforbruk gjennom de siste årene. Merforbrukene har blitt kompensert i forbindelse med 1. og 2. tertial det enkelte år, men bare deler av dette er kompensert i fremtidige rammer. En nærmere gjennomgang av budsjettene viser at det mangler midler til bemanning rundt flere ressurskrevende brukere i institusjoner og omsorgsboliger. Videre er det underbudsjettering på vikarpostene. Dette gjelder jevnt over i de fleste avdelinger. Brukernes behov tilsier at det må leies inn vikarer for alt av fravær, noe rammene ikke gir rom for per i dag. Blant annet har man tidligere kunnet drifte uten å leie inn vikar ved deler av korttidsfravær og ferieavvikling. Nå benyttes det vikar for alt fravær og til tider også i form av dyrere løsninger som overtid og bemanningsbyrå. Mange avdelinger har et stort press og et høyt sykefravær. Langtidsfraværet er kostbart for avdelingene og det er et betydelig negativt avvik mellom utgifter til vikarer og refunderte sykepenger.

Det er et mål at avdelingene skal ha realistiske budsjettammer. Samtidig skal rammene være nøkterne slik at de totale budsjettmidlene kan benyttes på en best mulig måte. Gjennomgangen av budsjettene har avdekket at avdelingsbudsjettene ikke har vært kompensert tilstrekkelig i forbindelse med de årlige lønnsoppgjørene. Blant annet er det ikke vanlig å legge inn lønnskompensasjon for vakante stillinger, noe det til tider er mange av i avdelingene. Når disse stillingene blir besatt vil det mangle lønnsmidler og disse har i neste omgang blitt justert fra vikarmidlene. Dette er en situasjon som har medført at vikarbudsjetten etter hvert har blitt for små. Den foreslåtte rammeøkningen er samlet sett betydelig, men tatt i betraktning driftssituasjonen som har vært de siste årene, gjenspeiler forslaget deler av det merforbruket som har vært. Avdelingene må jobbe med å holde forbruket nede samtidig som det må sikres en god og forsvarlig drift som samsvarer med de økte behovene.

Endringer ihht statlige føringer

Bo trygt hjemme-reformen

Oppfølging av tiltak i stortingsmelding 24 (2022-2023) for et mer aldersvennlig samfunn - Bo Trygt hjemme reformen.

Pasienttilpasset basistilskudd – helårseffekt av endring i 2023

Helårseffekt av pasienttilpasset basistilskudd til fastlegene som ble innført som finansieringsmodell fra 1. mai 2023. Intensjonen var å stabilisere og rekruttere til fastlegeordningen ved å legge til rette for reduksjon av listelengde.

Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Økonomiplan				Sum
	2024	2025	2026	2027	2024-27
Digitale låser	6 375	0	0	0	6 375
HM - Oppgradering bygg og utstyr	3 000	5 000	5 000	5 000	18 000
Inventar rus og psykisk helse	1 125	0	0	0	1 125
Investeringer Helse og Mestring	4 000	3 000	0	0	7 000
Ny bil mat og service	1 000	0	0	0	1 000
Ny bil Sørtun avlastning	1 200	0	0	0	1 200
Samlokaliserte boliger	4 275	0	0	0	4 275
Sum investeringsprosjekter	20 975	8 000	5 000	5 000	38 975

Digitale låser

Enhet hjemmetjenester har behov for et enhetlig elektronisk nøkkelsystem. I dag forvalter vi brukernes nøkler når vi reiser rundt og utfører oppdrag i tjenestene. Dette medfører en betydelig risiko ved tap av nøkler og de konsekvenser det vil kunne medføre. Et elektronisk system vil innebære liten eller ingen risiko knyttet til dette.

Tjenestene får i økende grad oppdrag som er knyttet opp mot alarmer der det er viktig å ha lav responstid. Ved å ha et elektronisk system slipper ansatte å reise inn til basen for å hente nøkler ved alarmer eller annen fordeling av brukeroppdrag. Dette vil medføre mer effektive tjenester på sikt.

HM - Oppgradering bygg og utstyr

På grunn av endrede behov, er det behov for ombygging og tilbygg til flere av de kommunale byggene innenfor helse og mestring. Dette gjelder både for funksjonelle boliger som svarer til dagens krav for brukere med omfattende hjelpebehov og ivaretagelse av helse, miljø og sikkerhet for ansatte. I dette ligger det også oppgradering av hjelpemidler og annet utstyr i tilknytning til byggene.

Behovene er kartlagt for de enkelte enhetene, og det vil gjøres en prioritering innenfor området i samarbeid med Moss kommunale eiendomsselskap (MKEiendom KF).

Inventar rus og psykisk helse

Avdeling for rus og psykisk helse har behov for nye lokaler samt nye møbler tilknyttet lokalene. Ved kommunesammenslåing ble det besluttet at nåværende lokaler ikke skal benyttes i fremtiden. Det er forventet at avdeling vil få nye lokaler i 2024 og vil dermed ha behov for nye møbler til kontorer og møterom.

Investeringer Helse og Mestring

Det er behov for å oppgradere noe utstyr og inventar innen helse og mestring. Vi jobber også med velferdsteknologiske løsninger som skal sikre brukernes opplevelse av tilgjengelighet og trygghet, og også bidra til en mer effektiv bruk av personellressurser. Det vil i 2023 installeres sykesignalanlegg i alle våre omsorgsboliger med et totalbudsjett på 15 millioner kroner.

Ny bil mat og service

Det er behov for en ny bil med kjøleinnstans til avdeling mat og service. Bilen skal benyttes til utkjøring av mat til hjemmeboende.

Ny bil Sørtun avlastning

Sørtun avlastnings bil må byttes i løpet av 2024. Behovet er en transportbil med rullestolrampe.

Samlokaliserte boliger

Enhet hjemmetjenester har over flere år hatt en utfordring i forhold til brukere med sammensatte behov. Brukerne har ofte en forverring i helsetilstanden kombinert med rus som medfører økt trussel om vold mot både ansatte, øvrige brukere av tjenestene samt befolkningen generelt. Problematikken har vært fordelt på flere avdelinger. Etter mye ressurser og langsiktig arbeid på avdeling blir konklusjonen ofte et tjenestekjøp. Det bør utføres et forprosjekt i forhold til etablering av en ny samlokalisert bolig for brukere med sammensatte behov. Det er viktig å se på kostnadene mellom å drifte tilbudet selv i kommunen mot eventuelle tjenestekjøp. Et annet viktig moment som bør vurderes er kompetanseutvikling. Ved å drifte denne typen tjeneste i egen regi vil kommunen kunne bli bedret rustet for å håndtere brukere med et sammensatt sykdomsbilde fremover.

Enhet helsehus

Beskrivelse av tjenesteområdet

Enhet helsehus er et kompetansesenter hvor kommunen har samlokalisert sine spesialiserte helsetjenester. Enheten er organisert for å levere tjenester som ligger midt mellom tradisjonell primærhelsetjeneste og spesialisthelsetjeneste.

Enheten består av:

- virksomhet Peer Gynt helsehus
- virksomhet læring og mestring
- virksomhet legevakt

I tillegg drifter enheten sykehjemslegetjenesten og kommunens psykososiale kriseteam.

Virksomhet Peer Gynt helsehus har 43 heldøgns omsorgsplasser til korttidsopphold. I tillegg er det ti kommunale akutte døgnplasser (KAD).

Virksomhet læring og mestring består av avdeling ergoterapi og fysioterapi, Sørtun avlastning og avdeling spesialiserte team.

Virksomhet legevakt består av daglegevakt og ordinær legevakt. Legevakten er interkommunal med Våler, Råde og Vestby. Moss er vertskommune.

Utfordringer og utvikling

Utskrivningspolitikken fra sykehuset har ført til at mange av brukerne som i dag får korttidsopphold, er svært syke og hjelpetrengende. Stadig flere har behov for avansert medisinsk behandling og tett oppfølging av høyskoleutdannet personale. Det er en løpende utfordring å sikre rett kompetanse og kontinuerlig faglig oppdatering. Å rekruttere sykepleiere, vernepleiere og leger er mer utfordrende nå enn tidligere. I tillegg utfordres kapasiteten og ressursene på Peer Gynt helsehus med stadig behov for bruk av doble rom. Våren 2024 åpner Grindvold omsorgsboliger og den totale kapasiteten på plasser vil øke.

Behovet for avlastningsplasser for barn og unge øker, særlig til brukere som har komplekse og sammensatte problemstillinger. Dette utfordrer driften for individuell tilpassing av tilbud med riktig bemanning, grad av skjerming og sammensetning av brukere som har avlastning på samme tid. Det er per i dag for få avlastningsplasser i kommunal regi, og Sørtun utfordres med logistikk, ressursbruk og ivaretagelse av den enkelte brukers behov.

Moss interkommunale legevakt opplever stor pågang både med telefonhenvendelser og konsultasjoner. Pågangen er fra innbyggere og kommunenes egne helsetjenester som sykehjem, hjemmetjenesten og fastleger. Behovet for legeressurser er økende for å sikre forsvarlig helsehjelp. Samtidig er det utfordrende å få dekket opp lege-vaktene med fastlegene da de opplever stor arbeidsbelastning fra før. Å rekruttere leger for korttidsfravær er utfordrende, det samme for midlertidige engasjementer. Det medfører større belastning på de legene som tar legevakter, pleiepersonalet og ventetid for pasientene.

Enhet helsehus er ansvarlig for arbeidet med å etablere en ny organisering og drift av tilbud til barn og unge med behov for helsetjenester. (Avlastning i institusjon, avlastning i hjemmet, etablering og

Økonomiplan for 2024-2027

drift av barneboliger). Arbeidet pågår og fortsetter i 2024. Målet med utviklingsarbeidet er å sikre gode og helhetlige tjenester til målgruppen, utnytte ressursene og kompetansen optimalt, og i tillegg bygge opp ytterligere kompetanse på området, blant annet på veiledningskompetanse til familier med barn med utviklingsforstyrrelser. I dette arbeidet inngår også lokaliteter.

Hukommelsesteamet har en betydelig økning i antall henvendelser, blant annet i form av henvisninger fra fastlegene, noe som har medført lengre ventetid på utredning av kognitiv svikt/demens. Det er også utfordringer i kapasiteten til å gi veiledning av pårørende. Pårørendeskolen er et tiltak som det er stor etterspørsel etter, og det jobbes med tiltak for å imøtekomme dette behovet.

Tiltak under satsningsområdene utledet fra strategiske planer

Enhetens prioriterte områder er:

- Økonomistyring gjennom opplæring av ledere, kostnadseffektiv drift som ivaretar kvalitet på tjenestene, sikre nok kompetanse på turnusplanlegging og kontinuerlig vurdere andre metoder å drifte på som er mer bærekraftige.
- Oppgavedeling i aktuelle tjenester. Peer Gynt helsehus har gjennomført en prosess i 2023 og starter med ny organisering 1. kvartal 2024. Arbeidet som er gjort er overførbart til øvrige virksomheter.
- Heltid ved å følge opp strategisk plan for helse og mestring og delta i-, og videreføre pilotering i avdeling legevakt.
- Moss interkommunale legevakt har gjennomført en mulighetsstudie for nytt lokale for legevakt. Arbeidet fortsetter med forprosjekt i 2024. Dagens leieavtale med sykehuset Østfold opphører i 2026 og dagens lokaler er for små.
- Sikre helhetlige og koordinerte tjenester til barn og unge med behov for avlastning. Enheten har pågående en mulighetsstudie for nye lokaliteter til avlastning til barn og unge og dette arbeidet fortsetter med et forprosjekt i 2024.
- Samhandling og samskaping ved å videreutvikle arbeidsprosesser internt og med øvrige tjenester for å sikre sømløse, effektive og treffsikre pasientforløp. Delta i prosjekt Samhandling i helse og mestring.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Tiltak	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Vedtatt budsjett	184 564	184 564	184 564	184 564
Sum Lønns- og prisvekst	3 228	3 228	3 228	3 228
Sum Tekniske justeringer	5 513	5 513	5 513	5 513
Sum Vedtak forrige periode	550	650	650	650
Sum Budsjettendring i år	1 636	1 636	1 636	1 636
Konsekvensjustert budsjett	10 927	11 027	11 027	11 027
Konsekvensjustert ramme	195 491	195 591	195 591	195 591
Driftskonsekvens investeringer				
HM - Ekstra etasje legevakta og Peer Gynt helsehus	0	0	10 950	43 800
Sum Driftskonsekvens investeringer	0	0	10 950	43 800
Politisk vedtak				
Økt grunnbemanning	900	900	900	900
Sum Politisk vedtak	900	900	900	900
Nye tiltak				
Tjenester til barn og unge, avlastning	6 000	6 000	6 000	6 000
Sum Nye tiltak	6 000	6 000	6 000	6 000

Økonomiplan for 2024-2027

	Tiltak	Økonomiplan			
		2024	2025	2026	2027
Aktivitetsendringer					
Internett/ bredbånd overfang fra Faal til Telenor		200	200	200	200
Legevikarer for legevakt og sykehjemsleger		800	800	800	800
Sum Aktivitetsendringer		1 000	1 000	1 000	1 000
Konsekvensjusteringer					
Feilbudsjettering legevakt		1 600	1 600	1 600	1 600
Sum Konsekvensjusteringer		1 600	1 600	1 600	1 600
Nye tiltak og realendringer budsjett		9 500	9 500	20 450	53 300
Ramme 2024-2027		204 991	205 091	216 041	248 891

Driftskonsekvens investeringer

HM - Ekstra etasje legevakta og Peer Gynt helsehus

Det vil de neste årene bli flere eldre i Moss kommune og med det en økning i antall innbyggere med behov for helse- og omsorgstjenester. Arbeidet som pågår med planlegging av fremtidige behov for omsorgsbygg viser at kommunen vil ha behov for å øke antall heldøgns plasser i kommunen. Det er hensiktsmessig å øke kapasiteten på korttidsplasser ved å bygge på en etasje på Peer Gynt helsehus fremfor å etablere flere korttidsplasser på en annen lokasjon. Her er kompetanse og infrastruktur for drift av korttidsplasser allerede etablert, og kvaliteten på tilbudet er godt. En ny etasje med nye korttidsplasser vil forholdsvis enkelt kunne inkluderes i allerede etablert drift på helsehuset.

Politisk vedtak

Økt grunnbemanning

Bevilget i kommunestyret 20.06.23. (KST-sak 078/23)

Nye tiltak

Tjenester til barn og unge, avlastning

Tjenester til barn og unge er per i dag fordelt i ulike virksomheter i enhet helsehus og enhet hjemmetjenesten. De fleste av disse brukerne bor hjemme med sine foreldre/foresatte som har det daglige ansvaret for barnet, og mange av disse barna er på skole eller i barnehage i kommunen. Særsilt for denne gruppen er at i tillegg til tjenester til den aktuelle bruker, skal pårørende få pårørendestøtte i form av bistand, avlastning og veiledning. Kommunen drifter i tillegg to barneboliger med døgnbemanning. Moss kommune har over tid hatt utfordringer med nok kapasitet på avlastning for barn og unge på institusjon og i hjemmet. Utfordringene med kapasitet er økende og er et nasjonalt bilde som både kommuner og spesialisthelsetjenesten opplever

Kommunen ønsker å samle alle tjenestene knyttet til barn og unge for å sikre likeverdige tjenester, koordinert helhetlig tilbud til brukergruppen, sikre et sterkt fagmiljø og forebygge fremtidige behov samtidig som vi gir tjenester til de som i dag ikke får tjenestene de har krav på grunnet plass- eller kapasitetsmangel. Tiltaket vil medføre en ny avdeling med avdelingsleder, fagkoordinatorer og to nye årsverk i tillegg til overflytting av eksisterende kompetanse.

Parallelt med dette pågår det en mulighetsstudie for nytt bygg som vi ivareta det økte behovet for avlastning og drift av barneboliger.

Aktivitetsendringer

Internett/ bredbånd overfang fra Faal til Telenor

Kostnaden for TV/bredbånd til institusjonene har økt betydelig etter leverandørskifte. Tidligere leverandør la ned sin virksomhet i 2022 og kommunen måtte derfor inngå avtale med en ny leverandør.

Legevikarer for legevakt og sykehjemsleger

Det er ikke budsjettmidler for vikarer for leger på legevakt og sykehjemslegene ved lengre fravær eller ferie. Det er periodevis høyt fravær blant legene og det må i perioder leies inn vikar.

Konsekvensjusteringer

Feilbudsjettering legevakt

Manglende helårsbudsjett for 2023 etter nye tiltak i 2022. Nye tiltak for legevaktsbil og økt grunnbemanning var kun budsjettert med halvårs effekt for 2022. Dette ble videreført til 2023.

Klimabudsjett

Oppdrag

Andre klimatiltak

Beskrivelse

Alle lokalisasjoner i enheten har full kildesortering med unntak av matavfall. Se på mulighet for å også ivareta dette på en mer hensiktsmessig måte enn i dag.

Bygg og energi - Klimaplanlegging i byggeprosjekter

Det skal gjennomføres et forprosjekt for nytt bygg til legevakt og ny institusjon til avlastning. I dette arbeidet vil det også være fokus på klimatilpasning. Det vil utarbeides klima -og miljøplan i forkant.

Bygg og energi - vedlikehold

I møter med MK Eiendom om bygg enheten disponerer skal det enheten har fokus på klima og miljø ved behov for vedlikehold og renovering. Dette gjelder særlig Peer Gynt helsehus og Sørtun avlastning som begge har vedlikeholdsbehov.

Forbruk og avfall - Redusere matsvinn med 50 %

Peer Gynt helsehus og Sørtun avlastning skal ha fokus på matsvinn gjennom matkontaktene. Det skal være bevissthet rundt bestillinger og tilberedning slik at vi hindrer unødig matsvinn.

Transport - Fokus på digitale løsninger og færre reiser

Sikre samkjøring og bruk av miljøvennlige transportmidler på tjenestereiser når det lar seg gjøre. Fortsette å bruke digital kommunikasjon der det er hensiktsmessig for å redusere tjenestereiser ved f.eks. møter ol. Digital kommunikasjon benyttes i noen grad.

Transport - Fossilfrie tjenestepersonbiler i 2024 – utskiftning av tjenestebiler

Enheten har kun fossilfrie tjenestebiler med unntak av et handicap buss på Sørtun avlastning og en hybrid bil på legevakten. Det planlegges ny anskaffelse av en buss hvor målet er at også den nye skal være fossilfri.

Enhet samhandling

Beskrivelse av tjenesteområdet

Enhet samhandling er helse og mestrings kontaktpunkt ut mot andre enheter, kommunalområder og andre samarbeidspartnere i kommunen, samt helseforetak, høyskoler / universiteter og statlige myndigheter.

Enheten består av:

- virksomhet helse og omsorgsforvaltningen
- forskning og utviklingsavdelingen (FOU- avdeling)
- E-helse avdelingen
- avdeling for fastlegeordningen og LIS legene

Helse- og omsorgsforvaltningens oppgaver er å saksbehandle søknader, kartlegger behov og fatte vedtak for tjenestene innen helse og mestring. De skal i stor grad arbeide tett med de utøvende virksomhetene for å oppnå korrekt behovsdekning, økonomisk og ressurseffektiv drift, og reell brukermedvirkning. De er også kommunens koordinerende enhet hjemlet i helse- og omsorgstjenesteloven § 7-3.

Forsknings- og utviklingsavdelings mål er å ha fokus på forskning og kontinuerlig utvikling av tjenestene i Moss kommune. Gjennom dette arbeidet tar vi vårt medvirkningsansvar ved å legge til rette for et godt samarbeid med forsknings- og utviklingsmiljøer ved både spesialisthelsetjenesten og utdanningsinstitusjoner. Avdelingen skal også sikre ivaretagelse av oppgaver innen miljørettet helsevern, sikre et godt smittevernarbeid, god organisering og utvikling av legetjenesten i kommunen samt arbeid med E- helsetiltak og tiltak knyttet til pårørendestrategi.

Utfordringer og utvikling

Helse- og omsorgsforvaltningen fatter vedtak på tjenester innen helse og mestring, og sørger for kjøp av de tjenestene som kommunen ikke selv drifter.

Behovene er økende innenfor alle disse områdene. Kommunen bør fortsatt kjøpe noen av tjenestene fra private, mens andre kan kommunen drifte hvis organiseringen ligger til rette for det, og kapasiteten i form av lokaler og personell er tilstrekkelig.

Pågangen på saksbehandling innenfor helse- og omsorgsforvaltningen er stor, og kompleksiteten i brukerbehovet er økende. Å sikre tilstrekkelig kapasitet til å kunne foreta god behovskartlegging i rett tid i samarbeid med brukerne og tjenesten er viktig. Dette både for brukernes opplevelse av ivaretagelse og likebehandling, og for god ressursforvaltning.

Enhet samhandling skal bidra til å utvikle en robust kommunal helsetjeneste som er hensiktsmessig og effektiv for å møte morgendagens utfordringer. Dette for å bidra til en moderne, effektiv og god kommune som setter innbyggeren i sentrum.

Forsknings- og utviklingsavdelingen skal være støtte for, og bidra til å mobilisere og koordinere aktiviteter i tjenesten samt mobilisere samfunnets omsorgsressurser. Avdelingen står også sentralt i oppgaver knyttet til pårørendearbeid og miljørettet helsevern.

E-helse avdelingen koordinerer satsningen på E-helse og implementering av velferdsteknologiske løsninger.

Kommunen har utfordringer med å rekruttere nye leger til fastlegeordningen og det er få ledige listeplasser. Det blir nødvendig å styrke og tilpasse fastlegeordningen for å møte behovene til innbyggerne i kommende periode.

Tiltak under satsningsområdene utledet fra strategiske planer

Enhet samhandling vil prioritere å:

- Videreutvikle systemer for reel brukermedvirkning og god kultur for tilbakemelding, samt bidra med opplæring, veiledning, systemer og kultur for å sikre kontinuerlig forbedring.
- Utvikle ny kunnskap gjennom forsknings- og utviklingsprosjekter og bidra til optimalisering av arbeidsprosesser og kontinuerlig forbedring for å sikre gode pasientforløp og en forskningsbasert praksis.
- Bidra til å styrke pårørendearbeidet gjennom å videreutvikle tiltak i den vedtatte pårørendestrategien.
- Videreutvikle koordinerende enhet og utvikle et godt tilbud gjennom de oppgavene som ligger til barnekoordinator og koordinator samt bidra til gode individuelle planer for innbyggere i tråd med helse- og omsorgslovgivningen. Dette innebærer bl.a. etablering av et system for opplæring og oppfølging samt etablere og drifte et kompetanseutviklende kommunalt nettverk.
- Forsterke og målrette arbeidet knyttet til fastlegeordningen i Moss kommune i samsvar med nasjonale føringer.
- Intensivere arbeidet med E-helse og idriftsetting av funksjonelle velferdsteknologiske løsninger hos brukere.

Økonomiplan for 2024-2027

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Tiltak	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Vedtatt budsjett	128 149	128 149	128 149	128 149
Sum Lønns- og prisvekst	8 279	8 279	8 279	8 279
Sum Tekniske justeringer	1 465	1 455	1 445	1 435
Sum Vedtak forrige periode	-4 350	-4 800	-4 750	-4 750
Sum Budsjettendring i år	2 043	2 643	2 643	2 643
Konsekvensjustert budsjett	7 437	7 577	7 617	7 607
Konsekvensjustert ramme	135 586	135 726	135 766	135 756
Nye tiltak				
Styrkning E-helse avdelingen	1 500	2 700	3 600	4 600
Sum Nye tiltak	1 500	2 700	3 600	4 600
Aktivitetseendringer				
Brukerstyrt personlig assistanse (BPA)	9 800	9 800	9 800	9 800
Kjøp av avlastning	4 300	4 300	4 300	4 300
Nye tjenestekjøp	10 000	10 000	10 000	10 000
Omsorgsstønad	3 500	3 500	3 500	3 500
Refusjon særlig ressurskrevende brukere	-9 200	-9 200	-9 200	-9 200
Økte inntekter egenbetaling	-3 000	-3 000	-3 000	-3 000
Sum Aktivitetseendringer	15 400	15 400	15 400	15 400
Konsekvensjusteringer				
Etableringstilskudd fastleger	900	900	900	900
Sum Konsekvensjusteringer	900	900	900	900
Endringer ihht statlige føringer				
Pasienttilpasset basistilskudd – helårseffekt av endring i 2023	2 221	2 221	2 221	2 221
Sum Endringer ihht statlige føringer	2 221	2 221	2 221	2 221
Nye tiltak og realendringer budsjett	20 021	21 221	22 121	23 121
Ramme 2024-2027	155 607	156 947	157 887	158 877

Nye tiltak

Styrkning E-helse avdelingen

3 årsverk til å drifte nye løsninger og tiltak med halvårseffekt i 2024, med en ytterligere økning med ett årsverk i 2026 og 2027.

Bakgrunnen for å etablere e- helse teamet og gradvis styrke det, er for å bidra til å øke omsorgskapasiteten i tjenestene våre og redusere kostnader ved tjenesteyting. E-helse bidrar blant annet til å sette innbyggerne i stand til å ta ansvar for egen helse.

Organiseringen av e-helseteamet må gjøres slik at vi har god oversikt og kontroll over e-helseløsningene som vi tar i bruk, samtidig som vi samler nødvendig og tilstrekkelig med ressurser for innføring av helhetlige og skreddersydde løsninger gjennom alle faser av tjenesteinvasjon. E-helse teamet skal etableres som et profesjonelt og fleksibelt team med kompetanse i skjæringspunktet mellom helse og teknologi, og det er derfor viktig med en styrkning slik at teamet får rett sammensetning. Et e-helseteam må ha kompetanse innenfor både utvikling og drift av e-helse. Det er behov for en organisering som gjør at de som er gode på tjenesteutvikling og prosjektering bruker tiden sin på denne delen ved å overføre ny-innførte løsninger til de som er gode på drift av løsningene, teknisk støtte og support.

E-helseteamet må være i stadig utvikling for å sikre fleksibilitet til å møte fremtidens behov.

Aktivitetsendringer

Brukerstyrt personlig assistanse (BPA)

Nye og endrede kjøp på BPA i løpet av 2023 som gir økte utgifter i 2024.

Kjøp av avlastning

Innenfor området avlastning er det en økning i behov, både ved at nye brukere trenger avlastning men også ved at eksisterende avlastning må utvides i omfang. Tjenesten må kjøpes siden kommunens avlastningsbolig ikke har kapasitet til å ta imot flere.

Nye tjenestekjøp

Det har vært behov for å kjøpe heldøgns tjenester til nye brukere gjennom 2023. Dette er brukere som kommunen ikke har kapasitet til å ivareta. Brukerne trenger ofte både bolig og særskilt kompetanse relatert til deres utfordringer. Kjøpene vil fortsette inn i ny økonomiplan periode. Det har også tilkommet utvidet omfang på noen av de allerede etablerte tjenestekjøpene. Brukernes sykdomsbilder endrer seg. Disse endringene har ført til behov for økt bemanning med det resultat at tjenestekjøpene blir dyrere.

Omsorgstønad

Omsorgstønad kan gis til pårørende som har et særskilt tyngende omsorgsarbeid i hjemmet. Dette gis i stedet for- eller som supplement til kommunale tjenester. Gjennom året har det tilkommet flere søkere i tillegg til utvidet omfang til brukere som allerede mottar stønad.

Refusjon særlig ressurskrevende brukere

Det er økte behov for heldøgntjenester innenfor området, både for tiltak som driftes i egne tjenester og brukere det kjøpes tjenester til. Dette vil også medføre økte refusjoner for særlig ressurskrevende brukere.

I budsjettforslag fra Kommunal- og distriktsdepartementet for 2024 foreslås det å øke innslagspunktet utover ordinær lønnsøkning. Det vil medføre en reduksjon i refusjoner på ca. 2 millioner kroner. Dette er ikke hensyntatt i økonomiplanen.

Økte inntekter egenbetaling

I tråd med økte behov økes også brukerbetaling som følge av flere plasser og økte inntekter.

Konsekvensjusteringer

Etableringstilskudd fastleger

I sak 119/22 økonomiplan 2023-2026 ble det bevilget 4 millioner kroner i strakstiltak til oppfølging av fastlegekrisen i Moss. 1,8 millioner kroner (300 000 per lege) ble avsatt til etableringstilskudd ved overtakelse av fastlegepraksis forutsatt tre års bindingstid. I 2023 har tre leger mottatt etableringstilskudd. Tiltaket foreslås videreført med fast beløp på 0,9 millioner årlig i økonomiplanperioden.

Endringer ihht statlige føringer

Pasienttilpasset basistilskudd – helårseffekt av endring i 2023

Helårseffekt av pasienttilpasset basistilskudd til fastlegene som ble innført som finansieringsmodell fra 1. mai 2023. Intensjonen var å stabilisere og rekruttere til fastlegeordningen ved å legge til rette for reduksjon av listelengde.

Klimabudsjett

Oppdrag	Beskrivelse
Forbruk og avfall - Levetid for mobiltelefoner 3 år - laptop 5 år - nettbrett 5 år	Tilstrebe at det gjennomføres.
Transport - Fokus på digitale løsninger og færre reiser	Digitale møter og digital deltakelse i f.eks. konferanser gjennomføres der det er naturlig. Samkjøring til eksterne møter og kurs gjennomføres.
Transport - Fossilfri tjenestepersonbiler i 2024 – utskiftning av tjenestebiler	Enheten har i hovedsak fossilfrie tjenestebiler.
Transport - Redusere forbruk	Redusere bruk av engangskopper i møter og utskrift på papir fra kopimaskin. Alle lokalisasjoner i enheten har full kildesortering med unntak av matavfall.

Enhet sykehjem og omsorgsboliger

Beskrivelse av tjenesteområdet

Enhet sykehjem og omsorgsboliger omfatter blant annet sykehjem, omsorgsboliger, aktivitetstjeneste og avdeling for mat og service fordelt på følgende virksomheter:

- Ekholt og Melløs sykehjem
- Orkerød sykehjem
- virksomhet omsorgsboliger syd
- virksomhet omsorgsboliger nord

Enheten har til sammen 221 heldøgns omsorgsplasser for somatisk syke og personer med demens fordelt på tre sykehjem, og 214 boenheter fordelt på seks omsorgsboliger. I tillegg drifter enheten avdeling mat- og service (Moss- og Rygge storkjøkken), og aktivitetssenter for eldre og demente fordelt på fire lokasjoner i tilknytning til enten sykehjem eller omsorgsboliger.

På våren 2024 ferdigstilles Grindvold omsorgsbolig med 48 plasser til personer med demens og aktivitetssenter med 20 plasser. Det forventes innflytning fra første april. Grindvold har også eget produksjonskjøkken som skal betjene brukerne i omsorgsboligen, aktivitetssenter, samt kafédriфт.

Utfordringer og utvikling

Det er flere brukere i omsorgsboligene som har omfattende hjelpebehov på samme nivå som sykehjem. Mange brukere har behov for mer behandling enn tidligere, og tettere oppfølging. Bemanningen har blitt styrket noe ved inngangen til året og ytterligere i forbindelse med bevilgning gitt i juni 2023. Enheten fortsetter å følge opp bemanningssituasjonen for å sikre at beboerne har et godt tilbud.

Også i sykehjem er behandlingsbehovet blitt større, hvilket fordrer mer oppfølging av sykepleier, vernepleier og lege. Det er også flere brukere med komplekse helsetilstander og/eller atferdsproblematikk som fordrer en til en bemanning.

Sykepleierkompetanse er svært etterspurt, og kommuner og sykehus konkurrerer om å tiltrekke seg denne kompetansen. Det er viktig å se på muligheter for å organisere tjenestene slik at sykepleierkompetansen brukes mer hensiktsmessig. Virksomhet Orkerød sykehjem har innført oppgavedeling. Ansatte og ledere har gjennomgått oppgavene til de ulike fagkompetansene og sortert oppgavene etter hvilken kompetanse som er nødvendig for de ulike oppgavene. Oppgavedelingen har resultert i at det er blitt flere helsefagarbeidere i større stillinger. Helsefagarbeiderne ivaretar det meste av stell og pleie og "bestiller ressursteamet", som består av syke- og vernepleier kompetanse når det er behov for det. Ressursteamet får benyttet kompetansen sin i større grad samtidig som de får styrket kompetanse gjennom læring og veiledning av hverandre i utfordrende og krevende oppgaver.

Det er også etablert serviceverter som ivaretar måltidserveringer og andre tilpassede oppgaver.

Orkerød sykehjem har som konsekvens av å ha fått flere brukere under 67 år etablert en liten enhet for yngre demente, med mål om å gi et tilpasset og godt tilbud til denne målgruppen.

Kommunen må legge til rette for innovative løsninger som bidrar til trygghet og mestring som igjen øker opplevelse av livskvalitet for den enkelte bruker, og bidrar til kostnadseffektive tjenester. Utviklingsområder som er spesielt aktuelle for enhet sykehjem og omsorgsboliger er mat og måltider, aktivitet og fellesskap.

Produksjonskjøkkenene i kommunen har store utfordringer når det gjelder produksjon og kapasitet. Det planlegges for bygging av sentralkjøkken i kommunen. I tillegg skal det opprettholdes stedlige kjøkken på Ekholt sykehjem og Grindvold omsorgsboliger. Disse kjøkkenene produserer mat etter kok- server prinsippet.

Tiltak under satsningsområdene utledet fra strategiske planer

Enhet sykehjem og omsorgsboliger har et kontinuerlig fokus på å videreutvikle tjenestene. Enhetene vil møte dagens og morgendagens utfordringer, og vil jobbe videre med følgende prioriteringer:

- Økonomistyring gjennom opplæring av ledere, kostnadseffektiv drift som ivaretar kvalitet på tjenestene, sikre nok kompetanse på turnusplanlegging og kontinuerlig vurdere andre metoder å drifte på som er mer bærekraftige.
- Heltid ved å følge opp strategisk plan for helse og mestring, og delta i-, og videreføre pilotering i avdeling Skoggata omsorgsbolig og Grindvold omsorgsbolig.
- Implementere og videreutvikle IKOS (Individbasert kompetansestyringssystem). IKOS er et internkontrollsystem for pleie og omsorg som skal bidra til å sikre forutsigbare, trygge og forsvarlige tjenester.
- Delta i læringsnettverket "Mentorordning", som et av flere tiltak for å rekruttere og beholde sykepleiere og vernepleiere.
- Videreutvikle oppgavedeling på Orkerød og etablere tilsvarende løsninger i øvrige virksomheter.
- Utvikle framtidsrettet produksjonskjøkken, herav fortsatt implementering av IK-mat (internkontroll mat) og legge til rette for økt matfaglig kompetanse i den enkelte avdeling.
- Samarbeidet med pårørende skal videreutvikles slik at de pårørende opplever at deres innsats og involvering er viktig, samtidig som deres egne behov for avlastning og veiledning ivaretas.
- Fokus på samarbeidet med frivillige. Dette bør utvikles og styrkes med mål om et tettere samarbeid til beste for brukerne.

Økonomiplan for 2024-2027

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Tiltak	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Vedtatt budsjett	426 600	426 600	426 600	426 600
Sum Lønns- og prisvekst	3 394	3 394	3 394	3 394
Sum Tekniske justeringer	11 885	11 885	11 885	11 885
Sum Vedtak forrige periode	-10 952	-10 952	-10 952	-10 952
Sum Budsjettendring i år	-11	-11	-11	-11
Konsekvensjustert budsjett	4 316	4 316	4 316	4 316
Konsekvensjustert ramme	430 916	430 916	430 916	430 916
Driftskonsekvens investeringer				
Driftskonsekvenser sykesignalanlegg omsorgsboliger	-250	-250	0	0
Sum Driftskonsekvens investeringer	-250	-250	0	0
Politisk vedtak				
Økt grunnbemanning	6 300	6 300	6 300	6 300
Sum Politisk vedtak	6 300	6 300	6 300	6 300
Nye tiltak				
Endret sats for døgnopphold i omsorgsboliger – inntektstap	400	400	400	400
Sum Nye tiltak	400	400	400	400
Aktivitetsendringer				
Ikke avvikle plasser ved Melløs omsorgsbolig	3 750	3 750	3 750	3 750
Internett/ bredbånd overfang fra Faal til Telenor	600	600	600	600
Sum Aktivitetsendringer	4 350	4 350	4 350	4 350
Nye tiltak og realendringer budsjett	10 800	10 800	11 050	11 050
Ramme 2024-2027	441 716	441 716	441 966	441 966

Driftskonsekvens investeringer

Driftskonsekvenser sykesignalanlegg omsorgsboliger

Det vil i 2023 installeres sykesignalanlegg i alle kommunens omsorgsboliger. Dette vil medføre økte lisenskostnader knyttet til programvaren. Noe av dette vil være engangkostnader og legges kun inn for 2023.

Signalanleggene skal gi bedre kvalitet for brukerne og en kostnadseffektiv drift for virksomheten.

Politisk vedtak

Økt grunnbemanning

Bevilget i kommunestyret 20.06.23. (KST-sak 078/23)

Nye tiltak

Endret sats for døgnopphold i omsorgsboliger – inntektstap

Egenandelen for korttidsplass i sykehjem er regulert av statlige satser. Det samme gjelder ikke for korttidsplasser i omsorgsboliger. Forslaget innebærer at satsene harmoniseres slik at egenandelen for korttidsopphold i omsorgsboliger reduseres til samme nivå som sykehjem.

Aktivitetsendringer

Ikke avvikle plasser ved Melløs omsorgsbolig

Økonomiplan for 2024-2027

Etter ny vurdering, lar det seg ikke gjøre å midlertidig stenge ni plasser ved Melløs omsorgsbolig i forbindelse med åpning av Grindvold omsorgsbolig slik det opprinnelig var tiltenkt. Vurderingen er tatt på bakgrunn av behovet for plasser og kapasitetsutfordringene i tjenesten.

Internett/ bredbånd overfang fra Faal til Telenor

Kostnaden for TV/bredbånd til institusjonene har økt betydelig etter leverandørskifte. Tidligere leverandør la ned sin virksomhet i 2022 og kommunen måtte derfor inngå avtale med en ny leverandør.

Klimabudsjett

Oppdrag

Forbruk og avfall - Innkjøp av utstyr som varer lenge og er miljøvennlig og klimasmart

Beskrivelse

Innkjøp av utstyr som varer lenge og er miljøvennlig og klimasmart ligger som forutsetning når man går ut med anbud.

Forbruk og avfall - Kjøpe brukt - gjenbruk

Etablere lokalt «Finn.no» i kommunen.

Forbruk og avfall - Levetid for mobiltelefoner 3 år - laptop 5 år - nettbrett 5 år

Er implementert.

Forbruk og avfall - Redusere forbruk

Har innført «aktiv forsyning». Har redusert betydelig antall sortiment av medisinske forbruksvarer.

Forbruk og avfall - Redusere matsvinn med 50 %

Plan for arbeid med matsvinn vil iverksettes vår 2024. Egne beholdere for matavfall skal benyttes fra januar 2024.

Klimakommunikasjon - Fortelle våre klimahistorier

Vi forsøker å ha innbydende sansehager som bidrar til å stimulere til sanseopplevelser. Vi skal være pådrivere for redusert matsvinn og klimavennlig mat (kortreist og organisk mat) i bedrifter og befolkning.

Naturmangfold - Vi tar vare på naturen vår med fokus på et mangfold av arter

Dyrker ulike frukt trær, bær og blomsterplanter i sansehagene. Beplantet i uteområdene i alle sykehjem og omsorgsboliger, som bidrar til å ta vare på økosystemet.

Transport - Fokus på digitale løsninger og færre reiser

Enheten har svært få tjenestereiser. Når det er tjenestereiser sørger man for samkjøring, fortrinnsvis i elbiler.

Transport - Fossilfri tjenestepersonbiler i 2024 – utskiftning av tjenestebiler

Enheten har få biler men, nye biler skiftes til fossilfritt. Arbeidsstedene bør legge til rette for flere el-lade plasser.

Transport - Gangeandel på 25 % 2030 i mossesamfunnet

Moss kommune kan innføre betalte parkeringsplasser på jobben.

Transport - Kollektivandel buss på 15 % 2030 i mossesamfunnet

Moss kommune kan innføre betalte parkeringsplasser på jobben.

Oppdrag

Transport - Sykkelandel på 20 % i 2030 i mossesamfunnet

Beskrivelse

Oppfordre alle ansatte i enheten til «Sykle på å jobbe kampanjen»

Enhet hjemmetjenester

Beskrivelse av tjenesteområdet

Innen enhet hjemmetjenester er alle tidligere avdelinger fra rus- og psykiatri, hjemmebaserte tjenester og tjenester for funksjonshemmede, samlet. Enheten er organisert med fire virksomheter som er tverrfaglig sammensatt, inndelt i geografiske områder.

Disse er:

- virksomhet Rygge med base i gamle Rygge rådhus
- virksomhet sentrum med base på Solgård skog
- virksomhet Jeløy med base på Jeløya
- virksomhet nord med base på Solgård skog

Under hver av virksomhetene er samlokaliserte boliger for funksjonshemmede og hjemmesykepleie organisert. Noen av virksomhetene har i tillegg enkeltavdelinger som yter tjenester for alle områdene slik som praktisk bistand (hjemmehjelp), ambulans nattjeneste, personlig assistanse, avdeling rus- og psykiatritjenester og samlokaliserte boliger til personer innen rus- og psykisk helse.

Organiseringen skal bidra til at alle brukerne får et helhetlig og kontinuerlig tilbud. En samling av fagområdene skal sikre tverrfaglig samarbeid og samhandling på tvers av avdelinger og virksomheter.

Utfordringer og utvikling

Enhet hjemmetjenester opplever en økt kompleksitet i forhold til brukerne og deres hjelpebehov. Enheten opplever i større grad gjennom 2023 å få brukere med behov for en til en bemanning i hjemmene til brukerne.

Mange brukere har behov for avansert behandling og tett oppfølging i eget hjem. Dette fordrer høy kompetanse og kontinuitet i tjenesten. Det er generelt et økt behov for veiledning og opplæring av ansatte. Dette for å ivareta ansatte på en god måte i forhold til mer krevende brukersaker. Enheten opplever også større utfordringer i forhold til trussel, vold og risikovurderinger. God og tilstrekkelig opplæring innenfor kvalitet og HMS arbeidet, er viktig med tanke på å rekruttere og beholde godt kvalifiserte ansatte.

Enhet hjemmetjenester ser behov for å differensiere tjenestetilbudet i større grad, da særlig i forhold til brukere med sammensatte behov innen rus og psykisk helse. Dette kan gjøres ved i større grad å samle deler av brukergruppen til en avdeling med riktig kompetanse. Per i dag er brukere med rus og/eller psykiske utfordringer fordelt på mange avdelinger. En organisatorisk endring innenfor denne brukergruppen vurderes og vil bidra til at det er enklere å gi opplæring og veiledning til personalgruppen, som igjen kan gi en mer robust avdeling med faglig gode tjenester.

Økonomiplan for 2024-2027

Enheten har gjennom 2023 tatt i bruk nye medisindispensere ved flere avdelinger for hjemmesykepleie. Videre plan for utrulling i resterende avdelinger er samordnet med ny avdeling for E-helse team. Det jobbes også med overgang til nytt e-låsesystem for avdelinger for hjemmesykepleie og praktisk bistand. Det er estimert at arbeidet vil ut ruller høst 2023 og inn i 2024. Enheten forventer en bedre ressursutnyttelse i forhold til innføring av mer velferdsteknologi. Dette er viktig for at enheten skal kunne bedre ivareta en forventet brukervekst i fremtiden.

Tiltak under satsningsområdene utledet fra strategiske planer

Innen enheten er det kontinuerlig fokus på en kostnadseffektiv drift som ivaretar kvalitet på tjenesten til brukerne, og håndterer dagens og morgendagens utvikling.

Hjemmetjenesten vil prioritere rett kompetanse og kompetansedeling mellom avdelinger og virksomheter.

Prioriterte områder er:

- Utarbeide rutiner og gjennomføre prosesser for samhandling internt og eksternt for å sikre helhetlige og koordinerte tjenester.
- Utvikle bruken av velferdsteknologi og implementering av dette i enheten i samhandling med nytt E-helse team.
- Rekruttere og beholde 3-årig kompetanse som for eksempel vernepleiere og sykepleiere. Delta i læringsnettverket «Mentorordning».
- Jobbe med arbeidsdeling ute i avdelingene for enhet hjemmetjenester. Det er viktig for enheten å se på hvilken faggruppe som utfører de enkelte oppgavene. Sykepleiere og vernepleiere vil i fremtiden benytte mer av sin tid til veiledning, opplæring og oppfølging av øvrige faggrupper. Høyskole ansatte kan på denne måten bidra til høyere kvalitet på tjenestene.
- Innføring av IKOS. (Individbasert kompetansestyringssystem) IKOS er et internkontrollsystem for pleie og omsorg som skal bidra til å sikre forutsigbare, trygge og forsvarlige tjenester. Videre innføring IKOS vil skje ved flere avdelinger i enhet hjemmetjenester 2024.
- Fokus på tilbakemeldinger i brukerundersøkelsene. Det vil arbeides med konkrete tiltak og handlingsplaner i de ulike avdelingene.
- Enheten jobber videre for å nå målsetting om heltid i våre avdelinger. Dette vil sees i sammenheng med handlingsplan for heltidskultur i Moss kommune.
- Hjemmetjenesten vil jobbe videre med ulike tiltak til strategisk plan- helse og omsorgstjenester til personer med demens og strategisk plan for rus og psykisk helse.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Tiltak	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Vedtatt budsjett	559 820	559 820	559 820	559 820
Sum Lønns- og prisvekst	3 838	3 838	3 838	3 838
Sum Tekniske justeringer	15 840	15 867	15 886	15 886
Sum Vedtak forrige periode	-2 177	-4 018	-5 824	-5 824
Sum Budsjettendring i år	-1 410	-2 010	-2 010	-2 010
Konsekvensjustert budsjett	16 091	13 677	11 890	11 890
Konsekvensjustert ramme	575 911	573 497	571 710	571 710
Driftskonsekvens investeringer				
Driftsutgifter nøkkelbokser	-700	-700	-700	-700
Sum Driftskonsekvens investeringer	-700	-700	-700	-700
Politisk vedtak				

Økonomiplan for 2024-2027

	Tiltak	Økonomiplan			
		2024	2025	2026	2027
Økt grunnbemanning		2 700	2 700	2 700	2 700
Sum Politisk vedtak		2 700	2 700	2 700	2 700
Nye tiltak					
Strømutgifter til lading av biler- Virksomhet Jeløy		350	350	350	350
Sum Nye tiltak		350	350	350	350
Nye tiltak og realendringer budsjett		2 350	2 350	2 350	2 350
Ramme 2024-2027		578 261	575 847	574 060	574 060

Driftskonsekvens investeringer

Driftsutgifter nøkkelbokser

Tiltaket vil medføre ekstra utgifter knyttet til førstegangsinstallering. Fra 2024 vil økte lisensutgifter og løpende oppfølging forventes å tas inn ved besparelser i driften knyttet til tiltaket.

Politisk vedtak

Økt grunnbemanning

Bevilget i kommunestyret 20.06.23. (KST-sak 078/23)

Nye tiltak

Strømutgifter til lading av biler- Virksomhet Jeløy

Kostnader ladestasjoner til enhet hjemmetjenester for Værftsgata 13. Ladestasjonene blir definert på egne fakturaer, og går ikke som overføring strøm til MKE slik som enhetens øvrige ladestasjoner.

Klimabudsjett

Oppdrag

Beskrivelse

Forbruk og avfall - Levetid for mobiltelefoner 3 år - laptop 5 år - nettbrett 5 år	Enheden bidrar til at utskifting av elektronisk hjelpemidler - ivaretas etter anbefalt plan for levetid.
Naturmangfold - Vi holder naturen fri for forsøpling og forurensning	Fokus på natur fri for forsøpling. Da særlig ved turer med ansatte og brukere.
Transport - Fokus på digitale løsninger og færre reiser	Fortsette å bruke digital kommunikasjon der det er hensiktsmessig for å redusere tjenestereiser ved f.eks. møter ol. Delta i høyere grad på digitale kurs/seminarer fremfor å reise dit fysisk. Når flere ansatte.
Transport - Fossilfri tjenestepersonbiler i 2024 – utskiftning av tjenestebiler	Enhet benytter miljøvennlige biler i tjenestene fortrinnsvis el-biler.
Transport - Gangeandel på 25 % 2030 i mossesamfunnet	Brukere av tjenesten oppmuntres til å gå med tjenesteyter der det er mulig. Hjemmesykepleien har «gå-liste», der de går mellom brukerne i områder hvor det er flere brukere som bor nært geografisk.
Transport - Kollektivandel buss på 15 % 2030 i mossesamfunnet	Oppfordrer ansatte til å bruke kollektiv trafikk til og fra arbeid. Ta buss fremfor bil med brukere, der det er mulig.

Økonomiplan for 2024-2027

Oppdrag

Transport - Redusere forbruk

Beskrivelse

Ledere er nøkterne og diskuterer i ledergruppen før innkjøp.

Transport - Sykkelandel på 20 % i 2030 i mossesamfunnet

Enheten stimulerer til økt el-sykkel bruk i tjenestene. Ønsker å øke med ytterlig antall el-sykler. Ansatte på Jeløy hjemmetjeneste har fått mulighet til å låne og kjøpe el-sykler via prosjekt med Viken mobilitetspunkt. Dette vil gjentas vår 2024.

Kommunalområde plan, miljø og teknikk

Beskrivelse av tjenesteområdet

Kommunalområdet har myndighets-, forvaltnings- og driftsoppgaver innenfor drikkevannsforsyning, avløpshåndtering, renovasjon, vei- og trafikkanlegg, parkering, parker- og grøntanlegg, miljø, oppmåling, kart, plan- og byggesak. Tjenesteområdene har viktige grensesnitt mot MOVAR IKS. Kommunalområdet har også ansvar for overordnede planer.

Kommunalområde plan, miljø og teknikk består av enhetene:

- plan, byggesak og geodata
- samfunnsutvikling
- miljø og landskap
- kommunalteknikk

Kommunalområdet har til sammen 150 årsverk. Vakante stillinger er ikke inkludert og kommer i tillegg.

Kommunalområdet forvalter et bredt spekter av lover og regelverker innenfor ansvarsområdet. I tillegg utføres driftsoppgaver innenfor områdene vann, avløp, park og friluft med mer. En vesentlig del av aktiviteten finansieres direkte fra gebyrer og er selvkostfinansiert.

Enhet samfunnsutvikling består av 10 årsverk og har sitt hovedfokus innenfor overordnet planlegging og samfunnsutvikling.

Enhet miljø og landskap har 40 årsverk og består av avdeling for landbruksforvaltning (Moss og Råde), avdeling for drift av park og friluft samt avdeling for natur, klima og bymiljø. Enheten har også en samordnende funksjon som ivaretar hele kommunalområdet. Enheten har forvaltningsansvaret for et bredt spekter av oppgaver bla innenfor miljø, landbruk, skogdrift, verneområder og parkering.

Enhet kommunalteknikk er den største enheten i kommunalområdet og har 64 årsverk. Enheten består av virksomhet vei, vann og avløp som igjen har en egen driftsavdeling, avdeling logistikk, avdeling anlegg og avdeling prosjekt og utvikling. Enhetens hovedansvar er å planlegge, ivareta og drifte kommunens tekniske infrastruktur.

Enhet plan, bygg og geoteknikk har 36 årsverk, enheten består av avdeling byggesak, avdeling plan og avdeling geodata. Enhetens hovedansvar er detaljplanlegging og søknadsbehandling tilknyttet utbygging.

Utfordringer og utvikling

Moss er et vekstområde og det er stor planleggings- og byggeaktivitet i kommunen. Dette betyr blant annet økt press på teknisk infrastruktur og at kommunen overtar flere anlegg for drift.

Friområdene blir mye benyttet av kommunens innbyggere og kravene til kommunens ivaretagelse av arealene tiltar med økt bruk. Klimaendringene stiller helt andre krav til kommunen og samfunnet enn det gjorde for kun få år siden. Alle disse forholdene bidrar til at behovet for investering i infrastruktur øker og at presset på det kommunale saksbehandlingsapparatet er stort.

Økonomiplan for 2024-2027

Kommunen skal ivareta hensynet til samfunn og miljø på en god og balansert måte, og Moss har samtidig behov for å tiltrekke seg næringsliv og arbeidsplasser. Dette stiller store krav til kommunen som planmyndighet og forvalter av fellesskapets ressurser.

I økonomiplanperioden 2024 - 2027 forventes det kraftig økning i gebyrene, spesielt innenfor selvkostområdene vann, avløp og renovasjon. Dette blant annet på grunn av betydelig økning i kommunens utgifter som følge av store investeringer hos Movar IKS.

Satsningsområder fra strategisk plan

I den strategiske planen for plan, miljø og teknikk er følgende fokusområder utvalgt:

- Omdømme og tillit
- Infrastruktur
- Trygge og helsefremmende nærmiljø
- Omstilling
- Bevaring av naturressurser

Fokusområdene og hvordan disse skal ivaretas er beskrevet i planen.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Tiltak	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Vedtatt budsjett	160 941	160 941	160 941	160 941
Sum Lønns- og prisvekst	-731	-731	-731	-731
Sum Tekniske justeringer	7 027	1 220	1 880	1 717
Sum Vedtak forrige periode	2 431	2 225	1 483	1 483
Sum Budsjettendring i år	832	832	832	832
Konsekvensjustert budsjett	9 560	3 546	3 465	3 302
Konsekvensjustert ramme	170 501	164 487	164 406	164 243
Driftskonsekvens investeringer				
Bemanning driftskonsekvens investering - Hageanlegg Alby	0	0	890	1 610
Sum Driftskonsekvens investeringer	0	0	890	1 610
Politisk vedtak				
Medlemskap i sunne kommuner - kommunestyret sak 082/23	90	90	90	90
Ny rådgiver næringsutvikling - Formannskapet, sak 027/23	700	1 250	1 250	1 250
Tømming av sandfang - Formannskapet, sak 029/23	1 600	1 600	3 500	3 500
Sum Politisk vedtak	2 390	2 940	4 840	4 840
Nye tiltak				
Drift av lysanlegg i lysløpe ved skihytta	150	150	150	150
Kartlegging av fare for kvikkleireskred	650	350	0	0
Prosjekt "Rent Mossesund" - undersøkelser av sjøbunnen	1 000	0	0	0
Prosjekt tilrettelagte sommerjobber for ungdom og arbeidstrening voksne - drift park og friluft	375	700	700	700
Strategi for gjennomføring av infrastrukturtiltak langs Ryggeveien	700	0	0	0
Tiltak bekker restaurering - kommunal egenandel	0	0	300	300
Ulovlighetsprosjekt PMT	500	1 500	500	0
Økt bemanning - Driftspersonell veiavdeling drift Gatelys	400	400	400	400

Økonomiplan for 2024-2027

	Tiltak	Økonomiplan			
		2024	2025	2026	2027
Økt bemanning - Rådgiverstilling avd. Logistikk økes med 50 prosent		400	400	400	400
Sum Nye tiltak		4 175	3 500	2 450	1 950
Aktivitetsendringer					
Ny forskrift veidata		250	250	250	250
Overlapp, areal- og transportplanlegger 50 prosent stilling		500	0	0	0
Styrking av landbruksforvaltningen med 0,2 årsverk		260	260	260	260
Økt stilling som rådgiver klimatilpasning		600	600	600	600
Sum Aktivitetsendringer		1 610	1 110	1 110	1 110
Konsekvensjusteringer					
Deponi feiemasser		0	1 500	1 500	1 500
Drift vei - generell		750	750	750	750
Jordvernstrategi		300	0	0	0
Mosseregionens brann - og redningstjenester - økning i tjenestebidrag		4 621	4 621	4 621	4 621
Prøvetaking og analyser av feiemasser		175	175	175	175
Ulovligheter i strandsonen - engasjement kartleggere		200	200	0	0
Veterinærvaktordning Østfold Vest - økning i vakttillegg		0	70	70	70
Viltforvaltningen - økte kostnader vaktordning		100	100	100	100
Økte kostnader forsikring kjøretøy		400	400	400	400
Sum Konsekvensjusteringer		6 546	7 816	7 616	7 616
Nye tiltak og realendringer budsjett		14 721	15 366	16 906	17 126
Ramme 2024-2027		185 222	179 853	181 312	181 369

Driftskonsekvens investeringer

Bemanning driftskonsekvens investering - Hageanlegg Alby

Bemanning lagt inn som driftskonsekvens for investering hageanlegg Alby.

Politisk vedtak

Medlemskap i sunne kommuner - kommunestyret sak 082/23

Kontingentutgiftene er et resultat av vedtak i kommunestyret- 082/23. Moss kommune gir sin tilslutning til nettverket Sunne kommuners målsetninger og forutsetninger, og søker om medlemskap i nettverket fra og med 1. juli 2023.

Ny rådgiver næringsutvikling - Formannskapet, sak 027/23

Viser til sak 027/23 Formannskapet. For å styrke kommunes næringsarbeid og formannskapet som næringsutvalg er det behov for administrative ressurser til rådighet internt i Moss kommune. Dette vil blant annet dreie seg om å tilrettelegge og forberede saker og møter for et nytt politisk utvalg, være et bindeledd og kontaktpunkt til eksterne virksomheter og næringsvirksomheter og ivareta næringsinteressene i interne saker og prosesser.

Tømming av sandfang - Formannskapet, sak 029/23

Viser til sak 029/23 i Formannskapet om tømming av sandfang i gater og veier for å redusere utslipp av miljøgifter og skadelige partikler til Oslofjorden. Det ble foreslått å vurdere tømming tilsvarende 5,4 millioner kroner årlig. Nivået legges lavere enn foreslått da det ikke er funnet rom for full aktivitet i økonomiplanperioden.

Nye tiltak

Drift av lysanlegg i lysløpe ved skihytta

Viser til sak 075/23 i Kommunestyret der det vedtas at Moss kommune overtar drift av belyningsanlegget i lysløypa i Mossemarka etter rehabilitering. Lysanlegget har tidligere vært driftet av Moss skiklubb.

Kartlegging av fare for kvikkleireskred

Oppfølging av NVE sin kvikkleirekartlegging fra 2019. Det er behov for en mer nøyaktig kartlegging av områdestabilitet og avgrensning av soner med fare for større kvikkleireskred på blant annet Feste og i sentrum som kunnskapsgrunnlag for arealplanlegging og eventuelt behov for erosjonssikring av Mosseelva og sjøfronten. Oppfølging av beredskapsplan for PMT.

Prosjekt "Rent Mossesund" - undersøkelser av sjøbunnen

I forbindelse med prosjektet "Rent Mossesund" er det behov for å kartlegge sjøbunnens struktur, få utført geotekniske undersøkelser og kartlegge ammunisjon og torpeder i tiltaksområdet.

Miljødirektoratet dekker 75 prosent av kostnadene under forutsetning av at kommunen dekker resterende 25 prosent. Det ble bevilget en million kroner i budsjettet for 2023, men pga forsinkelser i leveransene i prosjektet vil ikke kommunens andel av finansieringen bli utbetalt før i 2024. Bevilgningen gitt i 2023 vil med andre ord ikke bli benyttet og det legges inn en ny bevilgning i 2024.

Prosjekt tilrettelagte sommerjobber for ungdom og arbeidstrening voksne - drift park og friluft

Avdeling drift park og friluft er en avdeling som egner seg godt til å ta imot både ungdom som har behov for tilrettelagt sommerjobb og voksne med behov for arbeidstrening. I sommer inngikk avdelingen et samarbeid med politiet og SLT-koordinator (Samordningsmodell for lokale, forebyggende tiltak mot rus og kriminalitet) om å tilby sommervikariater for syv ungdommer som ellers ville hatt utfordringer med å skaffe seg en sommerjobb. Dette var et svært vellykket prosjekt for ungdommene, men et svært ressurskrevende arbeid å følge opp. Samlede lønnskostnader til dette prosjektet ble på 400 000 kroner i 2023. Disse ungdommene ble engasjert i tillegg til "ordinær kvote" av sommervikarer som er nødvendig for å ivareta drift gjennom sommeren. Ettersom bemanningen knyttet til ordinær drift er stram er det behov for å tilføre midler dersom denne ordningen skal videreføres de kommende årene. Ved å legge inn en ytterligere økt ramme vil ordningen kunne utvides til å følge opp flere ungdommer og/eller voksne som har behov for arbeidstrening gjennom deler av året. Bevilgningen er ment å dekke ressurser til nødvendig behov for oppfølging og tilrettelegging fra ansatte i avdelingen samt klær og utstyr.

Strategi for gjennomføring av infrastrukturtiltak langs Ryggeveien

Viken fylkeskommune har stilt krav om rekkefølgebestemmelser knyttet til framkommelighet for buss, sykkel- og gange langs Ryggeveien i forbindelse med kommunedelplan for Høyda. Det er behov for å utrede prioritering og rekkefølge på tiltak, arealbehov, kostnader og fordeling av kostnader og ansvar mellom kommune, fylkeskommune og utbyggere knyttet til rekkefølgekravene.

Tiltak bekkerestaurering - kommunal egenandel

Nasjonalt mål i vannforskriften at alle vannforekomster skal ha god, kjemisk og økologisk tilstand innen 2027. Det er behov for å igangsette mange ulike tiltak for å oppnå det nasjonale målet. Det er mulig å søke om statlige tilskuddsmidler til enkelttiltak, men det vil kreve kommunale egenandeler. Størrelsen på disse vil variere fra tiltak til tiltak.

Ulovlighetsprosjekt PMT

Plan for ulovlighetsoppfølging ble vedtatt i utvalg for plan, bygg og teknisk 01. desember 2020.

Dette er et større prosjekt som vil gå over flere år og kreve midler utover selvkost. For å kunne gjennomføre prosjektet må bevilgningen i 2024 øke med 500 000 kroner og prosjektet må forlenges til 2026.

Økt bemanning - Driftspersonell veiavdeling drift Gatelys

Gatelysprosjekt avsluttet - det må opp bemannes med en stilling i driftsavdelingen for å overta drift av gatelys

Økt bemanning - Rådgiverstilling avd. Logistikk økes med 50 prosent

Eksisterende stilling økes med 50 prosent til en 100 prosent stilling. Avdelingen har blitt tilført flere og større arbeidsoppgaver.

Aktivitetsendringer

Ny forskrift veidata

Bevilget 500 000 kroner per år i økonomiplan perioden 2023-2026. Forskriften foreligger og arbeidet er mer omfattende en forutsatt. Bevilgningen økes med 250 000 kroner per år for å dekke behov.

Overlapp, areal- og transportplanlegger 50 prosent stilling

Det er ansatt en areal- og transportplanlegger i fast 100 prosent stilling, 50 prosent vakant stilling og 50 prosent overlapper ansatt, forventet til og med september 2024

Styrking av landbruksforvaltningen med 0,2 årsverk

Økende søkelys på klima, miljø, vannkvalitet og jordvern er noen områder som setter stadig større krav til landbruksforvaltningen. Nye ordninger og statlige krav medfører vesentlig større arbeidsmengde relatert til utøvelse av landbrukspolitikken i form av lovpålagte tjenester i kommunene. Det er behov for å øke bemanningen fra 4,6 årsverk til 5 årsverk. Moss kommunes andel av økningen vil være 0,24 årsverk.

Økt stilling som rådgiver klimatilpasning

Rådgiver klimatilpasning, stillingen er økt med 50 prosent og flyttet fra enhet Miljø og landskap til enhet Samfunnsutvikling. Stillingen er besatt fra 01.oktober 2023.

Konsekvensjusteringer

Deponi feiemasser

Kravene fra Miljødirektoratet for håndtering av feiemasser etter vintervedlikehold vil kunne medføre at massene må deponeres på godkjent deponi som igjen betyr økte utgifter for kommunen. I dag er dette et usikkert anslag og vi er avhengig av prøveresultatene for å vurdere saken ytterligere.

Drift vei - generell

Klimaendringer og økte krav gjøre veivedlikehold mer krevende. De svært vekslende forholdene vinterstid medfører større "slitasje" på veilegemet og tilhørende områder. Dette krever et større og mer omfattende vedlikeholdsbehov i sommerhalvåret. Prisen på innsatsmidler har hatt en høyere prisøkning enn den generelle prisøkningen.

Jordvernstrategi

I tråd med vedtak sak 020/22 i utvalg for landbruk, samferdsel, natur og miljø skal det utarbeides en jordvernstrategi i 2024. Denne er samlet sett budsjettert til 1,1 millioner kroner. Midlene skal dekke kjøp av tjenester (konsulentoppdrag), medvirkningsarrangementer samt kommunenes eget arbeid med strategien. Egenfinansieringen fra kommunene er budsjettert til 550 000 kroner som må deles på Moss og Råde kommune. Resterende finansiering dekkes av statlige tilskudd. For å kunne

gjennomføre arbeidet innenfor tidsfristen som er satt for de statlige tilskuddene vil det være nødvendig å forlenge et vikariat for å frigi kapasitet ved landbruksforvaltningen for å kunne ivareta arbeidet.

Mosseregionens brann- og redningstjenester - økning i tjenestebidrag

Tjenestebidrag fra Moss kommune til Mosseregionens brann- og redningstjenester (MIB) for 2024 er satt til 56,073 millioner kroner. Dette er en økning på 4,621 millioner kroner utover fremskriving av kommunes budsjett fra 2023. Kommunens budsjett er fremskrevet med en deflator på 4,3 prosent, mens økningen fra MIB er på 13,6 prosent. Økningen skyldes i hovedsak økte personalkostnader som følge av ny brannordning, effekten av kapitalkostnadene for nye brannstasjoner, videreføring av ny høydebredskap samt generell prisvekst.

Prøvetaking og analyser av feiemasser

Det er nødvendig med prøvetaking og analyse av feiemasser på grunn av miljøkrav fra Miljødirektoratet i forbindelse med innsamling av feiemasser benyttet i vintervedlikehold.

Ulovligheter i strandsonen - engasjement kartleggere

For å sikre tilgang for allmennheten har kommunen satt i gang et arbeid med å kartlegge og rydde opp i stengsler og privatiserende tiltak i strandsonen. Det er lagt opp til at kartleggingen skjer over tre år, og det er tre områder som skal kartlegges, i følgende rekkefølge: Larkollen og Kurefjorden (2023), Jeløy og Årefjorden (2024) og resterende kystområder (2025). I 2023 engasjerte kommunen tre kartleggere til å utføre feltarbeidet. For å kunne gjøre tilsvarende feltarbeid i 2024 og 2025 er det behov for bevilgninger.

Veterinærvaktordning Østfold Vest - økning i vakttillegg

Veterinærvakta i Fredrikstad, Hvaler, Moss (Rygge), Råde og Våler er samorganisert i Vakt-distrikt Østfold vest. Fredrikstad kommune organiserer ordningen på vegne av kommunene. Ordningen legges ut på anbud, og det inngås 6-årige avtaler med 8-10 veterinærer. I forbindelse med forlengelse av gjeldende avtale er det nødvendig å øke satsene fra og med 01. november 2024 for å klare å besette vaktordningen videre. Kostnadene fordeles mellom kommunene med utgangspunkt i antall foretak med husdyr som søker produksjonstilskudd (2022) i den enkelte kommune.

Viltforvaltningen - økte kostnader vaktordning

Det er per i dag engasjert tolv oppdragstakere som ivaretar det operative lovpålagte arbeidet med fallvilt i kommunene. Tjenesten er omfattende, og det er behov for å gjøre endringer i vaktordningen i helger og ferie- og helligdager. I tillegg har satsene som har stått stille siden 2016 blitt økt i 2023. Sum av økning i lønn for oppdragstakere samt kompensasjon for vakter, anslås forsiktig til 150.000 kroner fordelt på Moss og Råde kommuner. Moss Kommunes del anslås til å være 100.000 kroner.

Økte kostnader forsikring kjøretøy

Forsikringspremiene for kjøretøy øker mer enn deflator som tillegges budsjett 2024.

Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Økonomiplan				Sum
	2024	2025	2026	2027	2024-27
Abels gate veiprojekt	15 399	0	0	0	15 399
Belysningsanlegg lysløypa skihytta	4 300	0	0	0	4 300
Bro over Mosseelva	50 000	40 000	0	0	90 000
Diverse veiprojekter	3 750	3 750	3 750	3 750	15 000
Etablering av offentlig toalett i Nesparken	0	3 000	0	0	3 000
Fleischerparken - utbedring av setningsskader	3 000	0	0	0	3 000
Gang- og sykkelveistiltak	37 500	7 500	7 500	7 500	60 000
Hageanlegg Alby	1 500	9 000	22 500	4 100	37 100
Kommunale tiltak utløst av utbygging	0	4 000	6 000	6 000	16 000
Ladestasjoner	500	500	500	500	2 000
Ny gang- og sykkelbro i Nesparken	2 500	0	0	0	2 500
Oppgradering av bro/kulvert v/Nøkkelandsveien	2 500	0	0	0	2 500
Oppgradering Storebaugveien 8	1 500	1 000	1 000	1 000	4 500
Overvann i sentrum	11 500	10 000	10 000	10 000	41 500
Rammebevilgning biler, maskiner og utstyr	10 000	10 000	10 000	10 000	40 000
Rammebevilgning gatelys	1 250	1 250	1 250	1 250	5 000
Sherpa-trapp Refsnes	1 000	0	0	0	1 000
Storebro -oppgradering	5 000	0	0	0	5 000
Trafikksikkerhetstiltak og FTU-tiltak	3 800	3 800	3 800	3 800	15 200
Trolldalsbekken	1 800	0	0	0	1 800
Vann- og avløpstiltak	75 000	85 000	90 000	90 000	340 000
Sum investeringsprosjekter	231 799	178 800	156 300	137 900	704 799

Abels gate veiprojekt

Det er utført en tilstandsanalyse av Abelsgate av ekstern konsulent. Det konkluderes med at det må utføres utbedringer av eksempelvis støttemurer og utbedring av fortau og kantstein. Prosjektering er godt i gang og forventet oppstart av enkelte tiltak blir sent i 2023 med fortsettelse inn i 2024. Estimert ubrukte midler fra 2023 på 9,4 millioner kroner flyttes til 2024.

Belysningsanlegg lysløypa skihytta

Det ble i kommunestyresak 075/23 vedtatt at Moss kommune skal oppgradere og overta drift av lysanlegget i lysløypa ved skihytta. Prosjektering av nytt anlegg har startet. Estimert kostnad i 2023 er 500.000 kroner, resten av budsjettet på 4,3 millioner kroner flyttes over til 2024.

Bro over Mosseelva

Bygge vedtatt bro for kollektivtrafikk over Mosseelva fra Henrich Gerners gate til Verket. Prosjektet har avsatt midler til undersøkelser og forprosjekt i 2023 med plan for oppstart i 2024. Kostnad er noe usikker og det vil i forprosjekteringsfase kunne gi noen estimater som senere kan legges frem politisk. Prosjektet vil være komplekst på grunn av antatt dårlige grunnforhold og man vurderer denne da til å pågå i 2024 og 2025 da det også kreves en del tiltak på begge sider av ny bro.

Diverse veiprojekter

Gjennomføring av nødvendige tiltak på ulike veier. Dette kan for eksempel være oppbygging av ødelagte veier før re-asfaltering samt andre mindre tiltak som trengs for utbedring av veinettet og ikke kan gjennomføres ved bruk av driftsmidler.

Etablering av offentlig toalett i Nesparken

Det er behov for å etablere et toalett i Nesparken som er åpent og tilgjengelig for allmennheten gjennom hele året. Nesparken er kommunens største og mest brukte folkepark, og det har over flere år vært etterspurt tilgang til toaletter. Det finnes toaletter i Mossehallen, men Mossehallen er stengt

i den perioden av sommersesongen det er flest besøkende i Nesparken. Mossehallen skal bygges ut, men det er lite trolig at åpningstidene vil bli utvidet av den grunn og dermed løser ikke utbyggingen i seg selv toalettkapasiteten. Før det bestilles og etableres et frittstående toalett bør det avklares om det er mer hensiktsmessig å etablere et offentlig tilgjengelig toalett i tilknytning til den nye bygningskroppen til Mossehallen som er tilgjengelig for allmennheten uavhengig av Mossehallen/badeanleggets åpningstider. Denne vurderingen må gjøres av MKE i forbindelse med prosjekteringen av bygget.

Fleischerparken - utbedring av setningsskader

I overgangen mellom Fleischerparken og bryggedekket har det over tid oppstått setningsskader ved at masser gradvis vaskes ut i vannet under bryggeanlegget. Dette har medført knekte heller, ujevnt terreng og flere større groper i bakken. Tilsvarende setningsskader langs det øvrige bryggeanlegget har de senere årene blitt utbedret ved å etablere plantebed og plattinger med sittegrupper. Årsaken til at arealet mellom selve parken og bryggeanlegget ikke har blitt utbedret skyldes at man i prosessen har vurdert flere ulike løsninger for dette arealet (blant annet utgraving av deler av parken for å slippe vann inn under bryggeanlegget). Det foreslås en bevilgning for å sikre grunnen og etablere et trygt tredekke mellom parken og bryggeanlegget.

Gang- og sykkelveiltak

Planlegging, detaljprosjektering og gjennomføring av større og mindre gang- og sykkelveiltak er forankret i vedtatt plan for hovednett for sykkel. I økonomiplanperioden vil dette blant annet inkludere:

- Tilrettelegging for sykkel i Bråtengata, jfr. vedtak i Landbruk, samferdsel, natur og miljø utvalget 09. mars 2022.
- Sykkeltiltak på strekningen mellom Tigerplassen og kulvert ved riksvei 19 - Vogts gate, jamfør avtale med Statens vegvesen om anleggsbidrag på inntil 20 millioner kroner.
- Det gjenstår å etablere ca 200 meter sykkelfelt i Carlsbergveien. For å få god nok bredde på veien må fortauet flyttes lengre ut på dette strekket. Arbeidet vil utføres våren 2024.
- Innkjøp og etablering av flere sykkelstativer samt flere mindre tiltak/tilrettelegginger for gående og syklende.
- Planlegge for etablering av gang- og sykkeltrasé i dagens jernbanetrase gjennom sentrum.

Hageanlegg Alby

Plan for utvikling av den historiske Albyhagen ble vedtatt i sak 041/22 i Landbruk, samferdsel, natur og miljø utvalget 19. oktober 2022. Utviklingen anses som viktig for et av kommunens mest attraktive besøksmål. Alby vil over tid få et løft, som vil være positiv for opplevelsen av stedet. Ettersom trafikkmengden gjennom Albyalléen per i dag er stor og belastende, inkluderer planen opparbeidelse av ny parkeringsplass på Gartneritomta som erstatning for dagens p-plass. Å utvikle Alby i tråd med vedlagte plan vil føre til investeringskostnader og økte driftskostnader. Driften vil kreve mer enn i dag, da dagens drift er på et minimumsnivå.

Det er utarbeidet kostnadsoverslag for gjennomføring av hele planen. Planen tar for seg fem ulike soner. Sonene gir sammen en helhet, men man kan til dels utvikle sonene uavhengig av hverandre. Sone A, B, D og E er budsjettert med investeringsutgift på 10,5 millioner kroner og gjelder den barokke hagen og gårdsplassen. Sone G er budsjettert med investeringsutgift på 22,5 millioner kroner og gjelder ny parkeringsplass på Gartneritomta. Sone C og F gjelder nyttehagen og bøkkelunden og er budsjettert med 4,1 millioner kroner. I tråd med vedtaket skal finansiering av de ulike delområder vurderes i forbindelse med årlige rullinger av årsbudsjett og handlingsplan.

Kommunale tiltak utløst av utbygging

I de tilfellene hvor kommunen gjennom planer og utbyggingsavtaler har forpliktelser til å gjennomføre tiltak på eksisterende eller utvide offentlig infrastruktur på vei, vann og avløp. Dette også utenfor planområdene. Eksempelvis øke kapasitet på enkelte ledningsstrekk eller pumpestasjoner som en direkte konsekvens av flere boenheter og fortetting i enkelte områder. Estimerte kostnader er usikre og er avhengig av faktisk gjennomføring av utbygging.

Ladestasjoner

Etablering av ladepunkter til elbil på offentlig tilgjengelige parkeringsarealer. Kostnader kommer i forbindelse med innkjøp av ladeutstyr, elektroarbeider samt graving.

Ny gang- og sykkelbro i Nesparken

Gang- og sykkelveien fra Tykkemyr til Nesparken er en viktig del av gang- og sykkelveisystemet i Moss kommune og kommunens satsning på grønn mobilitet. Brua over Vansjø på baksiden av Mossehallen er midlertidig erstattet av en bro innleid fra Statens vegvesen grunnet den opprinnelige broens tekniske tilstand. Den midlertidige brua må erstattes med en permanent bru. Midler til prosjektet gitt i 2023 som vil stå ubrukte vil re-budsjetteres.

For investeringsåret 2024 vil det være behov for ytterligere dekning for kostnader man ikke har tatt høyde for, som økte prosjekteringskostnader, drift og gjennomføring av investering og noe økt kostnad til forlenget leie og demontering av midlertidig bro.

Oppgradering av bro/kulvert v/Nøkkellandsveien

Det har vært behov for å fjerne en sammenrast kulvert v/Nøkkellandsveien og erstatte denne med en bro. Den delvis sammenraste kulverten var også et vandringshinder for fisk i bekken, og var heller ikke dimensjonert for vintervedlikehold. Arbeidene med planlegging av og forberedende arbeider for ny bro ble gjennomført i 2022, og det er støpt brokar på begge sider av bekken. Ny bro er ferdig prosjektert og lagt ut på anbud. Anbud viser en langt høyere kostnad enn tidligere antatt og budsjettet. Det må derfor legges inn en tilleggsbevilgning i årsbudsjettet for 2024 for å kunne slutføre arbeidene.

Oppgradering Storebaugveien 8

Oppgradering av ny tomt i Storebaugveien 8 - må gjerdes inn og foreta tilpassninger/utviklinger av tomt.

Overvann i sentrum

Overvannsproblematikk i sentrum av Moss, men også i øvrige deler av kommunen er et tiltagende problem grunnet endret klima. Prosjektet har oppstart i 2023 og skal se på utfordringen med overvann i sentrum og mulighetene for løsninger for dette. Budsjettet for 2023 flyttes med 1,5 millioner kroner til 2024 som følge av forsinkelser i prosjektet.

Rammebevilgning biler, maskiner og utstyr

Rammebevilgning til løpende behov for anskaffelse av biler, maskiner og utstyr.

Rammebevilgning gatelys

Store deler av gatelysanlegget i Moss er skiftet ut. Varigheten på elektriske anlegg vil variere og det vil være et årlig behov for investeringer knyttet til de eldste delene av anlegget i årene fremover. Dette er gradvise utskiftninger og oppgradering som gjennomføres systematisk og ved behov.

Sherpa-trapp Refsnes

Etablering av en sherpatrapp i en mye brukt og relativt bratt sti mellom Refsnesalléen og Åslia. Undersøkelser i markedet tilsier behov for en bevilgning på inntil 1 million kroner for graving, kjøp og transport av sherpastein og kjøp av arbeidene med å etablere stien.

Storebro -oppgradering

Storebro over Mosseelva ved Konveniongaarden har behov for investeringer for å tåle trafikkbelastningen. Det er igangsatt undersøkelser og prosjektering av tiltak som man ønsker å gjennomføre for å oppgradere broen.

Trafikksikkerhetstiltak og FTU-tiltak

Kommunen utfører årlig diverse tiltak for å bedre trafikksikkerheten og da spesielt rundt skoleveier. Tiltakene vil variere i størrelse og vi foreslår en rammebevilgning for gjennomføring av diverse tiltak.

Trolldalsbekken

Arbeidet med etablering av tursti med belysning langs Trolldalsbekken er en del av et større miljøprosjekt i nordre bydel hvor det over flere år er jobbet systematisk med ulike fysiske tiltak. Dette omfatter bla etablering av et naturbasert renseanlegg for å forbedre vannkvaliteten i bekken, opprydding etter omfattende forsøpling i juvet, bygging av brogang gjennom juvet, ulike fisketiltak for å forbedre leveområdet for sjøørreten samt etablering av ett turveisystem langs bekken som inkluderer flere broer. Per i dag gjenstår det å etablere omtrent 200 meter med turvei langs siste del av strekket. Når dette er på plass vil man ha et sammenhengende turveisystem fra Kambo senter til Kambo Marina/Kambo stasjon. På grunn av økte kostnader generelt og en bro som ble langt dyrere enn først beregnet er det behov for en tilleggsbevilgning for å ferdigstille prosjektet i 2024.

Vann- og avløpstiltak

Investering på kommunens avløpsnett følger av ny hovedplan for kommunen. Dette er kritisk infrastruktur som stedvis er blitt aldrende med innlekking av fremmedvann og fare for tilstoppinger på avløpsnettet. Det kreves også investering på store deler av av avløpsnettet for å sanere overløp jf. utslippstillatelsen fra Statsforvalteren. Tiltak vil også redusere mengden med fremmedvann og overvann som sendes til renseanleggene. Investering på vannledningsnett vil sørge for trygg og god vannforsyning i mange år fremover. Det gjennomføres også oppgradering av pumpe- og trykkøkningsstasjoner.

Av tiltak man ser for å sette i gang det nærmeste året vil blant annet være:

- VA-sanering Birkebeinerveien, Snorres vei - ca. 750 m med utskifting av vann og avløp
- Ny pumpestasjon Halmstad og ca. 2km med utskifting og nye avløpsledninger
- VA-sanering Carlbergveien sør - 400 m med utskifting av vann og avløp
- VA-sanering Hellinga, Åslia med ca 1 km med utskifting av vann og avløp

I tillegg gjennomføres det flere tiltak og fortsettes på tiltak som allerede er igangsatt.

Enhet plan, byggesak og geodata

Beskrivelse av tjenesteområdet

Enheten består av tre avdelinger; plan, byggesak og geodata

- Planavdelingen har ansvar for områderegeringsplaner og detaljreguleringsplaner. Detaljreguleringsplaner består av både private planer, kommunens egne planer og andre offentlige planer.
- Byggesaksbehandlingen i kommunen skal sikre at bygg og omgivelser fremstår med de kvalitetene som var tenkt under planleggingen. Byggesaksavdelingen har ansvar for byggesaksbehandling, delesaker, oppfølging av ulovlighetssaker og tilsyn. Formålet med tilsyn er i første rekke å påse at tiltak i kommunen oppføres med god kvalitet i samsvar med bestemmelsene gitt i eller i medhold av plan- og bygningsloven.
- Avdeling for geodata har ansvar for forvaltning og utvikling av kommunale kart- og planbaser, oppmåling, matrikkelføring, adressering og seksjonering. Avdelingen bidrar også med temadata og analyser til organisasjonen. Det er et mål å gi innbyggerne enkel og visuell tilgang til kartinformasjon og tilrettelegge for selvbetjente nettløsninger og saksinnsyn. Avdelingen er en viktig bidragsyter i tverrfaglig samarbeid og digitalisering.

Utfordringer og utvikling

Moss er fortsatt et vekstområde og det er stor pågang av plan- og byggesaker.

Saksmengden, spesielt på byggesak, er konjunkturbasert, noe som gjør det utfordrende å anslå riktig kapasitet over tid.

Saksbehandling innenfor området er i stor grad selvkostbasert. Dette betyr at utgiftene på området kan dekkes av gebyrer. Kommunen kan selv velge dekningsgrad innenfor selvkostområdet gjennom bruk av frie midler.

Det planlegges i 2024 et prosjekt med en større gjennomgang av gebyrregulativet for området.

Det varierer fra år til år hvor mange gebyrbelagte planer planavdelingen har, og større planarbeid kan gå over flere budsjettår. Offentlige planer, eksempelvis områdeplaner og reguleringsplaner for samferdselstiltak, er ikke gebyrbelagt. Etter vedtatt planstrategi skulle områdeplan for Trolldalen ha oppstart i 2024, med anslått kostnad på 2 millioner kroner det første året. Etter prioritering i budsjettarbeidet foreslås det å utsette planarbeidet og utsette kostnaden.

Behandling av private planer har i flere år ligget under ønsket selvkostgrad. Gebyrene er her oppjustert gradvis over flere år og foreslås økt med 10 prosent i 2024 for å øke grad av selvkost.

Byggesaksgebyrene har de siste årene vært budsjettet med underskudd, da området har hatt tilgjengelige fondsmidler. I påvente av en større gjennomgang av gebyrene på området hvor man tar stilling til ønsket selvkostgrad foreslås det en økning av gebyrene på 15 prosent for 2024. Området vil ligge under full selvkostdekning med denne økningen.

I 2023 ble det startet opp et treårig prosjekt for ulovlighetsoppfølging i strandsonen i tråd med politisk vedtak. Finansieringen av dette ligger i hovedsak utenfor selvkost. Basert på erfaringen fra kartleggingen av det første delområdet vil oppfølgingen være mer omfattende og gå over lenger tid enn tidligere anslått.

Økonomiplan for 2024-2027

Kompetanse og ressurser innen geodata er svært viktig i kommunal saksbehandling og en forutsetning for digitalisering innenfor både plan, og byggesaksbehandling og videreutvikling innen området.

For de tjenestene innenfor geodata som er selvkostbasert foreslås en økning av gebyrene med 7 prosent for å øke grad av selvkost.

Tiltak under satsningsområdene utledet fra strategiske planer

Enheten skal jobbe for en god og forutsigbar plan- og byggesaksbehandling og fortsette utviklingen innenfor geodatafeltet. Arbeid med nye arbeidsmetoder, intern samordning, utvikling og dialog skal prioriteres.

Enhetetens satsingsområder i 2024 vil være:

- I planprosessene vil man prioritere å styrke oppstartsfasen, intern samordning og medvirkning i reguleringsprosesser.
- Jobbe for forenkling av arbeidsprosesser og redusert saksbehandlingstid
- Økt fokus på medvirkning og brukerdialog gjennom blant annet dialogmøter med storbrukere og mulighet for booking av veiledning i byggesaker. Erfaringsoverføring til kommunetorget skal fortsatt prioriteres
- Oppfølging av ulovligheter i strandsonen skal gjennomføres i tråd med politisk vedtak
- Vedtatt ulovlighetsstrategi og tilsynsstrategi skal følges opp med årlig rapportering
- Plan- og byggesaker som er viktige for næringslivet for å etablere eller beholde arbeidsplasser vil fortsatt bli prioritert

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Tiltak	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Vedtatt budsjett	13 644	13 644	13 644	13 644
Sum Lønns- og prisvekst	-924	-924	-924	-924
Sum Tekniske justeringer	1 511	-1 310	-551	-432
Sum Vedtak forrige periode	4 442	2 684	2 041	2 041
Konsekvensjustert budsjett	5 030	450	567	686
Konsekvensjustert ramme	18 674	14 094	14 211	14 330
Nye tiltak				
Ulovlighetsprosjekt PMT	500	1 500	500	0
Sum Nye tiltak	500	1 500	500	0
Nye tiltak og realendringer budsjett	500	1 500	500	0
Ramme 2024-2027	19 174	15 594	14 711	14 330

Nye tiltak

Ulovlighetsprosjekt PMT

Plan for ulovlighetsoppfølging ble vedtatt i utvalg for plan, bygg og teknisk 01. desember 2020.

Dette er et større prosjekt som vil gå over flere år og kreve midler utover selvkost. For å kunne gjennomføre prosjektet må bevilgningen i 2024 øke med 500 000 kroner og prosjektet må forlenges til 2026.

Klimabudsjett

Oppdrag

Andre klimatiltak

Beskrivelse

I reguleringsplaner for bebyggelse skal det, tilpasset tiltakets omfang, redegjøres for:

- tiltak for å minimere energibruk
- tiltak for å minimere klimagassutslipp
- valg av energiløsninger og byggematerialer.

Klimagassregnskap kreves ved vesentlige naturinngrep, og for bebyggelse med nybygg større enn 1000 m² BRA og ved valg mellom riving eller bevaring av eksisterende bygg. Dette kan svares ut med et avsnitt i planbeskrivelsen som redegjør for hvilke valg man har gjort for å påvirke prosjektet i positiv retning, eventuelt hvilke vurderinger som er gjort knyttet til dette. Dersom det gjøres valg i planen som vil påvirke et klimagassregnskap, og som kan sikres i kart eller bestemmelser (eks. materialvalg, uttak/oppfylling av masser), kan dette beskrives her.

Klimakommunikasjon - Fortelle våre klimahistorier

Vi vil i 2024 å lage en oversikt over prosjekter der man oppnår gode løsninger i planer, byggesaker eller andre prosjekter. Dette skal brukes som referanseprosjekter til utbyggere og inspirasjon internt. Uttesting av dette i 2024.

Naturmangfold - Vi bekjemper fremmede, invaderende arter

Vurdere skjerpet krav til massehåndtering i reguleringsplaner og byggesaker når det gjelder spredning av uønskede arter.

Naturmangfold - Vi tar vare på naturen vår med fokus på et mangfold av arter

Fokus på kunnskapsgrunnlaget når det gjelder reguleringsplaners påvirkning på biomangfold. Fokus på eksisterende vegetasjon i plan- og byggesaker og hvordan planlagt utbygging påvirker dette. Der det er krav til bevaring av eksisterende vegetasjon må det settes realistiske byggegrenser og krav til ivaretagelse i anleggsperioden.

Transport - Gangeandel på 25 % 2030 i mossesamfunnet

Ha fokus på gode forbindelser og løsninger for gående i reguleringsplaner. Spesielt fokus på snarveier. Fortsatt fokus på parkeringsdekning som virkemiddel før å øke kollektiv, gange- og sykling.

Transport - Sykkelandel på 20 % i 2030 i mossesamfunnet

Prioritere planlegging for sykkel i reguleringsplaner og følge opp plan i byggesaker. Videreutvikle kartløsning for sykkel som grunnlag for planlegging.

Enhet kommunalteknikk

Beskrivelse av tjenesteområdet

Enheten har ansvar for at kommunen har en kvalitetsmessig god og helhetlig forvaltning og drift av teknisk infrastruktur ved å:

- Sikre innbyggere og næringsliv tilstrekkelig drikkevann av betryggende kvalitet og sikre trygg avløpshåndtering.
- Delta med avklaringer innen vei, vann og avløp i utbygginger, planer og byggesaker samt veiledning av utbyggere og private. Enheten behandler søknader, utfører generell saksbehandling og gjør anskaffelser innen sitt fagfelt. I tillegg driftes kartverk, fagsystemer og prosesskontroll.
- Ivareta byggherreansvar, prosjektledelse, anskaffelser og gjennomføring i prosjekter innen kommunal teknisk infrastruktur.
- Gjennomføre drift og vedlikehold av anlegg og infrastruktur innen vei, vann og avløp.

I tillegg har enheten ansvaret for innkjøp, og vedlikeholds koordinering av alle biler og maskiner i Moss kommune.

Utfordringer og utvikling

Moss er fortsatt i stor utvikling med stor planleggings- og utbyggingsaktivitet både når det gjelder boliger, byområder og ikke minst store infrastruktur prosjekter som ny jernbane, RV 19 og ny kanalbro. Dette fører med seg stor grad av involvering fra alle kommunaltekniske avdelinger og fagfelt, fra planstadier til anleggsaktivitet og drift.

De raske endringene i klimaforholdene gjør at optimalisering og drift av den kommunale infrastrukturen møter store utfordringer da den allerede opparbeidede infrastruktur ikke er designet og tilrettelagt for disse endringene. Kommunens klimamål er ambisiøse, men all utbygging av infrastruktur, og drift av dette, har disse målene med seg inn sin planlegging og gjennomføring.

Grunnforholdene i Moss er utfordrende for infrastrukturplanleggingen. Dette er store og komplekse fagfelt, og kommunen må i stor grad anskaffe nødvendig teknisk kompetanse eksternt.

Den høye prisstigningen, både innen materielle goder og tjenesteyting, gjør at kostnadsnivået i både investeringer og drift øker. På mange felt har denne økningen vært større enn de offisielle inflasjonstallene.

Vann- og avløpsavgiften øker

Store investeringskostnader tilknyttet vannforsyning og nytt renselanlegg på Fuglevik gjør at avgiften for vann og avløp stiger betydelig i 2024. Statsforvalter har gitt pålegg om nitrogenrensing av avløp til kommunene. Ut ifra prognoser forventes økninger på avløp videre ut i økonomiplanperioden, for vann er prognosen stabil i årene framover. For 2024 har MOVAR IKS varslet en prisstigning på vann på 45 prosent og 25 prosent for avløp til kommunen. I tillegg har utgiftene i kommunen økt som følge av større aktivitet på områdene, økte priser i markedet og økte lønnsutgifter. Normalgebyr for en husholdning med 120 m³ årlig forbruk av vann vil øke med omtrent 36 prosent fra 2023 til 2024. Tilsvarende normalgebyr for avløp vil øke med 28 prosent.

Økonomiplan for 2024-2027

For å få en bedre samlet oversikt for gebyrutviklingen på vann- og avløpsområdet er det vedtatt i kommunestyret at det gjennomføres en gebyrfølsomhetsanalyse, jf. sak 063/23. Analysen skal ta for seg gebyrutviklingen fram mot 2030 og forventes ferdigstilt i 2023.

Tiltak under satsningsområdene utledet fra strategiske planer

Enheten skal jobbe for en god og forutsigbar tverrfaglig samhandling, jobbe kunnskapsbasert og være løsningsorientert i sitt arbeid både internt og eksternt. I perioden vil enheten ha spesielt fokus på følgende områder:

- Enheten skal ha fokus på trafiksikkerhetsarbeid. Gjennom alt trafiksikkerhetsarbeid i Moss kommune skal det tas høyde for alle trafikantgrupper i planlegging av mobilitetsinfrastruktur.
- Enhetens avdeling for drift av infrastruktur bidrar til fremkommelighet på mobilitetsinfrastruktur for alle trafikantgrupper og aldersgrupper i tillegg til drift og vedlikehold av kritisk infrastruktur, som vann forsyning, slik at innbyggerne får en trygg og sikker kilde for dette. Det prioriteres i arbeidet å videreutvikle og sikre gode beredskapsrutiner dette arbeidet da med spesielt fokus på for drikkevannsforsyning
- Enheten skal prioriter arbeidet med overvannsproblematikk gjennom analyser og planer. I saksbehandlingen og uttalelser fra fagmiljøet skal føringer for klimatilpassning legges til grunn. Ekstremvær påvirker utslipp og forurensning på en negativ måte. Vi skal derfor ha fokus på klimaendringer når saker som utslippssaker, påslippssaker osv. blir behandlet.
- Enheten skal arbeide systematisk med infrastruktur i planfaser for å møte utviklingen på en bærekraftig måte samtidig som man er forutsigbar i sin tilnærming. Det skal utvikles gode, forutsigbare, infrastruktur veiledere på kommunens nettsider.
- Enheten skal ha fokus på kompetanse og kompetanseutvikling i organisasjonen for å være rustet til å møte stadig endrede utfordringer.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Tiltak	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Vedtatt budsjett	51 262	51 262	51 262	51 262
Sum Lønns- og prisvekst	-2 071	-2 071	-2 071	-2 071
Sum Tekniske justeringer	2 467	1 034	663	726
Sum Budsjettendring i år	82	82	82	82
Konsekvensjustert budsjett	478	-955	-1 326	-1 263
Konsekvensjustert ramme	51 740	50 307	49 936	49 999
Politisk vedtak				
Tømming av sandfang - Formannskapet, sak 029/23	1 600	1 600	3 500	3 500
Sum Politisk vedtak	1 600	1 600	3 500	3 500
Nye tiltak				
Drift av lysanlegg i lysløpe ved skihytta	150	150	150	150
Økt bemanning - Driftspersonell veiavdeling drift Gatelys	400	400	400	400
Økt bemanning - Rådgiverstilling avd. Logistikk økes med 50 prosent	400	400	400	400
Sum Nye tiltak	950	950	950	950
Aktivitetseendringer				
Ny forskrift veidata	250	250	250	250
Sum Aktivitetseendringer	250	250	250	250
Konsekvensjusteringer				
Deponi feiemasser	0	1 500	1 500	1 500
Drift vei - generell	750	750	750	750

Økonomiplan for 2024-2027

Tiltak	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Prøvetaking og analyser av feiemasser	175	175	175	175
Økte kostnader forsikring kjøretøy	400	400	400	400
Sum Konsekvensjusteringer	1 325	2 825	2 825	2 825
Nye tiltak og realendringer budsjett	4 125	5 625	7 525	7 525
Ramme 2024-2027	55 865	55 932	57 461	57 524

Politisk vedtak

Tømming av sandfang - Formannskapet, sak 029/23

Viser til sak 029/23 i Formannskapet om tømming av sandfang i gater og veier for å redusere utslipp av miljøgifter og skadelige partikler til Oslofjorden. Det ble foreslått å vurdere tømming tilsvarende 5,4 millioner kroner årlig. Nivået legges lavere enn foreslått da det ikke er funnet rom for full aktivitet i økonomiplanperioden.

Nye tiltak

Drift av lysanlegg i lysløpe ved skihytta

Viser til sak 075/23 i Kommunestyret der det vedtas at Moss kommune overtar drift av belyningsanlegget i lysløypa i Mossemarka etter rehabilitering. Lysanlegget har tidligere vært driftet av Moss skiklubb.

Økt bemanning - Driftspersonell veiavdeling drift Gatelys

Gatelysprosjekt avsluttet - det må opp bemannes med en stilling i driftsavdelingen for å overta drift av gatelys

Økt bemanning - Rådgiverstilling avd. Logistikk økes med 50 prosent

Eksisterende stilling økes med 50 prosent til en 100 prosent stilling. Avdelingen har blitt tilført flere og større arbeidsoppgaver.

Aktivitetsendringer

Ny forskrift veidata

Bevilget 500 000 kroner per år i økonomiplan perioden 2023-2026. Forskriften foreligger, og arbeidet er mer omfattende enn forutsatt. Bevilgningen økes med 250 000 kroner per år for å dekke behov.

Konsekvensjusteringer

Deponi feiemasser

Kravene fra Miljødirektoratet for håndtering av feiemasser etter vintervedlikehold vil kunne medføre at massene må deponeres på godkjent deponi som igjen betyr økte utgifter for kommunen. I dag er dette et usikkert anslag og vi er avhengig av prøveresultatene for å vurdere saken ytterligere.

Drift vei - generell

Klimaendringer og økte krav gjøre veivedlikehold mer krevende. De svært vekslende forholdene vinterstid medfører større "slitasje" på veilegemet og tilhørende områder. Dette krever et større og mer omfattende vedlikeholdsbehov i sommerhalvåret. Prisen på innsatsmidler har hatt en høyere prisøkning enn den generelle prisøkningen.

Prøvetaking og analyser av feiemasser

Det er nødvendig med prøvetaking og analyse av feiemasser på grunn av miljøkrav fra Miljødirektoratet i forbindelse med innsamling av feiemasser benyttet i vintervedlikehold.

Økte kostnader forsikring kjøretøy

Forsikringspremiene for kjøretøy øker mer enn deflator som tillegges budsjett 2024.

Klimabudsjett

Oppdrag

Beskrivelse

Andre klimatiltak - Redusere innlekking av fremmedvann i kommunens avløpssystem

Vann- og avløpsavdelingen har igangsatt et prosjekt sammen med omkringliggende kommuner som benytter samme ledningsinfrastruktur, hvor det blir sett på muligheten for å redusere innlekking av fremmedvann i avløpsinfrastrukturen.

Bygg og energi - Driftskontroll/pumpestasjoner - energieffektivisering

Prosjekt med anskaffelse av nytt driftsovervåkingssystem pågår, og avsluttes i løpet av våren 2024. Dette vil gi en energieffektivisering, men effektens størrelse er noe uvisst ettersom systemet ikke er ferdig integrert. Ved vedlikehold og utskiftinger i/av pumpestasjoner er energieffektivisering en del av beslutningsgrunnlaget for anskaffelse.

Forbruk og avfall - Innkjøp av utstyr som varer lenge og er miljøvennlig og klimasmart

Enheten kjøper utstyr som har lang levetid der dette er mulig og hensiktsmessig. Miljøkrav i tråd med anskaffelsesstrategien stilles i større anskaffelser.

Forbruk og avfall - Kjøpe brukt - gjenbruk

Anskaffelsesreglementet kan være en hindring i anskaffelser av brukt utstyr, f.eks. ved innkjøp av brukte kjøretøy. Dokumentasjonskravet fra selger er svært strengt, noe som i praksis umuliggjør kjøp fra private. Men brukte ting blir vurdert der dette er mulig.

Forbruk og avfall - Levetid for mobiltelefoner 3 år - laptop 5 år - nettbrett 5 år

Blir byttet ut ved behov/skade og blir ikke utskiftet etter faste intervaller.

Forbruk og avfall - Redusere forbruk

Fokus på forbruk i både investeringer, prosjekter og drift.

Naturmangfold - Vi bekjemper fremmede, invaderende arter

Rutine er utarbeidet og følges opp i vår drift og våre prosjekter. Dette er et viktig tema ved massehåndtering og kantklipp langs vei. Rutine gjennomgås og arbeidet med dette evalueres sammen med avdelingsledere i 2024. På masselageret på Alby er det observert hønsehirse som må bekjempes i samråd med enhet miljø og landskap.

Naturmangfold - Vi holder naturen fri for forsøpling og forurensning

Det fokuseres på forsøpling og forurensning både ved gjennomføring av prosjekter og i drift og vedlikehold av kommunens infrastruktur.

Naturmangfold - Vi tar vare på naturen vår med fokus på et mangfold av arter

Blir ivaretatt og håndtert i drift og prosjekter.

Økonomiplan for 2024-2027

Oppdrag

Beskrivelse

Transport - Fokus på digitale løsninger og færre reiser

Enheten har svært lite tjenestereiser, men der hvor det er behov for reisevirksomhet skal det benyttes kollektivt eller fossilfrie kjøretøy hvis kollektivt ikke er mulig. På kurs og seminarer er deltagelse via web førende hvis dette er mulig/hensiktsmessig.

Transport - Fossilfri tjenestepersonbiler i 2024 – utskiftning av tjenestebiler

Alle administrative biler er fossilfrie. Tjenestebiler/mannskapsbiler blir byttet ut til fossilfrie ved utskifting og når det er mulig å skaffe hensiktsmessige fossilfrie kjøretøy. Avdeling logistikk har ansvar for å innkjøpe av biler og maskiner til hele kommunen, og har hovedansvar for at dette målet nås.

Transport - Gangeandel på 25 % 2030 i mossesamfunnet

Medarbeider oppfordres til å gå når dette er mulig og hensiktsmessig.

Transport - Kollektivandel buss på 15 % 2030 i mossesamfunnet

Enhetens beliggenhet gir noe begrenset mulighet for bruk av buss, men det oppfordres til å benytte buss/kollektivt for de som har mulighet for dette.

Transport - Sykkelandel på 20 % i 2030 i mossesamfunnet

Vi oppfordrer til, og ønsker å tilrettelegge for, at medarbeidere som har mulighet for, og ønske om, å benytte sykkel skal gjøre dette. Vurder anskaffelse av administrative el sykler. Etablere en god og hensiktsmessig sykkelparkering for ansatte.

Enhet miljø og landskap

Beskrivelse av tjenesteområdet

Enhet miljø og landskap har et bredt spekter av oppgaver med hovedfokus på en bærekraftig og helhetlig forvaltning og drift av natur og miljø, samt videreutvikling av gode møteplasser og overordnede planer for grønn mobilitet.

Enheten består av:

- Fellesressurser med ansvar for samordning av oppgaver og juridiske vurderinger på tvers av fagområder innenfor hele kommunalområdet. Dette inkluderer blant annet forhandlinger av utbyggingsavtaler.
- Avdeling natur, klima og bymiljø
Ansvar for planlegging, utvikling og forvaltning av kommunens torg, byrom, parker, gatetrær, badestrender, friområder, lekeplasser, turstier og statlige friluftsområder. Forvaltning av kommunens renovasjonsordning, parkeringsarealer og ivaretagelse av parkeringsbestemmelsene på offentlig vei- og gategrunn samt overordnet sykkel- og mobilitetsplanlegging er andre store og viktige ansvarsområder. Videre har avdelingen ansvaret for utarbeidelse av kommunens klimabudsjett, og er delegert myndighet som kommunens forurensningsmyndighet.

- **Avdeling landbruk**
Ivaretar fagområdene jordbruk, skogbruk og viltforvaltning i Moss og Råde kommuner gjennom et administrativt vertskommunesamarbeid. Dette innebærer blant annet tilskuddsforvaltning til jordbruksproduksjon og miljøtiltak i landbruket, kontrolloppgaver knyttet til tilskuddsordningene innen jordbruk og skogbruk, forvaltning av kommuneskogene i Moss og Råde og oppfølging og kontroll av skogforyngelse som klimatiltak. I tillegg kommer ledelse og koordinering av ettersøktstjenesten for skadet vilt.
- **Avdeling drift park og friluft**
Ansvar for drift og vedlikehold av kommunens torg, byrom, parker, badestrender, friområder, lekeplasser, turstier og statlige friluftsområder. Videre har avdelingen driftsansvaret for Skjærgårdtjenesten i Mosseregionen (Vestby, Moss og Råde) samt Vansjøtjenesten i Moss kommune. Oppgavene til disse tjenestene inkluderer strandrydding, renovasjon på friområdene, tilrettelegging av brygger, båtfester, toaletter og naturoppsyn.

Enheten er også kontaktpunkt mot Mosseregionens interkommunale brann og redning (MIB) med hensyn til feiing, tilsyn og beredskap mot brann og andre ulykker.

Utfordringer og utvikling

Moss innehar noe av landets mest fruktbare jord, godt klima og rikt naturmangfold. Dette er ressurser som er svært viktig å ivareta lokalt og nasjonalt. Samtidig er disse kvalitetene under hardt press fra andre samfunnsinteresser i et attraktivt område for bosetting og næringsutvikling. Området har også utfordringer knyttet til forurensing og miljø, og inngår i viktige vannområder med avrenning til Oslofjorden. I tillegg til matproduksjon, er landbruksarealene i nasjonal sammenheng svært produktive, og av vesentlig verdi for opptak av klimagasser og lagring av karbon, begrensning av klimagassutslipp, demping av flom og avrenning, bevaring av biodiversitet og økosystemtjenester samt viktig for bevaring av landskap, naturmangfold og kulturminner.

Klimaendringer gir samfunnet en større grad av sårbarhet. Det krever at det iverksettes forebyggende tiltak for å gjøre Mossesamfunnet mer robust i møte med ekstremvær, og dermed hindre eller redusere skade. Hyppigere og kraftigere nedbør gjør det nødvendig med tilpasninger for å hindre flom, erosjon, avrenning av næringsstoffer og negativ påvirkning på vannmiljøer. Perioder med tørke og høyere temperaturer gjør det utfordrende å sikre lokal matproduksjon, verdiskapning og et robust naturmangfold som er tilpasset endrede ytre miljøpåvirkninger. Nye arter favoriseres av endret klima og det er viktig med en strategi som er tilpasset endringene. Ivaretagelse av arealer er i så måte viktig for å sikre naturlige systemer.

Oslofjorden skal være ren, rik og tilgjengelig for alle. I dag bor det rundt 1,6 millioner mennesker rundt Oslofjorden, det er trangt om plassen og presset på både fjorden og strandområdene vil øke som et resultat av forventet befolkningsøkning i Oslofjordområdet. Oslofjorden sliter med et dårlig vannmiljø og et økosystem i krise. Allmennhetens tilgang til strandsonen er også sterkt begrenset som følge av en bit-for-bit nedbygging i hundremetersbeltet. Moss kommune har et ansvar for å redusere forurensning som tilføres Oslofjorden, og sikre tilgang til strandsonen for allmennheten.

Moss kommunes klimaplan må følges opp med handlinger som reduserer klimagassutslipp. Klimabudsjettet viser i dag statistikk over utslipp som skjer innenfor Moss' geografiske grenser. Det er en relativt god nedgang i utslipp fra 2016 til i dag. Det er et mål å videreutvikle klimabudsjettet til også å få søkelys på hele klimafotavtrykket, altså inkludere utslipp knyttet til varer og tjenester. Moss kommune kan gjennom sine innkjøpsavtaler sette mål om å kjøpe produkter med

lang holdbarhet og tjenester med lavt fotavtrykk og høy kvalitet. Dette må synliggjøres i klimabudsjettet og i strategi for anskaffelser.

Infrastruktur for gående og syklende: For å oppnå målet om nullvekst i intern personbiltrafikk er det helt nødvendig å tilrettelegge for gående og syklende. Dette er også et viktig premiss for en bærekraftig byutvikling. Det er en stor utfordring å finne arealer til sykkelveier. Det er svært mange ulike hensyn og ulike aktører som skal ivaretas.

Kommunen er i stor utvikling og mange store byggeprosjekter er ferdigstilt de senere år, og enda flere er under utvikling over store deler av kommunen. Den høye aktiviteten utfordrer og legger større press på kommunen i forhold til samordning på tvers av fagavdelinger innenfor korte frister. Infrastruktur som opparbeides av utbyggere vil i mange tilfeller overføres til kommunen for drift og vedlikehold. Dette innebærer store kostnader som må hensyntas og finansieres over kommunens driftsbudsjett de kommende år. Enheten ivaretar kommunens interesser i forbindelse med forhandlinger av utbyggingsavtaler med profesjonelle utbyggere, men det er i de vedtatte planene premissene legges i form av rekkefølgebestemmelser. Utbyggingsavtalene skal være forholdsmessige, og gi både utbyggere og kommunen forutsigbarhet ved utbygging og gjennomføring av reguleringsplan.

Enheten opplever stadig større forventninger fra innbyggere knyttet til bruk, tilstand og fasiliteter på byrom, torg, parker, friluftsområder, strender og stier. Kommunen har et stort etterslep på vedlikehold av flere kommunale anlegg som lekeplasser, løkker, fontener og friluftstoiletter. I tillegg er det mange av anleggene som ikke er universelt utformet. Ønsker og behov registreres og det gjøres fortløpende vurderinger av hvilke tiltak som skal prioriteres innenfor begrensede tilgjengelige budsjetttrammer.

Gebyrene for husholdningsrenovasjon vil øke kraftig de kommende år. Dette skyldes blant annet økte kostnader knyttet til innsamling av matavfall på bakgrunn av nye nasjonale utsorteringskrav. Oppstart av innsamling av utsortert matavfall i Moss er planlagt fra sommeren 2024. Økte forbrenningskostnader, nye CO₂ – avgifter og kraftig generell prisstigning for spesielt drivstoff og el-energi de senere år, bidrar også til en økning i kostnadene. Ettersom husholdningsrenovasjon skal driftes til selvkost innebærer økte kostnader en økning i renovasjonsgebyrene.

Tiltak under satsningsområdene utledet fra strategiske planer

Konkrete satsningsområder i tråd med «*Strategisk plan for kommunalområde plan, miljø og teknikk 2022 – 2025*»:

- Sørge for kunnskapsbaserte og miljøfaglige vurderinger på et tidlig tidspunkt i overordnede planer og reguleringsplaner. Vurderingene skal være en viktig del av en bærekraftig forvaltning av arealene, og gi grunnlag for nødvendige beslutninger og målrettede tiltak.
- Jobbe aktivt for å videreutvikle gode møtearenaer for intern samhandling, god kommunikasjon gjennom nettsider og sosiale medier og god medvirkning slik at innbyggere og næringsliv opplever kvalitet, effektivitet og tilgjengelighet i tjenestene.
- Tilby og tilrettelegge sommerjobb innenfor drift av park og friluftsområder for ungdommer som av ulike årsaker har utfordringer med å finne jobb på egen hånd, samt tilby arbeidstrening for ungdom og/eller voksne gjennom året. Disse engasjementene vil være i tillegg til ordinære sommervikarer og vil kreve ekstra tilrettelegging og oppfølging.

Økonomiplan for 2024-2027

- Tidlig involvering i plansaker hvor det er forhold som påvirker kommunal infrastruktur, samt tilby parallellbehandling av planer og utbyggingsavtaler i den grad det er hensiktsmessig.
- Utvikling av gode byrom, sosiale møteplasser og tilrettelegging av sammenhengende strukturer av naturpregede områder skal ha fokus ved innspill til planer, ved forhandling av utbyggingsavtaler, i prosjekter i kommunal regi og i forbindelse med ordinær drift. Det fysiske miljøet som omgir oss er viktig for helse, trivsel og livskvalitet. Tilgang til natur og friluftsliv er bra både for den fysiske og psykiske helsa vår. Kommunen som samfunnsutvikler har en viktig rolle som tilrettelegger for at alle skal kunne benytte seg av naturen gratis, og motvirke sosiale forskjeller.
- Videreføring av igangsatt prosjekt med kartlegging og opprydding i ulovlige hindringer i strandsonen for å sikre tilgang til strandsonen for allmennheten.
- Bidra med et systematisk arbeid for å møte klimaendringene i kommunen gjennom å tilegne oss kunnskap, utvikle gode planer som tar hensyn til klimaendringer og sikre at vi har god beredskap dersom uønskede hendelser inntreffer. Å bevare natur og naturmangfold er en viktig del av det å gjøre oss i stand til å møte klimaendringer på best mulig måte. Kostnader knyttet til de ulike tiltakene må synliggjøres og hensyntas i fremtidige økonomiplaner.
- Sette søkelys på klima- og miljøkonsekvenser i alle beslutningsprosesser i tråd med klimaplanen og kommunens klimabudsjett.
- Utarbeide en jordvernstrategi i tråd med politiske vedtak. Formålet med en kommunal strategi er økt kunnskap om jordbruksarealene og oppmerksomhet rundt jordvernet i planprosesser. En slik strategi kan bidra til mer langsiktighet i arealplanleggingen ved å tegne et overordnet bilde av forholdet mellom utbygging og bevaring av jordbruksområder.
- Sørge for en samordning av tiltak og helhetlig tilnærming til Oslofjordhelsa. Vi må systematisk jobbe for å redusere forurensning fra vei, landbruk, bekker og elver, avløpsvann, fritidsbåter og urbane områder. Dette arbeidet må være et tverrfaglig samarbeid, og enheten vil sørge for at det etableres en tverrfaglig gruppe som skal jobbe systematisk med tiltak. Målet er at fjorden skal oppnå god miljøtilstand, at viktige naturverdier skal restaureres, at et aktivt friluftsliv skal fremmes og at naturmangfoldet i fjorden skal ivaretas. Videre skal prosjektet "Rent Mossesund" videreføres. Dette er etablert med mål om å rydde opp i de sterkt forurensede sedimentene i indre Mossesund.
- Arbeidet med å begrense spredning av fremmede arter videreføres. Dette er et krevende arbeid, og krever langsiktig og systematisk innsats. Det skal utarbeides en strategisk plan for bekjempelse av fremmede arter, og denne vil gi oss retning på bekjempelse og ikke minst forebygge spredning av fremmede arter.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Tiltak	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Vedtatt budsjett	78 103	78 103	78 103	78 103
Sum Lønns- og prisvekst	1 980	1 980	1 980	1 980
Sum Tekniske justeringer	2 631	1 077	1 349	1 004
Sum Vedtak forrige periode	-2 011	-459	-558	-558
Sum Budsjettendring i år	500	500	500	500
Konsekvensjustert budsjett	3 101	3 099	3 271	2 926
Konsekvensjustert ramme	81 204	81 202	81 374	81 029
Driftskonsekvens investeringer				
Bemanning driftskonsekvens investering - Hageanlegg Alby	0	0	890	1 610
Sum Driftskonsekvens investeringer	0	0	890	1 610
Nye tiltak				
Prosjekt "Rent Mossesund" - undersøkelser av sjøbunnen	1 000	0	0	0
Prosjekt tilrettelagte sommerjobber for ungdom og arbeidstrening voksne - drift park og friluft	375	700	700	700
Tiltak bekkerestaurering - kommunal egenandel	0	0	300	300
Sum Nye tiltak	1 375	700	1 000	1 000
Aktivitetsendringer				
Styrking av landbruksforvaltningen med 0,2 årsverk	260	260	260	260
Sum Aktivitetsendringer	260	260	260	260
Konsekvensjusteringer				
Jordvernstrategi	300	0	0	0
Mosseregionens brann - og redningstjenester - økning i tjenestebidrag	4 621	4 621	4 621	4 621
Ulovligheter i strandsonen - engasjement kartleggere	200	200	0	0
Veterinærvaktordning Østfold Vest - økning i vakttillegg	0	70	70	70
Viltforvaltningen - økte kostnader vaktordning	100	100	100	100
Sum Konsekvensjusteringer	5 221	4 991	4 791	4 791
Nye tiltak og realendringer budsjett	6 856	5 951	6 941	7 661
Ramme 2024-2027	88 060	87 153	88 315	88 690

Driftskonsekvens investeringer

Bemanning driftskonsekvens investering - Hageanlegg Alby

Bemanning lagt inn som driftskonsekvens for investering hageanlegg Alby.

Nye tiltak

Prosjekt "Rent Mossesund" - undersøkelser av sjøbunnen

I forbindelse med prosjektet "Rent Mossesund" er det behov for å kartlegge sjøbunnens struktur, få utført geotekniske undersøkelser og kartlegge ammunisjon og torpeder i tiltaksområdet.

Miljødirektoratet dekker 75 prosent av kostnadene under forutsetning av at kommunen dekker resterende 25 prosent. Det ble bevilget en million kroner i budsjettet for 2023, men pga forsinkelser i leveransene i prosjektet vil ikke kommunens andel av finansieringen bli utbetalt før i 2024.

Bevilgningen gitt i 2023 vil med andre ord ikke bli benyttet og det legges inn en ny bevilgning i 2024.

Prosjekt tilrettelagte sommerjobber for ungdom og arbeidstrening voksne - drift park og friluft

Avdeling drift park og friluft er en avdeling som egner seg godt til å ta imot både ungdom som har behov for tilrettelagt sommerjobb og voksne med behov for arbeidstrening. I sommer inngikk

avdelingen et samarbeid med politiet og SLT-koordinator (Samordningsmodell for lokale, forebyggende tiltak mot rus og kriminalitet) om å tilby sommervikariater for syv ungdommer som ellers ville hatt utfordringer med å skaffe seg en sommerjobb. Dette var et svært vellykket prosjekt for ungdommene, men et svært ressurskrevende arbeid å følge opp. Samlede lønnskostnader til dette prosjektet ble på 400 000 kroner i 2023. Disse ungdommene ble engasjert i tillegg til "ordinær kvote" av sommervikarer som er nødvendig for å ivareta drift gjennom sommeren. Ettersom bemanningen knyttet til ordinær drift er stram er det behov for å tilføre midler dersom denne ordningen skal videreføres de kommende årene. Ved å legge inn en ytterligere økt ramme vil ordningen kunne utvides til å følge opp flere ungdommer og/eller voksne som har behov for arbeidstrening gjennom deler av året. Bevilgningen er ment å dekke ressurser til nødvendig behov for oppfølging og tilrettelegging fra ansatte i avdelingen samt klær og utstyr.

Tiltak bekkerestaurering - kommunal egenandel

Nasjonalt mål i vannforskriften at alle vannforekomster skal ha god, kjemisk og økologisk tilstand innen 2027. Det er behov for å igangsette mange ulike tiltak for å oppnå det nasjonale målet. Det er mulig å søke om statlige tilskuddsmidler til enkelttiltak, men det vil kreve kommunale egenandeler. Størrelsen på disse vil variere fra tiltak til tiltak.

Aktivitetsendringer

Styrking av landbruksforvaltningen med 0,2 årsverk

Økende søkelys på klima, miljø, vannkvalitet og jordvern er noen områder som setter stadig større krav til landbruksforvaltningen. Nye ordninger og statlige krav medfører vesentlig større arbeidsmengde relatert til utøvelse av landbrukspolitikken i form av lovpålagte tjenester i kommunene. Det er behov for å øke bemanningen fra 4,6 årsverk til 5 årsverk. Moss kommunes andel av økningen vil være 0,24 årsverk.

Konsekvensjusteringer

Jordvernstrategi

I tråd med vedtak sak 020/22 i utvalg for landbruk, samferdsel, natur og miljø skal det utarbeides en jordvernstrategi i 2024. Denne er samlet sett budsjettert til 1,1 millioner kroner. Midlene skal dekke kjøp av tjenester (konsulentoppdrag), medvirkningsarrangementer samt kommunenes eget arbeid med strategien. Egenfinansieringen fra kommunene er budsjettert til 550 000 kroner som må deles på Moss og Råde kommune. Resterende finansiering dekkes av statlige tilskudd. For å kunne gjennomføre arbeidet innenfor tidsfristen som er satt for de statlige tilskuddene vil det være nødvendig å forlenge et vikariat for å frigi kapasitet ved landbruksforvaltningen for å kunne ivareta arbeidet.

Mosseregionens brann- og redningstjenester - økning i tjenestebidrag

Tjenestebidrag fra Moss kommune til Mosseregionens brann- og redningstjenester (MIB) for 2024 er satt til 56,073 millioner kroner. Dette er en økning på 4,621 millioner kroner utover fremskriving av kommunes budsjett fra 2023. Kommunens budsjett er fremskrevet med en deflator på 4,3 prosent, mens økningen fra MIB er på 13,6 prosent. Økningen skyldes i hovedsak økte personalkostnader som følge av ny brannordning, effekten av kapitalkostnadene for nye brannstasjoner, videreføring av ny høydebredskap samt generell prisvekst.

Ulovligheter i strandsonen - engasjement kartleggere

For å sikre tilgang for allmennheten har kommunen satt i gang et arbeid med å kartlegge og rydde opp i stengsler og privatiserende tiltak i strandsonen. Det er lagt opp til at kartleggingen skjer over tre år, og det er tre områder som skal kartlegges, i følgende rekkefølge: Larkollen og Kurefjorden (2023), Jeløy og Årefjorden (2024) og resterende kystområder (2025). I 2023 engasjerte kommunen

tre kartleggere til å utføre feltarbeidet. For å kunne gjøre tilsvarende feltarbeid i 2024 og 2025 er det behov for bevilgninger.

Veterinærvaktordning Østfold Vest - økning i vakttillegg

Veterinærvakta i Fredrikstad, Hvaler, Moss (Rygge), Råde og Våler er samorganisert i Vakt-distrikt Østfold vest. Fredrikstad kommune organiserer ordningen på vegne av kommunene. Ordningen legges ut på anbud, og det inngås 6-årige avtaler med 8-10 veterinærer. I forbindelse med forlengelse av gjeldende avtale er det nødvendig å øke satsene fra og med 01. november 2024 for å klare å besette vaktordningen videre. Kostnadene fordeles mellom kommunene med utgangspunkt i antall foretak med husdyr som søker produksjonstilskudd (2022) i den enkelte kommune.

Viltforvaltningen - økte kostnader vaktordning

Det er per i dag engasjert tolv oppdragstakere som ivaretar det operative lovpålagte arbeidet med fallvilt i kommunene. Tjenesten er omfattende, og det er behov for å gjøre endringer i vaktordningen i helger og ferie- og helligdager. I tillegg har satsene som har stått stille siden 2016 blitt økt i 2023. Sum av økning i lønn for oppdragstakere samt kompensasjon for vakter, anslås forsiktig til 150.000 kroner fordelt på Moss og Råde kommuner. Moss Kommunes del anslås til å være 100.000 kroner.

Klimabudsjett

Oppdrag

Beskrivelse

Andre klimatiltak	<ul style="list-style-type: none"> • Kartlegge områder hvor det kan plantes trær som kan bli store og kan bli stående. • Jobbe for å rehabilitere de store myrene på Dillingøy, som per i dag er drenerte slik at de ikke fungerer som de skal. Fungerende myrer lagrer store mengder CO2. • Finne naturarealer hvor det er mulig og hensiktsmessig å restaurere natur, i tråd med naturmangfoldplan. • Delta i utvikling av Moss kommunes miljøledelsesystem • Gunnarsbybekken – utarbeide tiltaksplan og prioritere tiltak
Forbruk og avfall - Innkjøp av utstyr som varer lenge og er miljøvennlig og klimasmart	Overgang til elektriske maskiner og utstyr er i gang. Mindre håndverktøy som gressklippere, motorsager, løvblåsere, trimmere og ryddesager blir foretrukket dersom kapasitet er tilfredstillende.
Forbruk og avfall - Kjøpe brukt - gjenbruk	Lagre brukte møbler i kjelleren på rådhuset. Etterspørre en rammeavtale på brukte møbler for hele kommunen.
Forbruk og avfall - Levetid for mobiltelefoner 3 år - laptop 4 år - nettbrett 5 år	Kjøre produkter av god kvalitet som varer og som kan repareres ved behov. Be avdeling IT om en vurdering på om utstyret kan repareres i stedet for å erstattes.
Klimakommunikasjon - Fortelle våre klimahistorier	Avdeling NKB vil sammen med avdeling kommunikasjon bidra til å informere og kommunisere gode grønne tiltak som skjer i kommunen.
Naturmangfold - Vi bekjemper fremmede, invaderende arter	<ul style="list-style-type: none"> • Hageavfall i naturen er et problem. Skjøtsel av friområder gjør at det blir mindre attraktivt og vanskeligere å skjule seg når man kaster hageavfall. • Ferdigstille strategi for bekjempelse av fremmede arter. • Fjerning av hageavfall på allerede etablerte dumpingplasser. Informasjon i etterkant til nabolagene om at "her ble det fjernet xx-antall kilo hageavfall". Og farene forbundet med dumping.

Økonomiplan for 2024-2027

Oppdrag

Beskrivelse

	<ul style="list-style-type: none"> • Inkludert i SMIL-strategi i landbruket, grunneiere og grunneierlag kan søke på midler til bekjempelse.
Naturmangfold - Vi holder naturen fri for forsøpling og forurensning	<ul style="list-style-type: none"> • Økt fokus på plukking av søppel i sentrum og friområder. • Rydding av søppel i veikanter før kantslått; holde fokus oppe sammen med veidrift. • Alle får tilgang til Arcmap og kan registrere søppel/hageavfall når det oppdages, slik at det er lettere å administrere opprydding • Oppfølging av regionale miljøkrav i landbruket. • Prosjektledelsen Rent Mossesund. • Oslofjorden – samordne og være pådriver for en renere Oslofjord.
Naturmangfold - Vi tar vare på kulturlandskapet	Forvaltningsplan for Rygge Utvalgte Kulturlandskap, behandling av søknader som fremmer kulturlandskapet. Informasjon til relevante aktører om mulighetene for å søke bidrag til tiltak.
Naturmangfold - Vi tar vare på naturen vår med fokus på et mangfold av arter	<ul style="list-style-type: none"> • Utvalgte arealer blir ikke klippet av hensyn til naturmangfold. Buffersone rundt trær hindrer skader på røtter og stamme som kan føre til råte. • Iveretakelse av gamle trær ved skjøtsel som fristilling og beskjæring. Beplantning av nye trær. • Stimulering gjennom ordninger i landbruket, soner for pollinerende insekter, bevaring av kulturlandskap, dammer og viktige livsmiljø. • Rullering av Humleplanen. • Oppstart av arbeidet med grønnstrukturplan.
Transport - Fokus på digitale løsninger og færre reiser - Redusere antall tjenestereiser Moss kommune	Digitale møter, samkjøring til befaringer, møter etc. , oppfordre til bruk av sykkel, kollektiv og gange i forbindelse med tjenestereiser. Ved fysisk deltakelse på konferanser, møter og lignende hvor det er enkelt å ta kollektivtransport, brukes dette.
Transport - Gangeandel på 25 % 2030 i mossesamfunnet	Gåstrategi - strategien skal bidra til å fremme gange som transportform. Prioritere tiltak som følger opp gåstrategien, og lage plan for gjennomføring. Gjennomføre aksjoner for å oppfordre flere til å gå i hverdagen. Gjennomføre tiltak i henhold til parkeringsplan til beste for fotgjengere (og syklistene).
Transport - Kollektivandel buss på 15 % 2030 i mossesamfunnet	Deltakelse i Miljøløftet Moss, og gjennom deltakelse være en pådriver til ØKT/Viken fylkeskommune for å styrke kollektivtrafikken i kommunen.
Transport - Sykkelandel på 20 % i 2030 i mossesamfunnet	Realisere sykkelplanen, fokus på å planlegge og iverksette tiltak for sammenhengende strekninger tilrettelagt for sykkel. Øke antall sykkelparkeringsplasser i sentrale områder. Gjennomføre vår/høstsjekk av sykkel – gratis for kommunens innbyggere. Sykkelprosjekter 2024; Bråtengata, Osloveien fra Tigerplassen til Storebro, Carlbergveien.

Enhet samfunnsutvikling

Beskrivelse av tjenesteområdet

Enhet samfunnsutvikling består av 10 årsverk, og er satt sammen for å styrke satsningen på arbeidet med helhetlig og bærekraftig samfunnsutvikling i kommuneorganisasjonen og mossesamfunnet, ved blant annet å:

- ivareta kommunens behov for strategiske, langsiktige og overordnede planleggings- og utviklingsoppgaver
- gi gode beslutningsgrunnlag, gjennomføre og bistå med gode og effektive plan- og strategiprosesser og god oppfølging og gjennomføring av vedtatte planer
- delta i/lede nettverk for å sikre helhetlig utvikling i samsvar med kommunens overordnede mål, strategier og planer

Enhetens arbeidsoppgaver omfatter blant annet: Samfunnsplanlegging, overordnet areal- og transportplanlegging, klima- og naturplanlegging og klimaledelse, ledelse og koordinering av kommunens folkehelsearbeid, tilrettelegge for næringsutvikling, medvirkning, koordinering av tverretatlige samarbeid som Byliv, Miljøløftet Moss og Mosseregionens interkommunale politiske råd.

Utfordringer og utvikling

Moss er et vekstområde med høy bostedsattraktivitet, og det er stor aktivitet hva gjelder utvikling av nye bolig- og transformasjonsområder, i sentrum, i kommunens bydeler og i områdesentrene. Samtidig planlegges og bygges store infrastrukturprosjekt gjennom byen, som jernbane, rv. 19 og ny kanalbro. Transformasjonen stiller store krav til planlegging og samarbeid for å ivareta og videreutvikle bokvaliteter, rekreasjonstilbud og møteplasser, og gir gode muligheter til å utvikle miljøvennlige og levende by- og tettsteder.

Befolkningen i Moss ligger dårligere an enn landsgjennomsnittet på flere folkehelse relaterte faktorer som forventet levealder, psykisk helse og andel husholdninger med vedvarende lavinntekt i alle aldre. Det er viktig å målrette tiltak som kan øke arbeidsdeltakelse, fremme folkehelsa og redusere sosiale helseforskjeller og utenforskap. Tidlig innsats og godt tverrfaglig samarbeid er avgjørende for å utvikle et bærekraftig helsefremmende lokalsamfunn.

Mosseregionen som felles bolig- og arbeidsmarked har hatt en positiv næringsutvikling de siste årene. Økningen har vært særlig stor innenfor godstransport og lager/logistikk og innenfor besøksnæring og diverse tjenesteytende næringer. Vekst og verdiskaping skaper behov for næringsarealer både for plasskrevende næringer utenfor byen og for de næringene som søker seg til byen.

Moss har et ambisiøst mål om å redusere klimagassutslipp som skjer i Moss med 60 prosent innen 2030. Alle i kommuneorganisasjonen må innarbeide klimaperspektivet i sitt arbeid, og vi jobber med å tilrettelegge for omstilling for samfunnet som helhet. Moss kommune har relativt god kartleggingsgrad på naturverdier, men det finnes noen hull. Moss kommune er svært fragmentert, og det er behov for å knytte sammen de store naturområdene og motvirke barriereeffektene av infrastruktur og utbygginger.

Tiltak under satsningsområdene utledet fra strategiske planer

Enhet samfunnsutvikling skal bidra til tverrfaglig samhandling og samskaping for å oppnå samfunnsmålene i kommuneplanen. Vi skal jobbe kunnskapsbasert, forebyggende og langsiktig.

I 2024 vil avdelingen prioritere blant annet følgende arbeidsoppgaver:

- Planarbeid som følger opp FNs bærekraftsmål, kommunens vedtatte mål og strategier for bærekraftig samfunnsutvikling og planstrategi 2020-2024, herunder kommunedelplan for Moss sentrum, kommunedelplan for Halmstad, Boligpolitisk kommunedelplan, ferdigstille strategi for medvirkning, strategi for klimatilpasning og utarbeide ny planstrategi 2024-2028.
- Utarbeide kunnskapsgrunnlag, herunder utvikle arealregnskap som verktøy i arealplanleggingen. Vi vil hente inn og analyserestatistikk for å se på utvikling i geografisk fordeling av levekårsutfordringer (levetekartlegging).
- Oppfølging og bistå til gjennomføring av vedtatte planer, herunder utarbeide handlingsplan for oppfølging av strategisk plan for PMT og implementering av vedtatte samfunnsplaner i kommuneorganisasjonen. Følge opp bla. naturmangfoldsplan og strategisk næringsplan, LHL og gatebruksplan.
- Opprette, lede og delta i tverrfaglige og tverrsektorielle nettverk bl.a. Miljøløftet, Mossregionen IPR, Osloregionen IPR, Sunne kommuner, regionalt folkehelsearbeid, Bylivsprogrammet, internt planforum, folkehelsenettverk, frivillighetsforum, folkehelse- og klimaarbeid. Partnerskap for næringsutvikling i Østfold – vurdere å etablere tverrfaglig bolignettverk, re-etablere tverrfaglig statistikkgruppe for å utarbeide en oversikt over statistikk og analyse som er relevant på tvers av fagfelt.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Tiltak	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Vedtatt budsjett	15 037	15 037	15 037	15 037
Sum Lønns- og prisvekst	246	246	246	246
Sum Tekniske justeringer	340	341	341	341
Sum Budsjettendring i år	250	250	250	250
Konsekvensjustert budsjett	836	837	837	837
Konsekvensjustert ramme	15 873	15 874	15 874	15 874
Politisk vedtak				
Medlemskap i sunne kommuner - kommunestyret sak 082/23	90	90	90	90
Ny rådgiver næringsutvikling - Formannskapet, sak 027/23	700	1 250	1 250	1 250
Sum Politisk vedtak	790	1 340	1 340	1 340
Nye tiltak				
Kartlegging av fare for kvikkleireskred	650	350	0	0
Strategi for gjennomføring av infrastrukturtiltak langs Ryggeveien	700	0	0	0
Sum Nye tiltak	1 350	350	0	0
Aktivitetseendringer				
Overlapp, areal- og transportplanlegger 50 prosent stilling	500	0	0	0
Økt stilling som rådgiver klimatilpasning	600	600	600	600
Sum Aktivitetseendringer	1 100	600	600	600
Nye tiltak og realendringer budsjett	3 240	2 290	1 940	1 940
Ramme 2024-2027	19 113	18 164	17 814	17 814

Politisk vedtak

Medlemskap i sunne kommuner - kommunestyret sak 082/23

Kontingentutgiftene er et resultat av vedtak i kommunestyret- 082/23. Moss kommune gir sin tilslutning til nettverket Sunne kommuners målsetninger og forutsetninger, og søker om medlemskap i nettverket fra og med 1. juli 2023.

Ny rådgiver næringsutvikling - Formannskapet, sak 027/23

Viser til sak 027/23 Formannskapet. For å styrke kommunes næringsarbeid og formannskapet som næringsutvalg er det behov for administrative ressurser til rådighet internt i Moss kommune. Dette vil blant annet dreie seg om å tilrettelegge og forberede saker og møter for et nytt politisk utvalg, være et bindeledd og kontaktpunkt til eksterne virksomheter og næringsvirksomheter og ivareta næringsinteressene i interne saker og prosesser.

Nye tiltak

Kartlegging av fare for kvikkleireskred

Oppfølging av NVE sin kvikkleirekartlegging fra 2019. Det er behov for en mer nøyaktig kartlegging av områdestabilitet og avgrensning av soner med fare for større kvikkleireskred på blant annet Feste og i sentrum som kunnskapsgrunnlag for arealplanlegging og eventuelt behov for erosjonssikring av Mosseelva og sjøfronten. Oppfølging av beredskapsplan for PMT.

Strategi for gjennomføring av infrastrukturtiltak langs Ryggeveien

Viken fylkeskommune har stilt krav om rekkefølgebestemmelser knyttet til framkommelighet for buss, sykkel- og gange langs Ryggeveien i forbindelse med kommunedelplan for Høyda. Det er behov for å utrede prioritering og rekkefølge på tiltak, arealbehov, kostnader og fordeling av kostnader og ansvar mellom kommune, fylkeskommune og utbyggere knyttet til rekkefølgekravene.

Aktivitetsendringer

Overlapp, areal- og transportplanlegger 50 prosent stilling

Det er ansatt en areal- og transportplanlegger i fast 100 prosent stilling, 50 prosent vakant stilling og 50 prosent overlapper ansatt, forventet til og med september 2024

Økt stilling som rådgiver klimatilpasning

Rådgiver klimatilpasning, stillingen er økt med 50 prosent og flyttet fra enhet Miljø og landskap til enhet Samfunnsutvikling. Stillingen er besatt fra 01.oktober 2023.

Klimabudsjett

Oppdrag

Andre klimatiltak

Beskrivelse

Bistå i arbeidet med klimaledelse, implementere klimaplanen i kommuneorganisasjonen og mossesamfunnet.

Klimakommunikasjon - Fortelle våre klimahistorier

Ha god klimakommunikasjon gjennom våre prosjekter, i møte med ansatte, næringsliv og innbyggere. Dele informasjon gjennom arbeidet i Miljøløftet Moss, som blant annet har egen nettside.

Naturmangfold

Ansvar for sluttbehandling av naturmangfoldplanen etter høring. Oppfølging av naturmangfoldplan, herunder nettverk for grønt engasjement i Moss, samarbeid med skolene, søke midler til restaurering av myr på Dillingøy, bistå ved planlegging av bekjempelse fremmede arter.

Økonomiplan for 2024-2027

Oppdrag

Beskrivelse

Transport - Gangeandel på 25 % 2030 i mossesamfunnet

Arealplanlegging- lokalisere boliger, arbeidsplasser og målfunksjoner som reduserer transportbehovet og muliggjør gåavstand mellom viktige målpunkt i hverdagen. Sikre trygge, sammenhengende og attraktive gangforbindelser.

Transport - Kollektivandel buss på 15 % 2030 i mossesamfunnet

Spesielt ansvar for dette målet, både gjennom arbeidet i Miljøløftet Moss og gjennom arbeidet med kommunedelplaner. Iverksette samarbeid for gjennomføring av rekkefølgekrav-kollektivfelt Ryggeveien.

Transport - Sykkelandel på 20 % i 2030 i mossesamfunnet

Bidra til prosjekt og tiltak for å fremme sykkel gjennom Miljøløftet Moss. Arealplanlegging- lokalisere boliger, arbeidsplasser og målfunksjoner som fremmer bruk av sykkel. Planlegge trygge, sammenhengende, attraktive sykkelforbindelser i arealplaner.

Fellesposter drift

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Tiltak	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Vedtatt budsjett	225 072	225 072	225 072	225 072
Sum Lønns- og prisvekst	35 036	35 912	37 463	40 844
Sum Tekniske justeringer	-1 280	-2 772	-3 947	-12 068
Sum Vedtak forrige periode	50 070	45 681	52 003	31 805
Sum Budsjettendring i år	-2 527	-2 527	-2 527	-2 527
Konsekvensjustert budsjett	81 299	76 294	82 992	58 054
Konsekvensjustert ramme	306 371	301 366	308 064	283 126
Driftskonsekvens investeringer				
HM - Ekstra etasje legevakta og Peer Gynt helsehus	0	0	0	12 534
HM - Grindvold omsorgsbolig	11 236	11 236	11 236	11 236
HM - legevakt	0	0	0	10 562
HM - Nytt sentralkjøkken	0	0	5 605	5 605
KOA - Barnehage Halmstad	0	0	4 890	9 781
KOA - Bibliotek/kulturskole	0	0	0	17 247
KOA - Elektronisk låssystem idrettsbygg	0	127	127	127
KOA - Nøkkeland svømmehall	0	0	7 855	15 710
KOA - Rehabilitering/ombygging crisesenter	0	2 471	4 941	4 941
KOA - Solli skole dagsenter	0	3 569	3 569	3 569
KOA - Tak Ryggehallen	0	0	0	1 449
KOA- Uteområder Verket	127	127	127	127
MKE - Albyalleen 60, Gartner tomta brann	0	105	105	105
MKE - Hovedhuset Alby gård	755	755	755	755
MKE - Krematoriet	0	219	219	219
MKE - Oppgradering teknisk anlegg	0	998	998	998
Sum Driftskonsekvens investeringer	12 118	19 607	40 427	94 965
Innsparingstiltak				
Effektivisering og omstilling	0	-213 000	-213 000	-213 000
Sum Innsparingstiltak	0	-213 000	-213 000	-213 000
Nye tiltak				
Konsesjonskraft inntekt	-300	-300	-300	-300
Sum Nye tiltak	-300	-300	-300	-300
Konsekvensjusteringer				

Økonomiplan for 2024-2027

Tiltak	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Endringer husleie ifht. tidligere vedtatte investeringer, husleieavtaler o.l	1 603	1 602	1 476	1 474
Reduserte energiutgifter	-8 000	-8 000	-8 000	-8 000
Økte forsikringsutgifter	145	145	145	145
Økte renteutgifter	15 635	11 994	10 972	10 972
Sum Konsekvensjusteringer	9 383	5 741	4 593	4 591
Nye tiltak og realendringer budsjett	21 201	-187 952	-168 280	-113 744
Ramme 2024-2027	327 572	113 414	139 784	169 382

Driftskonsekvens investeringer

HM - Ekstra etasje legevakta og Peer Gynt helsehus

Driftsutgiftene omfatter økt husleie og strøm til MKE.

HM - Grindvold omsorgsbolig

Driftsutgiftene omfatter økt husleie og strøm til MKE.

HM - legevakt

Økt husleie og strøm til MKE. Beløpet forutsetter en fordeling av kostnader til samarbeidskommunene på legevakta.

HM - Nytt sentralkjøkken

Driftsutgiftene omfatter økt husleie og strøm til MKE.

KOA - Barnehage Halmstad

Driftsutgiftene omfatter økt husleie og strøm til MKE.

KOA - Bibliotek/kulturskole

Driftsutgiftene omfatter økt husleie og strøm til MKE for 6 måneder.

KOA - Elektronisk låssystem idrettsbygg

Driftsutgiften omfatter økt husleie til MKE.

KOA - Nøkkeland svømmehall

Driftsutgiften omfatter økt husleie og strøm til MKE.

KOA - Rehabilitering/ombygging krisesenter

Driftsutgiften omfatter økt husleie og strøm til MKE.

KOA - Solli skole dagsenter

Driftsutgiften omfatter økt husleie og strøm til MKE.

KOA - Tak Ryggehallen

Driftsutgiftene omfatter økt husleie til MKE.

KOA- Uteområder Verket

Driftsutgiften omfatter økt husleie til MKE.

MKE - Albyalleen 60, Gartner tomte brann

Driftsutgiften omfatter økt husleie til MKE.

MKE - Hovedhuset Alby gård

Driftsutgiften omfatter økt husleie til MKE.

MKE - Krematoriet

Driftsutgiften omfatter økt husleie til MKE.

MKE - Oppgradering teknisk anlegg

Driftsutgiften omfatter økt husleie til MKE.

Konsekvensjusteringer

Økte forsikringsutgifter

Økte forsikringsutgifter utover prisvekst.

Økte renteutgifter

Det er lagt inn en rente forutsetning på 5,3 prosent i 2024, 5 prosent i 2025 og 4,5 prosent de to siste årene. Økte renteutgifter kompenseres av Moss kommune.

Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Økonomiplan				Sum
	2024	2025	2026	2027	2024-27
HM - Grindvold omsorgsboliger	95 186	0	0	0	95 186
HM - Ekstra etasje på legevakta og Peer Gynt helsehus	30 000	70 000	34 800	0	134 800
HM - Legevakt	40 000	90 000	56 000	0	186 000
HM - Nøddaggregat omsorgsboliger	6 000	0	0	0	6 000
HM - Sentralkjøkken	25 000	33 500	0	0	58 500
KOA - Barnehage Halmstad	11 000	85 000	10 000	0	106 000
KOA - Bibliotek /kulturskole regulering	2 000	800	0	0	2 800
KOA - Bibliotek/kulturskole, byggeprosjekt	6 000	53 000	294 000	53 000	406 000
KOA - Elektronisk låssystem idrettsbygg	2 000	0	0	0	2 000
KOA - Låven Alby gård	9 781	0	0	0	9 781
KOA - Nøkkeland svømmehall, byggeprosjekt	5 000	90 000	55 000	0	150 000
KOA - Nøkkeland svømmehall, forprosjekt	9 000	0	0	0	9 000
KOA - Rehabilitering/ombygging krisesenter	44 000	9 000	0	0	53 000
KOA - Robuste boliger	2 027	0	0	0	2 027
KOA - Sollie skole dagsenter	36 500	0	0	0	36 500
KOA - Tak Ryggehallen	0	10 000	10 000	0	20 000
KOA - Utenomhus barnehager	872	0	0	0	872
KOA - Uteområder Verket skole	1 000	0	0	0	1 000
KOA - Utvidelse av svømmehall, Mossehallen	5 000	5 000	100 000	256 000	366 000
MKE - Albyalleen 60, Gartner tomte brann	3 301	0	0	0	3 301
MKE - Kjøp generell ramme	10 000	10 000	10 000	10 000	40 000
MKE - Kjøp/oppgradering leiligheter	20 000	20 000	20 000	20 000	80 000
MKE - Kleberget, oppgradering	1 000	0	0	0	1 000
MKE - Krematoriet	7 050	0	0	0	7 050
MKE - Oppgradere/nye heiser	5 900	0	0	0	5 900
MKE - Oppgradering miljø og energi krav boligbygg	10 000	10 000	0	0	20 000
MKE - Oppgradering teknisk anlegg	10 000	0	0	0	10 000
MKE - Sjøsidan Moss AS	0	2 000	0	0	2 000
MKE - Stubbeløkkeveien, Kambo boliger	4 083	0	0	0	4 083
MKE - Øreveien 79, brann bolig	1 464	0	0	0	1 464
MKE - Øreveien, oppgradering	2 000	0	0	0	2 000
Sum investeringsprosjekter	405 164	488 300	589 800	339 000	1 822 264

HM - Grindvold omsorgsboliger

Byggingen av Grindvold omsorgsbolig nærmer seg slutfasen og forventes å ferdigstilles våren 2024. Løst inventar kommer på plass i løpet av mars og beboere er planlagt å flytte inn fra og med april 2024. Gjeldende rammene på 422 millioner opprettholdes.

HM - Ekstra etasje på legevakta og Peer Gynt helsehus

Leiekontrakten for legevakten, som i dag er på sykehuset Østfold Moss, utløper i økonomiplanperioden. Lokalene tilfredsstillers ikke nåværende og fremtidige krav til legevakt.

Da det var et ønske om å utvide mulighetsstudien med en ekstra etasje både for ny legevakt og Peer Gynts helsehus, har denne prosessen blitt forlenget med noen måneder i forhold til det som først var planlagt.

Vi vil gjennomføre reguleringen samt forprosjektet i 2024, og utførelsen vil pågå i 2025 og 2026.

HM - Legevakt

Leiekontrakten for legevakten, som i dag er på sykehuset Østfold Moss, utløper i økonomiplanperioden. Lokalene tilfredsstillers ikke nåværende og fremtidige krav til legevakt.

Da det var et ønske om å utvide mulighetsstudien med en ekstra etasje både for ny legevakt og Peer Gynts helsehus, har denne prosessen blitt forlenget med noen måneder i forhold til det som først var planlagt.

Vi vil gjennomføre reguleringen samt forprosjektet i 2024, og utførelsen vil pågå i 2025 og 2026

Det er i utkast til Økonomiplan tatt høyde for en ekstra etasje som en del av fremtidig omsorgsbehov.

HM - Nødaggregat omsorgsboliger

Ingen omsorgsboliger med unntak av Eskelundstunet, har per i dag nødstrøm. Det er behov for å få på plass nødstrøm i omsorgsboligene, slik tilfellet er på sykehjemmene. Omsorgsboligene ivaretar brukere som har samme omfattende behov som beboerne på sykehjem har. Det inkluderer også flere som har behov for ulike medisinskteknisk utstyr som trenger strøm.

Omsorgsboligene trenger på lik linje med sykehjemmene å ha muligheter for beredskap. Vi vet at beredskap knyttet til strømbortfall er viktig å ha etablert, da vi ser flere episoder med strømbortfall av lengre varighet. Et gjennomsnittlig strømbrudd er på ca. 3,5 timer.

HM - Sentralkjøkken

Arbeidene med å finne lokaler til nytt sentralkjøkken er godt i gang og vi har gjennomført en mulighetsstudie på Nordahl Griegs gate 26-28 (Melløs aktivitetssenter). Studien viser at det ikke er en god løsning å plassere sentralkjøkkenet på denne tomten. Vi har da valgt å jobbe med mulighetsstudie nr 2 på Ryggeveien 264. Det viser seg at hovedvannledningen fra Vannsjø ligger over denne tomten. Av denne grunn er studien avsluttet. Parallelt med ovennevnte arbeider har man vært i kontakt med det private markedet. Det er gjennomført 6 befaringer på både tomter og eksisterende bygninger som kan være aktuelle som lokasjon for storkjøkken.

Man ser for seg at man velger ut 2-4 aktuelle private aktører og går i gang med en konkurranse blant disse. Det er forventet at denne konkurransen ferdigstilles vinteren 2024. Eventuelle byggearbeider vil da skje i 2024 – 2025.

KOA - Barnehage Halmstad

Mulighetsstudien som ble utført i 2023 videreføres til et forprosjekt. Forprosjektet forventes å være ferdig vinteren 2024. Parallelt med dette vil de bli gjort en trafikkanalyse, samt en volumstudie av eksisterende skole som ligger på samme tomt. Budsjett for hele prosjektet vil bli lagt fram ved ferdigstillelsen av forprosjektet.

KOA - Bibliotek /kulturskole regulering

Gudekvartalet, der det nye biblioteket/kulturskolen foreløpig er vedtatt plassert må omreguleres. Det er igangsatt en omreguleringsprosess i samarbeid med andre aktører i samme kvartal. Moss kommune har et krav om kvartalsregulering når det reguleres i sentrum.

KOA - Bibliotek/kulturskole, byggeprosjekt

Forprosjekt er igangsatt for nytt bibliotek/kulturskole. Budsjettanslag for nytt bygg, størrelse ca. 5.800 m².

KOA - Elektronisk låssystem idrettsbygg

For å kunne drifte idrettsbyggene på en mer rasjonell måte har idrettsbyggene behov for et mer sentralt styrt adgangskontrollanlegg. Det investeres i nye låssystemer.

KOA - Låven Alby gård

Det er bevilget 10 millioner kroner for sikring av låven på Alby.

Låven på Alby er i en svært dårlig forfatning og trenger forholdsvis omfattende utbedringer rent konstruksjonsmessig bare for å bevare den uten tilrettelegging for eventuelt fremtidig bruk.

Det er foretatt utredninger som tilsier at det er mulig å "berge" låven innenfor gitt bevilgning, men da vil den kun bli bevart som et monument i landskapsvernområdet. Den vil ikke kunne brukes til noe annet formål. Det er gjennomført flere mulighetsstudier og det søkes aktivt mot kulturdepartementet for finansiering av prosjektet. Ny søknad vil bli sendt innen utgangen av 2023. Med bakgrunn i ovennevnte vil det bli fremmet en revidert sak til politisk behandling i løpet av 2024 om utbedring til fremtidig bruk av låven på Alby

KOA - Nøkkeland svømmehall, byggeprosjekt

Mulighetsstudie er igangsatt og bygging av ny svømmehall Nøkkeland (25meter, 6 baner) er under planlegging.

KOA - Nøkkeland svømmehall, forprosjekt

Mulighetsstudie bestilt og igangsatt. Antas ferdigstilt sommeren 2024.

KOA - Rehabilitering/ombygging kriesenter

Byggearbeidene forventes å starte våren 2024 og ferdigstilles sommeren 2025. Dette er noe forsinket i forhold til først antatt. Som en følge av dette må det rebudsjetteres, men gjeldende rammer opprettholdes.

KOA - Robuste boliger

Parkveien 27:

Boligene forventes å få en permanent godkjenning og vil dermed endre status fra midlertidige boliger til permanente boliger i løpet av vinteren 2024. Noe gartnerarbeider vil bli utført våren 2024.

Patterødveien 26:

Boligene forventes å få en permanent godkjenning og vil dermed endre status fra midlertidige

boliger til permanente boliger vinteren 2024. Noen arbeider for å tilfredsstille lydkrav mot E6 vil kunne skje våren 2024.

Kroken 1:

Alle godkjenninger for oppføring foreligger, og arbeidene med å oppføre boligene forventes å være ferdig våren 2024. Da det har vært krav til mange ekstra rapporter/utredninger i forbindelse med forskjellige tillatelser har kostnadene økt. Som følge av dette må rammene økes med 2 millioner for prosjekt Robuste boliger.

Tverrveien 6:

Alle godkjenninger for oppføring foreligger, og arbeidene med å oppføre boligene forventes å være ferdig våren 2024. Da det har vært krav til mange ekstra rapporter/utredninger i forbindelse med forskjellige tillatelser har kostnadene økt. Som følge av dette må rammene økes med 2 millioner prosjekt Robuste boliger.

KOA - Sollie skole dagsenter

Arbeidene med å tilpasse Solli skole slik at Løvsstad -, Melløs - og Lyngrabben dagsenter kan samlokaliseres er godt i gang. Alt som skal rives innvendig er ferdig og byggearbeidene vil skje i 2024. Den opprinnelige rammen opprettholdes.

KOA - Tak Ryggehallen

Takkonstruksjonen på Rygge idrettshall og svømmehall har vist seg å ikke være tilfredsstillende i forhold til gjeldene krav. Takene må forsterkes og etterisoleres, slik at bruken av hallen kan opprettholdes.

KOA - Utenomhus barnehager

Uteområdene i barnehagene er nå ferdigstilte og 8 barnehager har fått flotte uteområder. Gaupefaret barnehage, som er siste barnehage på listen forventes å være ferdig våren 2024. Gjeldende rammer opprettholdes.

KOA - Uteområder Verket skole

Skolen har i forbindelse med boligutbygging på nabotomtene mistet verdifulle uteområder (skog), og med det har behovet for en oppgradering av uteområdet/skolegården et behov for oppgradering.

KOA - Utvidelse av svømmehall, Mossehallen

Underveis i samspillsfasen er det utarbeidet nye tegninger og forslag til innholdet i svømmehallen. Det er per dags dato ikke valgt hvilket forslag man ønsker å gå videre med.

Prosjekteringsgruppen arbeider nå med et skisseprosjekt som kan tilfredsstille siste vedtaket fra juni 2023, hvor et av kravene gikk ut på å få på plass 8 baners svømmebasseng.

Prosessen er forsinket, og forventet oppstart bygging kan tidligst skje vår/sommer 2025. Rammen på 433 millioner kroner ser ut til å måtte økes da det nå tegnes ny løsning med 8 baner. For å få til dette klarer vi ikke å benytte oss av den gamle bassengkroppen, slik tidligere skisser har forutsatt. Konsekvensen av ovennevnte endringer vil gi en økt ramme på 67 millioner kroner. Ny totalramme vil da bli 500 millioner kroner.

MKE - Albyalleen 60, Gartner tomta brann

Etter at vedlageret brant ned er vi i gang med å tegne nye tegninger. Det er et ønske om å flytte bygget slik at man, om ønskelig, kan lage p-plass til besøkende til Alby på området der bygget stod. Man sliter med å finne en akseptabel løsning på vann og avløp. Dette må avklares før man går videre i prosessen. Byggearbeidene er forventet å starte opp våren 2024.

MKE - Kjøp generell ramme

Budsjettrammen på 10 millioner kroner per år er for å ivareta daglig leders fullmakt i henhold til ramme gitt i vedtektene.

MKE - Kjøp/oppgradering leiligheter

Etter bestilling fra boligsosial avdeling skal MKEiendom kjøpe inn eller oppgradere boliger for inntil 20 millioner kroner per år. Det er forventet at vedtatt ramme vil bli benyttet. Utfordringen er prisnivået på boliger i Moss kommune, som er høyt, noe som vanskeliggjør en husleie som gir balanse i kjøpet.

MKE - Kleberget, oppgradering

På Kleberget 38 oppgraderer vi innvendige overflater samt uteområdet. Noe utomhus arbeider/beplantning vil skje våren 2024. Arbeidene var mer omfattende enn først antatt og rammene må økes til 7,5 millioner kroner.

MKE - Krematoriet

Det er et ønske å få til bedre toalettfasiliteter til publikum og det etterstrebes å få på plass HCWC. I tillegg til dette er det et ønske å oppgradere enkelte overflater og en ny lyssetting av krematoriet. Da bygget er bevaringsverdig er byantikvaren også involvert i prosessen. forventes å være ferdigstilt i 2024. Den totale rammen opprettholdes, men vi rebudsjetterer grunnet endring i fremdriften.

MKE - Oppgradere/nye heiser

Etter flere forsøk på reparasjoner ser man nå at det er behov for å skifte ut 4 stk. heiser lokalisert i 3 forskjellige bygg i Moss kommune. Dette gjelder heis på Alby Galleri F15, Rygge rådhus, samt 2 heiser på Rygge helsehus (en personheis samt en vareheis). Totalt for alle heisene er det satt av 6 millioner kroner. Arbeidene er forsinket og må som følge av dette rebudsjetteres, men gjeldende rammer opprettholdes.

MKE - Oppgradering miljø og energi krav boligbygg

Store deler av dagens kommunale boligmasse er i ferd med å gå ut på datoen når det gjelder samfunnets krav til miljø og energisertifisering. Det er planlagt oppgradering av enkelte boområder gjennomført i 2024 og 2025.

MKE - Oppgradering teknisk anlegg

Vang skole, som ved kommunesammenslåingen ble vurdert nedlagt og Høyenhold bad, som også var planlagt nedlagt, har grunnet ovennevnte ikke blitt prioritert i det overordnede vedlikeholdet. Det er nå gitt signaler om at begge byggene skal være med videre i kommunens eiendomsportefølje, og med det må sentrale tekniske anlegg oppgraderes/skiftes ut.

MKE - Sjøsidan Moss AS

I følge selskapsavtalen (Bane Nor Eiendom AS/Moss kommune) forplikter Moss kommune seg til å avsette 2 millioner kroner til et mulig framtidig behov. Avsetningen dekkes av kommunalt fond.

MKE - Stubbeløkkeveien, Kambo boliger

Leilighetsprosjekt til store familier. Byggene blir ferdigstilt vinteren 2024 og forventes å kunne flyttes inn i våren 2024. Prosjektet finansieres delvis (40%) av eget investeringsfond etablert etter salg av Nyquistbyen. Opprinnelige rammer opprettholdes.

MKE - Øreveien 79, brann bolig

Økonomiplan for 2024-2027

Brannrestene er fjernet og tomten er planert og klar til å tegne inn et nytt objekt. Forsikringssummen som ble utbetalt er nå satt av til dette prosjektet. Oppføringen av nytt bygg forventes å skje i 2024.

MKE - Øreveien, oppgradering

Boligene i Øreveien er nå så gamle og enkelte av dem er gjennom brukstiden blitt meget hardt brukt. MKEiendom har nå behov for oppgradering av enkelte boenheter, slik at dagens krav til både energi og miljø kan tilfredsstilles.

Fellesposter drift

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Tiltak	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Vedtatt budsjett	19 670	19 670	19 670	19 670
Sum Tekniske justeringer	-570	-2 062	-3 237	-11 358
Sum Vedtak forrige periode	-4 552	-8 718	-13 935	-13 935
Konsekvensjustert budsjett	-5 122	-10 780	-17 172	-25 293
Konsekvensjustert ramme	14 548	8 890	2 498	-5 623
Nye tiltak				
Konsesjonskraft inntekt	-300	-300	-300	-300
Sum Nye tiltak	-300	-300	-300	-300
Nye tiltak og realendringer budsjett	-300	-300	-300	-300
Ramme 2024-2027	14 248	8 590	2 198	-5 923

Moss Kommunale Eiendomsselskap KF

Beskrivelse av tjenesteområdet

Moss Kommunale Eiendomsselskap KF (MKEiendom) ivaretar Moss kommunes interesser innenfor eiendomsområdet som forvalter av eierskap, eiendomsdrifter, byggherre og som innleier av eiendom i det private markedet på vegne av Moss kommune.

Foretakets definerte mål er å utøve ansvarlig eierskap via forvaltning, drift, vedlikehold og utvikling av kommunale eiendommer til en verdi av drøye 8,5 milliarder kroner i et langsiktig perspektiv.

MKEiendom er ansvarlig for oppgaver som er naturlig tilknyttet kommunens eiendomsforvaltning, som forvalter av energi og energi-oppfølging, skadeforsikringer m.m.

Foretaket skal drives basert på økonomisk vurdering av hvordan verdiene best kan forvaltes, herunder kjøp og salg av boliger. Foretaket skal i tillegg forestå kommunens byggherreoppgaver.

Selskapet består i dag av 55 ansatte, fordelt på fem virksomheter:

- økonomi
- Eiendomsforvaltning
- prosjekt/utvikling
- drift/vedlikehold bygg
- drift/vedlikehold bolig

Utfordringer og utvikling

Videreutvikling, samkjøring og kvalitetssikring av MKEiendoms organisasjon blir et viktig fokusområde i 2024. MKEiendom bidrar til tilstrekkelig og god informasjon til kommunen, slik at de samlede tall for oppnåelsen av mål og premisser kan rapporteres til kommunestyret.

Enøk/miljø

MKEiendom har engasjert seg på forskjellige områder når det gjelder miljøarbeidet. Det er inngått en avtale med SINTEF som omhandler bruk og effektivisering av solceller i offentlige bygninger. Utemiljøene på vår bygningsmasse blir supplerte med nedgravde avfallssystemer. Arbeidet med innføring og komplettering av SD-anlegg fortsetter i samme takt som tidligere, da etterslepet fortsatt er stort.

Energi og byggemarkedskostnader

Det har vært stor usikkerhet i markedet på følgende punkter:

- Energiprisene økte voldsomt i 2022, mens de i 2023 har vært relativt ustabile, og det er svært usikkert hvilket nivå prisene vil ligge på perioden fremover.
- Det er viktig at et ev. merforbruk på energi kompenseres av bruker (basisorganisasjonen Moss Kommune), slik tidligere avtalt. Dette for å unngå skjulte kutt i drift og vedlikeholdet.
- Byggentreprisene økte også mye i 2022, mens de nå i 2023 har blitt mer uforutsigbare grunnet økt rentesats. Usikkerheten i utviklingen fremover er større enn noensinne. Krig i Europa gir også uforutsigbare forutsetninger både når det gjelder leveranse og prisnivåer.
- MKEiendom har fokus på innkjøpsstrategi. MKEiendom arbeider primært via ramme- og serviceavtaler, og det er utarbeidet en plan for å legge flere anskaffelser ut på Doffin.

Offentlige krav

Etter krav fra Arbeidstilsynet er alle bygg, kategorisert i forhold til risiko for asbestforekomster.

Tilstandsvurderinger

MKEiendom vil i 2024 fortsette gjennomføringen av tilstandsvurderinger på kommunens bygg. Tilstandsvurderinger er basert på Norsk standard 3424 Tilstandsanalyse av byggverk. Det vil si at alle kommunens bygg, med tilhørende bygningsdeler, vil bli vurdert på en skala fra 0 (Nytt) via 1 (Brukt, noe slitasje) og 2 (Oppgraderingsbehov) til 3 (Må skiftes). Målet er at gjennomsnittet på kommunens eiendomsmasse har et snitt på mindre enn 1,5.

Tilstandsanalysen benyttes til å etablere matriser for Planlagt vedlikehold i planperioden.

Renter

Det er i økonomiplanen lagt inn en renteforutsetning på 5,3 prosent i 2024, 5 prosent i 2025 og 4,5 prosent for de siste to årene i planperioden. Dette er samme sats som er brukt i Moss kommune. Økte renteutgifter kompenseres i planperioden fra Moss kommune.

Vesentlige langsiktige forpliktelser

Av andre vesentlige forpliktelser inngår foretaket leieavtaler med eksterne utleieryere der kommunen har behov for arealer som ikke kan dekkes via egen bygningsmasse. Dette gjelder f.eks. Solgaard skog 139 (Hjemmetjenesten), Solgaard skog 17 (PMT), Fossen 22 (Bibliotek) og Værftsgata 13 (Hjemmetjenesten Jeløy). Utvidelsen av ByLab/innbyggertorget i Dronningens gate 15 er også arealer som er sentrale i Moss kommunes innleieportefølje.

Tiltak under satsningsområdene utledet fra strategiske planer

Boligsosialt arbeid

Det jobbes aktivt med å utvikle rutiner/samarbeid for sosial boligutvikling med boligsosial avdeling, politi, tjenestekontoret med flere, da deler av bomiljøet i Moss kommune stadig blir tøffere. Det er fokus på å etablere spesialtilpassede boliger som tåler tøff bruk, hvor plasseringen er en stor utfordring.

Store deler av den kommunal boligbyggningsmassen begynner nå å «gå ut på datoen», noe som medfører at flere av disse har behov for oppgraderinger i forhold til klima- og miljøkrav. Det er under utarbeidelse en langsiktig plan for å gjennomføre denne oppgraderingen, slik at dagens- og fremtidige krav kan oppfylles.

Opplæring av ansatte

MKEiendom har som ambisjon å bygge kompetanse i egne rekker, og følger bl.a. opplæringsprogrammet for byggdrifere. Målsetningen med programmet er at kandidatene, etter endt opplæring, skal avlegge fagprøve for byggdrifere. Dette gir oss en unik mulighet til å skape miljø og samhold, i tillegg at vi kan implementere alle digitale plattformer og støttefunksjoner i opplæringen.

Det er utarbeidet en opplæringsplan på emnet, og det benyttes interne og eksterne forelesere i opplæringen. Det er også høyt fokus på kvalitetssystemet, der det legges vekt på å etablere nye samt utvikle rutinene til drift- og vedlikeholdsavdelingen. Det er for tiden spesielt fokus på SHA (Sikkerhet, helse, arbeidsmiljø) og Byggherreforskriften.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Tiltak	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Vedtatt budsjett	366 445	366 445	366 445	366 445
Sum Lønns- og prisvekst	12 799	13 675	15 226	18 607
Konsekvensjustert budsjett	12 799	13 675	15 226	18 607
Konsekvensjustert ramme	379 244	380 120	381 671	385 052
Driftskonsekvens investeringer				
HM - Ekstra etasje legevakta og Peer Gynt helsehus	0	0	0	12 534
HM - Grindvold omsorgsbolig	11 236	11 236	11 236	11 236
HM - legevakt	0	0	0	10 562
HM - Nytt sentralkjøkken	0	0	5 605	5 605
KOA - Barnehage Halmstad	0	0	4 890	9 781
KOA - Bibliotek/kulturskole	0	0	0	17 247
KOA - Elektronisk låssystem idrettsbygg	0	127	127	127
KOA - Nøkkeland svømmehall	0	0	7 855	15 710
KOA - Rehabilitering/ombygging krisesenter	0	2 471	4 941	4 941
KOA - Solli skole dagsenter	0	3 569	3 569	3 569
KOA - Tak Ryggehallen	0	0	0	1 449
KOA- Uteområder Verket	127	127	127	127
MKE - Albyalleen 60, Gartner tomta brann	0	105	105	105
MKE - Hovedhuset Alby gård	755	755	755	755
MKE - Krematoriet	0	219	219	219
MKE - Oppgradering teknisk anlegg	0	998	998	998
Sum Driftskonsekvens investeringer	12 118	19 607	40 427	94 965
Konsekvensjusteringer				
Endringer husleie ifht. tidligere vedtatte investeringer, husleieavtaler o.l	1 603	1 602	1 476	1 474
Reduserte energiutgifter	-8 000	-8 000	-8 000	-8 000

Økonomiplan for 2024-2027

	Tiltak	Økonomiplan			
		2024	2025	2026	2027
Økte forsikringsutgifter		145	145	145	145
Økte renteutgifter		15 635	11 994	10 972	10 972
Sum Konsekvensjusteringer		9 383	5 741	4 593	4 591
Nye tiltak og realendringer budsjett		21 501	25 348	45 020	99 556
Ramme 2024-2027		400 745	405 468	426 691	484 608

Driftskonsekvens investeringer

HM - Ekstra etasje legevakta og Peer Gynt helsehus

Driftsutgiftene omfatter økt husleie og strøm til MKE.

HM - Grindvold omsorgsbolig

Driftsutgiftene omfatter økt husleie og strøm til MKE.

HM - legevakt

Økt husleie og strøm til MKE. Beløpet forutsetter en fordeling av kostnader til samarbeidskommunene på legevakta.

HM - Nytt sentralkjøkken

Driftsutgiftene omfatter økt husleie og strøm til MKE.

KOA - Barnehage Halmstad

Driftsutgiftene omfatter økt husleie og strøm til MKE.

KOA - Bibliotek/kulturskole

Driftsutgiftene omfatter økt husleie og strøm til MKE for 6 måneder.

KOA - Elektronisk låssystem idrettsbygg

Driftsutgiften omfatter økt husleie til MKE.

KOA - Nøkkeland svømmehall

Driftsutgiften omfatter økt husleie og strøm til MKE.

KOA - Rehabilitering/ombygging krisesenter

Driftsutgiften omfatter økt husleie og strøm til MKE.

KOA - Solli skole dagsenter

Driftsutgiften omfatter økt husleie og strøm til MKE.

KOA - Tak Ryggehallen

Driftsutgiftene omfatter økt husleie til MKE.

KOA- Uteområder Verket

Driftsutgiften omfatter økt husleie til MKE.

MKE - Albyalleen 60, Gartner tomta brann

Driftsutgiften omfatter økt husleie til MKE.

MKE - Hovedhuset Alby gård

Driftsutgiften omfatter økt husleie til MKE.

MKE - Krematoriet

Driftsutgiften omfatter økt husleie til MKE.

MKE - Oppgradering teknisk anlegg

Driftsutgiften omfatter økt husleie til MKE.

Konsekvensjusteringer

Økte forsikringsutgifter

Økte forsikringsutgifter utover prisvekst.

Økte renteutgifter

Det er lagt inn en rente forutsetning på 5,3 prosent i 2024, 5 prosent i 2025 og 4,5 prosent de to siste årene. Økte renteutgifter kompenseres av Moss kommune.

Lønn og pensjon

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Tiltak	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Vedtatt budsjett	-161 043	-161 043	-161 043	-161 043
Sum Lønns- og prisvekst	22 237	22 237	22 237	22 237
Sum Tekniske justeringer	-710	-710	-710	-710
Sum Vedtak forrige periode	54 622	54 399	65 938	45 740
Sum Budsjettendring i år	-2 527	-2 527	-2 527	-2 527
Konsekvensjustert budsjett	73 622	73 399	84 938	64 740
Konsekvensjustert ramme	-87 421	-87 644	-76 105	-96 303
Ramme 2024-2027	-87 421	-87 644	-76 105	-96 303

Moss havn KF

Beskrivelse av tjenesteområdet

Moss Havn KF er et kommunalt foretak opprettet etter kommunelovens kapittel 9 heleid av Moss kommune. Havnen er i første rekke en tilrettelegger og et nav for utvikling av lokalt og regionalt næringsliv som igjen skal føre til flere, tryggere og kunnskapsbaserte arbeidsplasser.

Havnevirksomheten er bl.a. regulert gjennom havne- og farvannsloven (HFL), vedtekter og øvrig lovverk. Formålsparagrafen i HFL sier følgende:

Loven skal fremme sjøtransport som transportform og legge til rette for effektiv, sikker og miljøvennlig drift av havn og bruk av farvann, samtidig som det skal tas hensyn til et konkurransedyktig næringsliv. Loven skal ivareta nasjonale forsvars- og beredskapsinteresser.

Foretakets hovedmål er følgende:

- Moss havn skal være en viktig bidragsyter til regional verdiskapning, kunnskapsformidling og forvaltning av sjøarealene
- Moss havn skal utvikles for å dekke næringslivets logistikkbehov

Økonomiplan for 2024-2027

- Moss havn skal være en kompakt byhavn som dekker regionens behov
- Moss havn skal være smart, effektiv og miljøvennlig. Det skal være høy grad av sikkerhet i alle operasjoner og nullvisjon for arbeidsulykke

Foretaket består i dag av 11 ansatte fordelt på 10,1 årsverk.

Utfordringer og utvikling

Moss havn er inne i en langsiktig endring av havn og arealer for å møte fremtidige behov for havnetjenester på arealer som er i tråd med områdereguleringsplan for havn og sentrumsplan for utvikling av arealer rundt.

Jernbaneutbyggingen skulle være ferdig i 2025 og Bane Nor har flagget en forsinkelse frem til rundt 2030. Det er usikkert når Moss havn får tilbake arealer som skal være del av havn i fremtiden.

Sjøsidens Moss AS har opsjon på innerste del av Moss havn. Overtakelse utløser oppgjør som skal finansiere fremtidige investeringer (garantisum 219 millioner i 2016-kroner). Sjøsidens har meddelt at de ikke vil regulere dette området i første omgang og det er da usikkert når dette vil bli gjennomført.

Tiltak under satsningsområdene utledet fra strategiske planer

Aktiviteter for å nå strategiske målsettinger

I 2024 er det budsjettet med flere aktiviteter som går over kortere eller lengre tid og som bidrar til å nå våre mål satt i strategisk plan. Dette inkluderer innkjøp, prosjekter (både administrative, utvikling og investering) og andre viktige aktiviteter.

Utviklingsprosjekter

- Havneutvikling, gjennomgang av alle initiativ og sammenstilling i en total anbefaling videre utvikling (kai, kran, teknologi med mer)
- Fjernstyring av havnekran / bidrag inn i Autoport-prosjektet
- Anbud operatør containerterminal, oppfølging fra arbeid startet i 2023

EU/Interreg prosjekter

- MODI
- REDII PORTS

Investeringer

- Værlekaia oppgradering, videreføring av prosjekt fra 2022 - 2023
- Kocks kran ombygging for fjernstyring, oppfølging fra 2023
- Tollboden med branntiltak
- Ladeinfrastruktur for lastebiler og trucker, dette er tiltak for å nå målsetting om å bli nullutslippshavn innen 2030

Klima og miljø

Moss havn er Miljøfyrtårnsertifisert.

For å nå målet om en fossilfri Moss havn innen 2030 kreves det ny teknologi, investeringer og utbygging av Moss havn sine anlegg og driftsmidler. Det samme gjelder for leietakere og operatører i Moss havn. Arbeidet med anbudskonkurranse for terminaloperatør fra 2025 startet i 2023 med

Økonomiplan for 2024-2027

oppfølging i 2024. Her vil det innarbeides krav om klima og miljø som skal bidra til å oppfylle våre strategiske målsettinger.

Etablering av dronehavn er et viktig steg på veien til å etablere fossilfri havn. Dronehavn ble åpnet i 2022 og legger til rette for seilinger med elektriske sjødroner og tilhørende elektrisk terminalutstyr. Fra og med 2023 og årene fremover fases elektriske trekkvogner inn for transport til og fra dronehavna. Budsjettet har tatt høyde for investering i flere ladestasjoner for lastebiler og tunge maskiner.

Moss havn arbeider videre sammen med kunder, leietakere og operatør/andre aktører for å fremme denne utviklingen. Ved inngåelse av nye kontrakter vil det kunne legges inn krav til moderne og utslippsfrie løsninger.

Moss havn har i dag fossilfri bilpark, delvis fossilfri maskinpark og elektrisk containerkran. Elektrisk båt ble levert i 2023, og elektrisk lastebil 3.5 tonn ble anskaffet i 2023. Dages tunge hjullaster er planlagt utskiftet til elektrisk versjon i 2025.

Arbeidet med ny støyplan startet opp i 2022 og har vært arbeidet videre inneværende år og dette videreføres i 2024.

Driftsbudsjett 2024 - 2027

Driftsbudsjettet	2024	2025	2026	2027
Driftsinntekter	41 200 000	43 672 000	46300 000	49 080 000
Driftskostnader	26 570 570	27 899 200	29 294 200	30 759 000
Brutto driftsresultat	14 629 430	15 772 801	17 005 800	18 321 000
Sum finansposter	6 804 430	7 010 800	10 832 799	14 508 999
Netto årsresultat	7 825 000	8 762 000	6 173 000	3 812 000

Vedlegg - gebyrliste

Helse- og omsorgstjenester

Praktisk bistand pris per time

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Inntekt 2G-3G	340	355
Inntekt 3G og over	362	378
Inntekt inntil 2G	Sentral forskrift	Sentral forskrift

Praktisk bistand maks per måned

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Inntekt 2G-3G	1 700	1 775
Inntekt 3G og over	2 891	3 015
Inntekt inntil 2G	Sentral forskrift	Sentral forskrift

Vederlagsberegning

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Vederlag maks per døgn	3 226	3 117
Vederlag maks per måned	96 779	94 799

Oppholdsbetaling i institusjon/omsorgsbolig

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Dag- og nattopphold	Sentral forskrift	Sentral forskrift
Dagsentertilbud	182	190
Korttidsopphold	Sentral forskrift	Sentral forskrift

Matombringning -Hjemmeboende, per måltid

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Dessert	20	21
Grøt	25	26
Middag	78	81

Matombringning - Bo- og service

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Full kost - per måned	4 262	4 445
Middag og dessert -per mnd.	2 605	2 717

Vask av tøy

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Flatt-tøy per måned	515	537

Trygghetsalarmer

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Egenandel installasjon av trygghetsalarm	500	522

Økonomiplan for 2024-2027

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Trygghetsalarm per måned - Inntekt over 2G	296	309
Trygghetsalarm per måned - Inntekt under 2G	274	286

Aktivitetssenter (Lyngrabben, Melløs, Løvstad)

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Bading - per halvår, 100% plass	1 200	1 200
Brukerbetaling - per halvår, 100% plass	500	500
Mat og drikke - per halvår, 100% plass	1 500	1 500
Matlaging i grupper, per gang	35	35

Barnehage og skole

Det er 11 betalingsterminer per år.

Brukerbetaling barnehage -pris per måned

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
100 % - heldagsplass fra aug 2024	0	2 000
100 % - heldagsplass jan-jul 2024	3 000	3 000
Deltidsplass 40 % - 2 dager i uken fra aug 2024	0	950
Deltidsplass 40 % - 2 dager i uken jan-jul 2024	1 500	1 500
Deltidsplass 50 % - 2-3 dager i uken fra aug 2024	0	1 150
Deltidsplass 50 % - 2-3 dager i uken jan-jul 2024	1 800	1 800
Deltidsplass 60 % - 3 dager i uken fra aug 2024	0	1 350
Deltidsplass 60 % - 3 dager i uken jan-jul 2024	2 100	2 100
Deltidsplass 70 % - 3-4 dager i uken fra aug 2024	0	1 550
Deltidsplass 70 % - 3-4 dager i uken jan-jul 2024	2 400	2 400
Deltidsplass 80 % - 4 dager i uken fra aug 2024	0	1 750
Deltidsplass 80 % - 4 dager i uken jan-jul 2024	2 700	2 700
Deltidsplass 90 % - 4-5 dager i uken fra aug 2024	0	1 900
Deltidsplass 90 % - 4-5 dager i uken jan-jul 2024	2 900	2 900
Kjøp av ekstradag, pr. dag fra aug 2024	0	233
Kjøp av ekstradag, pr. dag jan-jul 2024	350	350
Søskenmoderasjon for barn nr. 2 fra aug 2024		30%
Søskenmoderasjon for barn nr. 2 jan-jul 2024	30%	30%
Søskenmoderasjon fra barn nr. 3 fra aug 2024		100%
Søskenmoderasjon fra barn nr. 3 jan-jul 2024	100%	100%
Søskenmoderasjon fra barn nr. 3, 01.01.2023-31.07.2023	50%	50%

Matpenger barnehage (selvfinansierende) – pris per mnd.

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
100 % - heldagsplass	370	385
Deltidsplass 40 % - 2 dager i uken	163	170
Deltidsplass 50 % - 2-3 dager i uken	193	201
Deltidsplass 60 % - 3 dager i uken	227	236
Deltidsplass 70 % - 3-4 dager i uken	279	290
Deltidsplass 80 % - 4 dager i uken	321	334
Deltidsplass 90 % - 4-5 dager i uken	333	346

Brukerbetaling SFO – pris uten mat – pris per mnd.

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
40 % plass elever i 1. og 2. trinn, kun kost	0	0 1 380 kroner i fratrekk for øvrige typer plasser for elever i 1. og 2. trinn
40 % plass, helår	1 410	1 470
60 % plass, 3 dager helår	1 990	2 080
For barn med særskilte behov vil SFO være gratis fra 5. - 7. trinn, kun kost	0	0
Helårsplass 100 %	3 300	3 450
Kjøp enkeltdag hel dag	310	325
Skoleårsplass, hel dag	2 570	2 680
Skoleårsplass, kun ettermiddag	2 340	2 440
Søskenmoderasjon ytes på den største plassen	25%	25%

Matpenger SFO – pris per mnd.

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
40 % plass, helår	100	105
60 % plass, 3 dager helår	140	145
Helårsplass 100 %	230	240
Skoleårsplass, hel dag	210	220
Skoleårsplass, kun ettermiddag	190	200
Ved kjøp av enkeltdager	15	20

Grunnskole

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Erstatning for tap av bøker	Nypris for tilsvarende	Nypris for tilsvarende

Helsetjenester for barn og unge

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Egenandel - administrering av prevensjonsmidler	200	200
Foreldreforbereidende kurs per par	200	200
Fysioterapitjeneste	Folketrygdens satser	Folketrygdens satser
Influensavaksine	200	250 Gebyret settes ut fra forventede utgifter
Jordmortjeneste	Folketrygdens satser	Folketrygdens satser
Utenlands vaksine, egenandel	200	250

Kultur

Betales i 2 terminer

Bibliotek -gebyr ved for sen betaling

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
1. varsel	0	0
2. varsel	0	0
3. varsel	150	150

Økonomiplan for 2024-2027

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Faktura for erstatningsbeløp for tapt materiale	Erstatningsbeløpet varierer	Erstatningsbeløpet Erstatning barnebok 200 kroner, varierer voksenbok 400 kroner, Dvd 200 kroner, tidsskrift 200 kroner
Inkasso ved v/tapte bøker, filmer o.a.	Erstatningsbeløp + inkasso	Erstatningsbeløp + inkasso
Tapt lånekort	20	20

Bibliotek - diverse

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Boknett barn	50	50
Boknett voksen	30	30
Kaffeautomat Moss	20	20
Kaffeautomat Rygge	20	20
Loppesalg bøker	10	10
Loppesalg tidsskrifter	50	50
Utskrifter/kopi A3	6	6
Utskrifter/kopi A3 farge	12	12
Utskrifter/kopi A4	3	3
Utskrifter/kopi A4 farge	6	6

Kulturskolen -brukerbetaling per skoleår

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
10 gratisplasser for barn i lavinntektsfamilier	søknad	søknad
3. barnet på kulturskolen	Gratis	Gratis
Barnekor 60 min	3 400	3 600
Inntektsbasert brukerbetaling fra 3G-5G (Moss)	søknad	søknad
Instrumentleie	600	600
Kulturmix (breddetilbud)	3 400	0 Tilbudet utgår fra skoleåret 2023/2024
Materialavgift keramikk	600	600
Materialavgift visuelle fag	600	600
Materialavgift animasjonsfilm	600	600
Moderasjon per disiplin – reduksjon fra andre disiplin	20%	20%
MUSIKK: Elevavgift en-til-en (musikk)	3 800	4 000
MUSIKK: Fordypning 50 min	6 500	7 200 Pris inkluderer fredagssamspill
MUSIKK: Fordypning musikk 40 min	5 400	6 200 Pris inkluderer fredagssamspill
MUSIKK: Fredagssamspill	0	1 600 Nytt tilbud fra skoleåret 2023/2024
MUSIKK: Mosseklengen	1 600	1 600
MUSIKK: Mossestryket	1 800	1 800
MUSIKKTEATER: fordypning APPLAUS	4 500	4 800
MUSIKKTEATER: kjerneprogram KLAPP	3 400	3 600
Søskenmoderasjon – per søsken fra første søsken	20%	20%
TEATER: fordypning	3 800	4 000
TEATER: kjerneprogram	3 400	3 600
TEATER: TeaterLEK	3 400	3 600
VISUELLE FAG: fordypning	3 700	0 Tilbudet utgår fra skoleåret 2023/2024
VISUELLE FAG: kjerneprogram - visuell kunst og keramikk	3 400	3 600
VISUELLE FAG: kjerneprogram animasjonsfilm og digital kunst	3 400	3 600
VISUELLE FAG: KunstLEK	3 400	3 600

Utlån av lokaler/arealer og billettpriser i kommunale svømmehaller

Torderød gård (alkohol ikke tillat)

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Utlån av 2. etasje (hele etasjen, rengjøringskostnader))	5 000	1 000
Utlån av møterom hel dag (rengjøringskostnader)	600	600

Gjerrebogen fritidshus (forbeholdt utleie til alkoholfrie arrangementer)

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Utlån av lokaler - hverdager	300	300
Utlån av lokaler (helg)	600	600
Utlån av lokaler (lag/foreninger)	500	500

Rampa fritidsklubb (forbeholdt utleie til alkoholfrie arrangementer)

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Utlån av lokaler - hverdager	300	450
Utlån av lokaler (helg)	600	600
Utlån av lokaler (lag/foreninger)	500	700

Allaktivitetshuset

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Kafé -per dag	1 250	1 250
Kafé -per time	250	250
Møterom (allaktivitetsrom) -per dag	600	600
Møterom (allaktivitetsrom) -per time	100	100

Hadeland kultursenter

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Utlån av peisestua til arrangementer (rengjøringskostnader)	1 200	500
Utlån av peisestua til møter (rengjøringskostnader)	500	500

Hoppert skole/kultursal

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Utlån per dag i helgen (rengjøringskostnader)	500	500
Utlån per time (rengjøringskostnader)	500	500

Høienhald bad (varmtvannsbasseng)

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Enkeltbad barn under 16 år	45	45
Enkeltbad familiebillett + voksne + 2 barn, ekstra barn 25 kr ved familierabatt	235	235
Enkeltbad voksne	95	95
Klippekort -10 klipp barn under 16 år	400	400
Klippekort -10 klipp voksne	850	850
Klippekort -Årskort (12mnd fra kjøpsdato) barn, student og honnør	1 900	1 900
Klippekort -Årskort (12mnd fra kjøpsdato) voksne	3 800	3 800
Leie av anlegget per time	700	700
Leie mer enn 10 avtaler per uke, 20% rabatt, per time	0	560

Økonomiplan for 2024-2027

Mossehallen - svømmehall

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Grupperabatt min. 10 pers	20%	20%
Klippekort (10 kl.) barn under 16 år	350	0
Klippekort. 10 klipp voksne, 20 klipp barn u/16 år	720	720 Klippekort barn endret fra 10 klipp til 350 kr til 20 klipp 720 kr
Pristillegg ut over åpningstid (tillegg til leie) etter avtale med avd. Idrett	0	750
Publikumsbad barn under 16 år, student og honnør	40	40
Publikumsbad familiebillett 2 voksne + 2 barn (for hvert ekstra barn kr 20,-)	200	200
Publikumsbad voksne	80	80
Trening for andre – svømmehall pr time	1 250	1 250
Trening for lokale idrettslag innenfor åpningstid barn og unge	0	0
Trening for lokale idrettslag innenfor åpningstid voksne	0	0
Utleie av svømmehall til idrettsskole/svømmeskole per dag	1 000	1 000
Utleie av svømmehall til idrettsskole/svømmeskole per time	300	300
Utleie av svømmehall til instruktørkurs, livredningskurs, stevner pr time	1 250	1 250
Utlån av dusj og badstue	60	60
Utlån av garderobe per time	80	80
Årskort (12 mnd. fra kjøpsdato) voksen	0	3 000
Årskort barn, student og honnør (12 mnd. fra kjøpsdato)	0	1 500

Mossehallen - idrettshall

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Arrangementer helg per time	0	300
Kamper per time, fra 15 år	0	300
Konferanserom faste leietagere pr time	100	100 Faste leietakere betaler 50% av leiepris
Konferanserom pr time (følger med ved leie av hall til arrangement i helg)	200	200
Pristillegg ut over åpningstid (tillegg til leie) etter avtale med avd. Idrett	750	750
Trening for lokale idrettslag innenfor åpningstid barn og unge	0	0
Utleie av hall til idrettsskole i ferier per dag	1 000	1 000
Utleie av hall til idrettsskole i ferier per time	300	300
Utlån hall per time 1/3	300	300

Svømmehall - Ryggehallen

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Barn under 16 år, honnør og student	30	30
Familiebillett 2 voksne + 2 barn (for hvert ekstra barn kr 15,-)	150	150
Trening for andre, utenfor kommunen	600	600
Trening for lokale idrettslag innenfor åpningstid barn og unge	0	0
Trening lokale idrettslag innenfor åpningstid voksne	0	0
Utleie av svømmehall til idrettsskole/svømmeskole per dag	300	300
Utleie av svømmehall til idrettsskole/svømmeskole per time	1 000	1 000
Voksne	60	60

Økonomiplan for 2024-2027

Nøkkelandhallen, Ryggehallen, Hoppert, Ekholthallen og Øreåsenhallen

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Andre arrangementer (messer/konserter ol.) etter avtale med avd. Idrett	Fastsettes i hvert tilfelle	Fastsettes i hvert tilfelle
Kamper per. time, fra 15 år	0	400
Pristillegg ut over åpningstid (tillegg til utlån) etter avtale med avd. Idrett	750	750
Sosiale rom/møterom faste leietakere	0	100 Faste leietakere betaler 50% av leiepris
Sosiale rom/møterom lite, per time	100	100
Sosiale rom/møterom stort, per time	200	200
Trening lokale idrettslag/foreninger, i tildelt treningstid	0	0
Treningsrom per time (maks antall personer fastsettes)	500	500
Utleie av hall til idrettsskole i ferier per dag	1 000	1 000
Utleie av hall til idrettsskole i ferier per time	300	300
Utlån hall per time	400	400

Utlån gymsaler

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Andre per time	95	95
Organisasjoner med fysisk aktivitet for barn/unge, funksjonshemmede/syke	0	0

Kunstgressbaner (Melløs, Bellevue, Nøkkeland)

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Kamper per time, fra 15 år	300	300
Pristillegg ut over åpningstid (tillegg til utlån) etter avtale med avd. Idrett	750	750
Trening lokale idrettslag/foreninger	0	0
Utleie av baner til idrettsskole i ferier per dag	1 000	1 000
Utleie av baner til idrettsskole i ferier per time	300	300
Utlån andre	500	500

Gressbaner (A+B-feltet, Løken, Øre)

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Kamper per time, fra 15 år	300	300
Trening lokale idrettslag/foreninger	0	0
Utleie av baner til idrettsskole i ferier per dag	1 000	1 000
Utleie av baner til idrettsskole i ferier per time	300	300

Melløs Stadion

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Friddrettsanlegg, kamper og arrangementer (med arrangementsgarderober/foajé) per time	300	300
Hovedbanen, kamper og arrangementer, (med arrangementsgarderober/foajé) etter avtale med avd. Idrett	Fastsettes ved hvert tilfelle	Fastsettes ved hvert tilfelle
Møterom stort (følger med ved leie av stadionanlegget til kamper/arrangement)	0	500

Økonomiplan for 2024-2027

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Møterom stort faste leietakere 50%	0	250 Faste leietakere betaler 50% av leiepris
Pristillegg utover åpningstid (i tillegg til utlån) etter avtale med avd. idrett	750	750
Trening friidrettsanlegg (løpebane, hoppegrop mm.)	0	0
Utleie til fotball-/idrettsskole i ferier per dag (per bane)	1 000	1 000
Utleie til fotball-/idrettsskole i ferier per time (per bane)	300	300

Øvrige priser

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Avfallshåndtering. Leie av container etter arrangement	Etter gjeldende satser	Etter gjeldende satser
Hærverk/ødeleggelser som medfører erstatning eller reparasjon		Faktiske kostnader
Leie av garderobeanlegg/toaletter eksternt arrangement, fakturere kostnader til renhold og forbruksartikler	Etter gjeldende satser	Etter gjeldende satser
Opprydning/renhold etter trening/arrangement, ikke utført av leietaker som avtalt	0	750
Renhold under arrangement i helg, kan bestilles på forhånd etter avtale med renholdstjenesten	Etter gjeldende satser	Etter gjeldende satser
Tap av brikke elektronisk tilgang/behov for ekstra, pr. stk	200	200
Tillegg for fjerning av klister utenfor spillflate ved kamper/arrangement	Etter gjeldende satser	Etter gjeldende satser
Utløst alarm, utrykning. Faktureres leietaker	Etter gjeldende satser	Etter gjeldende satser

Skolelokaler

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Overnatting i gymsal/klasserom ved turneringer og annet - pr person pr natt	100	100
Renhold under arrangement i helg, kan bestilles på forhånd etter avtale med renholdstjenesten	Etter gjeldende satser	Etter gjeldende satser
Utløst alarm, utrykning. Faktureres lånetaker	Etter gjeldende satser	Etter gjeldende satser
Utlån aula, Gullfunnet, Vardåsen/kantineområdet Rygge ungdomsskole Samlingssalen Nøkkeland skole pr dag inntil 8 timer lørdag/søndag	1 500	1 500
Utlån aula, Gullfunnet, Vardåsen/kantineområdet Rygge ungdomsskole, Samlingssalen Nøkkeland skole pr dag inntil 8 timer hverdager	1 000	1 000
Utlån av lokaler - fast gjennom året	Etter egen avtale	Etter egen avtale
Utlån barnehage, gymsal (i barnehage/skole der barnet selv går) til f eks sosialt arrangement/barneburstdag	0	0
Utlån grupperom, møterom inntil 8 timer < 10 personer	300	300
Utlån grupperom, møterom inntil 8 timer < 10 personer - lørdag/søndag	500	500
Utlån ordinære klasserom, store møterom, kantine, auditorium pr dag inntil 8 timer - lørdag/søndag	1 000	1 000
Utlån ordinære klasserom, store møterom, kantine, auditorium pr dag inntil 8 timer hverdager	500	500
Utlån spesialrom (mat og helse, kunst og håndverk, musikk) pr dag inntil 8 timer - hverdager	800	800
Utlån spesialrom (mat og helse, kunst og håndverk, musikk) pr dag inntil 8 timer - lørdag/søndag	1 000	1 000

Moss kulturhus (kunstneriske arrangement ikke mva-pliktig, andre arrangementer påregnes mva)

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Ekstraforestilling samme dag (4 timer ekstra leie, næring og organisasjon i kommunen)	50% tillegg	50% tillegg
Leie av 1 tekniker pr dag (Inntil 10 timer)	5 000	5 000
Leie lokaler pr. dag inntil 8 timer Parkteatret teatersal (næring)	35 000	35 000
Leie lokaler pr. dag inntil 8 timer Parkteatret teatersal (organisasjon i kommunen)	15 000	15 000
Leie lokaler pr. dag inntil 8 timer Samfunnssalen/liten (næring)	1 000	1 000
Leie lokaler pr. dag inntil 8 timer Samfunnssalen/liten (organisasjon i kommunen)	500	500
Leie lokaler pr. dag inntil 8 timer Samfunnssalen/stor (næring)	15 000	15 000
Leie lokaler pr. dag inntil 8 timer Samfunnssalen/stor (organisasjon i kommunen)	6 500	6 500
Teknikertimer overtid*	1 100	1 100

*Etter 8 timer faktureres overtid. Mellom kl. 01:00 og 08:00 beregnes overtid med et tillegg på 100% av ordinær timepris. På offentlige helligdager er timeprisen 133% av ordinær timepris.

Borgerlig vigsel

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Brudepar som ikke er bosatt i Moss kommune	1 000	1 070
I normalarbeidstiden utenfor kommunens vigselslokale	1 000	1 070
Utenfor normal arbeidstid i kommunens vigselslokaler	1 500	1 600
Utenfor normal arbeidstid og andre steder enn i kommunens vigselslokaler	2 500	2 670
Vitner (en eller to) fra kommunen i normalarbeidstiden utenfor kommunens vigselslokale	1 000	1 070

Alkohol servering

Gebyrer ved innvilget ambulerende bevilling og bevilling for enkeltanledning. Kommunen følger de til enhver tid fastsatte gebyrene i forskrift til alkohollovens § 6-2

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Gebyr ved innvilget ambulerende bevilling	400	420

Ved innvilget skjenkebevilling for enkeltanledning

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
For arrangement med 200 personer eller færre	400	420
For arrangement med flere enn 200 personer	1 200	1 250
For festival og større arrangement	5 800	5 800 Oppdateres i henhold til minstegebyret for ordinær skjenkebevilling i alkoholforskriften § 6-2 så snart dette oppdateres nær slutten av 2023

Økonomiplan for 2024-2027

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Utstedelse av kopi av bevis på bestått etablerer- og kunnskapsprøve	400	0 Prøveavgift innbetales til AOF ved prøvetaking. Prøvebevis faktureres ikke av kommunen iht. lovverket. Kommunen kan sende kopi der prøvebeviset kan lokaliseres digitalt, men lager ikke nye.

Eiendomsskatt

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Boliger, fritidsboliger og landbrukseiendommer (promillesats)	2,8	2,8
Næringsseiendommer (promillesats)	2,8	2,8

Kommunale avgifter

Vannavgift eks mva.

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Bomtut - ikke overholdt avtalt avtaletidspunkt - vannmålere	0	690
Fast del per boenhet	0	0
Fastbeløp mindre vann innlegg (per eiendom/vannmåler)	500	500
Fastbeløp vann innlegg større enn 100 mm	12 240	12 770
Fastbeløp vann innlegg større enn 63 mm – tom. 100 mm	8 160	8 510
Kommunal avlesning av vannmåler	1 180	1 230
Målt forbruk per m3	17,45	25,22
Tilknytningsavgift per m2 bruksareal	1,00	1,00
Vannavstengning på kommunal ledning for utbedring privat nett	2 800	2 920

Vannavgift inkl. mva.

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Bomtut - ikke overholdt avtalt avtaletidspunkt - vannmålere	0	863
Fast del per boenhet	0	0
Fastbeløp mindre vann innlegg (per eiendom/vannmåler)	625	625
Fastbeløp vann innlegg større enn 100 mm	15 300	15 963
Fastbeløp vann innlegg større enn 63 mm – tom. 100 mm	10 200	10 638
Kommunal avlesning av vannmåler	1 475	1 538
Målt forbruk per m3	21,80	31,53
Tilknytningsavgift per m2 bruksareal	1,25	1,25
Vannavstengning på kommunal ledning for utbedring privat nett	3 500	3 650

Økonomiplan for 2024-2027

Avløpsavgift eks mva.

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Besøksgebyr, utført besøk uten mulighet til kontroll av renselanlegg	550	570
Fastbeløp avløp (per eiendom/vannmåler)	750	750
Forurensningsgebyr ved pålegg om endringer for eneboliger pr dag	320	330
Kontroll av avløpsanlegg i spredt bebyggelse - helårsbebyggelse	1 280	1 340
Kontroll av avløpsanlegg i spredt bebyggelse - hytter	750	780
Kontroll mindre påslipp	0	1 340
Kontroll større påslipp	0	2 250
Målt avløpsforbruk per m3	27,00	36,30
Saksbehandling av midlertidig påslipp - kurant sak	0	5 630
Saksbehandling av midlertidig påslipp - større saksomfang	0	16 980
Saksbehandling av påslipp - kurant sak	0	5 630 Kurant sak - saksbehandling som eksempelvis omfatter påslipp av olje og fett
Saksbehandling av påslipp - større saksomfang	0	16 980 Sak som kan ha større omfang - saksbehandling som eksempelvis omfatter påslipp fra industri og/eller prosessavløp
Saksbehandling mindre endring av påslippstillatelse - kurant sak	0	2 250
Saksbehandling mindre endring av påslippstillatelse - større saksomfang	0	5 630
Saksbehandling mindre endring av utslippstillatelse over 15 PE	2 160	2 250 PE = Personekvivalenter
Saksbehandling mindre endring av utslippstillatelse tom 15 PE	2 160	2 250 PE = Personekvivalenter
Søknad om utslippstillatelse spredt bebyggelse over 15 PE	16 280	16 980 I tillegg kommer dekning av fakturakostnad for lab-tjeneste. PE = Personekvivalenter
Søknad om utslippstillatelse spredt bebyggelse tom 15 PE	5 400	5 630 I tillegg kommer dekning av fakturakostnad for lab-tjeneste. PE = Personekvivalenter
Tilknytningsavgift per m2 bruksareal	1,00	1,00
Tilsyn med avløpsanlegg i spredt bebyggelse (varslet etter avvik)	0	2 250
Tilsyn større påslipp (etter varsling)	0	2 250
Tilsyn større påslipp (etter varsling)	0	5 630
Transportgebyr tømning av fettutskiller	1 040	1 200
Transportgebyr tømning av septiktank	1 040	1 200
Tømning av fettutskiller pr m3	290	330
Tømning av tett tank pr m3	290	330

Økonomiplan for 2024-2027

Avløpsavgift inkl. mva.

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Besøksgebyr, utført besøk uten mulighet til kontroll av renselanlegg	688	713
Fastbeløp avløp (per eiendom/vannmåler)	938	938
Forurensningsgebyr ved pålegg om endringer for eneboliger pr dag	400	413
Kontroll større påslipp - unntatt merverdiavgift	0	2 250
Kontroll av avløpsanlegg i spredt bebyggelse - helårsbebyggelse - unntatt merverdiavgift	1 600	1 340
Kontroll av avløpsanlegg i spredt bebyggelse - hytter - unntatt merverdiavgift	937	780
Kontroll mindre påslipp - unntatt merverdiavgift	0	1 340
Målt avløpsforbruk per m3	33,75	45,38
Saksbehandling av midlertidig påslipp - kurant sak - unntatt merverdiavgift	0	5 630
Saksbehandling av midlertidig påslipp - større saksomfang - unntatt merverdiavgift	0	16 980
Saksbehandling av påslipp - kurant sak - unntatt merverdiavgift	0	5 630 Kurant sak - saksbehandling som eksempelvis omfatter påslipp av olje og fett
Saksbehandling av påslipp - større saksomfang - unntatt merverdiavgift	0	16 980 Sak som kan ha større omfang - saksbehandling som eksempelvis omfatter påslipp fra industri og/eller prosessavløp
Saksbehandling mindre endring av påslippstillatelse - kurant sak - unntatt merverdiavgift	0	2 250
Saksbehandling mindre endring av påslippstillatelse - større saksomfang - unntatt merverdiavgift	0	5 630
Saksbehandling mindre endring av utslippstillatelse over 15 PE - unntatt merverdiavgift	2 700	2 250 PE = Personekvivalenter
Saksbehandling mindre endring av utslippstillatelse tom 15 PE - unntatt merverdiavgift	2 700	2 250 PE = Personekvivalenter
Søknad om utslippstillatelse spredt bebyggelse over 15 PE - unntatt merverdiavgift	20 350	16 980 I tillegg kommer dekning av fakturakostnad for lab-tjeneste. PE = Personekvivalenter
Søknad om utslippstillatelse spredt bebyggelse tom 15 PE - unntatt merverdiavgift	6 750	5 630 I tillegg kommer dekning av fakturakostnad for lab-tjeneste. PE = Personekvivalenter
Tilknytningsavgift pr m2 bruksareal	1,25	1,25
Tilsyn med avløpsanlegg i spredt bebyggelse (varslet etter avvik) - unntatt merverdiavgift	0	2 250
Tilsyn mindre påslipp - unntatt merverdiavgift	0	2 250
Tilsyn større påslipp - unntatt merverdiavgift	0	5 630
Transportgebyr tømning av fettutskiller	1 300	1 500
Transportgebyr tømning av septiktank	1 300	1 500
Tømming av fettutskiller pr m3	360	413
Tømming av tett tank pr m3	360	413

Økonomiplan for 2024-2027

Husholdningsrenovasjon eks mva.

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Ekstratømming restavfall 240 liter	495	635
Ekstratømming restavfall 3-5 m3 nedgravd	1 265	1 620
Ekstratømming restavfall 360 liter	530	680
Ekstratømming restavfall 660 liter	625	800
Ekstratømming restavfall Dobbel tømmeffrekvens i forhold til standard - ekstra	100%	100%
Ekstratømming restavfall Gebyr for ekstratømming utsortert	470	600
Ekstratømming restavfall 140 liter (standard)	470	600
Fritidsrenovasjon -Campingrenovasjon	1 240	1 490 tømming i perioden påske-15.10 og et redusert tilbud fra 15.10 til påske
Fritidsrenovasjon -Hytterrenovasjon	1 860	2 240 tømming i perioden påske-15.10 og et redusert tilbud fra 15.10 til påske
Fritidsrenovasjon -Nedgravde løsninger camping, per enhet	1 240	1 490 tømming i perioden påske-15.10 og et redusert tilbud fra 15.10 til påske
Gangtillegg prisgruppe 1 (8-20 m)	880	1 125
Gangtillegg prisgruppe 2 (21-30 m)	1 690	2 160
Gangtillegg prisgruppe 3 (31-40 m)	2 510	3 210
Glass/metall 140 liter (standard), 240 liter, 360 liter, 660 liter	285	285
Nedgravde løsninger, per boenhet	2 430	2 920
Papp/papir 240 liter (standard), 360 liter, 660 liter	285	285
Papp/papir/drikkekartong inntil 103 container	22 660	22 660
Plast 140 liter (sekk), 240 liter (standard), 360 liter, 660 liter	285	285
Plastemballasje inntil 103 container	22 660	22 660
Restavfall 1000 liter	17 740	22 705
Restavfall 140 liter (standard)	2 245	2 875
Restavfall 140 liter med tømming hver 14. dag	1 150	1 470
Restavfall 240 liter	4 120	5 275
Restavfall 360 liter	6 430	8 230
Restavfall 660 liter	11 500	14 720
Restavfall inntil 103 container	69 660	89 165

Husholdningsrenovasjon inkl. mva.

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Ekstratømming restavfall 240 liter	619	794
Ekstratømming restavfall 3-5 m3 nedgravd	1 581	2 025
Ekstratømming restavfall 360 liter	663	850
Ekstratømming restavfall 660 liter	781	1 000
Ekstratømming restavfall Dobbel tømmeffrekvens i forhold til standard - ekstra	100%	100%
Ekstratømming restavfall Gebyr for ekstratømming utsortert	588	750
Ekstratømming restavfall 140 liter (standard)	588	750
Fritidsrenovasjon -Campingrenovasjon	1 550	1 863 tømming i perioden påske-15.10 og et redusert tilbud fra 15.10 til påske
Fritidsrenovasjon -Hytterrenovasjon	2 325	2 800 tømming i perioden påske-15.10 og et redusert tilbud fra 15.10 til påske

Økonomiplan for 2024-2027

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Fritidsrenovasjon -Nedgravde løsninger camping, per enhet	1 550	1 863 tømming i perioden påske-15.10 og et redusert tilbud fra 15.10 til påske
Gangtillegg prisgruppe 1 (8-20 m)	1 100	1 406
Gangtillegg prisgruppe 2 (21-30 m)	2 113	2 700
Gangtillegg prisgruppe 3 (31-40 m)	3 138	4 013
Glass/metall 140 liter (standard), 240 liter, 360 liter, 660 liter	356	356
Nedgravde løsninger, per boenhet	3 038	3 650
Papp/papir 240 liter (standard), 360 liter, 660 liter	356	356
Papp/papir/drikkekartong inntil 103 container	28 325	28 325
Plast 140 liter (sekk), 240 liter (standard), 360 liter, 660 liter	356	356
Plastemballasje inntil 103 container	28 325	28 325
Restavfall 1000 liter	22 175	28 381
Restavfall 140 liter (standard)	2 806	3 594
Restavfall 140 liter med tømming hver 14. dag	1 438	1 838
Restavfall 240 liter	5 150	6 594
Restavfall 360 liter	8 038	10 288
Restavfall 660 liter	14 375	18 400
Restavfall inntil 103 container	87 075	111 456

Gebyr for feiing og tilsyn

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Årsgebyr for boligtilsyn og feiing -eks. mva *	440	440
Årsgebyr for boligtilsyn og feiing -inkl. mva *	550	550

*Regulert av Lov om vern mot brann, eksplosjon og ulykker med farlig stoff og om brannvesenets redningsoppgaver (brann- og eksplosjonsvernloven) Kapittel 6. Gebyr, kompensasjon og erstatning m.m. § 28 Gebyr m.m. Feiertjenestene er 100 prosent avgiftsfinansiert og årsgebyret fastsettes i henhold til H-3/14 Retningslinjer for beregning av selvkost for kommunale betalingstjenester (KMD).

Graving av stikkledninger eks. mva

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Annet arbeid som sprengning, massutskifting etc. avtales separat	0	0
Deler for kobling. Pris per grøft	1 045	1 100
Graving av grøft dypere enn 2,0m inkl. rør. Pris per m.	3 500	3 700 Priser inneholder grovplanering av traseen og ledninger: 32mm vann, 110mm overvann. Andre dimensjoner må avtales og bekostes.
Graving av grøft inntil 2,0 m dybde inkl. rør. Pris per m.	3 200	3 400 Priser inneholder grovplanering av traseen og ledninger: 32mm vann, 110mm overvann. Andre dimensjoner må avtales og bekostes.
Kryssing av gjerder, hekk etc.	2 115	2 230
Kryssing av kabler	1 795	1 900
Kvikkleier grunnundersøkelser	0	10 000
Montering av husdrenskum	8 085	8 600

Graving av stikkledninger inkl. mva

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Annet arbeid som sprengning, massutsifting etc. avtales separat		
Deler for kobling. Pris per grøft	1 306	1 375
Graving av grøft dypere enn 2,0m inkl. rør. Pris per m.	4 375	4 625 Priser inneholder grovplanering av traseen og ledninger: 32mm vann, 110mm overvann. Andre dimensjoner må avtales og bekostes.
Graving av grøft inntil 2,0 m dybde inkl. rør. Pris per m.	4 000	4 250 Priser inneholder grovplanering av traseen og ledninger: 32mm vann, 110mm overvann. Andre dimensjoner må avtales og bekostes.
Kryssing av gjerder, hekk etc.	2 644	2 788
Kryssing av kabler	2 242	2 375
Kvikkleier grunnundersøkelser	0	12 500
Montering av husdrenskum	10 106	10 750

Tiltaksplan for graving i forurenset grunn

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Enkel sak – saksbehandling	8 710	9 085
Enkel sak – tilsyn/kontroll	3 710	3 870
Omfattende sak – saksbehandling	28 590	29 820
Omfattende sak – tilsyn / kontroll	7 525	7 850

Handel med fyrverkeri

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Gebyr for behandling av søknader om tillatelse til handel med fyrverkeri i klasse II, III og IV	2 350	2 450
Gebyr for gjennomføring av tilsyn/kontroll	1 245	1 300

Gravetillatelser

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Behandlingsgebyr	3 420	3 600
Kontrollgebyr	1 090	1 140

Parkering avgiftsbelagte plasser

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Kontrollsanksjon (avgiftsplasser)	660	660 Prisene følger de maksimalpriser Stortinget til enhver tid bestemmer.
Kontrollsanksjon (overtredelse på plasser reservert for forflytningshemmede)	990	990 Prisene følger de maksimalpriser Stortinget til enhver tid bestemmer.
Parkeringsgebyr (feilparkering i strid med skiltforskriften eller trafikkreglene)	990	990 Prisene følger de maksimalpriser Stortinget til enhver tid bestemmer.
Peer Gynt helsehus: Biler med fossilt drivstoff - per time	26	27
Peer Gynt helsehus: Elbiler per time	13	13 Parkeringsavgift betales i tillegg til pris per kWh ved lading (inkluderes i prisen som betales på ladestolpen)
Sone 1 (Sentrum og Mossehallen): Biler med fossilt drivstoff - per time	32	33

Økonomiplan for 2024-2027

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Sone 1 (Sentrum og Mossehallen): Elbiler per time	16	17 Ved lading av elbil betales parkeringsgebyr i tillegg til ladekostnaden på antall kWh. Gebyret er inkludert i prisen som betales på ladestolpen.
Sone 2 (Myra): Biler med fossilt drivstoff – per time	11	11
Sone 2 (Myra): Elbiler	0	0 Elbiler betaler for kWh ved lading i sone 2
Sone 2 (Myra): Per dag - ved parkering i mer enn 5 timer	52	54

Utleie av kommunal gategrunn

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Foodtrucks – per dag	290	290
Foodtrucks - per halvår	3 100	3 100
Foodtrucks – per måned	1 850	1 850
Foodtrucks - per uke	900	900
Foodtrucks - per år	6 100	6 100
Riggplasser /leie av grunn utenfor sentrum per m2 per mnd.	15	20
Riggplasser i sentrum (containere ol.) per m2 per dag	1,50	1,60
Riggplasser i sentrum (containere ol.) per m2 per mnd.	45	50
Riggplasser/leie av grunn utenfor sentrum per m2 per dag	0,50	0,60
Uteservering - per m2 pr mnd.	55	55
Uteservering - per m2 pr år	155	155

Gebyr landbruk

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Gebyr for behandling av konsesjonssaker*	5 000	5 000

*Gebyret er det samme for Moss og Råde kommune. Maksgebyr fastsettes av Landbruks- og matdepartementet.

Arbeidstillatelse

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Behandlingsgebyr	1 000	1 040

Gravplass og gravferd

Priser foreslått av kirkelig fellesråd iht. gravferdslovens § 21

Gravplass og gravferd innenbys

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Administrasjonsgebyr gravstell	150	150
Festeavgift kistegrav 1 år	400	420
Festeavgift kistegrav 10 år	4 000	4 200
Festeavgift kistegrav 20 år	8 000	8 400
Festeavgift kistegrav 5 år	2 000	2 100
Festeavgift urnegrav 1 år	300	320
Festeavgift urnegrav 10 år	3 000	3 200
Festeavgift urnegrav 20 år	6 000	6 400
Festeavgift urnegrav 5 år	1 500	1 600
Fjerning av gravstøtte, sokkel og opprydding	1 000	0
Kremasjonsavgift	6 970	6 970 Kremasjonsavgift foreløpig ikke oppdatert
Medfestet grav, 20 år	7 000	8 400
Navnet minnelund	9 500	9 900
Navnet minnelund medfeste	0	6 400
Samlingsmusikk	1 000	1 050
Stell av legatgraver momspliktig	1 050	1 350
Tilbakesetting gravminne	0	2 500

Gravplass og gravferd utenbys

Gebyr	Sats 2023	Sats 2024 Merknad
Administrasjonsgebyr gravstell	150	150
Festeavgift kistegrav 1 år	800	840
Festeavgift kistegrav 10 år	8 000	8 400
Festeavgift kistegrav 20 år	16 000	16 800
Festeavgift kistegrav 5 år	4 000	4 200
Festeavgift urnegrav 1 år	600	640
Festeavgift urnegrav 10 år	6 000	6 400
Festeavgift urnegrav 20 år	12 000	12 800
Festeavgift urnegrav 5 år	3 000	3 200
Fjerning av gravstøtte, sokkel og opprydding	1 000	0
Kistenedsetting	2 500	4 200
Medfestet grav, 20 år	0	16 800
Navnet minnelund	0	22 700
Navnet minnelund medfeste	0	12 800
Stell av legatgraver momspliktig	1 050	1 350
Tilbakesetting gravminne	0	2 500
Urnedsetting	900	1 200

Gebyr etter plan og bygningsloven

Gebyr for behandling av konsesjonssaker

Gebyret er det samme for Moss og Råde kommune. Maksgebyr fastsettes av Landbruks- og matdepartementet.

Gebyrer etter plan og bygningsloven

Hjemmel: Plan- og bygningsloven § 33-1, jf. byggesaksforskriften og eierseksjonsloven § 15. Matrikkellovens 32 og forskriftens §16 Vedtak: Moss kommune 06.11.2019, sak KST 037/19 og 038/19

Ikrafttredelse: 1. januar 2020

Revidert ved budsjettbehandling i 2023.

Kapittel 1 – Generelle bestemmelser

Gebyrer etter dette regulativ betales etter faktura utstedt av kommunen. Betaling kan kreves før forretning berammes, arbeid igangsettes eller før tillatelser/vedtak fattes. Alle priser er angitt i norske kroner. Det beregnes ikke merverdiavgift på gebyrer etter plan- og bygningsloven eller eierseksjonsloven.

Regulativet speiler det faktiske arbeidet de ulike sakstypene medfører. Samlet fakturert gebyr dekker saksbehandling, administrasjonskostnader, tilsyn med videre.

§ 1-1. Betalingsplikt

Alle som får utført tjenester etter dette regulativet skal betale gebyr. Kommunen krever i tillegg inn tinglysingsgebyr og dokumentavgift i saker der kommunen må forskuttere dette.

§ 1-2. Tidspunkt for gebyrfastsetting og fakturering

Gebyr etter plan- og bygningsloven og eierseksjonsloven beregnes etter de satser som gjelder på tidspunktet fullstendig søknad mottas av kommunen, med mindre noe annet fremgår av regulativet.

Gebyret faktureres når vedtak fattes, etter avholdt oppstartsmøte eller forhåndskonferanse eller når kommunen har ferdigbehandlet eller avsluttet saken. Planforslag faktureres ved vedtak om offentlig ettersyn.

Gebyret forfaller til betaling 30 dager etter fakturadato. Ved for sen betaling påløper purregebyr etter inkassoforskriften. Gebyret må betales og forfaller uansett om vedtaket er påklaget eller det er søkt om reduksjon av gebyr.

§ 1-3. Gebyr og priser i regulativet

Regulativets gebyrer reflekterer kommunens arbeid med de ulike sakstypene og er beregnet i samsvar med selvkostprinsippet. Gebyrregulativet vedtas årlig av kommunestyret som har anledning til å prise gebyrene lavere enn selvkost.

§ 1-4. Sakkyndig bistand

Der kommunen leier inn sakkyndig bistand for kontroll, uttalelser, vurderinger ut fra lov- og

forskriftskrav og lignende, vil kostnadene for slik bistand bli tillagt gebyret. I tillegg blir det fakturert for medgått tid for kommunens arbeid med å hente inn denne bistanden.

§ 1-5. Urimelig gebyr

Dersom fagutvalget etter egen vurdering eller etter skriftlig søknad anser gebyret som klart urimelig, kan gebyret settes ned. Søknad om redusert gebyr utsetter ikke betalingsfristen.

§ 1-6. Klage

Når gebyret er hjemlet i plan- og bygningsloven § 33-1, eierseksjonsloven § 15, eller matrikkelloven er det ikke anledning til å klage på gebyret i den enkelte sak. Enkeltvedtak etter § 1-5 om urimelig gebyr kan påklages til Fylkesmannen i Viken etter reglene i forvaltningsloven.

§ 1-7. Avslag

Saksbehandlingen anses som avsluttet dersom det ikke er sendt klage innen klagefristens utløp. For å etterleve selvkostreglene skal det ved avslag betales 100 % av ordinært gebyr. Beløpet blir ikke godskrevet ved ny eller endret søknad.

§ 1-8. Tilbaketrekking av søknad

Dersom søknad trekkes tilbake, skal tiltakshaver eller søker betale en andel av gebyret avhengig av hvor langt kommunen har kommet i behandlingen av søknaden. Det fremgår av regulativet hvor mye som skal betales.

§ 1 – 9 Definisjoner og forklaringer

I denne forskriften menes med:

1. Pbl: Lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven).
2. Eiersl: Lov om eierseksjoner (eierseksjonsloven).
3. SAK: Forskrift om byggesak (byggesaksforskriften).
4. TEK: Forskrift om tekniske krav til byggverk (byggeteknisk forskrift).
5. Søknadspåklagte tiltak: Tiltak definert i plan- og bygningsloven §§ 20-1, 20-2, 20-3, 20-4.
6. Grunngebyr: Gebyr som skal dekke de generelle oppgavene i saksbehandlingsprosessen som er uavhengig av tiltakets kompleksitet og størrelse.
7. Saksbehandlingsgebyr: Gebyr som skal dekke oppgavene i saksbehandlingsprosessen som er avhengig av tiltakets kompleksitet og størrelse.
8. Registreringsgebyr: Gebyr som skal dekke arbeidet med oppgavene knyttet til registrering i matrikkelen. Gebyret betales per bruksenhet eller per endring av bruksenhet.
9. Tiltaksklasse: Inndeling av oppgaver i tiltaket basert på vanskelighetsgrad, kompleksitet og konsekvenser av mangler og feil, jf. SAK § 9-4.
10. Matrikkel: Nasjonalt eiendomsregister hvor hver eiendom har et unikt nummer bestående av kommunenummer, gårdsnummer (gnr), bruksnummer (bnr), festenummer (fnr.) og seksjonsnummer (snr.). Dersom bruket ikke har feste- og/eller seksjonsnummer har disse verdien null (0). Tidligere kalt GAB-registeret (Grunneiendoms-, Adresse- og Bygningsregisteret). k. Eiendom: Fast eiendom definert med et eget gårds- og bruksnummer, festenummer og/eller seksjonsnummer i matrikkelen. Seksjon etablert i henhold til lovgivningen om eierseksjoner regnes som selvstendig eiendom.
11. Bruksenhet: Bygning eller del av bygning (lokale), f.eks. boenhet, garasje, anneks/uthus, kontorenhet, verksted og lager.
12. Boenhet: Bruksenhet som har alle hovedfunksjoner for bolig, slik som stue, kjøkken, soveplass, bad og toalett, og har egen inngang og er fysisk atskilt fra øvrige enheter, jf. SAK § 2-2.

13. Bygningstype: Standardisert kategorisering av den enkelte bygning etter NS-3457. Bygningstyper fra 111 til 199 tilhører bygningshovedgruppe Bolig. Bygningstyper fra 211 til 840 er alt annet enn bolig.
14. Bruksareal (BRA): Bruksareal for eiendom som er registrert i matrikkelen og beregnet med utgangspunkt i NS-3940.
15. Bebygd areal (BYA): Bebygd areal bestemmes av den horisontale projeksjonen av bygningens utvendige dimensjoner på terreng (fotavtrykket).
16. Daa: Dekar, 1 000 kvadratmeter.
17. Vnr.: Varenummer.

Gebyrer for private planforslag (reguleringsplaner)

§ 2-1. Generelt

Det skal betales gebyr for alle private planforslag for kommunens arbeid frem til høring og offentlig ettersyn, samt merknadsbehandling. I plansaker faktureres gebyret i forbindelse med vedtak om offentlig ettersyn. I saker som avsluttes før fullstendig planforslag er lagt frem, eller før offentlig ettersyn, faktureres gebyret når saken avsluttes.

§ 2-2. Timepris

For de tjenester som ikke omfattes av dette regulativet så kan det tas gebyr etter medgått tid. Timesatsen dekker også støttefunksjoner og administrasjon av tjenesten.

Timepris		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. Y	For tjenester som ikke faller inn under regulativbestemmelsene	Per time	1 200	1 250

§ 2-3. Tilleggsgebyr

I tillegg til det faste gebyret, påløper det et tilleggsgebyr dersom planforslaget ikke leveres i fullverdig digital form.

Tillegg for planforslag som ikke er levert etter SOSI-standarden: etter medgått tid som kommunen har brukt for å rette opp kartgrunnet.

Tillegg for mangelfulle plandokumenter til førstegangsbehandling: etter medgått tid som kommunen har brukt for å rette opp plandokumenter.

Kommunen skal avklare med forslagsstiller før kommunen tar gebyr for å rette opp kartgrunnlag eller plandokumenter.

§ 2-4. Tilbaketrekking av planforslag

Ved trekk av planforslag eller manglende oppfølging fra forslagsstiller skal det betales en andel av samlet saksbehandlingsgebyr avhengig av hvor langt kommunen har kommet i saksbehandlingen.

Trekk av planforslag		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. 020	For forslag som trekkes etter varsel om oppstart, men før innsendt planforslag er mottatt	Per planforslag	25 %	25 %
Vnr. 021	For sak som avsluttes etter påbegynt saksbehandling, men før førstegangsvedtak	Per planforslag	50 %	50 %

Økonomiplan for 2024-2027

Trekk av planforslag		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. 022	For sak som avsluttes etter påbegynt saksbehandling og etter førstegangsvedtak	Per planforslag	100 %	100 %

§ 2-5. Oppstartsmøte

Det er obligatorisk med et oppstartsmøte hvor alle temaer som er nødvendig for å klargjøre forutsetningene for det videre planarbeidet og utformingen av det endelige planforslaget behandles. Kommunen skal skrive referat. Jf. forskrift om behandling av private forslag til detaljregulering etter plan- og bygningsloven §§ 2 og 3.

Oppstartsmøte, jf. pbl § 12-8		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr.030	Oppstartsmøte	Per møte	40 000	44 000
Vnr.031	Planinitiativ som avises uten oppstartsmøte	Per forslag	17 000	18 500

§ 2-6. Private planforslag

Alle private planforslag skal betale et todelt gebyr bestående av planens areal og bebyggelsens areal. Arealer som reguleres til offentlige grønnstruktur- og friluftsførmål, verneområder samt eksisterende offentlige trafikkområder skal ikke tas med i beregningen. Det skal betales gebyr for beregnet maksimalt tillatt bruksareal (BRA) i ny bebyggelse og i eksisterende bebyggelse som gis nytt reguleringsformål. Gebyret beregnes i forhold til de utbyggingsmuligheter planforslaget gir, og ikke til faktiske byggeplaner der disse foreligger. Bruksareal over og under terreng skal regnes med, også garasjeanlegg og tekniske rom medregnes.

Reguleringsplan, jf. pbl §§ 12-10, 12-11		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr.040	Behandling av reguleringsplanforslag	Per planforslag, inntil 1,5 daa	80 000	88 000
Vnr.041	Behandling av reguleringsplanforslag	Per planforslag, fra 1,5 til 3 daa	115 000	126 000
Vnr.042	Behandling av reguleringsplanforslag	Per planforslag, fra 3 til 10 daa	150 000	165 000
Vnr.043	Behandling av reguleringsplanforslag	Per planforslag, over 10 daa	210 000	231 000

I områder regulert til kombinerte formål, bolig eller fritidsboliger kommer et tillegg per kvadratmeter BRA som følger:

Reguleringsplan, jf. pbl §§ 12-10, 12-11		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr.050	Regulert til kombinerte formål, bolig- og fritidsboligformål	Per 100 m ² BRA	1 700	1 850

Gebyr beregnes inntil 100 000 m² BRA.

I områder regulert til andre formål enn kombinerte formål, bolig og fritidsbolig kommer et tillegg som følger:

Reguleringsplan, jf. pbl §§ 12-10, 12-11		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr.060	Annet enn bolig og fritidsbolig (dvs. næring, tjenesteyting mv.)	Per 100 m2 BRA	1 100	1 200
Vnr.061	For tiltak som ikke lar seg areal beregne etter denne bestemmelsen, f.eks. avfallsplass, bane for motorsport ol.	Per planforslag	145 000	159 000

Gebyr beregnes inntil 100.000 m2 BRA.

§ 2-7. Planer med planprogram og konsekvensutredning

For planforslag som krever planprogram og/eller konsekvensutredning (KU) skal det betales tilleggsgebyr.

Planprogram og konsekvensutredning, jf. pbl § 4-1, § 4-2 andre ledd og kap. 14		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr.070	For planer som krever planprogram	Per planforslag	66 000	72 000
Vnr.071	For planer som krever konsekvensutredning	For 1 til 3 KU- tema	33 000	36 000
Vnr.072	For planer som krever konsekvensutredning	Flere enn 3 KU-tema	50 000	55 000

§ 2-8. Utfylling og endring av plan

Ved utfylling eller endring av plan skal det betales gebyr.

Utfylling og endring av plan		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr.080	Endringer som behandles som ny plan i samsvar med pbl § 12-14 første ledd	Per planforslag	Fullt gebyr	Fullt gebyr
Vnr.081	Mindre endringer i reguleringsplan, oppheving av eller utfyllinger innenfor hovedtrekkene i reguleringsplanen, jf pbl. § 12-14 andre ledd	Per planforslag	52 000	57 000

Kapittel 3 - Byggesak

§ 3-1. Generelt

For alle søknadspåtliggende tiltak etter plan- og bygningsloven skal det beregnes grunngelyr,

saksbehandlingsgebyr og registreringsgebyr med mindre annet fremgår av regulativet. For tiltak som er unntatt søknadsplikt skal det beregnes registreringsgebyr dersom tiltaket skal matrikkelføres.

§ 3-2. Grunngelyr

Grunngelyret skal dekke de generelle oppgavene i saksbehandlingsprosessen som er uavhengig av tiltakets kompleksitet og størrelse, eksempelvis arkiv, infrastruktur mv, samt kommunens oppfølging av ulovligheter.

Grunngelyr		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr.100	Søknadspliktige tiltak	Per søknad	5 000	5 250

§ 3-3. Registreringsgebyr

For søknadspliktige tiltak etter plan- og bygningsloven skal det betales registreringsgebyr, som skal dekke kostnadene knyttet til arbeid som må gjøres i matrikkelen. Arbeid i matrikkelen øker proporsjonalt med antall bruksenheter og det skal betales et registreringsgebyr per bruksenhet. Gebyret skal også betales ved endring av bruksenhet.

Registreringsgebyr		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. 110	Registreringspliktige tiltak	Per bruksenhet	1 000	1 150
Vnr. 111	Fradrag der søker har levert boligspesifikasjon eller tilsvarende iht. kommunens spesifikasjon	Per bruksenhet	50%	50%

§ 3-4. Tilsyn spesifikasjon

Tilsyn er et viktig virkemiddel for å kontrollere at tiltak gjennomføres i samsvar med bestemmelser gitt i eller med hjemmel i plan- og bygningsloven. Tilsyn skal bidra til bedre gjennomføring av byggeprosesser, avdekke ulovligheter og virke forebyggende. 20 % av saksbehandlingsgebyret skal dekke kommunens tilsynsvirksomhet.

§ 3-5. Timepris

For de tjenester som ikke er omtalt i regulativet, men som krever behandling etter plan- og bygningsloven, gjelder et gebyr etter medgått tid. Timesatsen dekker blant annet saksbehandling, støttefunksjoner og administrasjon.

Timepris		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr.120	For tjenester som ikke faller inn under regulativbestemmelsene	Per time	1 100	1 250

§ 3-6. Tilbaketrekking av søknad mv.

Ved tilbaketrekking av søknad skal tiltakshaver betale en andel av gebyret avhengig av hvor langt kommunen har kommet i saksbehandlingen.

Tilbaketrekking av søknad mv.		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr.130	For søknader som trekkes før påbegynt saksbehandling	Per søknad	Grunngelyr	Grunngelyr

Økonomiplan for 2024-2027

Tilbaketrekking av søknad mv.		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. 131	For søknader som trekkes etter utsendt mangelbrev	Per søknad	Grunngebyr + gebyr for mangelbrev	Grunngebyr
Vnr. 132	For sak som avsluttes etter saksbehandling, men før vedtak	Per søknad	Grunngebyr + 50 % av saksbehandlingsgebyr	Grunngebyr + 50 % av saksbehandlingsgebyr

§ 3-7. Mangelfulle søknader

En søknad kan avvises dersom den er mangelfull og ufullstendig.

		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. 140	Utstedelse av mangelbrev søknad med ansvarsrett, jf pbl § 20-3	Per mangelfull søknad	2 700	0
Vnr. 141	Utsendelse av mangelbrev – søknad uten ansvarsrett, jf pbl § 20-4	Per mangelfull søknad	1 350	0

§ 3-8. Forhåndskonferanse

For nærmere avklaring av rammer og innhold i tiltaket kan det holdes forhåndskonferanse mellom tiltakshaver, kommunen og andre berørte fagmyndigheter. Forhåndskonferanse utløser ikke grunngebyr. Kommunen plikter å føre referat.

Forhåndskonferanse etter pbl § 21-1		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. 150	Forhåndskonferanse, tiltak uten ansvarsrett	Per møte	3 500	4 000
Vnr. 151	Forhåndskonferanse, tiltak med ansvarsrett	Per møte	6 000	6 900

§ 3-9. Søknad om endring av gitt tillatelse

Ved søknad om endring av gitt tillatelse påløper det gebyr så fremt endringene ikke dekkes av øvrige bestemmelser i regulativet. Søknad om endring av gitt tillatelse utløser ikke nytt grunngebyr.

Søknad om endring av gitt tillatelse		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr.160	Ved mindre endringer av godkjent søknad, som betinger nytt vedtak, betales en andel av ordinært saksbehandlingsgebyr (unntatt dispensasjon) for ny søknad	Per søknad	20 %	20 %
Vnr.161	Ved større endringer av godkjent søknad. Som betinger nytt vedtak, betales en andel av ordinært saksbehandlingsgebyr (unntatt dispensasjon) for ny søknad	Per søknad	50 %	50 %

Mindre endring: ingen endring kreves i matrikkelen.

Større endring: krever endring i matrikkelen og/eller nabovarsling.

Er endringene så betydelige at søknaden blir å betrakte som ny sak, betales fullt gebyr. Det skal betales fullt gebyr ved ny behandling av tidligere godkjent byggetiltak.

§ 3-10. Dispensasjonssøknad

Tiltak som ikke er i overensstemmelse med bestemmelser i lov, forskrift eller plan krever søknad om dispensasjon. Gebyret kommer i tillegg til eventuelle saksbehandlingsgebyr.

Dispensasjon etter pbl. Kapittel 19		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr.170	Søknad om dispensasjon i forbindelse med byggesak	Per søknad	19 500	22 400
Vnr.171	Søknad om dispensasjon for tiltak på eksisterende bolig og fritidsbolig i tråd med retningslinjer i LNF-områder	Per søknad	8 000	9 200
Vnr.172	Søknad om dispensasjon som ikke krever uttalelse fra myndigheter	Per søknad	8 000	9 200
Vnr.173	Tillegg per dispensasjon utover den første	Per dispensasjon	8 000	9 200

§ 3-11. Søknadspliktige tiltak med krav om ansvarlige foretak (med ansvarsrett)

Søknad, prosjektering og utførelse av tiltak som skal forestås av foretak med ansvarsrett. Grunngelyr og registreringsgebyr kommer i tillegg.

§ 3-11-1. Oppføring, tilbygging, påbygging, underbygging eller plassering av bygning, konstruksjon eller anlegg, herunder vesentlig endring eller reparasjon

For bygninger som er kombinasjonsbygg (både boligformål og annet enn boligformål) benyttes satser per boenhet/bruksenhet avhengig av bruksenhetenes formål.

Saksbehandlingsgebyr for tiltak etter pbl. 20-3, jf. § 20-1, a og b		Beregningsenhet	BRA inntil 50m ²	BRA mellom 50 og 250m ²	BRA lik eller 250m ²
Bolig og fritidsbolig:					
Vnr. 180 181 182	Bolig og fritidsbolig Bygningstype 111 – 113, 161 -163	Per boenhet	12 050	29 900	41 400
Vnr. 190 191 192	Tomannsbolig Bygningstype 121 – 124	Per boenhet	12 050	24 200	31 350
Vnr. 200 201 201	Rekkehus, kjedehus og andre småhus	Per boenhet, inntil 10	12 050	16 650	22 650

Økonomiplan for 2024-2027

Saksbehandlingsgebyr for tiltak etter pbl. 20-3, jf. § 20-1, a og b		Beregningsenhet	BRA inntil 50m2	BRA mellom 50 og 250m2	BRA lik eller 250m2
	Bygningstype 131 – 136	boenheter per bygg [1]			
Vnr. 210 211 212	Store boligbygg Bygningstype 141-159	Per boenhet, inntil 20 boenheter per bygg [2]	12 050	16 650	22 650
Vnr. 220 221 222	Tilbygg, påbygg eller underbygg til bolig og fritidsbolig Bygningstype 111-124, 161-163	Per tiltak	10 800	17 500	42 800
Vnr. 230 231 232	Tilbygg, påbygg eller underbygg til bolig og fritidsbolig Bygningstype 131-136, 141-159	Per tiltak	22 700	36 200	90 000
Vnr. 240 241 242	Garasje, uthus, annek, naust mv. til bolig: Bygningstype 181-199	Per bygning	7 400	13 620	29 000
Annet enn bolig			Samlet søkt BRA inntil 1.000 m2	Samlet søkt BRA mellom 1 000 og 5000 m2	Samlet søkt BRA over 5000 m2
Vnr. 250 251 252	Fabrikk-/industribygg ol. Bygningstype: 211-219	Per bruksenhet	74 200	111 550	222 200
Vnr. 260 261 263	Energiforsyningsbygg, bensinstasjon ol. Bygningstype: 221-229;323	Per bruksenhet	74 200	111 550	222 200
Vnr. 270 271 272	Lager-, fisker- og landbruksbygg ol. Bygningstype: 231-249	Per bruksenhet	74 200	149 500	345 000

Økonomiplan for 2024-2027

Saksbehandlingsgebyr for tiltak etter pbl. 20-3, jf. § 20-1, a og b		Beregningsenhet	BRA inntil 50m2	BRA mellom 50 og 250m2	BRA lik eller 250m2
Vnr. 280 281 282	Offentlig tilgjengelige publikumsbygg, sykehus og andre bygg for behandl. ol. Bygningstype: 311-322;329-429;441-449;710-829	Per bruksenhet	149 500	296 700	445 000
Vnr. 290 291 292	Parkeringsbygg, hangar ol. Bygningstype: 421-439	Per bruksenhet	74 200	111 550	222 200
Vnr. 300 301 302	Bygg for overnatting mv. Bygningstype: 511-529	Per bruksenhet	149 500	299 000	437 000
Vnr. 310 311 312	Kontor, forretningsbygg og servering m.v Bygningstype: 311-329, 531-539	Per bruksenhet	30 300	111 550	299 000
Vnr. 320 321 322	Undervisnings-, kultur-, museums-, kirkebygg ol. Bygningstype: 611-649;661-669;671-679;830-840	Per bruksenhet	178 100	333 500	437 000
Vnr. 330 331 332	Idrettsbygg ol. Bygningstype: 651-659	Per bruksenhet	74 200	148 450	222 000
Vnr.340 341 342	Tilbygg og påbygg mv. for annet enn bolig Bygningstype 211-840	Per bruksenhet	44 500	74 200	148 500

Økonomiplan for 2024-2027

Saksbehandlingsgebyr for tiltak etter pbl. 20-3, jf. § 20-1, a og b		Beregningsenhet	BRA inntil 50m2	BRA mellom 50 og 250m2	BRA lik eller 250m2
Røranlegg, ledningsanlegg mv.			Samlet antall løpemeter inntil 1.000 m	Samlet antall løpemeter mellom 1000 og 5.000 m	Samlet antall løpemet er lik eller over 5.000 m
Vnr. 350 351 352	Rør- og ledningsanlegg mv. Intervallinndeling: Samlet antall løpemeter i søknaden.	Per søknad	15 200	23 800	36 800
Svømmebasseng, dam/brønn ol.			Tiltakskl. 1	Tiltakskl. 2 og 3	
Vnr.360	Svømmebasseng, dam/brønn og lignende	Per tiltak	7 600	12 000	
Vnr. 370	Brygge, molo, kai ol.	Per tiltak	12 000	34 100	
Vnr.372,373	Lekeplass, tribuner, idrettsanlegg	Per tiltak	29 700	44 500	
Vnr 374,375	Forstøtningsmur, støyskjerm, levegg o.l	Per tiltak	8 900	14 800	
Vnr 376,377	Andre konstruksjoner og anlegg	Per tiltak	7 600	14 800	

[1] Regnet ut fra dyreste arealklasse per bygningsnummer

[2] Regnet ut fra dyreste arealklasse per bygningsnummer

§ 3-11-2. Fasadeendring

Saksbehandlingsgebyr for tiltak etter pbl § 20-3, jf. § 20-1 c		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. 380	Fasadeendring småhusbebyggelse Bygningstype 111-139, 161-199	Per fasade	3 000	3 500
Vnr. 381	Fasadeendring større bygninger Bygningstype 141-159, 211-840	Per fasade	10 000	11 500

§ 3-11-3. Bruksendring eller vesentlig utvidelse eller vesentlig endring av tidligere drift av tiltak som nevnt i pbl § 20-1 a

Saksbehandlingsgebyr for tiltak etter pbl § 20-3, jf. § 20-1 d		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. 390	Bruksendring mv. med endring av bygning, tekniske installasjoner mv.	Per søknad	50 % av gebyret etter § 3-11-1	50 % av gebyret etter § 3-11-1
Vnr. 391	Bruksendring mv. uten endring av bygning, tekniske installasjoner mv.	Per søknad	30 % av gebyret etter § 3-11-1	30 % av gebyret etter § 3-11-1

§ 3-11-4. Riving av tiltak som nevnt i pbl § 20-1 a

Saksbehandlingsgebyr for tiltak etter pbl § 20-3, jf. § 20-1 e		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. 400	Mindre konstruksjoner under 100 m ²	Per tiltak	3 950	4 500
Vnr. 401	Større konstruksjoner fra 100 m ² til og med 1 000 m ²	Per tiltak	7 900	9 100
Vnr. 402	Større konstruksjoner over 1 000 m ²	Per tiltak	18 500	21 300

§ 3-11-5. Oppføring, endring eller reparasjon av bygningstekniske installasjoner

Grunngebys kommer ikke i tillegg. Registreringsgebyr vil komme i tillegg dersom tiltaket er registreringspliktig i matrikkelen.

Saksbehandlingsgebyr for tiltak etter pbl § 20-3, jf. § 20-1 f		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr.410	Sanitærinstallasjoner (herunder stikkledninger til bolig og fritidsbolig),	Per tiltak	8 250	9 500
Vnr. 411	Rehabilitering eller nyoppføring av skorstein	Per bygg	3 500	4 000
Vnr. 412	Ventilasjons-/sprinkler-/antenneanlegg og lignende	Per tiltak	7 700	8 800
Vnr.413	Solcelleanlegg	Per tiltak	5 900	6 800
Vnr.414	Heis	Per tiltak	4 700	5 400

§ 3-11-6. Oppdeling eller sammenføring av bruksenheter i bolig samt annen ombygging som medfører fravikelse av bolig

For eksempel at det blir én boenhet mindre i en bygning.

Saksbehandlingsgebyr for tiltak etter pbl § 20-3, jf. § 20-1 g		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. 420	Sammenføring av bruksenheter i bolig mv.	Per søknad	3 950	4 500
Vnr. 421	Oppdeling av bruksenheter i bolig mv.	Per ny boenhet	9 200	10 600

§ 3-11-7. Oppføring av innhegning mot veg

Hvor nedenstående tiltak inngår i søknad etter kapittel 20 i plan- og bygningsloven, skal det ikke kreves separat gebyr.

Saksbehandlingsgebyr for tiltak etter pbl § 20-3, jf. § 20-1 h		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. 430	Innhegning mot veg (eksempelvis gjerde eller støyskjerm)	Per tiltak	6 000	6 900

§ 3-11-8. Plassering av skilt- og reklameinnretninger

Saksbehandlingsgebyr for tiltak etter pbl § 20-3, jf. § 20-1 i		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. 440	Enkelt skilt eller reklame	Per tiltak	4 600	5 300
Vnr. 441	Fra og med to skilt	Per søknad	9 200	10 600

§ 3-11-9. Plassering av midlertidige bygninger, konstruksjoner eller anlegg

Saksbehandlingsgebyr for tiltak etter pbl § 20-3, jf. § 20-1 j		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. 450	Plassering av midlertidige bygninger mv.	Per søknad	9 200	10 600

§ 3-11-10. Vesentlig terrenginngrep

Saksbehandlingsgebyr for tiltak etter pbl § 20-3, jf. § 20-1 k		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. 460	Vesentlige terrenginngrep	Per søknad	12 000	13 800

§ 3-11-11. Anlegg av veg, parkeringsplass og landingsplass

Saksbehandlingsgebyr for tiltak etter pbl § 20-3, jf. § 20-1 k		Beregningsenhet	Tiltakskl. 1	Tiltakskl. 2	Tiltakskl. 3
Vnr. 470 471 472	Anlegg av veg, parkeringsplass og landingsplass	Per tiltak	22 300	25 300	32 800

§ 3-12. Saksbehandlingsgebyr for tiltak uten krav til ansvarlig foretak

For søknadspliktige tiltak som behandles iht. pbl § 20-1 m. Grunngjebyr og registreringsgebyr kommer i tillegg.

Fradeling mv., jf. pbl § 20-1 m		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. 480	Opprettelse av grunneiendom, herunder søknad om fradeling av grunneiendom og innløsning av festetomt (deling)	Per matrikkelenhet	9 500	11 000
Vnr. 481	Vedtak om arealoverføring. Dokumentavgift til staten kommer i tillegg (2,5 %)	Per erklæring om arealoverføring	5 330	6 100

For søknadspliktige tiltak som behandles iht. plan- og bygningsloven § 20-1, jf. § 20-4 og tiltak som kan forestås av tiltakshaver jf. SAK

§§ 3-1 og 3-2 skal det betales følgende gebyr. Grunngjebyr og registreringsgebyr kommer i tillegg

Saksbehandlingsgebyr for tiltak uten krav til ansvarlig foretak, jf. pbl 20-4		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. 490	Mindre tiltak på bebygd eiendom som garasjer, uthus og tilbygg, jf. SAK § 3-1 a og b	Per tiltak	6 400	7 300
Vnr. 491	Bruksendring fra tilleggsdel til hoveddel eller omvendt innenfor en bruksenhet, jf. SAK § 3-1 c	Per søknad	6 400	7 300
Vnr. 492	Skilt- og reklameinnretninger etter SAK § 3-1 d	Per tiltak	3 875	4 400
Vnr. 493	Alminnelig driftsbygninger i landbruket, jf. SAK § 3-2	Per tiltak	12 900	14 800
Vnr. 494	Midlertidige bygninger under 100m ² mv. jf. Pbl. § 20-4 c	Per tiltak	3 875	4 400
Vnr. 495	Midlertidige bygninger over 100m ² mv. jf. Pbl. § 20-4 c	Per tiltak	12 900	14 800

§ 3-13 Andre vurderinger

Andre vurderinger utløser ikke grunngjebyr. Tiltak på eksisterende byggverk kan utløse registreringsgebyr.

Andre vurderinger		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. 500	Tiltak på eksisterende byggverk (unntak fra TEK), pbl. § 31-2, 4. ledd	Per unntak	11 850	13 600
Vnr. 501	Godkjenning av selvbyggeransvar, SAK § 6-8	Per søknad	3 300	3 800

Økonomiplan for 2024-2027

Andre vurderinger		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr.502	Godkjenning av foretak som ikke oppfyller kravene til utdanning mv, i SAK, pbl. § 23-8, jf. SAK § 11-4	Per foretak	4 000	4 600

§ 3-14. Igangsettingstillatelse

Igangsettingstillatelse utløser ikke grunn- eller registreringsgebyr

Igangsettingstillatelse jf. Pbl § 20-3		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. 510	Igangsettingstillatelse	Per tillatelse	6 000	6 900

§ 3-15. Midlertidig brukstillatelse og ferdigattest

Midlertidig brukstillatelse og søknad om ferdigattest utløser ikke grunn- eller registreringsgebyr.

Midlertidig brukstillatelse og ferdigattest		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. 520	Midlertidig brukstillatelse	Per søknad	6 000	6 900
Vnr. 521	Ferdigattest der det har gått mer enn 5 år siden opprinnelig byggetillatelse ble gitt	Per søknad	6 000	6 900

Frikjøp

Frikjøpsbeløpet beregnes etter de betalingssatser som gjelder på det tidspunkt endelig byggetillatelse blir gitt. Innbetalte beløp kan kun benyttes til opparbeidelse av offentlige p-anlegg.

		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. 530	Frikjøp parkeringsplasser	Per manglende plass	155 500	163 000

Refusjonssaker

Gjelder refusjonssaker etter plan- og bygningslover § 18-3 til § 18-12. Gebyret fastsettes etter brukte timeverk og utgifter til sakkyndig bistand.

		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. 540	For medvirkning i privat refusjonssak (pr. Sak) - grunnggebyr	Per søknad	41 500	43 500
Vnr. 541	I tillegg pris per time for medgått tid	Per time	1 200	1 250

Gebyrer etter eierseksjonsloven

§ 4-1. Generelt

Ved søknad om tillatelse til å seksjonere en eiendom etter eierseksjonsloven skal det beregnes gebyr med mindre annet fremgår av regulativet.

§ 4-2. Oppretting av eierseksjoner, nybygg

Oppretting av eierseksjoner, nybygg		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. 800	1 til 3 seksjoner	Per søknad	6 940	7 420
Vnr. 801	4 til 8 seksjoner	Per søknad	10 400	11 130
Vnr. 802	Fra 9 seksjoner, tillegg per ny seksjon	Per seksjon	570	610

Maksimalgebyr: 3 x satsen for 4-8 seksjoner

§ 4-3. Oppretting av eierseksjoner, eksisterende bygg

Oppretting av eierseksjoner, eksisterende bygg		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. 810	1 til 3 seksjoner	Per søknad	8 100	8 650
Vnr. 811	4 til 8 seksjoner	Per søknad	11 570	12 350
Vnr. 812	Fra 9 seksjoner, tillegg per ny seksjon	Per seksjon	785	840

Maksimalgebyr: 3 x satsen for 4-8 seksjoner

§ 4-4. Oppretting av eierseksjoner, endring av eierseksjoner i seksjonert sameie

Oppretting av eierseksjoner, endring av eierseksjoner i seksjonert sameie		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. 820	1 til 3 seksjoner	Per søknad	13 900	14 850
Vnr. 821	4 til 8 seksjoner	Per søknad	17 350	18 550
Vnr. 822	Fra 9 seksjoner, tillegg per ny seksjon	Per seksjon	1 150	1 230

Maksimalgebyr: 3 x satsen for 4-8 seksjoner

§ 4-5. Sletting/oppheving av seksjonert sameie

Ved sletting eller oppheving av seksjonert sameie betales gebyret per ny grunneiendom.

Sletting/oppheving av seksjonert sameie		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. 830	Saksbehandlingsgebyr for å slette seksjoner på en eiendom	Per grunneiendom	4 050	4 300

§ 4-6. Befaring

Befaring av eiendom utføres når kommunen finner det nødvendig ved behandling av saken. Gebyr kommer i tillegg til behandlingsgebyret.

Befaring		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. 840	Gebyr for befaring	Per befaring	4 050	4 300

Gebyrer etter matrikkelloven**§ 5-0. Generelt**

For arbeid etter matrikkelloven skal det beregnes gebyr med mindre annet fremgår av regulativet. Tidsfristen som er fastsatt i matrikkelforskriftens § 18 første ledd løper ikke i perioden fra 15. november til 15. april.

§ 5-1. Oppretting av grunneiendom og festegrunn, matrikulering av eksisterende umatrikulert grunn, samt oppmålingsforretning over eksisterende registernummer.

Grunngebyr		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. Y	Basisgebyr for arealer 0-300 m ²	Per registernummer	15 550	16 500
Vnr. Y	Basisgebyr for arealer 301 – 1 000 m ²	Per registernummer	32 850	35 150
Arealgebyr i tillegg til grunngebyr				
Vnr. Y	Pr m ² fra 1 000 m ² til 10 000 m ²	Per kvadratmeter	2	2
Vnr. Y	Pr m ² fra 10 000 m ²	Per kvadratmeter	2	2
Ved samtidig oppmålinger av flere tilgrensende tomter med samme rekvirent gis				
Vnr. Y	6- 10 saker	Per registernummer	10 %	10 %
Vnr. Y	11-25 saker	Per registernummer	15 %	15 %
Vnr. Y	26 eller flere saker	Per registernummer	20 %	20 %

Innløsning av festegrunn

Dersom festegrunnen har eksisterende målebrev med grensehjørner bestemt i Euf 89 eller NGO 48 kan oppmålingsforretning gjennomføres uten ny merking og måling. Festegrunn som ikke tilfredstiller kvalitetskravet fra tidligere oppmåling, må gjennomføres med full oppmålingsforretning og etter gebyrregulativets første avsnitt.

Sletting/oppheving av seksjonert sameie		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. Y	Eksisterende målebrev iht. krav	Per grunneiendom	7 800	8 350

§ 5.2. Oppretting av uteareal på eierseksjon, per seksjon

Sletting/oppheving av seksjonert sameie		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. Y	Per m ² fra 0 m ² til 200 m ²	Per søknad	9 300	9 950
Vnr. Y	Per påbegynt m ² fra 200 m ²	Per kvadratmeter	2	2

Sammenhengende, oppmerkede p-plasser som tilleggsdeler regnes som et areal.

Dersom måling av utearealene gjør det nødvendig med oppmålingsforretning over eiendommens yttergrenser og disse ikke tidligere er koordinatbestemt i NGO48 eller Euf 89 må det holdes full oppmålingsforretning etter punkt 1. Ved opprettelse av eksklusiv bruksrett for eierseksjon til del av ubebygde fellesareal skal grensene være klarlagt i oppmålingsforretning og matrikkelført før tinglysing av selve seksjoneringen. Dersom det er flere uteareal med beliggenhet både mot eiendommens yttergrense og innenfor fastsettes gebyret etter gunstigste alternativ for rekvirent. Reduksjon av gebyret gis som under punkt 5.1.

§ 5-3. Oppretting av anleggseiendom (volum)

Her beregnes gebyret som under punkt 5.1, bare at m2 erstattes med m3.

§ 5-4. Oppretting av matrikkelenhet uten fullført oppmålingsforretning:

Grunngebyr		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. Y		Per registernummer	5 100	5 250

Fullt gebyr for oppmålingsforretning kommer i tillegg

§ 5-5. Grensejustering/makeskifte over mindre arealer

Her beregnes gebyret som under punkt 5.2

§ 5-6. Grensejustering/makeskifte over mindre volumer på anleggseiendom

Volumet kan justeres med inntil 5 % av anleggseiendommens volum. Den maksimale grensen er satt til 1000 m3 og verdi 1 G.

		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. Y	Justering av volum	Per grensejusteringsavtale	20 800	22 250

§ 5-7. Arealoverføring for grunneiendom

Her beregnes gebyret som under punkt 5.1. Gebyret utregnes fra samlet bruttoareal ved gjensidig arealoverføring. Dersom landmåler i samråd med rekviert finner det hensiktsmessig å benytte fradeling i stedet for arealoverføring benyttes likevel gebyret i dette punktet. Forutsetningen er at arealet ikke er en selvstendig bruksenhet, men sammenslås med mottakereiendommen.

§ 5-8. Volumoverføring for anleggseiendom

Gebyret beregnes som under punkt 5.1 - m2 erstattes med m3. Påløpte kostnader til taksering, tinglysning, dokumentavgift og lignende kommer i tillegg til gebyret. Dersom Oppmålingsmyndigheten finner det hensiktsmessig, kan fradeling/sammenføyning benyttes. Gebyret er likt.

§ 5-9. Klarlegging av eksisterende grense som tidligere er koordinatbestemt i Euref eller NGO 48.

		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. Y	Grunngebyr for inntil 2 punkter	Antall punkt	5 600	5 950
Vnr. Y	For overskytende, 3 til 5 punkter	Antall punkt	1 200	1 300
Vnr. Y	Deretter per punkt	Antall punkt	1 200	1 300

Gebyret skal ikke overstige gebyr etter punkt 1. Dersom klarlegging av rettigheter inngår i forretningen faktureres dette etter medgått tid i tillegg til oppmålingsgebyret.

§ 5-10. Klarlegging av eksisterende grense der grensen tidligere ikke er koordinatbestemt iht. punkt 9:

Økonomiplan for 2024-2027

		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. Y	Grunngebyr for inntil 2 punkter	Antall punkt	15 500	16 500
Vnr. Y	For overskytende, 3 til 5 punkter	Antall punkt	2 150	2 300
Vnr. Y	Deretter per punkt	Antall punkt	2 150	2 300

Dersom klarlegging av rettigheter inngår i forretningen faktureres dette etter medgått tid i tillegg til oppmålingsgebyret.

§ 5-11. Utstedelse av matrikelbrev:

		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. Y	Grunngebyr for inntil 2 punkter		185	185
Vnr. Y	For overskytende, 3 til 5 punkter		370	370

Ved gjennomføring av oppmålingsforretninger er utstedelse av nytt matrikelbrev inkludert i gebyrsatsene. Gebyr for utstedelse av matrikelbrev er fastsatt av Statens kartverk.

§ 5-12. Registrering av eksisterende jordsameie

Faktureres etter medgått tid

§ 5-13. Avbrudd i oppmålingsforretning eller matrikulering

Dersom en sak blir trukket før den er fullført eller må avvises av andre grunner - for eksempel endrede hjemmelsforhold, betales gebyr forholdsmessig etter medgått tid, minimum en tredjedel av vedtatte gebyrsatser.

§ 5-14. Urimelig gebyr

Dersom gebyret åpenbart er urimelig i forhold til de prinsipper som er lagt til grunn, og det arbeidet og de kostnadene kommunen har hatt, kan fagutvalget, av eget tiltak eller søknad fastsette et passende gebyr.

§ 5-15. Oppmålingsforretning over spesielle arealer

		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. Y	Grunnbeløp for klargjøring av større sammenhengende arealer til landbruksformål, allmenne friluftformål og utbyggingsområder som senere skal deles	Per registernummer	31 950	35 150

§ 5-16. Andre arbeider

Oppmålings- og matrikuleringsarbeid som ikke faller direkte inn under gebyrregulativets oppsett kan beregnes etter medgått tid. Det beregnes normalt ikke instrumentleie/reise/diett.

		Beregningsenhet	2023	2024
Vnr. Y	For tjenester som ikke faller inn under regulativbestemmelsene	Per time	1 200	1 250

Moss Kommunale Eiendomsselskap KF

Honorarer (eksterne):	
Innløsning av festetomt	Administrasjonsvederlag: 10 000 kroner. Fester dekker i tillegg samtlige kostnader og gebyrer i forbindelse med innløsningen.
Salg av fradelt tomt som forvaltes av MKEiendom	Administrasjonsvederlag: 5 % av salgssum, begrenset oppad til 50 000 kroner. Minimum 10 000 kroner. Kjøper betaler samtlige kostnader og gebyrer i forbindelse med salget.
Salg av fast eiendom gjennomført av MKEiendom der tomt må fradeles	Administrasjonsvederlag: 5 % av salgssum.
Salg/kjøp av leiligheter/bygg ved bruk av megler	Administrasjonsvederlag: 10 000 kroner.
Salg av tilleggsareal eller mindre parseller	Administrasjonsvederlag: 5 % av salgssum, begrenset oppad til 50 000 kroner, minimum 10 000 kroner.
Ingeniørtjenester	1 045 kroner ekskl. mva.
Vaktmestertjenester:	
Viderefakturering til eksterne/interne	15% påslag
Interne/eksterne oppdragsgivere	750 kroner per time (pluss mva. for eksterne)
Salg/kjøp av eiendom[1]:	
Boliger	Verditakst utført av sertifisert takstmann, og eller budgivning.
Næringseiendom	Verditakst utført av sertifisert takstmann og eller budgivning.
Innløsning av festetomt etter tomtefesteloven § 32	Innløsningssum fastsettes etter verditakst utført av sertifisert takstmann.
Tilleggsareal, små parseller	Markedspris, minimum 850 kroner per m2
Leiepriser:	
Leiligheter/boliger	Husleie fastsatt etter kommunale satser. Husleien reguleres årlig etter siste kjente KPI.
Næringslokaler	Husleien fastsettes etter markedsverdi. Husleien reguleres etter avtalt intervall og siste kjente KPI.
Bortfeste av tomt	Festeavgift fastsettes til en fornuftig avkastning av tomteverdien (markedsverdi) etter verditakst utført av en sertifisert takstmann.
[1] Administrasjons vederlag, offentlige gebyrer og ev. andre kostnader/priser kommer i tillegg, se tjenester /ytelser ovenfor.	

Vedlegg - forskriftsrapporter

Bevilgningsoversikt drift etter § 5-4 første ledd

Beløp i 1000	Regnskap 2022	Oppr. budsjett 2023	Rev. budsjett 2023	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027
Rammetilskudd	-1 316 270	-1 500 578	-1 522 178	-1 682 106	-1 727 416	-1 725 886	-1 725 916
Inntekts- og formuesskatt	-1 939 796	-1 730 358	-1 740 358	-1 845 585	-1 847 535	-1 847 535	-1 847 535
Eiendomsskatt	-183 388	-188 100	-188 100	-192 000	-192 000	-192 000	-192 000
Andre generelle driftsinntekter	-126 436	-114 200	-154 200	-153 342	-111 900	-103 300	-91 800
Sum generelle driftsinntekter	-3 565 890	-3 533 236	-3 604 836	-3 873 033	-3 878 851	-3 868 721	-3 857 251
Korrigert sum bevilgninger drift, netto	3 335 700	3 578 764	3 814 648	4 037 560	3 793 835	3 825 411	3 879 170
Avskrivninger	75 491	75 000	75 000	85 000	85 000	85 000	85 000
Sum netto driftsutgifter	3 411 191	3 653 764	3 889 648	4 122 560	3 878 835	3 910 411	3 964 170
Brutto driftsresultat	-154 699	120 528	284 812	249 527	-16	41 690	106 919
Renteinntekter	-55 955	-56 900	-86 200	-75 425	-67 850	-66 250	-66 250
Utbytter	-15 132	-15 633	-30 833	-12 000	-6 763	-6 763	-6 763
Gevinster og tap på finansielle omløpsmidler	-20	0	0	0	0	0	0
Renteutgifter	46 249	68 100	85 101	98 500	101 500	99 700	103 600
Avdrag på lån	49 911	47 000	54 200	61 600	67 100	69 600	69 200
Netto finansutgifter	25 053	42 567	22 268	72 675	93 987	96 287	99 787
Motpost avskrivninger	-75 491	-75 000	-75 000	-85 000	-85 000	-85 000	-85 000
Netto driftsresultat	-205 137	88 095	232 079	237 202	8 971	52 977	121 706
Disponering eller dekning av netto driftsresultat							
Overføring til investering	14 000	27 080	14 140	9 000	9 000	9 000	9 000
Avsetninger til bundne driftsfond	33 678	65	3 073	1 017	0	0	531
Bruk av bundne driftsfond	-21 710	-22 357	-34 223	-509	-1 749	-1 969	-68
Avsetninger til disposisjonsfond	179 169	0	0	0	0	0	0
Bruk av disposisjonsfond	0	-92 883	-215 069	-246 710	-16 222	-60 008	-131 169
Dekning av tidligere års merforbruk i driftsregnskapet	0	0	0	0	0	0	0
Sum disponeringer eller dekning av netto driftsresultat	205 137	-88 095	-232 079	-237 202	-8 971	-52 977	-121 706

Økonomiplan for 2024-2027

Beløp i 1000	Regnskap 2022	Oppr. budsjett 2023	Rev. budsjett 2023	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027
Fremført til inndekning i senere år (merforbruk)	0	0	0	0	0	0	0

Bevilgningsoversikt drift etter § 5-4 andre ledd

Beløp i 1000

	Regnskap 2022	Oppr. budsjett 2023	Rev. budsjett 2023	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027
Kommunedirektør med stab	264 412	307 727	301 300	334 822	335 772	331 147	331 443
Kommunalområde kultur, oppvekst og aktivitet	1 541 949	1 626 555	1 742 768	1 777 941	1 751 509	1 749 309	1 741 709
Kommunalområde helse og mestring	1 290 590	1 311 176	1 454 092	1 487 511	1 486 537	1 496 890	1 530 730
Kommunalområde plan, miljø og teknikk	149 633	160 941	176 484	185 222	179 853	181 312	181 369
Fellesposter drift	100 417	150 072	108 854	252 572	38 414	64 784	94 382
Overføringer og finans	0	0	0	0	0	0	0
Sum bevilgninger drift, netto	3 347 002	3 556 472	3 783 498	4 038 068	3 792 086	3 823 442	3 879 633
Herav:							
Avskrivninger	75 491	75 000	75 000	85 000	85 000	85 000	85 000
Motpost avskrivninger	-75 491	-75 000	-75 000	-85 000	-85 000	-85 000	-85 000
Netto renteutgifter og - inntekter	12	0	1	0	0	0	0
Avsetninger til bundne driftsfond	33 000	65	3 073	1 017	0	0	531
Bruk av bundne driftsfond	-21 710	-22 357	-34 223	-509	-1 749	-1 969	-68
Korrigert sum bevilgninger drift, netto	3 335 700	3 578 764	3 814 648	4 037 560	3 793 835	3 825 411	3 879 170

Bevilgningsoversikt investering etter § 5-5 første ledd

Beløp i 1000

	Regnskap 2022	Oppr. budsjett 2023	Rev. budsjett 2023	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027
Investeringer i varige driftsmidler	179 097	747 153	280 400	689 713	705 038	775 600	507 400
Tilskudd til andres investeringer	2 662	0	0	0	0	0	0
Investeringer i aksjer og andeler i selskaper	8 071	8 000	8 000	9 000	11 000	9 000	9 000
Utlån av egne midler	0	0	0	0	0	0	0
Avdrag på lån	0	0	0	0	0	0	0
Sum investeringsutgifter	189 830	755 153	288 400	698 713	716 038	784 600	516 400

Økonomiplan for 2024-2027

	Regnskap 2022	Oppr. budsjett 2023	Rev. budsjett 2023	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027
Kompensasjon for merverdiavgift	-22 233	-106 583	-34 454	-98 724	-102 687	-113 098	-61 360
Tilskudd fra andre	-2 414	-3 500	0	-105 081	0	0	0
Salg av varige driftsmidler	-588	0	0	0	0	0	0
Salg av finansielle anleggsmidler	0	0	0	0	0	0	0
Utdeling fra selskaper	0	0	0	0	0	0	0
Mottatte avdrag på utlån av egne midler	-9	0	0	0	0	0	0
Bruk av lån	-147 668	-575 390	-230 206	-455 008	-592 351	-662 502	-446 040
Sum investeringsinntekter	-172 912	-685 473	-264 660	-658 813	-695 038	-775 600	-507 400
Videreutlån	220 472	210 000	210 000	210 000	210 000	210 000	210 000
Bruk av lån til videreutlån	-267 091	-210 000	-210 000	-210 000	-210 000	-210 000	-210 000
Avdrag på lån til videreutlån	102 178	58 000	58 000	58 000	58 000	58 000	58 000
Mottatte avdrag på videreutlån	-97 224	-58 000	-58 000	-58 000	-58 000	-58 000	-58 000
Netto utgifter videreutlån	-41 666	0	0	0	0	0	0
Overføring fra drift	-14 000	-27 080	-14 140	-9 000	-9 000	-9 000	-9 000
Avsetninger til bundne investeringsfond	0	0	0	0	0	0	0
Bruk av bundne investeringsfond	-3 539	-6 500	-6 500	0	0	0	0
Avsetninger til ubundet investeringsfond	0	0	0	0	0	0	0
Bruk av ubundet investeringsfond	0	-36 100	-3 100	-30 900	-12 000	0	0
Dekning av tidligere års udekket beløp	42 286	0	0	0	0	0	0
Sum overføring fra drift og netto avsetninger	24 747	-69 680	-23 740	-39 900	-21 000	-9 000	-9 000
Fremført til inndekning i senere år (udekket)	0	0	0	0	0	0	0

Bevilgningsoversikt investering etter § 5-5 andre ledd

1. Investeringer i varige driftsmidler

Beløp i 1000

	Regnskap 2022	Oppr. budsjett 2023	Rev. budsjett 2023	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027	Sum 2024- 2027
Kommunedirektør med stab	4 835	3 825	3 825	10 400	2 500	2 500	2 500	17 900
Kommunalområde kultur, oppvekst og aktivitet	43 760	45 125	54 154	21 375	29 438	22 000	23 000	95 813
Kommunalområde helse og mestring	17 271	53 625	60 781	20 975	8 000	5 000	5 000	38 975
Kommunalområde plan, miljø og teknikk	113 230	128 928	161 640	231 799	178 800	156 300	137 900	704 799
Fellesposter drift	0	515 650	0	405 164	486 300	589 800	339 000	1 820 264
Investeringer i varige driftsmidler	179 097	747 153	280 400	689 713	705 038	775 600	507 400	2 677 751

Økonomiplan for 2024-2027

2. Tilskudd til andres investeringer

Beløp i 1000

	Regnskap 2022	Oppr. budsjett 2023	Rev. budsjett 2023	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027	Øk.plan Sum 2024- 2027
Justering, vann, avløp og vei Carlbergsveien	2 165	0	0	0	0	0	0	0
Nord VA og fortau	23	0	0	0	0	0	0	0
Tverga - en morsom omvei	474	0	0	0	0	0	0	0
Tilskudd til andres investeringer	2 662	0	0	0	0	0	0	0

3. Investeringer i aksjer og andeler i selskaper

Beløp i 1000

	Regnskap 2022	Oppr. budsjett 2023	Rev. budsjett 2023	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027	Øk.plan Sum 2024- 2027
Sjøsiden Moss AS	0	0	0	0	2 000	0	0	2 000
KLP egenkapitaltilskudd	8 071	8 000	8 000	9 000	9 000	9 000	9 000	36 000
Investeringer i aksjer og andeler i selskaper	8 071	8 000	8 000	9 000	11 000	9 000	9 000	38 000

4. Utlån av egne midler

Beløp i 1000

	Regnskap 2022	Oppr. budsjett 2023	Rev. budsjett 2023	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027	Øk.plan Sum 2024- 2027
Utlån av egne midler	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum del 1-4	189 830	755 153	288 400	698 713	716 038	784 600	516 400	2 715 751

Vedlegg - selvkost

2024 (tall i tusen kroner)	Totalt	Vann	Avløp	Renovasjon	Feiing	Slam- tømming	Utslipps- tillatelser	Private reguleringsplaner	Bygge- og delesaker	Kart og oppmåling	Eier- seksjonering
Gebyrinntekter	335 062	95 939	128 819	77 125	6 657	1 352	570	3 500	18 800	1 700	600
Øvrige driftsinntekter	4 331	2 499	1 374	0	0	0	0	0	390	69	0
Driftsinntekter	339 394	98 438	130 192	77 125	6 657	1 352	570	3 500	19 190	1 769	600
Direkte driftsutgifter	282 700	73 721	94 122	75 560	6 661	1 784	985	5 040	21 369	2 242	1 216
Avskrivningskostnad	22 975	8 558	14 257	0	0	0	0	0	160	0	0
Kalkulatorisk rente (4,69 %)	32 615	12 715	19 864	0	0	0	0	0	35	0	0
Indirekte driftsutgifter (netto)	5 109	1 180	1 411	522	52	15	12	309	1 360	188	60
Sjablongmessig indir. kap.kostnad (5 % av ind.dr.kostn.)	255	59	71	26	3	1	1	15	68	9	3
Driftskostnader	343 654	96 233	129 724	76 109	6 715	1 800	998	5 364	22 993	2 439	1 280
Resultat	-4 260	2 205	469	1 017	-58	-448	-428	-1 864	-3 803	-670	-680
Kostnadsdekning i %	98,8%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	65%	83%	73%	47%
Selvkostfond 01.01	3 005	0	0	2 273	286	337	0	0	109	0	0
+ Avsetning til selvkostfond	1 017	0	0	1 017	0	0	0	-	0	-	-

Økonomiplan for 2024-2027

- Bruk av selvkostfond	-510	0	0	0	-58	-342	0	0	-109	0	0
+ Kalkulert renteinntekt selvkostfond (4,69 %)	150	0	0	133	12	5	0	0	0	0	0
Selvkostfond 31.12 (inkl. rente)	3 662	0	0	3 422	240	0	0	0	0	0	0
Fremførbart underskudd 01.01	-17 772	-11 816	-5 711	0	0	0	-245	0	0	0	0
- Underskudd til fremføring	2 140	2 205	469	0	0	-106	-428	0	0	0	0
- Kalkulert rentekostnad selvkostfond (4,22 %)	-794	-511	-261	0	0	0	-22	0	0	0	0
Fremførbart underskudd 31.12 (inkl. rente)	-16 426	-10 122	-5 503	0	0	-106	-695	0	0	0	0
Normalgebyr		*	*	**							
Normalgebyr eksklusiv mva.	13 998	3 526	5 106	3 730	440	1 196					
Normalgebyr inklusiv mva.	17 499	4 408	6 383	4 663	550	1 495					
Endring fra 2023	22,4%	35,9 %	28,0 %	20,3 %	0,0 %	15,0 %					

*Normalgebyr vann og avløp basert på standard enebolig forbruk 120 m3

**Normalgebyr renovasjon basert på standard enebolig og omfatter en sammensetning av 140l restavfall, 240l papp/papir, 140l plast og 140 l glass/metall

